

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету
**«Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів,
економіки, управління, права та інженерії»**

5 – 6 грудня 2024 року

Запоріжжя
2024

Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів, економіки, управління, права та інженерії : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 грудня 2024 р., м. Запоріжжя) / за ред. Макаренка А. П., Меліхової Т. О. Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2024, 404 с.

УДК 330.34:[657+336+005+34+62](062)

C916

ISBN 978-617-8466-06-0

Рецензенти:

Бобиль В.В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та психології Українського державного університету науки і технологій.

Приходько І.П., д. н. з держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету.

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Запорізького національного університету
(протокол № 8 від 25.02. 2025р.)*

В ході проведення конференції відбулось дискусійне обговорення результатів підготовки здобувачів вищої освіти для покращення змісту навчальних курсів освітніх програм, орієнтуючись на думку стейхолдерів (працівників НДЕКЦ, науковців та студентів ЗНУ та інших закладів вищої освіти).

Під час проведення конференції розглянуто наступні питання: перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та контролю; сучасні напрямки розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку; сучасний розвиток економіки, організації та управління підприємствами; напрямки оптимізації бюджетної та податкової системи; практичні засади розвитку менеджменту та публічного управління; розвиток інформаційних технологій в сучасній економіці; сучасні напрямки розвитку інженерії, науки та техніки; сучасна експертиза: економічна, юридична, будівельна, технічна.

Організаційний комітет

Голова оргкомітету

Фролов М.О. – д.і.н., професор, заслужений працівник освіти України, академік Академії наук вищої освіти України, в.о. ректора ЗНУ.

Васильчук Г.М. – д.і.н., професор, проректор з наукової роботи ЗНУ.

Заступник голови:

Метеленко Н.Г. – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Меліхова Т.О. – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ

Каркоцький І.О. – директор Запорізького НДЕКЦ МВС.

Члени оргкомітету:

Адамовська В.С. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету.

Ажажа М.А. – д.н.з держ. упр., професор, професор кафедри управління та адміністрування ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Аругтюнян І.А. – д. т. н., професор, завідувач кафедри промислового та цивільного будівництва ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Банах А.В. – к. т. н, доцент, завідувач кафедри міського будівництва та господарства ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Белоконь К.В. – к.т.н., доцент, заст. директора з наукової роботи ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Белоконь Ю. О. – д.т.н., професор, завідувач кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Власов А.О. – к.т.н., доцент, завідувач кафедри металургійного обладнання ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Воронкова В.Г. – д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Глуцєвський В.В. – д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Грешко Р.І. – к.е.н., доцент, декан економічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Івановська А.М. – д.ю.н., професор, проректор зі стратегічного розвитку, наукової роботи та зовнішніх зв'язків Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Клопов І.О., д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Коваленко В.Л. – д.т.н., професор, завідувач кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Коверга С.В. – д.е.н., професор, академік Академії економічних наук України, професор кафедри управління та адміністрування ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Коломоєць Т.О. – д.ю.н., професор, член - кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України, декан юридичного факультету ЗНУ.

Корнеєва Н.М. – заступник директора Запорізького НДЕКЦ МВС.

Критська Т. В. – д.т.н., професор, завідувач кафедри електроніки, інформаційних систем і програмного забезпечення ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Мамонова АА. – заступник начальника управління – начальник відділу управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області

Макаренко А.П. – д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Макаренко П.М. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету.

Макаренко Ю.П. – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Меліхов Є.В. – асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, аспірант 073 «Менеджмент».

Мержинський Є. К. – к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, директор Центру Польської культури, освіти, науки та євроінтеграції ім. Яна III Собеського.

Мусійченко О.Г. - асистент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, бухгалтер-практик.

Оглобліна В.О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Подмешальська Ю.В. – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Птіцина Л.А. – к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Рафаель Чилочі – д.е.н., проф., декан факультету економіки та бізнес-інжинірингу Технічного Університету Молдови.

Синиця Ю.С. - к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Тараненко В.Є. – к.е.н., доцент, завідувач кафедри соціального забезпечення та податкової політики Університету митної справи і фінансів (м. Дніпро).

Феофанов Л.К. – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

Храпкіна В.В. – д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом НУ«Києво-Могилянська академія».

Шапуров О.О. – д.е.н., професор, заступник директора з навчально-виховної роботи ІННІ ім. Ю.М. Потебні ЗНУ.

ЗМІСТ

Секція 1. Перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та контролю

Біла Ю.А. ПЕРСПЕКТИВИ ВІДОБРАЖЕННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ АКТИВІВ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	17
Макаренко А.П., Наумов О.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ ПІДПРИЄМСТВА	19
Селіванова Н.М., Варбанець В.А. ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБІВ ЗДІЙСНЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ	21
Роєва О.С., Оришич О.Ю. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	23
Меліхова Т.О., Северин Н.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМИ БАЛАНСУ ЯК ОСНОВНОГО ЕЛЕМЕНТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	25
Арзянцева Д.А., Міноцька А.Ю. СУЧАСНІ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСВІД	27
Поросла П.В., Доценко В.Р. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	30
Поросла П.В., Кузьміна А.М. ОБЛІК МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	33
Руденко О.В., Шубенко Є.С. ESG – ЗВІТНІСТЬ: РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОВНОТИ ТА ДОСТОВІРНОСТІ	35
Кондратюк О.М., Буртова А.С. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТ	37
Проскуріна Н.М., Скорнякова Ю.Б., Зінькова С.С. ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА	40
Меліхова Т.О., Зозуля Ю.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РОЗРАХУНКИ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ	42
Меліхова Т.О., Шатковський В.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ МНМА	44
Меліхова Т.О., Штанько О.Р. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГОТІВКИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ	47
Меліхова Т.О., Морозюк Ю.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА МАРКЕТИНГ ТА ЗБУТ	49

Кузь В.І. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	51
Ковальчук Т.М., Вергун А.І. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ	54
Меліхова Т.О., Бінчева Ю.О. МІЖНАРОДНИЙ ОБМІН ДОСВІДОМ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ З МЕТОЮ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА УРЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ....	56
Меліхова Т.О., Лисенко С.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ	59
Мусійченко О.Г., Губенок Ю.О. ЕТИКА БУХГАЛТЕРА В БІЗНЕСІ	62
Брадул О.М. Рибак І.І. ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗОК ІЗ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ	66
Адамовська В.С., Брік І.Є. ВАЛЮТНИЙ ТА МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧИХ І ПРОЦЕДУРНИХ УДОСКОНАЛЕНЬ	68
Овчинникова Л.І. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ У СВІТІ	69
Меліхова Т.О., Проскура І.В. ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ЇЇ РІВЕНЬ	72
Птіцина Л.А., Кравченко Д.В. ВИКОРИСТАННЯ QR – КОДІВ З МЕТОЮ НАЛАГОДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	74
Птіцина Л.А., Бутенко А.Є. СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ «PAYROLL PRO» З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	77
Подмешальська Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДАВАЛЬНИЦЬКОЇ СИРОВИНИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	79
Синиця Ю.С., Мусійченко Д.Р. ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАРАХУВАННЯ МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	83
Синиця Ю.С., Пустовий Д.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ.....	85
Макаренко А.П., Шершиков А.Д. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ДОКУМЕНТУВАННЯ.....	88
Макаренко А.П., Алістратов О.В. ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДІВ ДЛЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	90

Макаренко А.П., Курило Г.С. УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	92
Мамонова А.А., Меліхов Є.В., Бутенко А.Є. ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ.....	94
Мамонова А.А., Макаренко А.П., Меліхов Є.В., Храновський Г. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	97
Мамонова А.А., Меліхова Т.О., Чернов К.Я. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ.....	99
Мамонова А.А., Меліхова Т.О., Кравець Р.О. МЕТОДОЛОГІЯ ПЕРЕВІРКИ ПУБЛІЧНИХ ЗКУПІВЕЛЬ З УРАХУВАННЯМ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ № 1178.....	101
Макаренко Ю.П. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	103
Метеленко Н.Г., Шарапов В.С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	106
Меліхов Є.В., Дребезова Л.В. НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БЮДЖЕТНОГО СЕКТОРУ.....	109
Синиця Ю.С., Алістратов О.В. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ В ПИТАННЯХ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	111
Синиця Ю.С., Дорошенко П. В. ВИБІР ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОГЛЯД ПІДХОДІВ	113
Синиця Ю. С., Северин Н. С. МЕТОДИ ОЦІНКИ ЗАПРАСІВ ПРИ ЇХ ВИБУТТІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	116
Синиця Ю. С., Мацкуляк А. А. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	118
Синиця Ю.С., Ольшанська Ю. С. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВНЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ....	120
Сейсебаєва Н.Г., Шмигля Г.С. СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ВАРТІСНЕ ВИМІРЮВАННЯ.....	123
Меліхов Є.В., Кравченко Д. ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ОСНОВІ QR КОДІВ.....	126
Секція 2. Сучасні напрямки розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку	
Гуцул І.А. ОСНОВНІ ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	128
Глушевський В.В., Грубляк О.М., Рева В.О., Глушевська В.В. РИНОК ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ	130

Грубляк О.М., Меліхова Т.О., Губенок Ю.О., Дєвін В.Г. ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ІНВЕСТИЦІЙ	132
Грубляк О.М., Глущевський В.В., Сіра К.В., Хавер Д.І. ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ: УМОВИ ТА ПОРЯДОК ПРИДБАННЯ	135
Грубляк О.М., Меліхова Т.О., Дуюн О.Д., Вітценко Л.Р. РИНОК ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ УКРАЇНИ	137
Оглобліна В.О., Плиска О.В., Гузенко В.С. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОБРОВОЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	139
Єгорова О.В. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	141
Оглобліна В.О., Ардикуце І.О., Катянова В.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	144
Оглобліна В.О., Кафідова П.О., Селезньов К.О. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ	146
Ярошевська О.В., Решетило О. ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ (DeFi)....	148
Задоя А.О., Красіна А.А. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР ЄС: СТРАТЕГІЧНІ МІРКУВАННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	151
Оглобліна В.О., Оглобліна В.С., Плиска В.В. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО БІЗНЕСУ.....	153
Король С. А., Метеленко Н. Г., Журавель В. В. СВІТОВИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ ТА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ.....	155
Секція 3. Сучасний розвиток економіки, організації та управління підприємствами	
Остапенко Р.М., Бірченко Н.О. РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	161
Ткаленко В.М., Присяжна В.Ю., Духовна О.І., Гура В.В. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ.....	163
Паршин Ю.І., Варавка Н.В. МІСЦЕ І РОЛЬ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	166
Оленіченко В.П., Дуюн О.Д. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	168
Добрик Л.О., Гордієнко М.А. ІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	170
Паршин Ю.І. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ	172

Фурманюк І.Г. ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ	175
Руденко М.В. ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ОСНОВА БЕЗЗБИТКОВОСТІ ТА РОЗВИТКУ ПАСАЖИРСЬКОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ	177
Ходус А.І. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КОМПЛАЄНС-РИЗИКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	179
Бухаріна Л.М., Гальчинський М.М. СУЧАСНІ ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА	181
Парубець О.М., Струк А.Д. НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ	183
Парубець О.М., Подоляк О.Л. РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ...	185
Лисак О.І. ЕКОНОМІКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ВІД ВОЄННИХ ВТРАТ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	187
Колодій С.К., Клец В.О. КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ: ЯК БРЕНДИ ВИХОДЯТЬ ІЗ РЕПУТАЦІЙНИХ СКАНДАЛІВ	190
Колодій С.К., Краєва В.І. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КАНАЛІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СТВОРЕНІ ЕМОЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ БРЕНДОМ І СПОЖИВАЧЕМ	192
Болтянська Л.О. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТАРТАПІВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	194
Захаркевич Н.М., Кузьменко У.В. РОЗРОБКА КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	196
Захаркевич Н.М., Недзельська У.В. СОЦІАЛЬНИЙ ТІМБІЛДИНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ	199
Захаркевич Н.М., Семенюк Р.М. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	201
Корюгін А.В., Задачін Д.О. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ	203
Корюгін А.В., Середюк Л.О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	205
Корюгін А.В., Тадля С.А. ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ІТ- СТРУКТУР	207
Арзянцева Д.А., Козаченко Д.В. НЕСТАНДАРТНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	209

Оглобліна В.О., Плиска О.В., Сідлер С.М. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЛОГІСТИЧНОГО ЦИКЛУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ	211
Арзянцева Д.А., Старенький Ю.В. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	213
Арзянцева Д.А., Свердлюк Д.С. МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ДОСВІД ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ.....	216
Корюгін А.В., Гуменюк М.О. РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	219
Полусмяк Ю.І., Мирошник Ю.В. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	221
Бережницька У.В., Гурський А.Р. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	223
Меліхов Є.В., Бандурко Є.Є. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	225
Мащенко О.В., Гладков В.І. ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	227
Куряча Н.В. ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	229
Радзіховська Ю.М., Цісельський А.В. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ	231
Колокольчикова І.В., Лепетченко Д.М. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В ПІСЛЯВОЄННІ ЧАСИ.....	233
Демко В. РОЛЬ ТУРОПЕРАТОРІВ ТА ТУРИСТІВ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРИНЦИПІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	235
Оглобліна В.О., Загородній С.А., Пінчук І.М. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	238
Бєлов О.В., Іпатов А.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	240
Макаренко П.М., Пілявський В.І. КОМПОНЕНТНА БУДОВА СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	242
Ніколаєнко Є.А., Воронкова В. Г. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.....	245
Сейсебаєва Н.Г., Романюк Д.Б. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	247
Оглобліна В.О., Хрипунова А.В., Плиска О.В. УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ: ІННОВАЦІЇ, ГНУЧКІСТЬ, СТАЛИЙ РОЗВИТОК	250

Секція 4. Напрямки оптимізації бюджетної та податкової системи

Парубець О.М., Савченко В.В. НАПРЯМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	253
Почерніна Н.В. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	255
Клименко А.А. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ	257
Бурашнікова О.С. ЦИФРОВА ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІЖНАРОДНІ ПОДАТКОВІ ПРАВИЛА	259
Бондаревська К.В., Сохар О.В. РИЗИКИ ПОШИРЕННЯ БІДНОСТІ У ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ	261

Секція 5. Практичні засади розвитку менеджменту та публічного управління

Воронкова В.Г., Метеленко Н.Г., Нікітенко В.О., Ажажа М.А. ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	264
Андрюкайтене Р., Безверхий І.А., Воронкова В.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ AGILE-МЕТОДОЛОГІЇ ДЛЯ ВЕЛИКИХ ПРОЄКТІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	269
Олексенко Р.І., Гарбар Г.А., Воронкова В.Г. КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗИМУ КРАЇН ВИСОКОРОЗВИНУТОГО СВІТУ	271
Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Венгер О.М., Фурсін О.О. ЦИФРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: НОВІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	273
Воронкова В.Г., Бєлоусов В.В. МАТРИЦЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	275
Попова А.О., Метеленко Н.Г., Чебукіна Т.В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ.....	277
Метеленко Н.Г., Попова А.О., Афанов Р.П., Оленіченко В.П. УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В НАПРЯМКУ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВТРАТ БІЗНЕСУ.....	280
Сергієнко Т.І., Бондаренко Д.А. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ	283

Сергієнко Т.І., Резнікова В.О. ОЦІНКА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ	285
Сергієнко Т.І., Лобань С.І. УПРАВЛІНСЬКІ ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	287
Сергієнко Т.І., Боровіков С.М. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	290
Сергієнко Т.І., Тронь П.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВІРОГІДНОСТІ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	292
Сергієнко Т.І. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ УПРАВЛІНЦЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ.....	294
Венгерова О.В., Бородай М.С. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ ЯК СПОСІБ ПРОНИКНЕННЯ НА РИНОК МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ	296
Ільїн С.В. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ	298
Оспіщев Д.С. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД	300
Слюсарь М.Ю. СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ МЕРЕЖЕВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ВИКЛИКІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ	302
Крупа А.Г. МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС ФЕНОМЕНА МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	304
Колокольчикова І.В., Дем'яненко Д.В., Кучеренко С.С. HR ПРОЦЕСИ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПЕРСОНАЛОМ КОМПАНІЇ.....	306
Секція 6. Розвиток інформаційних технологій в сучасній економіці	
Осмятченко В.О., Мартиненко М.О. ЦИФРОВІ НАВЧАЛЬНІ ХАБИ SAP BUSINESS ONE	309
Болтянська Л.О., Свириденко С.О. YOUTUBE ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ	311
Болтянська Л.О., Болтянський М.Б. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДЛЯ УСПІШНОГО ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ В ІНТЕРНЕТІ	313
Корюгін А.В., Ковальов С.І. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	315

Хорошун В.В., Замахасва К.О., Федорінов Р.Д. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ПРОМИСЛОВІ ІТ-ІННОВАЦІЇ.....	319
Клопов О. І., Загородній С. А. ЦИФРОВІ ДВІЙНИКИ: КОНЦЕПЦІЯ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ.....	322
Коваленко О.В., Кузьміна Є. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС ЯК НОВІТНЯ СФЕРА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	324
Ivan Klorov, Volodymyr Holomb INTEGRATING REINFORCEMENT LEARNING AND DIGITAL TWINS FOR RETAIL OPTIMIZATION IN THE MODERN ECONOMY.....	326
Секція 7. Сучасні напрямки розвитку інженерії, науки та техніки	
Рижков Л.М., Рижкова І.Л. ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ГІЛЬБЕРТА В СТАТИСТИЧНІЙ ДИНАМІЦІ	328
Верьовкін Л.Л., Дем'яненко Т.А. МІКРОЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ СТОМЛЕННОСТІ ЛЮДИНИ.....	330
Верьовкін Л.Л., Науменко М.С. МІКРОЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ	333
Верьовкін Л.Л., Дяченко М.А. АВТОНОМНА СИСТЕМА ВУЛИЧНОГО ОСВІТЛЕННЯ	335
Кісельов Є.М., Кісельов В.Є. МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ РОЗЧИНЕНОГО ОЗОНУ.....	337
Кісельов Є.М., Кісельов В.Є. РОЗРОБКА СТРУКТУРИ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ	340
Світанько М.В., Щербань А.А., Тотьмянин Д.О., Пупірев Д.Є. МЕМС ЕЛЕКТРОСТАТИЧНОГО МІКРОДВИГУНА	342
Кісельов Є.М., Постернак О.С. РОЗРОБКА ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА КОНЦЕНТРАЦІЇ ОЗОНУ	344
Харченко О.В., Адамович Н.В. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ СТАЛЕПЛАВИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ПК «МАЙСТЕР» НА ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»	346
Харченко О.В., Гром В.В. АНАЛІЗ СВІТОВИХ ТРЕНДІВ ЛИВАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	347
Харченко О.В., Дущенко Д.С. КІНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЛЕГУЮЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ДОМІШОК В ПРОЦЕСІ ПОЗАПІЧНОЇ ОБРОБКИ СТАЛІ	348
Харченко О.В., Пономаренко В.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМОДИНАМІКИ РОЗЧИНЕННЯ АЗОТУ В ЛЕГОВАНИХ РОЗПЛАВАХ ЗАЛІЗА	349
Харченко О.В., Родигін Р.В. ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ЗАСВОЄННЯ ДЛЯ ЛЕГУВАННЯ ТА РОЗКИСЛЕННЯ СТАЛІ	351

Харченко О.В., Румянцев Д.О. ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГУВАННЯ СТАЛІ КАЛЬЦІЄМ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ВЕЛР.....	352
Румянцев В.Р., Соколовська А.П. НАНОТЕХНОЛОГІЇ В БЕЗПЕЦІ ГАЗОВОГО ГОСПОДАРСТВА: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	353
Румянцев В.Р., Соколовська А.П. ЗАСТОСУВАННЯ ДРОНІВ ДЛЯ ІНСПЕКЦІЇ ОБЛАДНАННЯ ВИСОКОЇ НАПРУГИ З ТОЧКИ ЗОРУ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛУ.....	355
Туришев К.О., Білецький Д.С. БОРТОВИЙ ОЗОНАТОР ДЛЯ ДЕЗІНФЕКЦІЇ САЛОНІВ АВТОМОБІЛІВ ШВИДКОЇ ДОПОМОГИ	358
Туришев К.О., Плетенецька А.Б. СВІТИЛЬНИК ДЛЯ ДЕКОРАТИВНОГО ОСВІТЛЕННЯ	360
Добровольська О.Г., Терент'єв Д.О. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ В УКРАЇНІ	362
Добровольська О.Г., Войцеховський Я.Ф. ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО ОБЛАДНАННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ ІНЖЕНЕРІЇ	364
Самченко Р.В., Алексієвський Д.Г. МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ ТЕПЛОТРАТ ЧЕРЕЗ ОГОРОДЖУЮЧІ КОНСТРУКЦІЇ БУДІВЕЛЬ	367
Міхайлуца О.М., Скрипак С.О. КОМП'ЮТЕРНА СИСТЕМА ДЛЯ АРХІВУВАННЯ, АНАЛІЗУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВУЛИЧНОГО МИСТЕЦТВА	369
Міхайлуца О.М., Власова Л.А., Опрятов Д.П. ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ МІСТА: СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ.....	371
Коваленко В. Л., Серба М. Д. ІНЖЕНЕРНІ РІШЕННЯ ДЛЯ РОБОТИ ЯДЕРНИХ РЕАКТОРІВ У СУВОРИХ КЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ.....	373
Єрофєєва А. А., Серба М. Д. ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕПЛООБМІННИКІВ НА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ АТОМНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ.....	375
Єрофєєва А. А., Ананьєв В. В. ЕКОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВОДНЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОВИКОРИСТАННЯ.....	377
Єрофєєва А. А., Ходунов А. О., Івченко М.О. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ВІДХОДІВ ПРИ ТЕРМІЧНІЙ ОБРОБЦІ МЕТАЛУ У ПЕЧАХ.....	379
Федулова С.О., Резяпов К.І. ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ТА БЕЗПЕКА ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ.....	383
Оглобліна В.О., Балагуш І.М., Одарюк І.О. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУЧАСНІЙ ІНЖЕНЕРІЇ: РОЗРОБКА ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ...	385

Бєлоконь К.В., Каряка І.Г. РЕАГУВАННЯ НА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ ПІД ЧАС НЕСПРИЯТЛИВИХ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ УМОВ.....	387
Секція 8. Сучасна експертиза: економічна, юридична, будівельна, технічна	
Колпаков В. К. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	390
Зуй Ю.С. ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	392
Гій Ю.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ЗБИТКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	394
Моложан К.В. ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ, ЯК ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУДОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ.....	397
Пушкарьова Г.О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ	400

Секція 1. Перспективи розвитку обліку, аналізу, оподаткування та контролю

УДК 338.43:657.1/4

Біла Ю. А., к. е. н., доцентка, докторантка кафедри обліку і оподаткування
Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДОБРАЖЕННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ АКТИВІВ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Глобальні економічні виклики, зміни клімату та зростання нерівності випробовують підприємства на стійкість у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Протистояння вказаним факторам можливе завдяки ефективному управлінню наявним фінансовим, інтелектуальним, виробничим, людським, природним та соціальним капіталами. Наявність достовірної та прозорої інформації про зазначені елементи підприємства є обов'язковою умовою ефективних рішень менеджерів вищого рівня та зростання внутрішнього гудвілу [1; 2]. Тому впровадження та розвиток інтегрованої звітності (ІЗ) в діяльність українських аграрних компаній, як одного з інструментів управління підприємством, має пріоритетне значення у формуванні стійкості та активної позиції на глобальному ринку [3].

За останні 12 років спостерігається інтерес великих компаній до формування інтегрованої звітності та звітності сталого розвитку. У Європі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні, згідно з дослідженням КРМГ, зростає відсоток країн що оприлюднюють таку звітність. Зокрема, до держав з великим показником належать: Японія (100 %), Сінгапур (100 %), Малайзія (99 %), Південна Корея (99 %), Таїланд (97 %), Тайвань (94 %) і Пакистан (91 %) [4]. У Америці та Близькому Сході спостерігається зменшення у 2022 році числа компаній, що звітують про сталий розвиток. Однак, згідно з поясненням, вказаним КРМГ, така ситуація зумовлена включенням у вибірку нових країн із нижчими показниками звітності. Тому можна стверджувати, що у світі спостерігається тенденція до збільшення числа компаній, що формують інтегровану звітність та звітність сталого розвитку.

Мультиваріантність нормативного регулювання процесу складання інтегрованої звітності формують невизначеність для підприємств щодо вибору актуальної методики їх використання. Пропонуємо об'єднати окремі розглянуті підходи та складати ІЗ за декількома стандартами одночасно. Зокрема, стандарти GRI, на відміну від інших стандартів, містять конкретні обов'язкові показники, а також дають змогу використовувати рекомендації поетапно, що полегшить впровадження їх у практику діяльності українських підприємств та дозволить

полегшити сприйняття, порівняння та оцінку фінансової та нефінансової інформації. Перевірка дотримання 10 принципів Глобального договору ООН, а також відповідна заява від керівництва дозволить вважати звітність такою, що відповідає вимогам до формування Звіту про прогрес. За умови розкриття інформації за 10-ма рекомендованими національними положеннями напрямками, підприємство може вважати це Звітом про управління. Тому з метою залучення більшої кількості українських компаній до складання звітності за стандартами сталого розвитку GRI, приєднання до Глобального договору ООН та інших розглянутих міжнародних норм формування інтегрованих звітів, пропонуємо консолідований підхід та звільнення від необхідності повторного звітування за вітчизняними нормами. Це стимулюватиме впровадження міжнародних стандартів безпосередньо, а не як імплементацію через національні рекомендації і дасть можливість підприємствам представити свою компанію на міжнародному ринку.

Визнання біоенергетичних активів інноваційним об'єктом обліку є пріоритетним завданням для науковців [5; 6]. Відображення інформації про них в інтегрованій звітності є стратегічно важливим кроком, оскільки надає менеджерам інформацію для прийняття ефективних рішень та впливає на довгострокову прибутковість підприємства. Зокрема, у компанії це створює такі перспективи:

1. Відображення взаємозв'язку між прибутковістю компанії та використанням природних ресурсів.
2. Контроль над споживанням енергетичних та природних ресурсів для створення продукції, робіт та послуг.
3. Підвищення якості стратегічних рішень для діяльності підприємства у частині визначення потреби біоенергетичних активів та наслідків їх використання.
4. Формування бази екологічних та енергетичних розрахунків та їх вплив на прибутковість.
5. Реалізація принципів концепції сталого розвитку щодо екології та використання відновлювальних джерел енергії.
6. Створення високого іміджу для підприємства як відповідального користувача виробничих, енергетичних та природних ресурсів.

З огляду на зазначене, в інтегрованій звітності розкривається інформація про різні види діяльності аграрних підприємств. Тому існуючі методи обліку, орієнтовані на управління фінансовим капіталом, не можуть повністю задовольнити запити щодо її формування. Подальших досліджень потребує питання трансформації облікової парадигми в контексті запровадження інтегрованої звітності.

Література

1. Судин Ю. Гудвіл у системі бухгалтерського обліку: компоненти і класифікація. Облік і аудит. Вісник ТНЕУ. 2016. № 2. URL: [http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3952/1/Судин Ю..pdf](http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3952/1/Судин%20Ю..pdf)
2. Судин Ю. А. Облік і аналіз гудвілу підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09. ТНЕУ, 2017. 20 с.
3. Задорожний З.-М. В., Крупка Я. Д., Омецінська І. Я. Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи обліку. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 294 с.
4. Big shifts, small steps. Survey of Sustainability Reporting 2022. KPMG International. URL: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2022/10/ssr-small-steps-big-shifts.pdf>
5. Bila Yu. Bioenergy Assets as an Innovative Accounting Object: Definition and Recognition Criteria. Oblik i finansi. 2023. P. 5-10. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4\(102\)-5-10](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-5-10)
6. Bila Y. Bioenergy assets in the global climate scenario: multilevel model of functions. 2023. Herald of Economics. 3. 131-143. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.03.131>

УДК 657.1/.4:658.784

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Наумов О.В., магістрант 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ГОТОВУ ПРОДУКЦІЮ ПІДПРИЄМСТВА

Результатом роботи промислових підприємств є випуск готової продукції. Актуальним питанням залишається отримання прибутку за результатами господарської діяльності, оскільки при реалізації готової продукції відбувається одночасно отримання доходів та списання витрат.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію підприємства

Показник	Характеристика
Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію	НП(С)БО 9 «Запаси»
Запаси включають і готову продукцію (НП(С)БО 9)	готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом
До готової продукції	належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам.
Рахунок	26 «Готова продукція»
Призначення рахунку 26	рахунок призначено для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства.
За дебетом	відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або за нормативною вартістю
За кредитом	списання до собівартості готової продукції
Собівартість реалізованої готової продукції	визначається за методами оцінки вибуття запасів
Аналітичний облік готової продукції	ведеться за видами готової продукції
Форма звітності	Баланс, рядок 1100 Запаси

Джерело: згруповано авторами

Для визначення виробничої собівартості продукції важливе значення мають прямі витрати, тобто витрати, що віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом, а саме витрати на матеріали та заробітну плату робочого.

Фрагмент журналу господарських операцій наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Фрагмент журналу господарських операцій

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Випущена з виробництва готова продукція	26	23
2	Відвантажена готова продукція покупцям та одночасно отримано дохід від реалізації	361	701
3	ПДВ	701	641
4	Списана собівартість реалізованої готової продукції	901	26
5	Списання на фінансовий результат доходи від реалізації готової продукції	701	791
6	Списання на фінансовий результат собівартість реалізованої готової продукції	791	901
7	Нараховано податок на прибуток	98	641
8	Списано на фінансовий результат податок на прибуток	791	98
9	Визначено фінансовий результат – прибуток	791	441

Джерело: згруповано авторами

Підсумовуючи вищенаведене, слід зазначити, що достовірне та своєчасне відображення операцій з виробництва і реалізації готової продукції має істотний вплив на фінансовий результат підприємства. Розглянуті методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готову продукцію підприємства та сформований журнал господарських операцій нададуть можливість розібратись в тонкощах ведення обліку та складанні звітності, що дасть змогу запобігти помилкам та уникнути фінансових санкцій.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>

УДК 339:004.738.5

Селіванова Н.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту
Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса

Варбанець В. А., магістрант спеціальності 071 «Облік та оподаткування»
Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ СПОСОБІВ ЗДІЙСНЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

Інтернет-торгівля є одним із найдинамічніших секторів сучасної економіки, що сприяє трансформації бізнес-моделей, економічних відносин та поведінки споживачів. Розвиток технологій, мобільності та глобальної мережі створює нові можливості для здійснення інтернет-торгівлі, спрощуючи доступ до ринків і розширюючи асортимент товарів та послуг. Компанії можуть здійснювати інтернет-торгівлю різними способами, які можуть бути методом або моделлю, за якими відбувається організація, реалізація та доставка товарів або послуг через інтернет. Спосіб здійснення інтернет-торгівлі охоплює як технічні, так і організаційні аспекти торгівлі, які дозволяють покупцям взаємодіяти з продавцем за допомогою певних інструментів і технік [1].

До основних способів здійснення інтернет-торгівлі відносяться: інтернет-магазини, маркетплейси, дропшипінг, соціальна комерція (s-commerce), мобільна комерція (m-commerce), цифрова торгівля, блокчейн-комерція. Розглянемо більш детально особливості кожного із способів здійснення інтернет-торгівлі.

До особливостей інтернет-магазинів, якими є автономні вебсайти, створені для продажу товарів і послуг кінцевим споживачам, можна віднести: потребу в інвестиціях для розробки та підтримки вебсайту; можливість інтеграції з різними платіжними системами та аналітичними інструментами для відстеження продуктивності; контроль над усіма аспектами торгівлі (від вибору дизайну до формування цінової політики); прямий зв'язок із клієнтами через власні вебсайти; можливість персоналізації контенту; свобода в налаштуванні вебсайту та залученні клієнтів.

До особливостей маркетплейсів, якими є онлайн-платформи, що об'єднують продавців і покупців, можна віднести: можливість швидко вийти на ринок; комісія або плата за використання сервісу маркетплейсу; дотримання правил і політик платформи; користування готовою інфраструктурою платформи; широкий асортимент від різних постачальників; конкуренція між продавцями в межах однієї платформи [2].

Дропшипінг є бізнес-моделлю, за якою продавець виступає посередником між постачальником і кінцевим покупцем, тобто реалізує товари, не тримаючи їх на складі, замовлення напряму відправляються постачальником покупцеві. До його особливостей відносяться: низькі стартові витрати через відсутність потреби в складуванні товару; швидкий запуск бізнесу; обмежений контроль якості продукції та обслуговування клієнтів; залежність від постачальників у питаннях доставки та запасів.

До особливостей соціальної комерції – продажу товарів і послуг через соціальні мережі (Instagram, Facebook, TikTok) – можна віднести: прямі продажі без переходу на сторонні платформи; високу інтерактивність і залучення клієнтів через контент; можливість швидкої комунікації та зворотного зв'язку; використання таргетованої реклами для охоплення аудиторії. обмеженість в можливостях налаштування [3].

До особливостей мобільної комерції (m-commerce) – здійснення покупок через мобільні пристрої (додатки чи адаптовані сайти) – можна віднести: потреба в розробці зручного інтерфейсу для мобільних користувачів; переважання швидких і зручних платежів (Apple Pay, Google Pay); орієнтація на мобільний трафік, який постійно зростає; інтеграція із соціальними мережами та месенджерами.

До особливостей цифрової торгівлі – продажу нематеріальних товарів (електронні книги, курси, програмне забезпечення, музика, відео) – можна віднести: потребу в захисті авторських прав та запобіганні піратству; відсутність витрат на фізичну доставку; легкість масштабування (один продукт може бути проданий необмежену кількість разів).

До особливостей блокчейн-комерції – використання технології блокчейн для торгівлі (криптовалюта, NFT-маркети) – можна віднести: нові можливості для цифрових активів (NFT); прозорість і захищеність транзакцій; висока волатильність і регуляторні виклики.

Отже, кожен спосіб здійснення інтернет-торгівлі має унікальні характеристики, які визначають його переваги, недоліки та сфери застосування. Вибір ефективного способу здійснення інтернет-торгівлі залежить від характеристик бізнесу, цільової аудиторії, а також цілей і ресурсів. Розуміння цих особливостей дозволяє бізнесу обрати оптимальні моделі для інтеграції в цифрову економіку.

Література

1. Семенова Т.В., Ляшенко М.А. Методичні підходи щодо формування каналів інтернет-торгівлі. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4772/4713>.

2. Кузьо Н. Є., Косар Н. С., Мельниченко І.І. Електронна комерція в Україні: сучасний стан, галузеві особливості та організаційні форми. Маркетинг і цифрові технології. 2021. № 5 (1). С. 27-41.

3. Іванов К.Р. Електронна комерція: сутність, функції, форми та сучасний стан. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 6 (276). С. 183-194.

УДК 347.73:336.22]:343.85

Росва О.С., доктор філософії з обліку та оподаткування (PhD), доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Оришич О.Ю., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування», Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Особливості адміністрування податків та зборів залишається актуальним питанням сьогодення, зумовленим насамперед необхідністю вдосконалення податкової системи України, що супроводжується розширенням прав і обов'язків як податкових органів, так і платників податків. Окрім того, механізм захисту прав і законних інтересів платників податків потребує постійної уваги та належного нормативного закріплення. Боротьба з податковими правопорушеннями є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності держави та

дотримання принципів справедливості в оподаткуванні. Податкові правопорушення підривають економічну безпеку країни, знижують обсяг бюджетних надходжень і створюють нерівні умови для платників податків.

Податковими правопорушеннями є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, установлених Податковим Кодексом та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [2].

Види податкових правопорушень:

- ухилення від сплати податків: свідоме недекларування доходів, заниження об'єкта оподаткування, приховування реальних джерел прибутку;
- податкове шахрайство: фальсифікація фінансових звітів, створення фіктивних компаній або використання «податкових ям»;
- несвоєчасна сплата податків: порушення строків виконання податкових зобов'язань, що призводить до недоотримання бюджетних ресурсів;
- зловживання податковими пільгами: неправомірне використання податкових привілеїв для мінімізації зобов'язань.

Злочини у сфері оподаткування часто характеризуються високим рівнем професіоналізму їх виконавців. Багато з них здійснюються організованими злочинними угрупованнями, до складу яких іноді входять представники органів влади, зокрема правоохоронних структур. Між такими угрупованнями встановлені тісні зв'язки, які охоплюють як міжрегіональну, так і міжнародну співпрацю, а також поділ сфер впливу. Це значно ускладнює розкриття їхньої діяльності правоохоронними органами. Практика виявлення та розслідування ухилення від сплати податків демонструє, що методи та схеми вчинення подібних злочинів постійно удосконалюються [1]. Є низка причин, які сприяють виникненню податкових правопорушень.

Серед основних причин порушень податкового законодавства можна виокремити наступні:

- 1) економічні причини: податки зменшують фінансові ресурси підприємств, що в умовах ринкової економіки мотивує ухилення від їх сплати. Високі ставки та фінансова нестабільність платників підсилюють ці тенденції;
- 2) моральний фактор: негативне ставлення до податкової системи формується через економічну ситуацію, фінансовий стан платників, переконання та вплив оточення;
- 3) не ефективність адміністрування податків.

Ефективна боротьба з податковими правопорушеннями потребує комплексного підходу, який включає правові, адміністративні та технологічні заходи. Система дій та заходів щодо виявлення правопорушень, пов'язаних з несплатою податків, може мати наступний вигляд:

1. удосконалення законодавчої бази: внесення змін до ПКУ з метою усунення прогалин дозволить зменшити ризики зловживань;
2. посилення податкового контролю: використання сучасних технологій для аналізу даних, таких як автоматизовані системи ризик-менеджменту, дозволяє оперативню виявляти підозрілі операції;
3. підвищення відповідальності за правопорушення: адміністративні штрафи та кримінальні санкції повинні перевищувати вигоду, яку отримує порушник від ухилення;
4. розвиток міжнародного співробітництва: обмін інформацією між податковими службами різних країн, участь у міжнародних програмах протидії ухиленню, таких як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), сприятиме зниженню транскордонних правопорушень.

Таким чином, підвищення ефективності адміністрування податків і зборів є ключовим завданням реформування податкового законодавства України. Впровадження відповідних заходів сприятиме попередженню, виявленню та запобіганню порушень податкового законодавства, а отже і значному покращенню роботи податкової системи країни.

Література

1. Шовкопляс Т.С., Шовкопляс М.А. Основні напрямки вдосконалення попередження та боротьби з податковими правопорушеннями. «Оптимум - 2018»: Дослідження та оптимізація економічних процесів, Харків, 2018. С. 109-111.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI, із змін. та допов. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 657.36/.37:336

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

Северин Н.С., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМИ БАЛАНСУ ЯК ОСНОВНОГО ЕЛЕМЕНТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Основним принципом для фінансової звітності є безперервність та логічність її ведення, але в умовах воєнного стану це досить складно зробити в

зв'язку з руйнуваннями або знаходженням певних активів або підприємств на території ведення бойових дій або окупованих територіях. Оскільки фінансова звітність впливає на рішення керівництва щодо подальшого розвитку підприємства, тому що надає інформацію про фінансовий стан та результати господарсько-виробничої діяльності першочерговим завданням стає корегування та вдосконалення методів та систем ведення звітності.

Головним документом для засвідчення майнового та фінансового стану юридичних осіб є баланс. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан) відображає на певну звітну дату активи, зобов'язання та власний капітал підприємства [1]. В ньому міститься інформація про основні засоби (підприємства), запаси, дебіторську та кредиторську заборгованість тощо.

Основним завданням даного звіту є надання вірних, стислих та зрозумілих даних користувачам звітності, зокрема власникам, керівництву або кредиторам. Для забезпечення представлення даних обліку в даному документі НП(С)БО 1 [1] вимагає висвітлення даних про: назву підприємства, дату складання звітності та звітний період, інформацію щодо наповнення статей балансу, тощо. Зазвичай ця інформація не є вичерпною, тому для більш детального опису статей складають примітки до фінансової звітності.

Однак, зважаючи на випадки пошкодження засобів підприємства внаслідок військової агресії щодо нашої країни відбуваються певні модифікації щодо висвітлення інформації про наслідки таких економічних втрат.

Прикладом таких змін є процедура зменшення вартості основних засобів внаслідок пошкодження.

Механізм оцінки збитку передбачає створення незалежної комісії з оцінки збитків або проведення належної судової експертизи. В свою чергу, експертні висновки оформлюють безпосередньо в самому висновку від запрошеного експерта або зазначають у звіті про оцінку збитків. У даному звіті зазначають мету оцінки, об'єкт, який було пошкоджено. Для вартісної оцінки завданого збитку за умовну грошову одиницю приймають долар США, тому суму завданого збитку, вираховують згідно з курсом Національного банку України.

Наразі рекомендовано цю суму збитків, внаслідок зменшення корисності, визнавати у звіті про прибутки та збитки з подальшими поясненнями та обґрунтуваннями прийнятих рішень. Це не можна вважати зручним, через те що, не завжди зручно брати до уваги всі примітки та поточнення, що ставить під загрозу правильне розуміння платоспроможності, ліквідності, прибутковості, рентабельності продажу, акцій, інвестицій тощо.

Тому ми пропонуємо внести корективи в баланс під назвою «Форма 1» для покращення діючої форми:

Додати до розділу «1.Необоротні активи» рядок з кодом 1013 під назвою «Пошкоджене майно», в якому відображувати суму збитку, завданого з причини руйнування як наслідку військової агресії.

Наведена пропозиція щодо зміни документів для відображення втрат надасть можливість більш аналітично, об'єктивно, а головне вірно опрацьовувати інформацію не лише для визначення ефективності, а й для складання щорічних звітів та підсумків.

Отже, фінансова звітність є основним джерелом інформації для прийняття рішень або усунення певних проблем, але не завжди надана інформація правильно систематизована. Тому задля спрощення опрацювання та в подальшому для правильної оцінки ефективності виробничої діяльності підприємства ми запропонували відображати суму збитку, завданої військовою агресією, безпосередньо в формі № 1, тобто в балансі підприємства.

Література

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

УДК 331.2:658(477+100)

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Міноцька А.Ю., здобувач 3 курсу спеціальності 073 Менеджмент Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

СУЧАСНІ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСВІД

Питання оплати праці завжди було одним з ключових аспектів функціонування підприємств і організацій у різних країнах світу. Сучасні системи оплати праці вимагають постійного аналізу, оновлення та адаптації для забезпечення справедливої та конкурентоспроможної оплати праці.

Оплата праці – це винагорода, яку отримує працівник за свою працю або послуги, які він надає підприємству або організації. Оплата праці визначається на основі угоди між працівником і роботодавцем, а також може бути регульована законодавством, колективними угодами та іншими нормативними документами [5]. Вона важлива як для працівника, який отримує винагороду за свою роботу, так і для підприємства, яке визначає витрати на оплату праці в своєму бюджеті.

Відповідно до Статті 97 Кодексу законів про працю України функціонують такі види оплати праці: погодинна, відрядна або інші системи оплати праці на вибір керівників підприємств. Також у вітчизняній практиці використовується система доплат і винагород (бонуси, премії, акції, участь в прибутку, навіть додаткові пільги та соціальні виплати), що передбачені нормативно-правовими актами або політикою самих суб'єктів господарювання [4].

Якщо розглядати саме сучасні форми оплати праці, все більше на ринок праці виходять такі оплати як – погодинно та «гонорарна» система, оплата за проєкт тощо. Найчастіше останні дві форми є практикою оплати праці за сферу діяльності «Freelance» (від англ. freelance – договірний, незалежний).

Погодинна оплата праці є досить поширеною в Україні, особливо в таких галузях, як ресторани та готельний бізнес. Компанії, що використовують цей спосіб оплати, пропонують часткову зайнятість, дозволяючи людям працювати неповний робочий день або гнучкий графік.

Наприклад, «МакДональдз» і «Єва» – це відомі мережі надання послуг, де погодинна оплата праці діє для робітників, які обслуговують клієнтів, такі як офіціанти, касири, менеджери тощо.

Погодинна оплата дозволяє працівникам отримувати оплату в залежності від кількості годин, які вони витрачають на роботу, і може бути зручною для тих, хто бажає підтримувати баланс між роботою та особистим життям або має інші обмеження.

Також однією з форм оплати праці в Україні є відрядна. Крім традиційного використання такої форми на виробничих підприємствах, що зокрема регулюється умовами галузевих угод, та переважно стосується робітничого персоналу, сьогодні ця форма оплати використовується для працівників, які виконують тимчасові завдання або проєкти у сучасних видах бізнесу [1]. Наприклад, у вітчизняній галузі інформаційних технологій, багато стартапів та ІТ-компаній співпрацюють з фрілансерами та контрактними спеціалістами для виконання програмних проєктів та розробки програмного забезпечення. Також в будівництві, ресторанному бізнесі та галузі маркетингу можна знайти компанії, які використовують оплату праці «відрядна» для працівників, які працюють на певних проєктах або завданнях. Ця форма оплати дозволяє компаніям залучати спеціалістів для конкретних завдань, що допомагає знизити витрати та оптимізувати робочий процес.

Оплата праці в сучасних відомих компаніях в Європейському Союзі значно різниться і залежить від конкретної компанії, галузі діяльності. Зазвичай компанії пропонують конкурентоспроможні зарплати, що відображають рівень життя і інфляцію. Також надають бонуси, соціальні пакети та інші винагороди. Деякі компанії пропонують гнучкі графіки роботи та можливість працювати здалеку. Оплата може також відрізнятися в залежності від рівня спеціалізації та досвіду. Технологічні компанії, зокрема стартапи, можуть пропонувати акції та участь у

прибутку. Кар'єрний розвиток та професійне навчання також є важливими аспектами.

Наприклад, оплата праці в «Volkswagen Group» включає фіксовану зарплату, бонуси за досягнення, участь у прибутку та соціальні вигоди. Компанія спрямована на те, щоб зберегти висококваліфікованих та найкращих працівників. Керівники піклуються про розвиток та навчання підлеглих.

Отже, форми оплати праці можуть суттєво відрізнятись в різних країнах, і вони визначаються законодавством, економічними факторами та соціокультурними особливостями. Наприклад, в більшості країн Європейського союзу існує вищий рівень соціального захисту та соціальних вигід для працівників, включаючи медичне страхування, пенсійні плани та відпустки.

Таким чином, можна зазначити, що саме форми оплати праці в нашій державі та в Європейському союзі не зовсім різняться. Основна відмінність у розмірі заробітної плати та форм доплат, таких як винагороди, медичне страхування тощо. Було б краще запозичити деякі форми стимулювання праці з компаній ЄС у нашу систему оплати праці. Ефективне використання зарубіжного досвіду для системного та комплексного підвищення мотивації підприємств в Україні сприятиме економічному зростанню підприємств та соціальному розвитку країни [3].

Література

1. Сергієнко О. М. Еволюція економічної думки щодо процесу формування доходів суспільства. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 5/1 (132). С. 11–16.
2. Застосування різних систем оплати праці в зарубіжних країнах та можливості їх використання в Україні URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-1-2019-9.pdf> (дата звернення 26.11.2024)
3. Імплементация зарубіжного досвіду мотивації праці у діяльність українських підприємств. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-1_0-pages-72_77.pdf (дата звернення 26.11.2024)
4. Кодекс законів про працю України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 26.11.2024)
5. Шевченко, І. В. Особливості розробки системи стимулювання персоналу на підприємствах малого бізнесу, 2019. С. 61-64.

Поросла П.В. асистент кафедри обліку і оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Доценко В.Р., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрові технології активно трансформують усі аспекти життя, і бухгалтерський облік – не виняток. У сучасних умовах глобалізації та безперервного технологічного прогресу компанії змушені адаптувати свої фінансові процеси до нових викликів. Використання цифрових рішень у бухгалтерії значно підвищує ефективність управління фінансами, забезпечує прозорість звітності та знижує ризики [1].

З розвитком цифрових технологій бухгалтерія проходить значну еволюцію. Сучасні цифрові інструменти не тільки замінюють звичні методи ведення обліку, а й відкривають нові шляхи для оптимізації, підвищення прозорості та стратегічного управління бізнесом [2].

Цифрова трансформація – це процес переходу від традиційних паперових та ручних методів обліку до використання сучасних інформаційних технологій. Тобто це, можна сказати, автоматизація рутинних операцій та впровадження інтелектуальних систем аналізу даних.

Цифровізація змінює не тільки формат і зміст роботи бухгалтера, а й надає можливість представляти фінансову інформацію більш аналітично та прозоро [3].

Основні засоби є одним з найважливіших елементів бухгалтерського обліку.

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство використовує протягом тривалого періоду, а саме більше одного року для здійснення своєї діяльності. Це можуть бути будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби тощо.

Роль основних засобів є дуже важливою для підприємств. Основні засоби забезпечують матеріально-технічну базу для ефективного виконання бізнес-процесів, а також підтримують стабільність виробничої діяльності. Основні засоби не аби як впливають на продуктивність підприємства, а також на конкурентоспроможність та якість продукції підприємства. Правильний облік та управління основними засобами дозволяє оптимізувати витрати, планувати інвестиції та оновлення виробничих потужностей. Все це сприяє довгостроковому зростанню та розвитку бізнесу.

Звісно, що цифровізація є суттєвим чинником у бухгалтерському обліку. Адже за допомогою впровадження нових технологій у сферу обліку, можна суттєво полегшити життя працівників. Але у цьому є як свої позитивні сторони, так і негативні. Іншими словами, негативні сторони можна назвати викликами обліку основних засобів. [2]

Серед таких проблем – комп'ютеризація робочих місць і ризик зниження якості професійної підготовки персоналу [2].

По-друге, одним із викликів обліку основних засобів може бути проблема з підготовкою фахівців з обліку, адже не кожна людина зможе вдосконалити новітні технології в даній сфері [2].

По-третє, потрібно пильно слідкувати за кібербезпекою. Адже може статися таке, що на вашу облікову інформацію можуть здійснювати певні атаки. І внаслідок цього, вся конфіденційна інформація може з'явитися в мережі Інтернет, що є дуже поганим для підприємства [2].

Ще сюди можна віднести високу вартість впровадження. Це означає, що впровадження нових систем обліку потребує значних інвестицій [2].

Також існують основні напрями, які характеризують зміни в обліку основних засобів [3]:

1. Зміна практики ведення обліку, технології і методології отримання і надання інформації. Сучасні технології, такі як автоматизація процесів, аналітичні платформи, штучний інтелект та хмарні рішення, значно спрощують облік і забезпечують швидший доступ до даних. Це дозволяє бухгалтерам не лише реєструвати факти, але й брати активну участь у прогнозуванні та підтримці стратегічних рішень.

2. Зміна взаємодії між зацікавленими сторонами, зменшення інформаційної асиметрії. Завдяки використанню сучасних технологій, зокрема блокчейну, зацікавлені сторони (інвестори, кредитори, регулятори) мають доступ до більш прозорої та доступної інформації. Це зменшує ризики, пов'язані з недостовірною інформацією, та сприяє побудові довірчих відносин між компаніями та їх партнерами.

3. Зміни в об'єктах бухгалтерського обліку: трансформація існуючих, поява нових. Традиційні об'єкти обліку, такі як активи та зобов'язання, зазнають змін у зв'язку з появою нових економічних явищ, наприклад, цифрових активів (криптовалют), нематеріальних активів (програмне забезпечення, бренди) і екологічних зобов'язань (наприклад, витрат на вуглецевий слід). Це створює нові виклики для облікової практики.

4. Посилення якісних характеристик облікової інформації (своєчасності, прозорості, достовірності), поява нових функцій обліку. Збільшується потреба в якості даних, що означає посилення вимог до своєчасності, прозорості, точності та доступності облікової інформації. Це сприяє формуванню більш обґрунтованих і своєчасних управлінських рішень.

Принципи процедури та методи різних видів інформаційних продуктів впливають на розвиток облікової методології. Вони дозволяють об'єднувати різні види обліку в одну систему, де чітко визначаються та систематизуються облікові об'єкти. Основні чинники які сприяють цьому розвитку – це перехід на електронний документообіг і включення нефінансової інформації в облікові процеси. Тобто вся інформація зберігається в єдиній базі даних, що, завдяки принципу подвійного запису, накопичує дані для бухгалтерського, управлінського та податкового обліку [4].

Отже, у процесі цифрової трансформації бухгалтерський облік основних засобів переживає значні зміни, що стосуються не тільки технологічних аспектів, а й методології ведення обліку. Використання сучасних цифрових технологій, таких як автоматизація процесів, аналітичні платформи, штучний інтелект та хмарні рішення, значно спрощує облік, підвищує ефективність управління фінансами та забезпечує більшу прозорість звітності. Це дозволяє бухгалтерії не лише реєструвати факти, але й активно брати участь у прогнозуванні та стратегічному управлінні. Проте цифровізація також ставить нові виклики, серед яких важливими є проблеми кібербезпеки, підготовки фахівців та високі витрати на впровадження нових систем. Однак основні засоби, як важливий елемент обліку, мають суттєве значення для стабільності та розвитку підприємств, а тому правильний облік та управління ними є ключем до довгострокового зростання та конкурентоспроможності. Цифрові технології відкривають нові можливості для ефективного управління обліковими процесами, але водночас потребують адаптації до нових реалій та забезпечення високої якості облікової інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Література

1. *Вплив цифрових інновацій на ефективність бухгалтерського обліку в Україні.* URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/1/1> (дата звернення: 14.11.2024).
2. *Інституційний репозитарій Миколаївського національного аграрного університету: Головна сторінка.* URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/17041/1/lagodiienko.pdf> (дата звернення: 14.11.2024).
3. *EZTUIR Home.* URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7985/10.%20Безручук.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 14.11.2024).
4. *Перегляд ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ В РОЗВИТКУ ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ.* *Головна.* URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1134/1092> (дата звернення: 14.11.2024).

Поросла П.В., асистент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Кузьміна А.М., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ОБЛІК МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах ринкової економіки маркетинг відіграє ключову роль у діяльності будь-якого підприємства. Водночас будь-яке просування призводить до певних витрат. Облік маркетингових витрат є важливим елементом системи управлінського обліку. Він дозволяє підприємствам не лише аналізувати ефективність витрачених ресурсів, а й оптимізувати їх використання.

Дослідженням маркетингових витрат займалися багато науковців, зокрема Височан О.О. [2], Лаврова-Манзенко О.О., Бутко Н.В., Костогриз В.Г., Уманська В.Г. [3], Андросенко О.О., [1] та ін.

Маркетингові витрати – витрати підприємства на маркетингові послуги, тобто послуги, які допомагають компаніям проводити дослідження ринку, покращувати збут товарів або послуг, формувати адекватну цінову політику, проводити контроль переміщення товару від виробника до споживача [4]. Вони сприяють ефективному позиціонуванню продукції на ринку, грають роль інвестицій у розвиток бізнесу, спрямованих на залучення клієнтів, підвищення пізнаваності бренду та стимулювання продажів.

НП(С)БО 16 не розмежовує такі терміни як «маркетингові витрати» та «витрати на збут», однак хоч ці поняття і пов'язані, вони не тотожні.

Як зазначила О. Лаврова-Манзенко збут і маркетинг мають певні відмінності, а саме:

- збутові витрати спрямовані на виробництво, продаж товару та стимулювання збуту, тоді як маркетингові – на вивчення потреб споживачів і характеристик ринку та на розвиток маркетингових стратегій;

- мета збутових витрат – збільшення прибутку шляхом збільшення обсягів продажу, мета маркетингових – збільшення прибутку шляхом збільшення кола споживачів [3].

Дослідивши НП(С)БО 16 та розробки Андросенко О.О. та Закржевської Г.К. [1] можемо зробити наступну класифікацію витрат (табл. 1):

Таблиця 1 – Класифікація витрат

Витрати на збут [5]	Витрати на маркетинг [1]
витрати на пакувальні матеріали, підготовку товарів до продажу і утримання ОЗ та інших НМА, що беруть участь у збуті;	зовнішня реклама та реклама у засобах масової інформації;
витрати на ремонт або відновлення тари;	PR-кампанії;
витрати на відрядження та оплату праці працівникам підрозділів збуту;	керування брендом;
витрати на маркетинг;	витрати на стимулювання збуту;
витрати на страхування готової продукції (товарів), що знаходиться на складі підприємства чи у дорозі;	витрати на прямий маркетинг;
витрати на транспортування продукції між складами та на місце збуту;	витрати на інтегровані маркетингові комунікації;
інші витрати на збут.	інші маркетингові витрати.

Джерело: сформовано авторами на підставі [1; 5]

Височан О.О. та Водяний Т.Б. виокремили чотири моделі обліку витрат, залежно від співвідношення понять «маркетинг» та «збут»:

1. витрати на збут як частина витрат на маркетинг;
2. витрати на маркетинг як частина витрат на збут;
3. витрати на збут та витрати на маркетинг – окремі категорії витрат;
4. витрати на збут та витрати на маркетинг містять як спільні, так і відмінні категорії [2].

Згідно з вимогами чинного законодавства маркетингові витрати відображаються у складі витрат на збут, тобто на рахунку 93 «Витрати на збут». Проте ряд науковців пропонують додати до цього рахунку субрахунки 931 «Витрати на збут», 932 «Витрати на рекламу», 933 «Витрати на маркетинг» з можливим перейменуванням 93 рахунку на «Витрати на збут та маркетинг» [1, 2].

Рекомендується впроваджувати сучасні аналітичні інструменти, які дозволяють пов'язати витрати з результатами (збільшенням продажів, залученням нових клієнтів, зростанням пізнаваності бренду)

У сучасних економічних умовах маркетингові витрати стають не лише інструментом забезпечення продажів, а й важливим елементом стратегічного управління. Ефективний облік цих витрат дозволить підприємствам не тільки покращити операційні процеси, але й оптимізувати бізнес-стратегії, спрямовані на довгостроковий розвиток.

Література

1. Андросенко О. О., Закржевська Г. К. Управлінський облік маркетингових витрат підприємства. *Topical aspects of modern scientific research* :

Міжнар. наук. конф., м. Токіо, 23–25 листоп. 2023 р. С. 575–581. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/TOPICAL-ASPECTS-OF-MODERN-SCIENTIFIC-RESEARCH-23-25.11.2023.pdf#page=575> (дата звернення: 20.11.2024).

2. Височан О. О., Водяний Т. Б. Облік маркетингових витрат підприємства. *Український економічний часопис*. 2024. № 5. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/426> (дата звернення: 19.11.2024).

3. Методичні аспекти обліку і аудиту витрат підприємств на маркетингові дослідження як складової кінцевої ціни товару / О. О. Лаврова-Манзенко та 35ім. *Агросвіт*. 2023. № 20. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2354/2390> (дата звернення: 19.11.2024).

4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 31.12.1999 № 318 : станом на 3 листоп. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

УДК 657:330.34-026.16

Руденко О.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і бухгалтерського обліку
Державного університету економіки та технологій, м. Кривий Ріг

Шубенко Є.С., к.е.н., викладач кафедри фінансів і бухгалтерського обліку
Державного університету економіки та технологій, м. Кривий Ріг

ESG – ЗВІТНІСТЬ: РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПОВНОТИ ТА ДОСТОВІРНОСТІ

Складання звітів про сталий розвиток (так званої ESG-звітності) – тренд останнього часу. Дедалі більше компаній прагнуть показати свою соціальну та екологічну активність і бути привабливими для потенційних інвесторів і кредиторів. ESG-звітність володіє цілим рядом специфічних рис у порівнянні з традиційною фінансовою звітністю. Поняття ESG-звітності або звіт про сталий розвиток на сьогодні в українському законодавстві відсутні. Натомість використовується термін «звіт про управління», що як за назвою, так і за наповненням не в повному обсязі відповідає запитам сталого розвитку та цілям сталого розвитку (далі – ЦСР). Цілі сталого розвитку охоплюють різноманітні

економічні, соціальні та екологічні аспекти, що сприяють сталому розвитку та покращенню якості життя на планеті. Це означає, що на бухгалтерів та аудиторів як фахівців, які виконують функції реєстрації інформації, оцінювання, звітування (зокрема про досягнення цілей сталого розвитку), а також моніторингу відповідних процесів і контролю повноти та достовірності розкриття таких даних, покладається важлива, ключова місія сприяння досяжності ЦСР.

Як визначає Міжнародна федерація бухгалтерів (далі – IFAC), «...професійні бухгалтери є основними розпорядниками ділової інформації. Саме бухгалтери несуть відповідальність і сприяють реалізації можливостей внесення актуальних змін у корпоративну звітність та покращення якості інформації про сталий розвиток» [1] та підтверджує, що із 17 цілей сталого розвитку безпосередньо професія бухгалтера та аудитора може впливати на досягнення 8 ЦСР (4, 5, 8, 9, 11, 12, 13, 17).

Отже, звітність перестає бути ідентифікатором виключно фінансово-економічного аспекту діяльності підприємств, тому «об'єктивно необхідним є формування та застосування інтегрованого мислення під час обліку, складання та підтвердження звітності. З огляду на це відбувається об'єктивний процес модифікації об'єктів обліку та аудиту» [2, с.81]. У відповідності з цим, головною метою організації бухгалтерського обліку на засадах сталого розвитку має стати створення інформаційно-аналітичного базису, який свідчить про процеси і результати ESG діяльності підприємства.

Формування інформаційної системи бухгалтерського обліку для відображення показників у ESG-звітності необхідно розпочинати із «затвердження внутрішніх регламентних документів на підприємстві для формування показників ESG-звітності (щодо: безпеки довіклля, соціальних ініціатив, соціальних ініціатив); визначення класифікатора операцій щодо виконання екологічних, соціальних та управлінських ініціатив, що будуть відображені в обліку, та узагальнені в ESG-звітності; затвердження в Положенні про облікову політику обраних оптимальних варіантів з передбачених чинних законодавством підходів до обліку активів, власного капіталу та зобов'язань, витрат та доходів для оптимізації податкових розрахунків» [3].

У зв'язку з тим, що звіт про управління має статус обов'язкового до розкриття і повинен знаходитись у відкритому доступі на власній веб-сторінці або веб-сайті, для підтвердження якості наданої інформації. Згідно з положення МСА 720 «Відповідальність аудитора щодо іншої інформації» аудитор, який ознайомився з іншою інформацією (звітом про управління), має такі цілі: «розглянути, чи існує суттєва невідповідність між іншою інформацією та фінансовою звітністю; розглянути, чи існує суттєва невідповідність між іншою інформацією та знаннями аудитора, отриманими під час аудиту; вжити належних дій, якщо аудитор виявляє, що такі суттєві невідповідності можуть існувати, або якщо аудитору стане відомо, що інша інформація може бути суттєво викривленою;

та звітувати відповідно до цього МСА» [2, с.67]. Звіт про управління містить фінансову і нефінансову інформацію, а тому дає глибше уявлення про всю складність процесу аудиту щодо розкриття інформації про численні прийняті рішення й сформовані судження. Тому оцінювання аудиторами такої інформації в аудиторських звітах підвищує довіру користувачів до показників такої звітності.

Отже, значне зростання попиту на інформацію про сталий розвиток вимагає повного та достовірного відображення сталих показників у ESG-звітності. Об'єктивно необхідним є формування та застосування інтегрованого мислення під час обліку, складання та підтвердження звітності. Головною метою організації бухгалтерського обліку на засадах сталого розвитку має стати відповідне інформаційне забезпечення про процеси і результати діяльності та відображення у ESG-звітності, а думка незалежного аудитора підвищить впевненість у повноті та достовірності інформації, наведеної у такій звітності.

Література

1. International Federation of Accountants (IFAC). URL: <https://ifac.org> (дата звернення: 29.11.2024).

2. Аудит в умовах сталого розвитку: колективна монографія / за загальною редакцією 37м.37к. О.А. Петрик / О.А. Петрик, Н.В. Гойло, І.І. Матієнко-Зубенко, І.О. Мариніч, Ю.Б. Слободяник 37ім. К. : КНЕУ, 2021. 231с.

3. Олійник, О., & Поліщук, І. (2024). Облікове забезпечення формування показників ESG-звітності відповідно до інформаційних запитів користувачів: законодавче регулювання. *Економіка та суспільство*, (65). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-13>

УДК 336.74:004.738.5]:347.73

Кондратюк О. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів і бухгалтерського обліку
Державного університету економіки та технологій, м. Кривий Ріг

Буртова А.С., здобувач вищої освіти 2 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування»
Державного університету економіки та технологій,
м. Кривий Ріг

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТ

Криптовалюти поступово інтегруються у сучасну економіку, виконуючи функції засобу платежу, інвестиційного активу та фінансового інструменту. Сьогодні Tesla інвестувала в біткоїн і приймає його як оплату за свої автомобілі; MicroStrategy використовує біткоїн як основний резервний актив; Facebook (Meta)

працює над створенням власної цифрової валюти Diem; українська агрокорпорація «Agro Glory Time» створила власну криптовалюту «AGTI». Однак їх порядок бухгалтерського обліку та податкові аспекти залишаються не до кінця врегульованими, особливо в Україні. Це створює труднощі для бізнесу, який прагне легально використовувати криптоактиви, а також підвищує ризики для інвесторів. Необхідність правового та нормативного врегулювання операцій з криптовалютами, їх обліку та відображення у звітності стає актуальним завданням у контексті цифровізації економіки та інтеграції до світового ринку.

У наукових колах проблематика криптоактивів активно обговорюється. Зокрема, досліджувались питання нормативного регулювання обігу крипто валют в світі та в Україні, необхідності правового визначення сутності поняття криптовалют; проаналізовано проблемні питання бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які можуть виникнути у разі прийняття рішення про визнання криптоактивів в якості офіційної валюти держави; ведуться дискусії щодо вибору відповідного Міжнародного стандарту фінансової звітності для обліку криптовалют в залежності від ситуації [1-3].

Національне законодавство поки що не забезпечує повної ясності щодо статусу криптовалют та порядку їх використання. Одним із ключових документів, покликаних регулювати сферу віртуальних активів, міг бути Закон України «Про віртуальні активи». Проте станом на сьогодні він не набрав чинності, оскільки реалізація його положень потребує адаптації до регламенту ЄС MiCA (Markets in Crypto-Assets), врахування вимог 5AMLD – П'ята директива по боротьбі з відмиванням грошей, Регламент ЄС про пілотний режим для ринкової інфраструктури на основі технології розподіленого реєстру (DLT), Директива ЄС про адміністративну співпрацю в податковій сфері (DAC8). Ці документи містять детальну інформацію про регулювання цифрових валют та криптоактивів у Європейському Союзі. Вони також створюють основу для подальшого розвитку регулювання в цій сфері, враховуючи швидкий розвиток технологій та ринку криптоактивів і є важливими для розуміння правових рамок та вимог, що застосовуються до обліку та звітності цифрових активів.

На думку науковців, Україна, яка поступово адаптує своє законодавство до європейських норм, може використовувати європейські нормативно-правові акти як основу для розробки власних стандартів [1-3].

Національні Положення (стандарты) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) не містять спеціальних положень для обліку криптовалют. Суб'єкти господарювання будуть змушені орієнтуватися на загальні норми, наприклад, НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи», яке використовується для обліку криптоактивів, що зберігаються як довгострокові інвестиції. Якщо ж криптовалюти призначені для перепродажу, їх можуть класифікувати як запаси. Такий підхід не враховує усіх специфічних рис криптовалюти, що створює складнощі для формування фінансової звітності.

МСФЗ також не містяться конкретних рекомендації щодо обліку криптовалюти. Науковцями пропонується використовувати ті чи інші стандарти, залежно від природи та призначення криптовалюти.

У Податковому кодексі України також відсутні чіткі норм щодо оподаткування операцій із криптовалютами, що створює складнощі для суб'єктів господарювання. У 2023 році запропоновано проекти змін до Податкового кодексу, які передбачають оподаткування доходів від операцій із криптовалютами як цифрових активів. Однак, на сьогодні, ці зміни ще не ухвалені, що залишає прогалину в їх регулюванні.

Регулювання обліку криптовалют є актуальним питанням у сучасній економіці, оскільки крипто валюти виконують функції засобу платежу, інвестиційного активу та фінансового інструменту. Незважаючи на активне обговорення цієї теми в наукових колах, національне законодавство України ще не забезпечує повної ясності щодо статусу криптовалют та порядку їх використання. Відсутність чітких норм у МСФЗ та національних стандартах бухгалтерського обліку створює труднощі для бізнесу та підвищує ризики для інвесторів. Прийняття Закону України «Про віртуальні активи» є важливим кроком, але його реалізація потребує адаптації до європейських регламентів. Для ефективного регулювання криптовалют в Україні необхідно розробити спеціальні положення, що враховують специфічні риси криптовалюти, та забезпечити їх інтеграцію у національні стандарти бухгалтерського обліку та податкового законодавства.

Література

1. Олійник Д. Обіг віртуальних активів в Україні / *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <http://surl.li/wolthh>.
2. Панасюк В., Мужевич Н., Мельничук І. Бухгалтерський аспект визнання 39м.39кту39алютн активом підприємства в умовах цифровізації економічного простору / *Galician economic journal*, No 2 (81) 2023. URL https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.
3. Костюченко В.М. Гриценко О.В. Передумови бухгалтерського обліку 39м.39кту39алютн як офіційної валюти держави / *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*, №35 (2022), 74-79 <https://modecon.mnau.edu.ua>.

Проскуріна Н.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Скорнякова Ю.Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Зінькова С.С., бухгалтер ПП «Центр комп'ютерної томографії», м. Запоріжжя

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Методики бухгалтерського обліку фінансових зобов'язань набувають особливої актуальності в умовах сучасного динамічного бізнес-середовища, що потребує швидкої адаптації та цифровізації. Фінансові зобов'язання підприємства становлять важливу частину його загального фінансового стану, оскільки їх точне відображення забезпечує достовірність фінансової звітності та є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень [1, с.7].

Традиційні підходи до бухгалтерського обліку, що базуються на стандартизованих бухгалтерських принципах, тривалий час залишались фундаментальними для відображення та аналізу зобов'язань. Ці методики передбачають класифікацію зобов'язань за строками, джерелами фінансування та рівнем значущості, забезпечуючи відповідність законодавчим вимогам і стабільність звітності [2, с. 164].

Традиційні методи бухгалтерського обліку, зокрема принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, використовується для визначення фінансового результату звітного періоду шляхом порівняння доходів звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. Однак такі методи часто є трудомісткими і потребують значних ресурсів для зберігання та обробки даних, що створює ризики для точності бухгалтерського обліку [3, с. 19].

З розвитком цифрових технологій у бізнес-середовищі з'являється можливість суттєво оптимізувати управління фінансовими зобов'язаннями. Сучасні інтегровані рішення за назвою «комплексне планування ресурсів підприємства ERP» покращують якість прийняття рішень, продуктивність і прибутковість. ERP-системи дозволяють ефективно планувати комерційну та виробничу діяльність підприємства, на єдиній платформі, що дає змогу об'єднати дані з різних структурних підрозділів підприємства, таких як закупівлі, фінанси та логістика [4, с. 345].

Використання ERP-систем, зокрема SAP (німецька корпорація, яка є одним із провідних розробників програмного забезпечення для управління бізнесом у світі), чи Oracle (американська компанія, яка є одним із світових лідерів у сфері розробки програмного забезпечення, хмарних технологій і баз даних для бізнесу) надає можливість здійснювати бухгалтерський облік і внутрішній аудит (контроль) зобов'язань у реальному часі, що сприяє оперативності прийняття управлінських рішень та підвищенню якості фінансової інформації.

Автоматизація облікових процесів сприяє зниженню витрат і мінімізації кількості рутинних операцій. Зокрема, автоматизовані функції ERP-систем дозволяють оптимально розподіляти платежі, контролювати статус виконання зобов'язань і дотримуватись встановлених термінів виплат, що допомагає запобігати затримкам і фінансовим санкціям. Крім того, ERP-системи мають важливу функцію контролю за валютними коливаннями, яка є критичною для підприємств з зовнішніми зобов'язаннями в іноземній валюті, особливо в умовах нестабільних валютних курсів.

Поряд із ERP-системами великою популярністю користуються програми для управління фінансовими ризиками, які дають змогу оцінити кредиторську і дебіторську заборгованість, визначити оптимальні умови для отримання кредитів чи відстрочення платежів. Такі програми підвищують якість аналізу можливих проблем з ліквідністю, даючи підприємствам змогу своєчасно реагувати на потенційні фінансові труднощі.

Сучасні методики обліку фінансових зобов'язань зазнають суттєвих змін, відходячи від традиційних підходів, що базуються на ручних операціях і стандартизованих принципах, на користь сучасних технологічних рішень, які забезпечують високу точність, ефективність та прозорість даних.

Отже, впровадження ERP-систем та інструментів управління фінансовими ризиками дозволяє підприємствам не лише оптимізувати бухгалтерський облік зобов'язань, але й підвищити ефективність управління фінансовими потоками загалом.

Перехід на сучасні методики бухгалтерського обліку надає підприємствам переваги у вигляді швидкого реагування на ринкові зміни, оптимізації ресурсів та підвищення фінансової стабільності, що є надзвичайно важливим в умовах високої конкуренції та економічної невизначеності.

Література

1. Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ. 2011. 281 с.
2. Расенко В.М. Особливості класифікації зобов'язань підприємств. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. С. 164-165.
3. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ. 2016. 480 с.

4. Плескач В. Л., Затонацька Т. Г. Інформаційні системи і технології на підприємствах. URL: <https://studfile.net/preview> (дата звернення: 29.11.2024)

УДК 657.1/4:336

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Зозуля Ю.А., магістр 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньої програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РОЗРАХУНКИ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ

Розрахунки з підзвітними особами виникають при видачі коштів у підзвіт на господарські потреби або на відрядження. При затвердженні Звіту про використання коштів / електронних грошей, виданих на відрядження або під звіт закривається заборгованість підзвітних осіб.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з підзвітними особами підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з підзвітними особами підприємства

Показник 1	Характеристика 2
Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з підзвітними особами	НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»
Види господарських витрат	Господарські потреби Витрати на відрядження
Витрати на відрядження включають в себе	Витрати на проїзд Витрати на проживання в готелі Добові
Первинний документ	Звіт про використання коштів / електронних грошей, виданих на відрядження або під звіт
Рахунок	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
Призначення рахунку 372	ведеться облік розрахунків з підзвітними особами
Сальдо субрахунку	дебетове сальдо – в складі оборотних активів, кредитове сальдо – в складі зобов'язань балансу підприємства.

1	2
За дебетом рахунку 372	відображається виникнення дебіторської заборгованості
За кредитом рахунку 372	погашення чи списання дебіторської заборгованості
Аналітичний облік	ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення.
Форма звітності	Баланс, рядок 1155 Інша поточна дебіторська заборгованість

Джерело: згруповано авторами

Журнал господарських операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Журнал господарських операцій з обліку розрахунків з підзвітними особами

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Видано з каси у підзвіт грошові кошти	372	301
2	Затверджено авансовий звіт	92	372
3	Оприбутковані матеріали від підзвітної особи	201	372
4	Видано з каси підзвітній особі компенсацію витрат за матеріали	372	301

Джерело: згруповано авторами

Отже, розглянуто методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про розрахунки з підзвітними особами підприємства та сформовано їх журнал господарських операцій. Це допоможе правильно вести облік розрахунків з підзвітними особами, попередити виникнення помилок та штрафних санкцій.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.99 N 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

4. Кравченко Д. Відраджень: виплачуємо добові та компенсуємо витрати. Оплата праці, 2024/ № 4. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/ot/2024/43m.43kty43/issue-4/article-128021.html?search=&text_article=%D0%B2%D0%

B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F

5. Кравченко Д. Відрядження: надаємо документи після повернення. Оплата праці, 2024/№ 4 https://i.factor.ua/ukr/journals/ot/2024/february/issue-4/article-127989.html?search=&text_article=%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F

УДК 657.421.1

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально- наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Шатковський В.В., магістр 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньої програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ МНМА

В наше сьогодення актуальним питанням є правильне ведення обліку малоцінних необоротних матеріальних активів (далі – МНМА), оскільки їх часто плутають з основними засобами або з малоцінними швидкозношуваними предметами.

Методологічні основи обліку МНМА наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні основи обліку МНМА

Що порівнюємо	МНМА
1	2
Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про інші необоротні матеріальні активи	НП(С)БО 7
Приклади	Калькулятор, чайник, кип'ятильник, спецодяг та інші
строк використання	Більше року
вартість	Менше 20000 грн
приклади	вогнегасник, принтер, захисний екран зварювальника
Амортизація	Нараховується (метод «50/50» або «100%»), також дозволяє НП(С)БО 7 «Основні засоби» прямолінійний або виробничий
Визнання витратами	По мірі амортизації

Продовження таблиці 1

1	2
Первинні документи, що застосовуються для обліку	Звичні форми первинних документів для обліку ОЗ з наказу Мінстату від 29.12.1995 р. № 352 або нові форми з наказу Мінфіну від 13.09.2016 р. № 818
Подальший облік після придбання та початку використання	Пооб'єктний облік за місцями експлуатації та відповідальними особами протягом строку фактичного використання
Присвоєння інвентарного номера	Треба присвоювати або номенклатурний номер замість інвентарного
Визначення строку корисного використання	Ні, не потрібно
Визначення ліквідаційної вартості	Ні, не потрібно
Переоцінка	Ні, якщо амортизація нараховувалася методами «50/50» або «100%»
Податкові різниці з амортизації у платників податку на прибуток	Ні, на податкові різниці не впливає і у складі амортизації ОЗ не відображається
Ведення інвентарної картки	Так
Пооб'єктний облік	Так
Рахунок	Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи»
Характеристика рахунку	призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух інших необоротних матеріальних активів, які не відображені у складі об'єктів обліку на рахунку 10 «Основні засоби».
За дебетом рахунку	відображається надходження (придбаних, створених, безоплатно отриманих інших необоротних матеріальних активів на підприємство (за первісною вартістю); сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта (реконструкція, модернізація), що приводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта; сума дооцінки вартості об'єкта необоротних матеріальних активів
За кредитом рахунку	відображаються вибуття інших необоротних матеріальних активів внаслідок продажу, безоплатної передачі або невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта та сума їх уцінки
Субрахунок	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»
Характеристика субрахунку	відображається вартість предметів, строк корисного використання яких більше одного року, зокрема вартість сценічно-постановочних предметів, спеціальні інструменти і спеціальні пристосування, вартість яких погашається нарахуванням зносу за встановленою підприємством ставкою (нормою) з урахуванням очікуваного способу використання таких об'єктів та інші предмети, які за вартісними ознаками підприємством зараховано до складу малоцінних необоротних матеріальних активів.
Рядок у Балансі	Інші необоротні активи 1090

Джерело: згруповано авторами на підставі [1-5]

Журнал господарських операцій обліку МНМА наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Журнал господарських операцій обліку МНМА

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Надійшли МНМА від постачальників	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»
2	Переведення помилково не зарахованих малоцінних і швидкозношуваних предметів, що знаходяться на складі, до складу основних засобів	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»	22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
3	Нараховано знос 50% вартості активу відповідно до наказу про облікову політику	91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати»	132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»
4	Передача МНМА в експлуатацію	132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»
5	Нараховано 50% зносу	91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати»	132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»
6	Повне списання з балансу амортизованої вартості МНМА	132 «Знос інших необоротних матеріальних активів»	112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»

Джерело: згруповано авторами на підставі [3-5]

Отже, від правильності ведення обліку малоцінних необоротних матеріальних активів залежать розмір витрат та прибутку підприємства, необґрунтоване включення у витрати впливає на зменшення податку на прибуток та веде до нарахування фінансових санкцій. Розглянуті методологічні основи обліку МНМА та журнал господарських операцій допоможуть розібратись у цьому питанні та вплинуть на ефективність діяльності підприємства.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів від 30.09.2003 № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>

4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

УДК 657.422.1

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Штанько О.Р., магістр 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньої програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГОТІВКИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Готівкою є грошові знаки національної валюти України, а також існує готівка в іноземній валюті, які використовуються при видачі коштів на відрядження закордон. Для обліку готівки використовують рахунок 30, на якому є субрахунки для відображення у національній та іноземній валюті.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готівку підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готівку підприємства

Показник 1	Характеристика 2
Нормативний документ про готівку	Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні
Первинні документи	Відомість на виплату готівки Прибутковий касовий ордер Видатковий касовий ордер Журнал реєстрації прибуткових і видаткових касових документів Касова книга Книга обліку виданої та прийнятої старшим касиром готівки
Рахунок	30 «Готівка»
Призначення рахунку 30	призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів в касі підприємства.

Продовження таблиці 1

1	2
За дебетом рахунку 30	відображається надходження грошових коштів у касу підприємства
За кредитом рахунку 30	виплата грошових коштів із каси підприємства
Субрахунки рахунку 30	301 «Готівка в національній валюті» 302 «Готівка в іноземній валюті» 308 «Готівка в національній валюті за операціями, проведеними із застосуванням РРО» 309 «Готівка в іноземній валюті за операціями, проведеними із застосуванням РРО».
На підприємствах, де працюють операційні каси (продаж квитків, оплата послуг зв'язку, обмін валюти тощо)	«Готівка в національній валюті в операційній касі» «Готівка в іноземній валюті в операційній касі».
Форма звітності	Баланс, рядок 1165 гроші та їх еквіваленти
Нормативний документ для визначення валютного курсу	НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»
Курсова різниця	різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах.
Витрати від курсової різниці	945 «Витрати від операційної курсової різниці» чи 974 «Втрати від 48м.48кту48алютни курсових різниць»)
Доходи від курсової різниці	714 «Дохід від операційної курсової різниці» чи 744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»)

Джерело: згруповано авторами

Журнал господарських операцій обліку готівки в іноземній валюті наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Журнал господарських операцій обліку готівки в іноземній валюті

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Отримана готівка в іноземній валюті з валютного рахунку	302	312
2	Видано у підзвіт готівка в іноземній валюті	372	302
3	Відображено доходи від 48м.48кту48алютни курсової різниці	302	744
4	Відображено витрати від 48м.48кту48алютни курсової різниці	974	302

Джерело: згруповано авторами

При застосуванні будь-якого варіанта алгоритм оприбуткування валюти в касі та подальшої видачі у підзвіт на відрядження буде таким:

1. Отриману валюту оприбутковують за допомогою ПКО. Прибуткові касові ордери за кожною валютою радимо нумерувати окремо.

2. Такий ПКО слід зареєструвати в Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів, який рекомендуємо вести окремо за кожною валютою.

3. При видачі валюти на відрядження слід оформити ВКО. ВКО слід зареєструвати у журналі, який потрібно вести з метою контролю за рухом валюти.

4. Валютні операції відображають у підсумковому документі руху готівки в касі, а саме касовій книзі. У касовій книзі зазначають дані про операцію у валюті, а також перераховують її у гривні.

Отже, досліджено особливості обліку готівки в іноземній валюті, а саме методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про готівку та журнал їх господарських операцій, що допоможе правильно вести облік, попередить виникнення помилок, зможе запобігти порушенням та штрафним санкціям.

Література

1. Касові операції в іноземній валюті. URL: <https://online.dtkk.ua/2018/17/49731>

2. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні від 29.12.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text>

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

УДК 657.471.66

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Морозюк Ю.Ю., магістр 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньої програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА МАРКЕТИНГ ТА ЗБУТ

Витрати на збут допомагають просувати продукцію або товар, тобто іншими словами це витрати на маркетинг, пов'язані з їх просуванням. Науковці у своїх дослідженнях пропонують перейменувати рахунок 93 «Витрати на збут» на рахунок «Маркетингові витрати», «Витрати на збут, рекламу та маркетинг», «Маркетингові і збутові витрати», які по суті більше підходять під суть

господарських операцій. Хоча, на нашу думку, більш доречно назвати рахунок 93 «Витрати на маркетинг».

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати на збут підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати на збут підприємства

Показник	Характеристика
Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати на збут	НП(С)БО 16 «Витрати»
Витрати на збут включають такі витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг):	<ul style="list-style-type: none"> - витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції; - витрати на ремонт тари; - оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут; - витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); - витрати на передпродажну підготовку товарів; - витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом; - витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона); - витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки; - витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування; - витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства; - витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства; - інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.
Належать до витрат на збут	витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг та рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт і послуг
Рахунок	93 «Витрати на збут»
Призначення рахунку 93	ведеться облік витрат, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг
Сальдо рахунку	На кінець періоду закривається
За дебетом рахунку 93	відображається сума визнаних витрат на збут
За кредитом рахунку 93	списання на рахунок 79 «Фінансові результати»
Форма звітності	Звіт про фінансові результати, рядок 2150 Витрати на збут

Джерело: згруповано авторами

Журнал господарських операцій обліку витрат на збут наведено у таблиці 2.
Таблиця 2 – Журнал господарських операцій обліку витрат на збут

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Нараховано списання матеріалів на витрати на збут	93	201
2	Нарахована заробітна плата менеджера	93	661
3	Нараховано ЄСВ	93	651
4	Нарахована амортизація авто менеджера	93	131
5	Списано на фінансовий результат	791	93

Джерело: згруповано авторами

Отже, розглянуто особливості обліку витрат на маркетинг та збут, а саме: методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати на збут та складено журнал їх господарських операцій. Запропоновано перейменувати рахунок 93 з «Витрат на збут» на «Витрати на маркетинг». Згрупована інформація допоможе правильно вести облік витрат на збут, що зменшить вірогідність помилок в обліку та попередить застосування штрафних санкцій.

Література

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31.12.99 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

УДК 005.21:657.1/.4]:658

Кузь В.І., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗБАЛАНСОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Посилення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання вимагає пошуку нових підходів до процесу прийняття управлінських рішень, покликаних забезпечити досягнення стратегічних цілей розвитку. Удосконалення моделі

управління потребує розроблення та впровадження в практику стратегічних планів розвитку, узгодження цілей діяльності окремих структурних підрозділів, ідентифікації показників-індикаторів, які оптимально характеризують стан та розвиток складових господарської діяльності, раннього виявлення ризикових господарських операцій та дій на випередження задля усунення негативних наслідків від них, налагодження ефективного функціонування інформаційної системи з метою продукування релевантних даних для управління тощо.

У західній практиці стратегічного управління активно використовуються підходи до ідентифікації індивідуальних фінансових і нефінансових показників, які виступають мірилом ефективності діяльності та орієнтиром для обґрунтування певного типу стратегічних рішень. Серед них вагоме місце посідає концепція «Balanced Scorecard» (автори: Р. Каплан та Д. Нортон) [1]. Дослідники акцентують увагу на необхідності орієнтації на стратегічні цілі розвитку суб'єкта господарювання, виходячи з чого відповідне інформаційне забезпечення управління повинно формуватися на основі ретроспективних та перспективних, фінансових і нефінансових даних, що характеризують основні та допоміжні параметри діяльності, функціонування як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. При цьому перспективи діяльності суб'єкта господарювання визначаються в розрізі чотирьох проєкцій: фінанси; зв'язки з клієнтами; внутрішні бізнес-процеси; навчання та розвиток персоналу. «Модель збалансованої системи показників – це форма опису діяльності підприємства за допомогою визначеного набору показників для кожної стратегічної перспективи»[2, с. 301].

На перший погляд ефективність системи збалансованих показників забезпечується раціональним вибором індикаторів, які характеризують ключові аспекти фінансово-господарської діяльності. Проте не менш важливими залишаються питання обліково-аналітичного забезпечення процесу формування показників системи, адже зазвичай вони характеризуються комплексністю та системністю, тобто є результатом узагальнення інформаційно оброблених даних.

До інформації збалансованої системи показників, що використовується при комунікації між керованою та керуючою підсистемами Г.В. Лещук відносить «виокремлені сукупності властивостей бухгалтерських, фінансових чи управлінських даних, які визначають її здатність задовольняти певні потреби згідно з призначенням задля вирішення конкретних проблем» [3, с. 164].

Основні правила формування системи збалансованих показників: «зв'язок вибраних індикаторів зі стратегією розвитку організації в довгостроковій перспективі, забезпечення їх релевантності; забезпечення достовірності вимірювання показників збалансованої системи через застосування кількісного або якісного оцінювання індикаторів для запобігання суб'єктивним експертним оцінкам, використання таких індикаторів, які формуються на засадах об'єктивного оцінювання ситуації; прозорість упровадження, що передбачає інформування

персоналу підприємства, залучення його до розроблення, чітке розуміння й однакове тлумачення кожним співробітником підприємства показників збалансованої системи, цільової шкали індикаторів, а також можливість оперативного відстеження й забезпечення, які не потребують значних коштів для інформаційного забезпечення» [4, с. 1162].

Процес розроблення системи збалансованих показників передбачає її узгодження з обліково-аналітичною системою суб'єкта господарювання щодо питань:

- 1) наявності облікових об'єктів, які б відповідали ідентифікованим показникам-індикаторам;
- 2) прийнятності способів визнання, методів оцінки та підходів до класифікації об'єктів для забезпечення достовірності вимірювання показників збалансованої системи;
- 3) потреби застосування додаткових облікових операцій, що виходять за рамки облікового процесу, для формування системи збалансованих показників;
- 4) необхідності застосування аналітичних методів задля підвищення рівня релевантності системи збалансованих показників;
- 5) побудови, інтеграції або ж узгодження підходів підготовки управлінської звітності з традиційними методиками формування звітності тощо.

Отже, застосування системи збалансованих показників з метою підвищення ефективності управління потребує вирішення проблем адаптації обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання задля забезпечення можливості формування в межах облікового процесу достовірної узагальненої інформації на основі якої ідентифікуються показники-індикатори.

Література

1. Kaplan R., Norton D. The Balanced Scorecard – Measures That Drive Performance. *Harvard Business Review*. 1992. January. February. P. 71-79.
2. Лаговська О.А., Легенчук С.Ф., Кузь В.І., Кучер С.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 418 с.
3. Лещук Г.В. Формування збалансованої системи показників за процесно-структурованими підходом. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Том 31(70). №2. С. 163-167.
4. Заярна Н. Роль збалансованої системи показників результативності діяльності в системі антикризового управління підприємством. *Молодий вчений*. 2017. №11(51). С. 1159-1163.

Ковальчук Т. М., д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

Вергун А.І., к. е. н, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Сучасний розвиток науково-технічної думки ставить нові завдання, пов'язані із необхідністю критичного переосмислення існуючого стану та перспектив розвитку економічного аналізу діяльності господарюючих суб'єктів. Впровадження штучного інтелекту, використання Big Data технологій підносять автоматизацію аналітичних процесів на зовсім інший рівень, який передбачає і нову роль суб'єкта аналізу. Із виконавця технічних операцій він перетворюється в інтерпретатора даних, на зміну механічного розрахунку та обробки інформації прийшов змістовний аналіз і генерація ідей.

З іншого боку, ускладнюється структура об'єктів аналізу, що пов'язано із зростанням значимості нематеріальних активів, динамічністю бізнес-процесів, розвитком цифрових бізнес-моделей тощо. Крім того, відбуваються зміни в інформаційній базі аналізу через інтеграцію різних типів даних та зміни в контекстах аналітичних досліджень через міждисциплінарний підхід. Це призводить до розширення горизонтів дослідження від вузькоспеціалізованих до комплексних, багатовимірних підходів.

Неврахування або повільна реакція на дані зміни мають своїм наслідком закономірні проблеми розвитку економічного аналізу. Найбільшими на наш погляд є проблеми методологічного характеру: неадаптивність методик до сучасних економічних реалій, використання статичних методів без врахування динамічних змін, проведення ретроспективного аналізу без прогностичної компоненти, недостатня вивченість структурних змін об'єктів аналізу, обмеженість доступу до релевантної інформації, проблема інтеграції різних типів даних.

У практичній площині постають питання браку висококваліфікованих аналітиків, розриву між теоретичною підготовкою та практичними навичками, питання повільного впровадження сучасних цифрових технологій, недостатнього рівня автоматизації аналітичних процесів. Ключовими компетенціями, якими повинен володіти аналітик у сучасній системі є: налаштування аналітичних алгоритмів, критичне оцінювання машинних результатів, формування стратегічних висновків, робота з контекстом і невизначеністю. Крім того, він

повинен уміти здійснювати навігацію в системах штучного інтелекту, моделювати нестандартні аналітичні сценарії, адаптувати технології під специфіку підприємства. Зрештою аналітик повинен мати творчі здібності – генерувати гіпотези, мати професійне судження та вміти інтерпретувати складні взаємозв'язки.

Поява наукових публікацій, що розкривають окремі із зазначених питань [1; 2; 3; 4; 5; 6] свідчить про їх затребуваність та відповідність розвитку теоретико-методологічних засад економічного аналізу потребам сучасного управління. Перетворення аналізу повинні забезпечити формування адаптивного інструменту стратегічного управління. Для цього аналіз повинен вирішувати такі проблеми: обґрунтування сценаріїв розвитку, оцінка ефективності антикризового управління та визначення механізмів запобігання кризових явищ, аналіз ринкових трансформацій, обґрунтування ефективних способів швидкого досягнення поставленої мети, аналіз невикористаних можливостей та упущеної вигоди, оцінка ризиків, аналіз ефективності цифрових технологій, оцінка діджиталізації бізнес-процесів, виявлення потенціалу технологічного розвитку; інтегральний аналіз фінансово-економічних показників, аналіз нематеріальних активів, оцінка соціальної ефективності, аналіз і оцінка еластичності змін економічних показників в обґрунтуванні стратегії і тактики бізнесу, поточний аналіз змін, аналіз стратегій та тактичних трансформацій, аналіз економічної стійкості, аналіз міжнародної конкурентоспроможності.

Отже, можна виділити такі перспективні напрями розвитку економічного аналізу: автоматизація аналітичних процесів; впровадження штучного інтелекту; використання Big Data технологій; розробка адаптивних методик аналізу; інформаційне моделювання економічних систем різного рівня; перехід до прогнозного аналізу; дослідження нематеріальних активів; оцінка соціальної ефективності; підготовка висококваліфікованих кадрів, розвиток творчого аналітичного мислення, формування нових компетенцій аналітиків, безперервне навчання фахівців.

Література

1. Avramenko O. Foresight-technology in the system of logistics management of the enterprise. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки.* 2019. Вип. 33. С. 67-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2019_33_14
2. Колешня, Я. Сучасні цифрові бізнес-моделі: сутність, огляд та особливості. *Підприємництво та інновації,* 2022. С.87-91. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.14>
3. Рабей, Н., Боенко, О. Принципи функціонування віртуального бізнес-середовища. *Матеріали конференцій МЦНД,* 2020. С.49-51.

4. Синькевич Н., Краузе О. Економічний аналіз: перспективи розвитку в умовах діджиталізації економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 2 . С 7-15. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.007

5. Циганенко, О., Зубко, К., Самусь, Г. Формування екосистеми компанії як основи підвищення стійкості бізнесу. *Економіка та суспільство*, №37. 2022

6. Шестерняк, М. М. Сучасний економічний аналіз та його основні види / М. М. Шестерняк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – Ужгород, 2018. – Вип. 20. – ч. 3. – С. 158-162.

УДК 331.2(100)

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

Бінчева Ю.О., магістрант 1 курсу спеціальності 071»Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м.Запоріжжя

МІЖНАРОДНИЙ ОБМІН ДОСВІДОМ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ З МЕТОЮ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА УРЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Актуальність теми обумовлена сучасною глобалізацією економіки, яка сприяє посиленню міжнародної взаємодії у сфері управління працею. Раціональне оподаткування та облік заробітної плати є важливими елементами забезпечення соціальної стабільності та економічного зростання, а взаємне запозичення досвіду сприяє вдосконаленню національних систем оподаткування та обліку.

Цілями міжнародного обміну досвідом є: підвищення прозорості систем оподаткування, зменшення рівня ухилення від сплати податків, гармонізація оподаткування з міжнародними стандартами, посилення соціального захисту працівників через оптимізацію податкових систем.

Облік та оподаткування заробітної плати відіграють ключову роль у формуванні стабільного економічного середовища, забезпеченні соціального захисту населення та наповнення бюджету держави. Проте на практиці існує низка проблем, які ускладнюють ефективне функціонування цих процесів.

Основні проблеми обліку та оподаткування заробітної плати:

1. Високий рівень тіньової економіки. Значна частина виплат заробітної плати відбувається «в конвертах», що призводить до втрати податкових надходжень. Відсутність повноцінного обліку доходів працівників ускладнює їх

соціальне забезпечення (пенсії, медичне страхування). Причини: надмірний податковий тиск на бізнес та низький рівень довіри до державних інституцій.

2. Невідповідність систем оподаткування реаліям ринку праці. Системи оподаткування часто не враховують реалії ринку праці, наприклад, нерегулярність доходів працівників у сферах фрілансу або тимчасової зайнятості. Відсутність стимулів для офіційного працевлаштування, особливо для малого та середнього бізнесу. Недостатня гнучкість системи: однакові ставки для різних категорій працівників або підприємств.

3. Недостатній рівень автоматизації обліку заробітної плати. У багатьох країнах, зокрема Україні, облік заробітної плати та нарахування податків досі часто здійснюється вручну або із застосуванням застарілих програм. Високий ризик помилок і зловживань через складність процесів та недостатній контроль. Недостатній обмін інформацією між державними установами (податковою службою, соціальними фондами, органами статистики).

4. Низька ефективність соціальних виплат через недосконалість податкових механізмів. Податкові надходження нерідко використовуються непрозоро, що знижує довіру громадян до системи. Нерівномірність розподілу податкового навантаження призводить до того, що найменш захищені верстви населення отримують недостатню підтримку. Відсутність ефективних механізмів адресної допомоги, що може компенсувати витрати малозабезпечених на податки.

5. Високий податковий тягар. Надмірно високі ставки податків та соціальних внесків можуть стимулювати уникнення оподаткування. Високий податковий тягар на підприємців знижує їх здатність інвестувати у створення нових робочих місць.

Ці проблеми потребують не лише національних реформ, а й активного обміну досвідом із країнами, які вже успішно подолали подібні виклики.

Шляхи вирішення проблем з урахуванням досвіду провідних країн світу:

1. Зниження податкового тиску – впровадження диференційованих ставок залежно від доходу, що стимулює добровільну сплату податків. Так, в Норвегії застосовується прогресивна шкала оподаткування доходу населення: чим вищий дохід, тим більша застосована процентна ставка податку. Прогресивна шкала податків, що діє у країнах Скандинавії сприяє соціальній рівності та захищеності, але збільшує податковий тиск.

2. Автоматизація процесів та спрощення процесу обліку – використання сучасних цифрових платформ для обліку заробітної плати та нарахування податків. Спрощення податкового адміністрування та скорочення бюрократичних бар'єрів. Так, Німеччина застосовує ефективну систему обліку з широким застосуванням цифрових технологій. А у Норвегії процес обліку праці та використання механізмів її оплати є більш спрощеним, використовує сучасні ІТ-технології та базується на принципі довіри.

3. Боротьба з тіньовою економікою – посилення контролю над нелегальними виплатами та запровадження стимулів для офіційної діяльності. Розробка мотиваційних механізмів для добровільної сплати податків.

4. Освітні кампанії – підвищення обізнаності працівників і роботодавців про важливість легальної оплати праці. Інтеграція міжнародного досвіду в національну практику.

5. Посилення захисту прав працівників – це реальна правова робота профспілкових організацій. Наприклад, у Норвегії профспілка забезпечує безкоштовний юридичний супровід працівника у трудових суперечках.

Все це є шляхами вдосконалення української системи обліку та оподаткування.

Таким чином, ефективне оподаткування заробітної плати сприяє зниженню нерівності, забезпечує справедливий розподіл податкового навантаження між роботодавцем та працівником, враховує інтереси найуразливіших груп населення, покращує доступ до соціальних послуг та створенню стабільної економіки. Залучення міжнародних експертів та профспілок дозволяє зменшити конфлікти між роботодавцями, працівниками та державою.

Міжнародний обмін досвідом є важливим інструментом для вдосконалення системи обліку та оподаткування заробітної плати, гармонізації з міжнародними стандартами сприятиме підвищенню соціальної стабільності та економічного розвитку, ефективної інтеграції інновацій та досвіду може забезпечити сталий розвиток національної економіки. Україна може досягти позитивних змін, враховуючи найкращі міжнародні практики, впроваджуючи сучасні технології та адаптуючи успішні моделі до національних умов.

Література

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. №108/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 29.11.2024).

2. Закон України «Податковий кодекс України» від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 29.11.2024).

3. Закон України «Кодекс законів про працю» від 10.12.1971 р. №322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 29.11.2024).

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Лисенко С.В., магістр 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», освітньої програми «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТОВАРНО- МАТЕРІАЛЬНІ ЦІННОСТІ

Товарно-матеріальні цінності (далі –ТМЦ) є основними видами запасів на торгових підприємствах. Від їх наявності, дотримання графіку надходження та відпуску залежать фінансовий результат роботи підприємства. Оскільки торгова діяльність підприємства може зупинитись через збої у постачанні, а зайві запаси заморожують грошові кошти підприємства, треба мати складські приміщення, слідкувати за дотриманням правильних умов зберігання товарів, своєчасно проводити інвентаризацію.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про товарно-матеріальні цінності підприємства наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про товарно-матеріальні цінності підприємства

Показник	Характеристика
1	2
Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про товари	НП(С)БО 9 «Запаси»
Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу	НП(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».
Визначення	товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу
Рахунок	28 «Товари»
Призначення рахунку 28	ведеться облік руху товарно-матеріальних цінностей, що надійшли на підприємство з метою продажу. Цей рахунок використовують в основному збутові, торгові та заготівельні підприємства і організації, а також підприємства громадського харчування

Продовження таблиці 1

1	2
На промислових та інших виробничих підприємствах рахунк 28 «	застосовується для обліку будь-яких виробів матеріалів, продуктів, які спеціально придбані для продажу, або тоді, коли вартість матеріальних цінностей, що придбані для комплектування на промислових підприємствах, не включається до собівартості готової продукції, що виробляється на цьому підприємстві, а підлягає відшкодуванню покупцями окремо.
Постачальницькі, збутові, торгові підприємства та організації на рахунку 28	ведуть облік також покупної тари і тари власного виробництва, крім інвентарної тари, що служить для виробничих чи господарських потреб і облік якої ведеться на рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» чи 20 «Виробничі запаси».
Субрахунки рахунку 28:	281 «Товари на складі» 282 «Товари в торгівлі» 283 «Товари на комісії» 284 «Тара під товарами» 285 «Торгова націнка» 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»
На субрахунках 281-284 за дебетом	відображається збільшення товарів та їх вартості, за кредитом – зменшення.
На субрахунку 281 «Товари на складі»	ведеться облік руху та наявності товарних запасів, що знаходяться на оптових та розподільчих базах, складах, овочесховищах, морозильниках тощо.
На субрахунку 282 «Товари в торгівлі»	ведеться облік руху та наявності товарів, що знаходяться на підприємствах роздрібною торгівлі (в магазинах, ятках, кіосках, у буфетах підприємств громадського харчування тощо).
На субрахунку 283 «Товари на комісії»	ведеться облік товарів, переданих на комісію за договорами комісії та іншими цивільно-правовими договорами, які не передбачають перехід права власності на цей товар до їх продажу.
Аналітичний облік	ведеться за видами товарів і підприємствами (особами)-комісіонерами.
На субрахунку 284 «Тара під товарами»	ведеться облік наявності й руху тари під товарами й порожньої тари. Торговельні підприємства можуть вести облік тари за середніми обліковими цінами, які встановлюються керівництвом підприємства за видами (групами) тари і цінами на тару. Різниця між цінами придбання і середніми обліковими цінами на тару відноситься на субрахунок 285 «Торгова націнка».
На субрахунку 285 «Торгова націнка»	підприємства роздрібною торгівлі при веденні обліку товарів за продажними цінами відображають торгові націнки на товари, тобто різницю між покупною та продажною (роздрібною) вартістю товарів.
За дебетом субрахунку 285	зменшення (списання).
За кредитом субрахунку 285	відображається збільшення суми торгових націнок

Продовження таблиці 1

1	2
Списання за розрахунками суми торгової націнки на реалізовані товари	відображається за дебетом субрахунку 285 і кредитом субрахунку 282 або способом сторно зворотною кореспонденцією цих рахунків.
На субрахунку 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»	ведеться облік наявності та руху необоротних активів та груп вибуття, які визнаються утримуваними для продажу відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність».
У звітність	включається згорнуте за всіма субрахунками сальдо рахунку 28.
Форма звітності	Баланс, рядок 1100 Запаси

Джерело: згруповано авторами

Журнал господарських операцій обліку товарно-матеріальні цінності наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Журнал господарських операцій обліку товарно-матеріальні цінності

№	Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит
1	Отримано товарно-матеріальні цінності від постачальника	281	631
2	Відображено податковий кредит, виходячи з вартості отриманої партії товару А (за наявності ПН, зареєстрованої в ЄРПН)	641/ПДВ	631
3	Нарахована торгівельна націнка	281	285
4	Відвантажено товарно-матеріальні цінності покупцю	361	702
5	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	702	641/ПДВ
6	Списана торгівельна націнка (червоним сторно)	281	285
7	Списано собівартість реалізованих ТМЦ	902	281
8	Списано доходи від реалізації ТМЦ на фінансовий результат	702	791
9	Списано собівартість від реалізації ТМЦ на фінансовий результат	791	902

Джерело: згруповано авторами

Отже, досліджено методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про товарно-матеріальні цінності та побудовано журнал їх господарських операцій. Правильність ведення обліку ТМЦ зменшить вірогідність помилок та штрафних санкцій, а також допоможе відрегулювати графіки постачання та відпуску товарів, своєчасність проведення їх інвентаризації.

Література

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

4. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів від 10.01.2007 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>

УДК 174:657-051]:334.722

Мусійченко О.Г. асистент кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Губенок Ю.О. студентка 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЕТИКА БУХГАЛТЕРА В БІЗНЕСІ

Професійні бухгалтери відіграють ключову роль у бізнесі, оскільки саме вони відповідають за достовірність і якість фінансової та іншої інформації, яку організація формує, передає за свої межі та яка використовується широким колом зацікавлених осіб для прийняття рішень. Етичні принципи, визначені Кодексом етики професійних бухгалтерів, Радою з міжнародних стандартів етики професійних бухгалтерів (далі – РМСЕБ), такі як чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна ретельність, конфіденційність і професійна поведінка, встановлюють стандарти поведінки, яких мають дотримуватися бухгалтери в бізнесі.

П'ять основоположних принципів етики професійних бухгалтерів представлені в таблиці 1

Таблиця 1 – П'ять основоположних принципів етики професійних бухгалтерів

№	Принципи	Зміст принципу
1	2	3
1	Чесність	Вимагає, щоб бухгалтер був відвертим і правдивим у всіх професійних та ділових відносинах.
2	Об'єктивність	Вимагає від бухгалтера не ставити під загрозу професійне чи ділове судження через упередженість, конфлікт інтересів або неналежний вплив інших осіб.
3	Професійна компетентність та належна ретельність	Вимагає, щоб бухгалтер: досягав та підтримував рівень професійних знань та навичок, необхідний для забезпечення отримання організацією-працедавцем компетентних професійних послуг на основі сучасних технічних та професійних стандартів та відповідного законодавства.

1	2	3
4	Конфіденційність	Вимагає, щоб бухгалтер зберігав конфіденційність інформації, отриманої внаслідок професійних та ділових відносин.
5	Професійна поведінка	Вимагає, щоб бухгалтер дотримувався відповідних законодавчих та нормативних актів та уникав будь-якої поведінки, що, як відомо бухгалтеру або як він мав би знати, може дискредитувати професію

Джерело: згруповано авторами за даними [1]

Ці принципи забезпечують довіру до інформації, яку бухгалтери надають, і підтримують репутацію професії.

Бухгалтер у бізнесі може виконувати свої обов'язки як штатний працівник або як фізична особа-підприємець, обслуговуючи одне чи кілька підприємств. Юридична форма взаємин із роботодавцем не змінює його етичних обов'язків. Водночас посада, яку займає бухгалтер, є важливою, оскільки саме від неї залежить його здатність впливати на формування й підтримання етичної культури в організації.

Концептуальна основа встановлює для професійного бухгалтера підхід до:

- 1) ідентифікації загроз дотриманню основоположних принципів;
- 2) оцінювання ідентифікованих загроз та
- 3) реагування на загрози шляхом їх усунення або зменшення до прийняттого рівня.

Концептуальна основа Кодексу етики представлена на рисунку 1

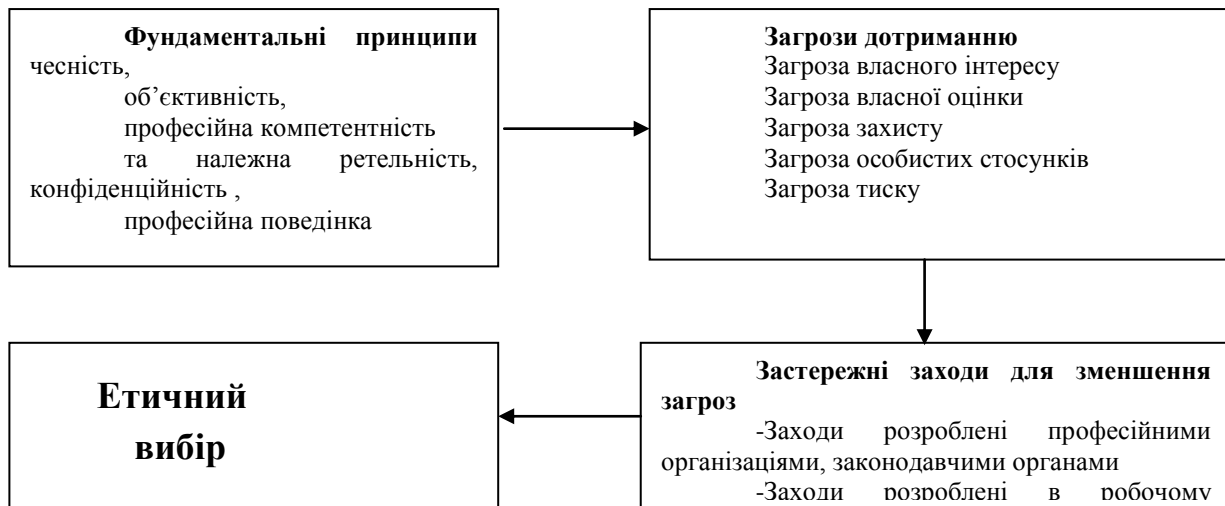

Рисунок 1 – Концептуальна основа Кодексу етики бухгалтера

Джерело: згруповано авторами

Концептуальна основа Кодексу етики сприяє формуванню відповідального підходу до вирішення етичних дилем та підтримує високі стандарти професійної діяльності.

Професійні бухгалтери в бізнесі можуть зіштовхуватися з різними загрозами, які ускладнюють дотримання етичних принципів, визначених Кодексом етики професійних бухгалтерів (РМСЕБ) [1]. Такі загрози можуть виникати за різних обставин і поставити під загрозу чесність, об'єктивність, конфіденційність та інші етичні норми професії.

Загрози порушення етичних принципів та обставини виникнення представлені у таблиці 2

Професійний бухгалтер у бізнесі не має свідомо брати участь у неетичних діях, тому він зобов'язаний вжити необхідних заходів для запобігання таким ситуаціям.

Таблиця 2 – Загрози порушення етичних принципів та обставини виникнення

№	Загрози порушення етичних принципів	Обставини виникнення
1	Загроза особистої зацікавленості	Особисті інвестиції в бізнес клієнта, отримання кредиту чи фінансової підтримки від нього прив'язка винагороди бухгалтера до фінансових результатів, використання корпоративних ресурсів для особистих потреб, комерційний тиск з боку керівництва.
2	Загроза тиску	Керівництво може вимагати завищення витрат, заниження доходів або приховування боргових зобов'язань, а також погрожувати звільненням або заміною бухгалтера через розбіжності у поглядах щодо облікової політики або методів подання фінансової інформації у звітності.
3	Загроза, пов'язана з особистими відносинами.	Багаторічна співпраця з керівництвом, родинні чи дружні стосунки з колегами, які можуть приймати рішення, що впливають на фінансову звітність або на прийняття ділових рішень. Отримання подарунків або вигідних умов, якщо їхня вартість є суттєвою.
4	Загроза самоконтролю	Ситуація, коли бухгалтер бере участь у підготовці звітності і одночасно виконує її аудит або перевірку, що ставить під сумнів неупередженість оцінки, може вплинути на його об'єктивність, оскільки він аналізує дані, які самостійно вніс.
5	Загроза власної оцінки	Визначення відповідного облікового підходу для об'єднання бізнесу після проведення економічного обґрунтування, яке підтверджує рішення про здійснення придбання.

Джерело: згруповано авторами

Заходи запобігання неетичних дій представлені у таблиці 3

Таблиця 3 – Заходи запобігання неетичних дій

Прийняті на рівні законодавства або професійними організаціями
Це заходи, які визначаються на загальнодержавному рівні або професійними організаціями з метою встановлення загальних стандартів етики та професійної поведінки для бухгалтерів.
Заходи в робочому середовищі
Системи корпоративного нагляду або інші структури нагляду на підприємстві-роботодавця.
Програми ділової поведінки та етики підприємства-роботодавця.
Процедури найму, що підкреслюють важливість залучення висококваліфікованого та компетентного персоналу.
Дисциплінарні процеси, які передбачають належні заходи для врегулювання порушень.
Керівництво, яке активно підкреслює значення етичної поведінки та очікує від працівників відповідальності за свої вчинки.
Своєчасне інформування працівників про політики та процедури підприємства, а також навчання та підготовка з цих питань.
Політики та процедури, що сприяють впровадженню і моніторингу якості роботи працівників та можливості повідомляти про етичні проблеми без страху покарання.
Консультації з іншими відповідними професійними бухгалтерами для підтримки етичних стандартів у роботі.

Джерело: згруповано авторами

Отже, запровадження положення про етику бухгалтера на підприємстві є важливим кроком для забезпечення професійної та етичної поведінки працівників, зниження ризиків порушень і формування культури відповідальності. Це не тільки допоможе мінімізувати ризики, але й сприятиме зміцненню репутації компанії та підвищенню рівня довіри з боку партнерів, клієнтів і громадськості.

Література

1. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи міжнародні стандарти незалежності) URL: <https://ifacweb.blob.core.windows.net/publicfiles/2024> (дата звернення 11.11.2024).

Брадул О.М. д.е.н., професор, професор кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг, Україна

Рибак І.І. магістрант спеціальності 071 Облік і оподаткування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг, Україна

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА ЗВ'ЯЗОК ІЗ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ

Поняття «прибуток» є однією з ключових економічних категорій, яка широко використовується як у теоретичних дослідженнях, так і в практичній діяльності підприємств. У науковій літературі існує безліч підходів до визначення дефініції прибуток, що зумовлено його багатогранністю.

Перший напрямок визначення прибутку – бажаний результат. Даний підхід підкреслює основну мету будь-якого суб'єкта господарювання, що діє на комерційній основі. Для таких суб'єктів прибуток є ключовим показником успішності, який стимулює розвиток, забезпечує фінансову стабільність і є основою для інвестицій, інновацій та розширення діяльності. Такий підхід є практичним і відповідає реаліям підприємницької діяльності, де отримання прибутку – основний критерій доцільності функціонування.

Другий напрямок визначення прибутку – економічна вигода. Таке трактування розкриває сутність прибутку як результату виробничо-господарської діяльності, наголошуючи на його ролі у відображенні ефективності використання ресурсів. Економічна вигода, виражена в грошовому еквіваленті, є індикатором того, наскільки раціональним і продуктивним є використання ресурсів підприємства – трудових матеріальних, фінансових тощо.

Обидва трактування взаємопов'язані. Прибуток як бажаний результат є мотиваційним чинником, який підштовхує до досягнення економічної вигоди. З іншого боку, економічна вигода, отримана в результаті діяльності, підтверджує досягнення цього результату.

У сучасних умовах прибуток слід розглядати як основу фінансового забезпечення підприємства, джерело його розвитку, інвестування та удосконалення матеріально-технічної бази. Він також є механізмом реалізації підприємницьких ініціатив та забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Таким чином, прибуток – це не лише показник фінансових результатів, але й інструмент стратегії підприємства в умовах ринкової економіки.

Одним із ключових аспектів дослідження прибутку є його взаємозв'язок з економічним результатом, який сучасні дослідники розглядають як базу для оцінки ефективності діяльності підприємства.

Фінансові результати – це важливий елемент для оцінки діяльності підприємства, оскільки вони дають змогу зрозуміти, наскільки ефективно компанія використовує свої ресурси, здійснює операції і генерує прибуток. Вони служать основою для прийняття управлінських рішень, аналізу стабільності компанії та оцінки її здатності адаптуватися до змінюваних умов економічного середовища. Фінансові результати є комплексним відображенням економічної ефективності підприємства.

Визначення економічної категорія «фінансові результати» є багатогранною та залежить від контексту – економічного, бухгалтерського, фінансового чи управлінського. Даний показник є кінцевим підсумком господарської діяльності, який забезпечує оцінку ефективності використання ресурсів підприємства. Фінансові результати є інтегральним показником, що поєднує вплив факторів виробничої, комерційної та фінансової діяльності та є індикатором економічного розвитку підприємства.

Формування фінансових результатів залежить від динамічних змін у внутрішньому (структура витрат, політика ціноутворення) та зовнішньому (економічна ситуація, податкове регулювання, конкурентний тиск) середовищах. У бухгалтерському обліку фінансові результати визначаються як співвідношення доходів і витрат, що відображається у фінансовій звітності. З точки зору аналізу, це основа для оцінки продуктивності діяльності підприємства та потенціалу досягнення довгострокових цілей. Тому запропонуємо нове трактування даного показника. Фінансові результати підприємства – це узагальнений кількісний і якісний показник ефективності його фінансово-господарської діяльності, який формується під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, характеризує співвідношення між доходами, витратами та податковими зобов'язаннями за певний період, і відображається у вигляді прибутку, збитку чи нульового результату.

Таким чином, глибоке розуміння взаємозв'язку між прибутком і фінансовими результатами дозволяє підприємствам формувати ефективну стратегію, спрямовану на зростання конкурентоспроможності, забезпечення фінансової стабільності та досягнення довгострокового розвитку.

Адамовська В.С., к.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

Брік І.Є., магістрант спеціальності 071 «Облік та оподаткування», Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ВАЛЮТНИЙ ТА МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧИХ І ПРОЦЕДУРНИХ УДОСКОНАЛЕНЬ

Валютний та митний контроль є важливими елементами забезпечення безпеки та законності експортних операцій. Проте надмірна бюрократія та невизначеність у регулюванні створюють значні бар'єри для українських експортерів.

Експортери часто стикаються з низкою труднощів у проходженні валютного та митного контролю, зокрема із надмірною кількістю документів, тривалими термінами обробки та невизначеністю у процедурах. Це стримує розвиток міжнародної торгівлі [1].

Відповідно до умов EXW Incoterms 2020, продавець передає товар покупцеві на своєму складі, і всі подальші витрати та ризики лягають на покупця. Проте українське податкове законодавство вимагає, щоб експортер подавав митну декларацію для отримання 0% ставки ПДВ. Це створює парадокс, коли експортер змушений брати участь у митному оформленні, всупереч принципам EXW [1].

Для зменшення адміністративних бар'єрів необхідно:

- спростити вимоги до документів;
- скоротити терміни обробки процедур;
- розробити чіткі та зрозумілі регуляторні правила;
- впровадити автоматизацію за допомогою сучасних технологій.

Перехід на умови FCA замість EXW вирішує багато процедурних суперечностей. FCA передбачає передачу товару перевізнику, звільняючи продавця від митного оформлення, зберігаючи при цьому право на 0% ПДВ [2]. Важливо внести зміни до українського законодавства для можливості узгодження з міжнародними практиками.

Посилення прозорості діяльності регуляторних органів і забезпечення передбачуваності їхніх рішень є важливим кроком для зниження витрат на дотримання вимог і створення довіри.

Однією з головних проблем є складність визначення операцій, які не підлягають оподаткуванню, особливо в секторі послуг. Необхідно розробити чіткі

критерії, регулярно оновлювати законодавство та проводити консультації для експортерів.

Невизначеність щодо місця надання послуг, особливо електронних, створює складнощі для оподаткування [2]. Пропонується впровадити міжнародні стандарти та співпрацювати з міжнародними організаціями для спрощення критеріїв.

Відсутність чітких норм щодо оподаткування цифрових товарів і послуг також викликає труднощі. Рекомендується розробити прозорі правила та посилити співпрацю з митними органами.

Відсутність уніфікованого підходу до обліку експортних операцій призводить до суперечностей. Варто створити єдиний стандарт обліку, що міститиме всю необхідну інформацію про експорт.

Застосування сучасних технологій, таких як автоматизовані системи та блокчейн, значно підвищить прозорість, точність і ефективність митного та валютного контролю, зменшивши адміністративне навантаження на бізнес.

Проблеми валютного та митного контролю в Україні свідчать про необхідність системних реформ для спрощення експортних процедур і гармонізації з міжнародними стандартами. Усунення законодавчих невідповідностей, впровадження сучасних технологій і розширення міжнародної співпраці є ключовими кроками для створення сприятливого бізнес-клімату.

Література

1. Експортні операції: вебсайт. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/8185-eksportn-operats-2020#ancseх7> (дата звернення: 28.11.2024)
2. Митне право: Митний контроль: вебсайт. URL: https://arm.naiiau.kiev.ua/books/mutne_pravo/parts/part4.html (дата звернення: 29.11.2024)

УДК 657.1/4(100)

Овчинникова Л.І., бухгалтер ТОВ «Хелльманн Східна Європа Оуверіз» м.Одеса

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ У СВІТІ

Система бухгалтерського обліку є основою для забезпечення прозорості фінансової інформації, її доступності для інвесторів і відповідності сучасним викликам сталого розвитку. У 2024 році ключовими напрямками розвитку облікових систем у світі стали:

1. Глобальна гармонізація стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ);
2. Цифровізація процесів обліку з використанням Big Data, AI та blockchain;
3. Інтеграція ESG-звітності відповідно до нових стандартів ISSB.

Гармонізація стандартів фінансової звітності залишається основним трендом для інтеграції світових фінансових ринків. За даними IFRS Foundation, на 2024 рік МСФЗ впроваджено у 144 юрисдикціях із 166 країн, що становить 87% глобального покриття

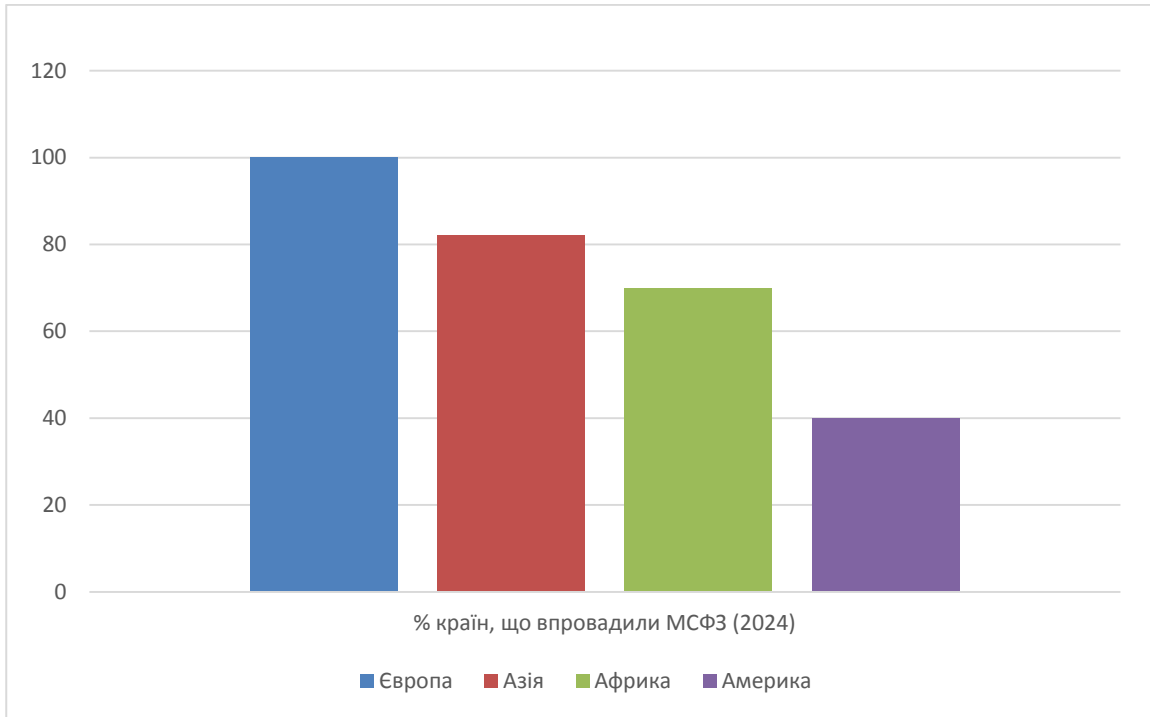

Рисунок 1 – Рівень використання МСФЗ у 2024 році (у %).

Джерело: [1,2,3]

Дослідження Deloitte показує, що найбільше сприяє поширенню МСФЗ потреба в залученні іноземних інвесторів, тоді як у країнах із розвинутою економікою, таких як США, досі домінують національні стандарти (GAAP).

Цифрові технології змінюють традиційні підходи до бухгалтерського обліку. Найбільше поширення отримали:

1. Big Data (для аналізу великих масивів фінансових даних і прогнозування ризиків);
2. Blockchain (гарантія безпеки даних, прозорість транзакцій);
3. ERP-системи (автоматизація звітності);
4. AI, штучний інтелект (автоматизація рутинних операцій і виявлення аномалій у звітності).

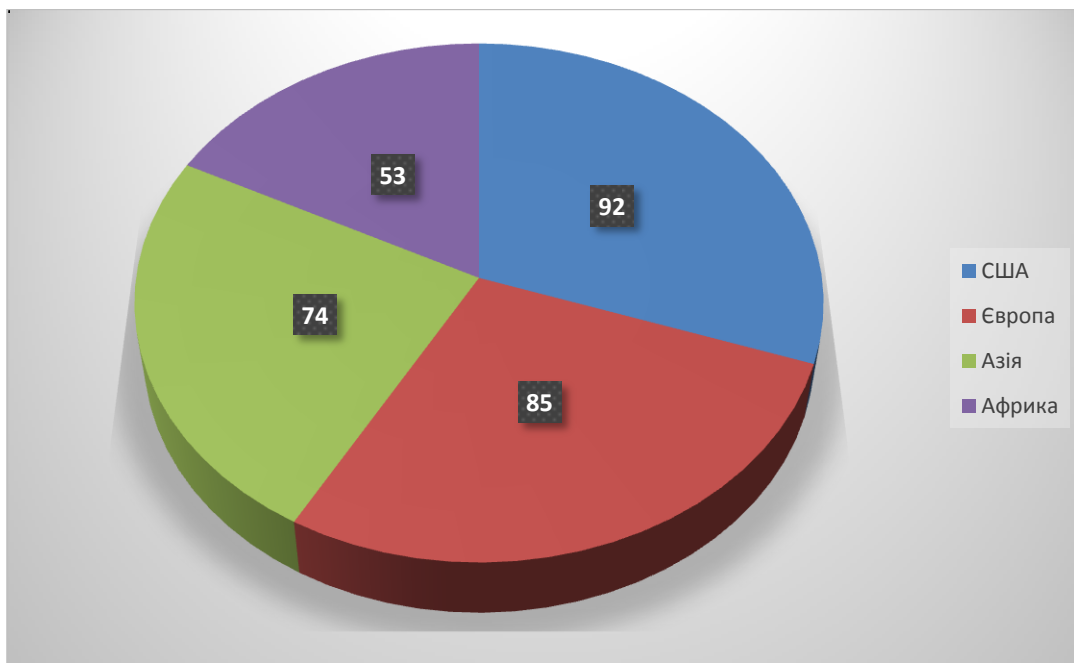

Рисунок 2 – Рівень цифровізації облікових систем (2024 рік).

Джерело: [2,3]

Найбільше впровадження спостерігається у великих містах та серед міжнародних компаній, тоді як у регіонах рівень автоматизації залишається низьким через фінансові та технічні обмеження.

Нові IFRS Sustainability Disclosure Standards, затверджені у 2024 році, стали важливим інструментом для звітності про екологічні, соціальні та управлінські аспекти (ESG). Ці стандарти забезпечують уніфікацію даних для інвесторів, що дозволяє більш ефективно оцінювати ризики сталого розвитку.

Отже, МСФЗ стали ключовим інструментом інтеграції фінансових ринків, проте їхнє поширення у всьому світі залишається обмеженим. Blockchain та Big Data суттєво змінюють підходи до зберігання та аналізу фінансової інформації, підвищуючи її точність і безпеку. Нові стандарти ISSB сприяють посиленню прозорості в питаннях сталого розвитку, проте їхнє впровадження потребує значних інвестицій.

Подальший розвиток обліку можна досягти за допомогою стимулювання впровадження МСФЗ у країнах, що розвиваються, через міжнародні програми технічної допомоги, розвиваючи інфраструктуру для підтримки цифровізації в облікових системах, підвищенням обізнаності щодо ESG-звітності через освітні ініціативи.

Література

1. IFRS Foundation, «Use and Adoption of IFRS Around the World», 2024. URL: <https://www.ifrs.org/> (дата звернення 20.11.2024)
2. Deloitte, «IFRS Sustainability Standards: Impact and Adoption», 2024. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk.html> (дата звернення 20.11.2024)
3. EY, «Global Digital Accounting Trends», 2024. URL: https://www.ey.com/uk_ua (дата звернення 20.11.2024)
4. OECD, «Tax and Digitalization Annual Report», 2024. URL: <https://www.oecd.org/> (дата звернення 20.11.2024)

УДК 331.2:336.221+331.101.3

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Проскура І.В., студентка освітньо-кваліфікаційного рівня магістр 1 курсу спеціальність 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ВПЛИВ МОТИВАЦІЇ НА ЇЇ РІВЕНЬ

Згідно Закону України «Про оплату праці», заробітна плата це винагорода, яка частіше за все обчислюється у грошовому виразі, яку роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу, згідно трудового договору. [1]

Оподаткування заробітної плати є одним з головних чинників регулювання доходів громадян і поповнення державного бюджету. До обов'язкових відрахувань із заробітної плати працівника відносять: податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО); військовий збір (далі – ВЗ).

Податок на доходи фізичних осіб – це прямий загальнодержавний податок, який стягується з доходів громадян за встановленою ставкою 18% [5]. Порядок його нарахування та сплати, забезпечення виконання податкових зобов'язань щодо ПДФО визначено у IV розділі Податкового кодексу України. Об'єктом оподаткування є загальний місячний дохід, який отримує працівник як у грошовому так і в натуральному вираженні.

Військовий збір до 30 листопада 2024 року мав ставку 1,5% від об'єкту оподаткування. Об'єктом оподаткування є загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, а з 1 грудня 2024 року ставка військового збору зросла до 5%. Водночас ставка військового збору залишиться в розмірі 1,5% від

оподатковуваного доходу для певної категорії платників. Це стосується військовослужбовців та працівників Збройних сил України, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Головного управління розвідки Міністерства оборони, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту.

У зв'язку з підвищенням ставки ВЗ знизиться реальний дохід громадян, а тому перед керівництвом та спеціалістами кадрових служб гостро стане питання розробки нових методів мотивації, тому що заробітна плата є основним джерелом доходу працюючих громадян держави.

Досить мала кількість підприємств зможе провести збільшення заробітної плати. Нажаль, на більшості підприємств нашої країни система мотивації працівників полягає лише у матеріальному стимулюванні, а тобто у виплаті заробітної плати, надбавок та доплат. Гнучкість системи мотивації повинна досягатись дієвими важелями, які підвищать зацікавленість працювати продуктивно та якісно, досягаючи поставлених задач та цілей. При введенні нових мотиваційних механізмів необхідно цілісно та комплексно підходити до питання нематеріальної та матеріальної складових мотивації. Кожне підприємство повинно знайти свій вихід з такого становища, потрібно розробити план заходів для поліпшення умов праці працівників, провести анкетування працівників, щоб з'ясувати їх рівень вмотивованості.

Під час анкетування потрібно враховувати бажання працівників просуватися службою, бажання успіху, бажання схвалення результатів. На рівень вмотивованості працівника керівництво може впливати завдяки об'єктивним оцінкам результатів його діяльності та надання матеріальної і нематеріальної винагород. Треба створити умови для зростання творчого і ділового рівнів, потрібно підвищувати рівень відповідальності працівників. За можливості, підтримувати міжособистісні стосунки, заохочувати молодь, підтримувати сімейні династії. Багато досліджень у сфері мотивування носять лише теоретичний характер та не можуть бути впроваджені у практику управління підприємствами. Для того щоб їх використати необхідно врахувати конкретні ситуації на підприємствах, що визначається впливом чинників на розвиток мотивування працівників.

Існуюча система заробітної плати нашої країни сильно відстає від промислово розвинених країн і гальмує економічний розвиток. Тому заробітна плата потребує інноваційних реформ. Важливою частиною реформи заробітної плати є розробка сумісних соціальних і податкових заходів. Заробітна плата – це рівень життя, рівень соціальної захищеності громадян, це вклад у майбутнє.

Література

1. Закон України «Про оплату праці» від 20.04.1995р. № 108-95 (зі змінами та доповненнями).
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003р. №1058-15 (зі змінами та доповненнями) .
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999р. №1105-14 (зі змінами та доповненнями) [9];
4. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 01.07.1993 № 3356-ХІІ
5. Податковий Кодекс України від 02.12.2010р № 2755-VI. Із змінами URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
- 6.Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>
- 7.Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підруч. Київ : Алерта, 2011. 973 с.

УДК 004.352.246:658.27

Птіцина Л. А., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кравченко Д. В., студент 4 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДІВ З МЕТОЮ НАЛАГОДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Використання інвентарних QR-кодів стало сучасним стандартом для забезпечення прозорості та ефективності на всіх етапах виробничого процесу. Ця технологія дозволяє відстежувати рух продукції від сировини до готового виробу в реальному часі, ідентифікувати потенційні проблеми на ранніх стадіях та оперативно реагувати на них, що в кінцевому результаті призводить до значного підвищення якості продукції та задоволеності клієнтів. Впровадження системи інвентаризації за допомогою QR-кодів передбачає декілька послідовних етапів, кожен з яких має свої особливості та вимагає ретельного планування.

Виявивши системні проблеми у виробничому процесі, що призводять до зниження якості продукції, підприємство має розробити та впровадити комплекс

заходів, спрямованих на їх усунення. Одним із перспективних інструментів для підвищення якості та прозорості виробництва є використання інвентарних QR-кодів [1].

Отже, оцінка ефективності та процес впровадження системи інвентаризації на основі QR-кодів на підприємстві є актуальним питанням на сьогодні. Процес впровадження інвентарних QR-кодів на підприємстві можна розглянути за допомоги таблиці 1.

Таблиця 1 – Процес впровадження інвентарних QR-кодів

Етап	Опис	Мета
Аналіз поточного стану	Детальне дослідження існуючого виробничого процесу, виявлення критичних точок та потенційних проблем.	Зрозуміти, як QR-коди можуть оптимізувати існуючі процеси.
Розробка системи кодування	Створення унікального коду для кожної одиниці продукції, що містить всю необхідну інформацію.	Забезпечення однозначної ідентифікації кожного продукту.
Друк та нанесення QR-кодів	Фізичне створення та розміщення QR-кодів на продукції або упаковці.	Зв'язати фізичний продукт з його цифровим аналогом
Створення програмного забезпечення	Розробка або придбання програмного забезпечення для зчитування, зберігання та аналізу даних з QR-кодів.	Автоматизація процесів збору та обробки даних.
Інтеграція з існуючими системами	Об'єднання нової системи з іншими системами підприємства для забезпечення безперервного потоку даних.	Забезпечення єдиної інформаційної системи.
Навчання персоналу	Ознайомлення співробітників з принципами роботи системи та їхніми обов'язками.	Забезпечення ефективного використання системи.
Тестування та впровадження	Перевірка роботи системи в реальних умовах та усунення можливих недоліків.	Забезпечення готовності системи до повноцінної роботи.

Джерело: розроблено авторами

Для забезпечення високої якості продукції та точного обліку необхідно мінімізувати людський фактор. Таблиця 2 надає порівняльний аналіз традиційних методів збору даних та сучасних технологій на основі QR-кодів, демонструючи, як використання QR-кодів підвищує точність та достовірність інформації.

Таблиця 2 – Порівняння ручного введення даних та використання QR-кодів

Критерій	Ручне введення даних	Використання QR-кодів
1	2	3
Швидкість обробки даних	Низька (вимагає значних часових витрат)	Висока (миттєве зчитування та обробка)
Точність даних	Низька (високий ризик людських помилок)	Висока (мінімальна кількість помилок)
Продуктивність праці	Низька (вимагає значних трудових ресурсів)	Висока (автоматизація процесів)
Вартість обробки даних	Висока (витрати на оплату праці, перевірку даних)	Низька (одноразові витрати на обладнання та програмне забезпечення)

Продовження таблиці 2

1	2	3
Гнучкість системи	Висока (можливість адаптації до змін вручну)	Середня (вимагає змін у програмному забезпеченні)
Контроль якості даних	Складний (вимагає додаткових перевірок)	Легкий (вбудовані механізми контролю)
Можливість інтеграції	Складна (вимагає ручного введення даних в інші системи)	Легка (інтеграція з різними програмними системами)
Вплив на людський фактор	Високий (залежить від уважності та кваліфікації оператора)	Низький (мінімальний вплив людського фактору)
Можливість відстеження змін	Складна (вимагає додаткового ведення журналів)	Легка (автоматичний запис всіх змін)
Екологічність	Низька (використання паперу, витратні матеріали для заповнення форм)	Висока (мінімальне використання паперу, електронний документообіг)

Джерело: розроблено авторами

Як видно з таблиці, використання QR-кодів має ряд значних переваг порівняно з ручним введенням даних. Воно підвищує ефективність, точність, продуктивність та знижує витрати.

Отже, впровадження інвентарних QR-кодів на підприємстві відкриває широкі перспективи для підвищення ефективності роботи. Завдяки цій технології можна значно спростити процеси управління запасами, знизити витрати на облік і логістику, а також підвищити рівень задоволеності клієнтів завдяки більш точному обліку товарів та оперативному відстеженню замовлень.

Література

1. Власенко І.В. Роль системи управління якістю в забезпеченні конкурентоспроможності продукції промислового підприємства. Економіка і організація управління (шрифтом). 2021. 3 листоп. (№ 43). С. 194-202.

2. Птіцина Л. А. Шляхи удосконалення проведення економічного аналізу для підвищення ефективності роботи страхової компанії. *Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції*. Одеса : ОНЕУ, 2023. С. 293-295.

Птіцина Л. А., к.е.н., доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бутенко А. Є., студентка 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНОГО ДОДАТКУ «PAYROLL PRO» ДЛЯ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФОНДУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

В сучасних умовах господарювання вітчизняних підприємств фонд оплати праці забезпечує не лише контроль витрат на заробітну плату, а й планування бюджету підприємства, забезпечення виконання законодавчих вимог та оптимізацію соціальних виплат. Крім того, фонд оплати праці сприяє аналізу продуктивності праці та створенню ефективної системи мотивації персоналу, що позитивно впливає на загальну продуктивність підприємства. Для ефективності використання фонду заробітної плати актуальним є впровадження сучасних технологій.

Відповідно до Закону України «Про оплату праці» заробітна плата визначається як винагорода, яка зазвичай, отримується у грошовій формі і є сумою, яку роботодавець зобов'язаний сплатити працівникові за виконану ним роботу [1].

Фонд оплати праці та специфіка його формування залишаються ключовими аспектами у сфері заробітної плати як на державному, так і на підприємницькому рівні. На державному рівні фонд оплати праці є складовою частиною національного доходу, що розподіляється серед працюючого населення у вигляді заробітної плати [2].

В контексті аналізу ефективності використання фонду заробітної плати застосування мобільного додатку «Payroll Pro» («payroll» – з англійської «платіжна відомість») може мати кілька суттєвих переваг, зокрема корисність та зручність у використанні під час збору, аналізу та моніторингу фінансових показників, що впливають на фонд заробітної плати підприємства. Мобільний додаток може бути використаний для автоматизації процесів обліку заробітної плати, спрощення розрахунків та формування звітності, а також для збору та обробки даних у реальному часі. Це дозволяє оперативно реагувати на зміни в показниках, таких як продуктивність праці, обсяг товарної продукції, витрати на оплату праці та інші фінансові аспекти.

Для роботодавців і робітників вікно для входу у мобільний додаток «Payroll Pro» є простим, зрозумілим та зручним. Така ж сама ситуація і з інтерфейсом, зовнішнім виглядом головної сторінки, інтуїтивно зрозумілих складових панелі меню та чіткої інструкції для користування мобільним додатком.

З метою проведення корисного та ефективного аналізу заробітної плати, використання фонду оплати праці та формування статистичних даних для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації витрат на оплату праці підприємству необхідно розробити мобільний додаток з урахуванням очікувань та особливостей діяльності. Приклад елементів дизайну мобільного додатку представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Елементи дизайну мобільного додатку «Payroll Pro» для роботодавця та працівників

Елемент дизайну	Для роботодавця	Для працівника
1	2	3
Головне меню	Додаткові пункти, такі як «Управління персоналом», «Звітність», «Фінансові показники»	Меню з основними функціями: «Заробітна плата», «Бонуси», «Статистика»
Сторінка «Заробітна плата»	Можливість перегляду заробітної плати всіх працівників з можливістю редагування даних	Перегляд особистої заробітної плати з деталізацією (основна зарплата, надбавки, утримання)
Сторінка «Бонуси»	Інформація про загальні бонуси для команди, можливість налаштування бонусних програм	Перелік особистих бонусів та досягнень, що вплинули на їх нарахування
Сторінка «Статистика»	Графіки та звіти про продуктивність команди, можливість порівняння з попередніми періодами	Особисті графіки продуктивності та досягнень за певний період
Налаштування	Розширені налаштування для управління доступом до даних та інформації про працівників	Основні налаштування профілю, включаючи контактну інформацію та сповіщення
Сповіщення	Сповіщення про зміни в політиці компанії, новини, звіти про продуктивність команди	Сповіщення про зміни в заробітній платі, нарахування бонусів, новини компанії
Додаткові функції	Можливість створення звітів і аналітики для керівництва	Функція подачі запитів на відпустку або зміни графіка роботи

Джерело: розроблено авторами

Таким чином, впровадження сучасних технологій у вигляді розробки мобільного додатку «Payroll Pro» значно вплине на зручність проведення аналізу заробітної плати у розрізі аналізу ефективності використання фонду заробітної плати. Впровадження таких інноваційних рішень не лише підвищує ефективність управління фондом оплати праці, а й дозволяє підприємству адаптуватися до сучасних викликів у сфері автоматизації та цифровізації бізнес-процесів.

Література

1. Яременко, Л. М. Механізм формування фонду оплати праці та напрями його удосконалення. *Агросвіт* 2020. № 2. С. 53-60.
2. Меліхова Т. О., Птіцина Л. А., Лисак О. В. Удосконалення обліку та аудиту нарахування заробітної плати та розрахунок утримань з неї для поліпшення оподаткування, податкового контролю та звітності підприємства в податковій системі України в період воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. С. 81-86. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee>.

УДК 657.421.1:658

Подмешальська Ю.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Відповідно до Податкового кодексу України давальницька сировина – це сировина, напівфабрикати, матеріали, енергоносії, що є власністю одного суб'єкта господарювання і передаються іншому суб'єкту господарювання для виробництва готової продукції, з подальшим переданням або поверненням такої продукції або її частини їх власникові або за його дорученням іншій особі [1].

Відповідно до Податкового кодексу України операція з давальницькою сировиною – операція з переробки (обробки, збагачення чи використання) давальницької сировини (незалежно від кількості замовників і виконавців, а також етапів (операцій)) з метою одержання готової продукції за відповідну плату. До операцій з давальницькою сировиною належать операції, в яких сировина замовника на конкретному етапі її переробки становить не менш як 20% загальної вартості готової продукції [1].

Тобто суть операцій з перероблення давальницької сировини полягає у тому, що власник сировини має намір замовити продукцію зі своєї сировини. З цією метою укладається договір з іншим підприємством-виробником, що має необхідну виробничу базу [6]. Згідно з договором, підприємство-виробник виготовляє з одержаної сировини продукцію та передає її замовнику, який зобов'язується оплатити послуги з перероблення. При цьому давальницька сировина є власністю замовника та при передачі її для перероблення виконавцю право власності на неї не переходить [5]. Тобто в Балансі підприємства-виробника залишки давальницької сировини не відображаються.

На сучасному етапі роботи підприємств олійно-жирової промисловості виникають особливі вимоги до оформлення та змісту документів, які містять

інформацію про переробку давальницької сировини. Облік давальницької сировини в частині документального оформлення цих операцій має бути інформативним, корисним та зрозумілим всім користувачам.

Головним документом взаємних відносин між партнерами є договір з переробки, котрий обов'язково повинен містити: права виконавця та замовника, ціну робіт, обов'язки виконавця, порядок розрахунків, обов'язки замовника, правові наслідки та відповідальність сторін, порядок повернення залишків переробленої сировини і матеріалів замовнику чи переходу їх у власність виробника [1].

Так як сировина направляється до переробки без права власності на неї, в накладних зазначають номер і дату договору із контрагентом та запис, що сировина передається за цим документом саме на переробку (наприклад, за договором переробки) [2]. Також надаються сертифікати якості сировини для підтвердження її походження та якості.

Надходження давальницької сировини на склад до переробки оформлюється документом «Акт внутрішнього переміщення». Акт внутрішнього переміщення доцільно оформлювати з наданням інформації, яку не в повній мірі містить стандартна форма та для підприємств олійно-жирової промисловості вона наступна: кількість переданої сировини за зміну, сміттева домішка у відсотках, волога у відсотках. Тобто з уточненням якості давальницької сировини.

Для підприємств олійно-жирової промисловості доцільним буде складання документу «Відомість накопичень давальницької сировини», який буде містити інформацію щодо оприбуткованої для переробки давальницької сировини та вказаними контрагентами. В даній відомості буде інформація по кожній прийнятій накладній контрагента з розбивкою по машинам, вказаною якістю, прийнятою вагою. Це дуже зручно для користувачів, коли в одній формі разом буде наведена вся інформація за вибраний період.

Облік витрат, які несе виконавець на переробку чи доробку давальницької сировини, узагальнюється на рахунку обліку витрат на виробництво. Передача замовнику виготовленої з давальницької сировини продукції оформлюється актом про виконані роботи та накладною, в котрих вказують данні про фактично виконані роботи і їх вартість [9]. Також, виробник подає замовнику звіт про використання давальницької сировини, який містить інформацію про кількість: відходів, одержаної, використаної і невикористаної сировини та виробленої з цієї сировини продукції. Надлишок сировини повертається замовнику, якщо договором не передбачено часткову оплату робіт сировиною [2].

Якщо виконавець здійснює не лише переробку давальницької сировини, але й виробництво і реалізацію продукції з власної сировини, то організовується відокремлений облік [2]. На сьогодні немає затвердженої форми для оформлення операцій з надходження давальницької сировини, тому необхідно обов'язково здійснювати помітку на первинних документах «На давальницьких умовах або

згідно договору переробки», що полегшить процес обліку руху давальницької сировини. Ця пропозиція обліку у виробника допоможе підвищити якість інформації про наявність та рух цінностей, контроль та ефективність їхнього використання [6].

На думку О.А. Кіляр доцільним є запровадження для обліку у виробника «Відомість руху давальницької сировини», яка містила б в собі інформацію про замовника, найменування матеріалів, терміни оброблення, дані про надходження матеріалів на склад (дата, документ, кількість), вибуття зі складу (повернуто замовнику, відпущено у виробництво), рух давальницької сировини у виробництві (надійшло, повернуто невикористану сировину, сировина використана для виробництва, відходи). Відомості про залишки давальницької сировини, містять в собі дані про залишки давальницької сировини на складі і у виробництві на початок та кінець місяця. Використання запропонованих відомостей дозволить узагальнити інформацію про рух сировини та її залишки на початок і кінець звітного періоду, що сприятиме підвищенню якості обліку та контролю [4].

Виконавець зацікавлений в організації ефективної системи внутрішнього контролю за станом використання давальницької сировини, умовами її зберігання, нормами списання у виробництво тощо, оскільки після завершення робіт з переробки повинен надати замовнику «Звіт про витрачання давальницької сировини». У разі її перевитрачання (за умови відсутності чіткого обґрунтування необхідності такого перевитрачання) виконавець понесе власні витрати [6]. Тому пропонується доопрацювати для олійно-жирових підприємств документ «Акт убутку ваги внаслідок зміни вмісту в ньому вологи та сміття» з накопиченням. Його використання дозволить користувачам володіти інформацією про прийняту давальницьку сировину. В цьому документі доцільним буде надання інформації по контрагентам за кількістю та якістю сировини, а також інформації про передану сировину на виробництво, із зазначенням її якості та про списане сміття та вологу.

Використання цього акту дозволить бачити інформацію по прийнятій сировині з накопиченням по кожному контрагенту. А також інформацію про кількість сировини, яка передана на виробництво та якої якості. Доцільним буде надання інформації щодо списання за попередній період та за місяць сміттевої домішки та вологи.

В ході дослідження розглянуті актуальні питання документального забезпечення обліку операцій із давальницькою сировиною в олійно-жировій промисловості. Визначені практичні аспекти щодо удосконалення документального забезпечення обліку. Проведений аналіз типових форм, які використовують для обліку давальницької сировини, та запропоновано напрямки підвищення інформативності документів з обліку давальницької сировини. Доцільним є використання документа «Відомість накопичень давальницької сировини» з розбивкою по кожному контрагенту, котрий буде містити в собі інформацію щодо найменування та кількості переданої замовником і отриманої

переробником давальницької сировини. Наведені рекомендації щодо підвищення інформативності документу «Акт убутку ваги внаслідок зміни вмісту в ньому вологи та сміття» з накопиченням інформації про прийняту давальницьку сировини.

Література

1. Податковий кодекс України: Закон України від 19.05.2011 р. № 3393- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48-49. Ст. 235
2. Білинська Н.Є. Позабалансовий облік операцій з давальницькою сировиною у виробника . *Науковий вісник НЛТУ*. 2011. № 21. С.151-158.
3. Кіляр О. Особливості обліку операцій з переробки давальницької сировини. *Вісник КНТЕУ*. 2007. №6 . С. 107-114.
4. Кіляр О.Р. Проблемні питання здійснення операцій з давальницькою сировиною в Україні. *Формування ринкової економіки* : зб. Наук. праць. Київ, 2006. С. 390-396.
5. Козіцька Н. О. Облік і контроль операцій з давальницькою сировиною (на прикладі масло-жирових підприємств) : автореф. 82м.82. Дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук : 27.01.12. Київ, 2011. 32с.
6. Матвеева В.В. Операції з давальницькою сировиною. Вид. 2-ге, перероб. Та доп. Харків : Вид-во «Фактор», 2020. 160 с.
7. Парнюк О.В., Подмешальська Ю.В. Документальне забезпечення обліку товарних запасів на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 97–104.
8. Подмешальська Ю. В., Зайберт Є. К. Облік виробничих запасів. *Ефективна економіка*. 2018. №3. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6273> (дата звернення: 5.11.2024).
9. Скирдова О.А., Подмешальська Ю.В. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 21. С. 93–99.

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Мусійченко Д. Р., здобувач ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НАРАХУВАННЯ МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Важливим питанням для виробників сільськогосподарської продукції є нарахування та сплата до бюджету мінімального податкового зобов'язання, що почало діяти з 1 січня 2022 року. Особливо актуальною зазначена тема стала під час воєнного стану.

Мінімальне податкове зобов'язання (далі – МПЗ) – це мінімальна величина податкового зобов'язання із сплати податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи, пов'язаних з виробництвом та реалізацією власної сільськогосподарської продукції та/або з власністю та/або користуванням (орендою, суборендою, емфітевзисом, постійним користуванням) земельними ділянками, віднесеними до сільськогосподарських угідь, розрахована відповідно до Податкового Кодексу України (далі – ПКУ). Сума мінімальних податкових зобов'язань, визначених щодо кожної із земельних ділянок, право користування якими належить одній юридичній або фізичній особі, у тому числі фізичній особі-підприємцю, є загальним мінімальним податковим зобов'язанням (пп. 14.1.114-2 ПКУ) [1, 2].

Платниками МПЗ є фізичні або юридичні особи, резиденти України, які володіють або орендують земельну ділянку, яка віднесена до сільськогосподарських угідь.

В основі розрахунку, що визначає суму МПЗ лежить коефіцієнт від нормативної грошової оцінки сільськогосподарських земель. Згідно 83ім. 38^{1.1} ПКУ, МПЗ щодо земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої проведена і земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої не проведена, розраховується по різним формулам. Методика розрахунку МПЗ для вказаних випадків наведена у відповідних таблицях (таблиця 1 та таблиця 2).

Таблиця 1 – Методика розрахунку МПЗ щодо земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої проведена

МПЗ = НГО _д × К × М ÷ 12	
МПЗ	мінімальне податкове зобов'язання
НГО _д	нормативна грошова оцінка відповідної земельної ділянки з урахуванням коефіцієнта індексації
К	коефіцієнт, який становить 0,05 (до 2024 р. коефіцієнт становив 0,04)
М / 12	кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах

Джерело: [1, 2]

Таблиця 2 – Методика розрахунку МПЗ щодо земельної ділянки, нормативна грошова оцінка якої не проведена

МПЗ = НГО × S × К × М ÷ 12	
МЗП	мінімальне податкове зобов'язання
НГО	нормативна грошова оцінка 1 гектара ріллі по Автономній Республіці Крим або по області з урахуванням коефіцієнта індексації
S	площа земельної ділянки, гектарах
К	коефіцієнт, що становить 0,05
М / 12	кількість календарних місяців, протягом яких земельна ділянка перебуває у власності, оренді, користуванні на інших умовах

Джерело: [1, 2]

До бюджету платники МПЗ перераховують не всю суму нарахованого МПЗ, а зменшену на сплачені податки збори, платежі. Податки, які можна включити у рахунок сплати МЗП: податок на прибуток; єдиний податок; ПДФО та військовий збір з доходів фізичних осіб, які перебувають з платником податку у трудових або цивільно-правових відносинах; ПДФО та військовий збір з доходів за договорами оренди, суборенди земельних ділянок сільськогосподарського призначення; рентна плата за спеціальне використання води; земельний податок за земельні ділянки, віднесені до сільськогосподарських угідь. Виходячи з цього, для платника МПЗ можливі два сценарії (рисунок 1).

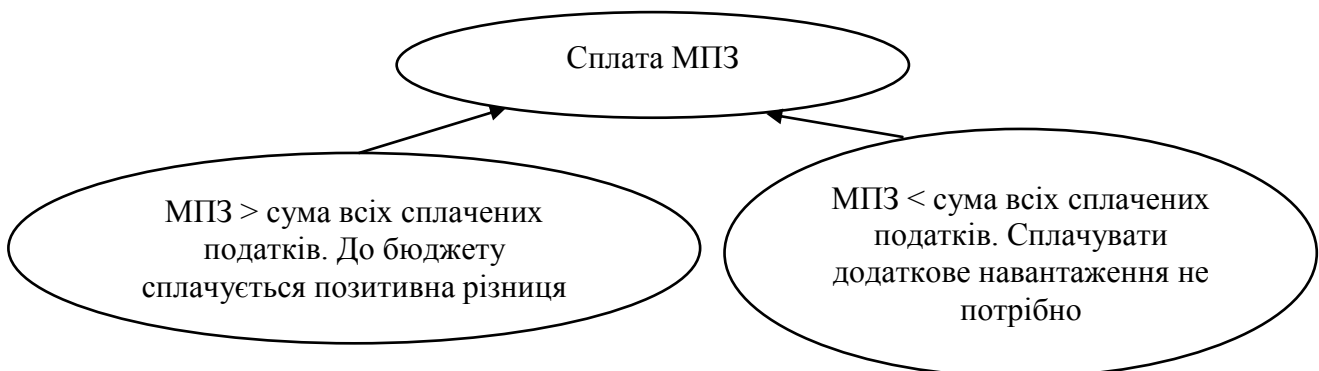

Рисунок 1 – Механізм сплати МПЗ

Джерело: узагальнено авторами

Таким чином, було розглянуто порядок нарахування МПЗ сільськогосподарськими підприємствами, запровадження якого покликане забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження та стимулювати до ефективного використання земельних ресурсів.

Література

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n166> (дата звернення: 21.11.2024).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень : Закон України від 30.11.2021 р. № 1914-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text> (дата звернення: 21.11.2024).

УДК 657.15:658.155

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Пустовий Д. В., здобувач ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇХ ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ

Кожне підприємство має на меті отримання доходу, який є основою для його подальшої діяльності, покриття виробничих витрат, а також забезпечення фінансовими ресурсами працівників і держави. Дохід від реалізації продукції виступає одним із основних показників фінансової діяльності підприємства, що відображає його стабільність, конкурентоспроможність та можливості для подальшого розвитку. Дохід також відіграє ключову роль в обліково-аналітичній системі підприємства.

Нормативно-правова база, що регулює облік доходів від реалізації продукції, представлена чималою кількістю документів. Так, Конституція України визначає загальні принципи правового регулювання; закріплює право власності, свободу підприємницької діяльності, а також право на інформацію, що є основою для формування законодавства у сфері обліку [1]. Господарський кодекс визначає основні принципи ведення господарської діяльності та регулює відносини, що

виникають під час організації та реалізації операцій між суб'єктами підприємництва [2]. Податковий кодекс регулює відносини у сфері оподаткування, зокрема порядок нарахування і сплати податку на прибуток та податку на додану вартість, що безпосередньо пов'язані з доходом від реалізації; визначає права та обов'язки платників податків, компетенцію контролюючих органів та відповідальність за порушення податкового законодавства [3].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регулює загальні засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [4]. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку визначають правила ведення конкретних об'єктів обліку. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» окреслює цілі, склад та принципи підготовки фінансових звітів, а також вимоги щодо визнання і розкриття їх елементів, зокрема Звіту про фінансові результати (ф. № 2), що містить вичерпну інформацію про доходи підприємства [5]. НП(С)БО 15 «Дохід» визначає як підприємства повинні визнавати, класифікувати та оцінювати доходи [6].

Облікова політика підприємства показує специфіку ведення обліку на конкретному підприємстві та представляє собою внутрішній регламент (наказ), розроблений головним бухгалтером та затверджений керівником підприємства. Цей документ визначає в тому числі порядок визнання доходів; правила оформлення первинних документів, ведення реєстрів обліку на підприємстві, що стосуються досліджуваної ділянки обліку.

Дохід – це термін, що часто вживається в економічній теорії та практиці, і має кілька значень. Так, за визначенням Ф. Ф. Бутинця, як економічна категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманих від продажу продукції, товарів, робіт, послуг [7]. Н. М. Шмиголь стверджує, що дохід підприємства – це збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів і/або погашення зобов'язань, яке приводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників, що отримане внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів та конкурентних переваг в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику [8]. О. В. Попович вважає, що економічна сутність доходів полягає у відшкодуванні витрат на ведення діяльності й отриманні відповідної суми прибутку, яка забезпечує досягнення стратегічної мети підприємства – приріст власного капіталу [9].

Отже, проведений аналіз нормативно-правового регулювання обліку доходів від реалізації продукції дав змогу окреслити існуючу базу з досліджуваної проблематики, а наведені визначення економічної сутності доходу допомогли з'ясувати важливість цієї облікової категорії.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 23.11.2024).
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n166> (дата звернення: 23.11.2024).
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
7. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : ПП «Рута», 2009. 912 с.
8. Шмиголь Н. М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством. *Держава та регіон : наук.-виробн. Журнал. Серія : Економіка та підприємництво*. 2009. № 7. С. 221-225.
9. Попович О. В., Діденко Н. Ю. Тлумачення економічної сутності категорії «дохід». *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 975-978.

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Шершиков А.Д., магістрант 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕДУР ДОКУМЕНТУВАННЯ

Економіка потребує ефективного використання факторів виробництва, одним з яких є праця. Трудовий ресурс представлений найманими працівниками. Працівники отримують заробітну плату в обмін на свої навички та час [1]. Заробітна плата, будучи основним видом витрат підприємства, вимагає створення ефективної та прозорої системи обліку.

Облік нарахування та виплати заробітної плати є важливим елементом системи обліку та контролю на підприємстві, який, з одного боку, допомагає визначити обсяг витрат на оплату праці та, відповідно, фактичну собівартість виробленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг, а з іншого боку, забезпечує, щоб наявні на підприємстві трудові ресурси максимально ефективно використовувались. Правильна організація обліку праці та заробітної плати, надання реальної та достовірної інформації про трудомісткість виробленої продукції та фонд оплати праці має вирішальне значення для підвищення ефективності використання трудових ресурсів та управління ними. Це визначає основні проблеми на цій ділянці обліку:

- достовірне визначення витрат праці на виробництво продукції та своєчасне і точне визначення розміру оплати праці;
- контроль за використанням основної та додаткової заробітної плати.

Незважаючи на велику важливість автоматизації обліку праці та заробітної плати для облікової системи підприємства, автоматизація обліку праці та заробітної плати є найскладнішою ділянкою автоматизації обліку на підприємстві через наступні проблеми:

- складність розрахунку заробітної плати для співробітників різних компаній і різноманітність структур заробітної плати;
- постійні зміни в нормативних документах, що визначають порядок розрахунку, нарахування та утримання заробітної плати;
- неоднозначність трактування норм чинного законодавства;

- різні алгоритми здійснення супутніх виплат для різних видів виплат та за різних умов;
- порядок утримання ПДФО та внесків до фондів соціального страхування і пенсійного фонду в залежності від виду виплати;
- строки нарахування та виплати заробітної плати залежать від характеру діяльності підприємства.

У сучасних умовах розвитку бухгалтерського обліку особливу увагу приділяють питанням автоматизації та вдосконалення процедур документування, що має прямий вплив на якість управлінських рішень.

Одним із напрямів удосконалення є перехід до повністю електронної форми обліку. Це не тільки спрощує процес реєстрації даних, але й забезпечує швидкий доступ до інформації для аналізу та прийняття рішень. Електронний документообіг дає змогу знизити обсяг паперової роботи, уникнути дублювання записів та підвищити точність внесення даних. Упровадження цифрових технологій дозволяє мінімізувати ризики втрати документів і спрощує процедури перевірки. Наприклад, замість стандартних паперових розрахунково-платіжних відомостей, установи можуть використовувати уніфіковані електронні таблиці, які інтегруються з бухгалтерськими програмами.

Крім того, важливо переглянути та оптимізувати існуючі облікові форми. Створення уніфікованих форм із деталізованою структурою даних забезпечує більшу прозорість у процесах обліку. Наприклад, деталізація розрахунків із заробітної плати за основними складовими, такими як основна заробітна плата, надбавки, премії та соціальні виплати, дає змогу чіткіше оцінювати структуру витрат і знаходити резерви для їх оптимізації. Такий підхід полегшує аналіз і дає змогу керівництву швидше реагувати на можливі проблеми або виявляти ризики.

Важливим аспектом удосконалення є впровадження деталізованої системи аналітичних рахунків. Це дозволяє отримати більш детальну інформацію про нарахування заробітної плати для різних категорій працівників і окремих видів виплат. Наприклад, створення окремих субрахунків для обліку основної заробітної плати, надбавок і компенсацій підвищує ефективність управління ресурсами підприємства. Така деталізація сприяє покращенню фінансового аналізу та дозволяє точніше оцінити вплив витрат на оплату праці на загальні показники фінансової стійкості установи.

Загалом, удосконалення форм обліку сприяє зміцненню внутрішнього контролю та створює передумови для гнучкого й оперативного управління. Вдосконалені системи дозволяють уникнути дублювання інформації, зменшують обсяг рутинної роботи й забезпечують чіткий механізм моніторингу.

Література

1. Економіка праці і соціально-трудова відносина : навч. посіб. / Никифорак В.А., Водянка Л.Д., Кобеля З.І., Никифорак О.Я. Чернівці : Чернівецький 90м.90.. ун-т, 2018. 332с.

УДК 004.352.246:658.27

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Алістратов О. В., магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДІВ ДЛЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Актуальність використання QR-кодів для обліку основних засобів є ефективним рішенням, яке може спростити та автоматизувати процеси управління активами, особливо в великих компаніях.

Маркування основних засобів можливе з використанням різних за видами, формою, матеріалах та конструкціях сучасних технологій. Найбільш широкого розповсюдження отримали наступні технології нанесення маркування:

- шовкотрафаретний друк, або шовкографія;
- гравіювання різанням або ударом;
- термотрансферний друк;
- 90м.90кту90алютний90г друк у тому числі УФ-друк;
- лазерне маркування.

Сучасні технології пропонують до використання серед багатьох методів ідентифікації основних засобів QR-коди, як доповнення до інвентарних номерів, або навіть і заміщення їх.

Спосіб швидкої ідентифікації активів через сканування QR-коду на предметі дозволяє отримати всю інформацію про актив, включаючи його вартість, стан, історію обслуговування та місцезнаходження.

QR-код на відміну від штрих-коду, у якому закладаються лише цифри, може нести значно більшу інформацію.

QR-коди можуть зберігати різні типи даних, включаючи текст, URL-адреси, контактну інформацію і навіть невеликі зображення. QR-код може зберігати до 7 089 цифрових символів, 4 296 буквено-цифрових символів або 2 953 байт двійкових даних, залежно від версії та рівня корекції помилок.

У QR-коду є спеціальний механізм, який дозволяє збільшити надійність зберігання зашифрованої інформації – корекція помилок. За його допомогою стає можливим розпізнавати навіть коди, частина яких була зіпсована або затерта.

У кодів з найвищим рівнем надійності (Н) може бути спотворено до 30% поверхні, проте інформація збережеться і її буде можливо коректно прочитати.

QR-коди підтримують чотири рівні корекції помилок:

- L (Low): Витримує пошкодження до 7% площі коду.
- M (Medium): Витримує пошкодження до 15% площі.
- Q (Quartile): Витримує пошкодження до 25% площі.
- H (High): Витримує пошкодження до 30% площі.

Вищий рівень корекції помилок, збільшує розмір службових даних (overhead), що зменшує кількість корисних даних, які можна закодувати. Наприклад, для QR-коду версії 40 з рівнем Н можна зберігати менше інформації, ніж для того ж коду з рівнем L [1].

На нашу думку, мобільні пристрої з найбільш розповсюдженими камерами (за допомогою яких відбувається сканування QR-коду) сприймають ширину модуля (одного квадрата у QR-коді) не менше ніж 0,5 мм на поверхні надрукованого QR-коду. Крім того значну роль відіграє дистанція сканування та фокусування камери, тому важливо враховувати ці фактори під час нанесення QR-коду. Задля економії коштів, та зважаючи, що місця розташування QR-кодів будуть погано освітлені, достатньо враховувати ширину модуля QR-коду близько до 1 мм, таким чином QR-код 1-го рівня інформації буде близько 21x21мм, а 40-го рівня інформації – 177x177мм.

Впровадження QR-кодів для обліку основних засобів допомагає автоматизувати робочі процеси, підвищити ефективність управління активами та забезпечити більш точний облік, що є критично важливим для сучасного бізнесу. Використання QR-кодів для обліку основних засобів підвищує продуктивність, забезпечує більш точний контроль над активами та підтримує прозорість і стійкість бізнесу. Облік основних засобів є критично важливим аспектом управління активами в будь-якій компанії, особливо у великих підприємствах, де є значна кількість обладнання, техніки та іншого майна. Традиційні методи обліку можуть бути трудомісткими, схильними до помилок і неефективними. Використання QR-кодів для обліку основних засобів дозволяє автоматизувати багато з цих процесів, підвищуючи точність, швидкість і прозорість обліку. При цьому впровадження QR-кодів у великих компаніях має виклики та ризики: можливі труднощі в переході з традиційних методів на нові технології; проблеми з безпекою даних і конфіденційністю інформації. Використання QR-кодів для обліку основних засобів набуває популярності у світі, оскільки компанії шукають способи оптимізації своїх процесів управління активами.

Література

1.Siim Tiigimägi., Скільки даних може зберігати QR-код? URL: <https://pageloot.com/uk/how-to/understand-qr-code-data-limits/> (дата звернення 25.10.2024)

УДК 657.1/4:658.27

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Курило Г.С., магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НАДХОДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Облік надходження основних засобів здійснюється відповідно до бухгалтерських стандартів та законодавства, що регулює господарську діяльність підприємств. Процес обліку включає кілька етапів і дій, які допомагають підприємству правильно відобразити отримані активи в бухгалтерських документах, а також забезпечити їх ефективне використання.

Основними напрямками удосконалення обліку є формування облікової політики основних засобів, удосконалення форм первинних документів обліку основних засобів, доопрацювання положень НП(С)БО 7 «Основні засоби» у зв'язку з пристосуванням їх до сучасних умов господарювання та з метою гармонізації з МСФЗ, комп'ютеризація обліку основних засобів.

Основними напрямками вдосконалення системи обліку основних засобів можуть бути наступними:

1. Вибір оптимальної кількості та структури облікової інформації для досягнення поставлених завдань у сфері обліку надходження основних засобів.
2. Розробка та впровадження вдосконалених форматів облікових носіїв, що максимально відповідають структурі, змісту та характеру необхідної інформації.
3. Створення та впровадження оптимізованих схем документообігу, що забезпечать своєчасне виконання завдань із мінімальними затратами праці, матеріалів та фінансів.
4. Впровадження ефективних технологій для вирішення облікових завдань, що сприятимуть безперебійній роботі облікової системи.

5. Введення нових документів для більш раціонального ведення обліку надходження основних засобів.

Одним із варіантів вдосконалення обліку надходження основних засобів на підприємство може стати удосконалена картка обліку основних засобів на підприємстві при придбанні за плату. Розроблений документ буде мати наступний вигляд (рисунок 1).

Найменування юридичної особи: _____					ЄРДПОУ: _____	
Номер картки обліку основного засобу: _____						
Дата заповнення: _____						
Найменування основного засобу: _____						
Складові первісної вартості						
Дата	Найменування постачальника	Вид послуги	Первинний документ	Сума, грн	Місцезнаходження	Підпис відповідальної особи
Разом:				-		

Характеристика ОЗ:

1. Заводський номер: _____
2. Рік випуску: _____
3. Номер паспорту, модель: _____
4. Додаткові комплектуючі до основного засобу:
 1. _____
 2. _____
 3. _____
5. Інше: _____

Картку заповнив: _____

Підпис: _____

Рисунок 1 – Карта обліку основних засобів

Джерело: складено авторами.

Документ забезпечує чіткий контроль за процесом приймання основних засобів, фіксуючи їхню кількість, стан, вартість та відповідність технічній документації. Це дозволяє уникнути втрат або шахрайства під час надходження активів. Акт служить юридичним документом, який підтверджує факт приймання основних засобів на баланс підприємства, що може бути використано в разі суперечок або аудитів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджений наказом Міністерства фінансів України 20.01.2001р. №47/5238.
2. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю.В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 516 с.

УДК 657.6:331.2]:334.724.6.012.46

Мамонова А. А., заступник начальника управління-начальник відділу управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області, м. Запоріжжя

Меліхов Є. В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально- наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бутенко А. Є., студентка 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Одним із найефективніших способів контролю за станом обліку розрахунків з оплати праці є організація внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит розрахунків з оплати праці дозволяє перевірити правильність нарахування заробітної плати, утримання податків і обов'язкових внесків, а також їх своєчасне перерахування до відповідних фондів.

Мета дослідження полягає у розгляді питання щодо проведення внутрішнього аудиту заробітної плати в бюджетних установах та надання рекомендацій для внутрішнього аудиту заробітної плати.

Внутрішній аудит – це діяльність, спрямована на покращення системи управління та внутрішнього контролю, попередження фактів незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, а також уникнення помилок і недоліків у роботі розпорядника бюджетних коштів, підприємств, установ і організацій, що перебувають у його підпорядкуванні. Аудит включає надання незалежних висновків і рекомендацій. Для здійснення цієї функції розпорядник бюджетних коштів створює самостійний підрозділ

внутрішнього аудиту, який безпосередньо підпорядковується та звітує перед керівником [1].

Внутрішній аудит сприяє виявленню можливих порушень або помилок у розрахунках, оцінює ефективність використання коштів, виділених на оплату праці, та забезпечує відповідність цих розрахунків чинному законодавству і внутрішнім нормативним документам.

Метою проведення аудиту розрахунків з оплати праці є перевірка повноти відображення в обліку операцій із заробітної плати; перевірка правильності нарахування заробітної плати, нарахування на заробітну плату та утримання із неї; своєчасність виплати заробітної плати працівникам [2].

Внутрішній аудит заробітної плати в бюджетній установі доцільно починати з розробки загальної стратегії та плану аудиту для ефективного розподілу часу на проведення аудиторських процедур і призначення відповідальних осіб.

Планування внутрішнього аудиту заробітної плати є критично важливим етапом, оскільки воно забезпечує структурований підхід до аудиту і дозволяє максимізувати ефективність перевірки. Після завершення цього етапу аудитори переходять до збору та аналізу даних, що дозволяє виявити можливі порушення та недоліки в системі обліку заробітної плати. Окрім того, призначаються відповідальні особи та здійснюється координація дій між підрозділами, які братимуть участь у процесі аудиту. Для ефективності проведення внутрішнього аудиту заробітної плати в бюджетних установах запропоновано ввести план проведення внутрішнього аудиту заробітної плати у таблиці 1.

Таблиця 1 – План проведення внутрішнього аудиту заробітної плати

Етапи аудиту	Перелік аудиторських процедур	Виконавці	Період перевірки
1	2	3	4
Підготовчий	Знайомство зі Статутом (або Положенням) установи; кошторисом доходів і видатків та планування проведення внутрішнього аудиту заробітної плати.		
Основний	Перевірка дотримання порядку складання та затвердження штатного кошторису. Перевірка наявності фактів утримання понадштатних чи понаднормативних посад працівників. Перевірка наявності фактів оплати праці за невідпрацьований час. Перевірка дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам сум посадових окладів, тарифних ставок, надбавок та доплат. Перевірка дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам допомог, премій, інших заохочувальних та компенсаційних виплат.		

1	2	3	4
Основний	Перевірка дотримання законодавства при нарахуванні та виплаті працівникам допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок коштів установи. Перевірка наявності фактів несвоєчасних виплат та простроченої заборгованості з оплати праці. Перевірка дотримання законодавства при використанні коштів на сплату обов'язкових платежів до фондів.		
Заключний	Виявлення можливих порушень з обліку розрахунків за заробітною платою, визначення рекомендацій щодо усунення можливих недоліків та порушень з обліку розрахунків за заробітною платою. Формування висновків щодо проведеного аудиту заробітної плати.		

Джерело: Розроблено авторами

Отже, проведення внутрішнього аудиту заробітної плати в установах державного сектору є вкрай необхідним для виявлення можливих порушень у обліку розрахунків за заробітною платою та недопущення їх у подальшому майбутньому.

Розроблений та запропонований план для проведення внутрішнього аудиту заробітної плати в бюджетних установах значно покращить планування внутрішнього аудиту заробітної плати та стане орієнтиром у розробці програми внутрішнього аудиту. Внутрішній аудит розрахунків із оплати праці дозволяє впевнитися, що фонд заробітної плати та трудові ресурси використовуються максимально ефективно, а організація праці та її умови відповідають нормам чинного законодавства.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Клименко С.О. Організація обліку та аудиту розрахунків з оплати праці в бюджетних установах. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. 2014. №5.2 (101). С. 37-40.

Мамонова А. А., заступник начальника управління-начальник відділу управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області,
м. Запоріжжя

Макаренко А.П., д.е.н., професор, професор кафедри обліку, аналізу оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Храновський Г. Є., студент 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Моніторинг публічних закупівель є важливим інструментом забезпечення прозорості, ефективності та підзвітності використання державних коштів. Завдяки цьому процесу можна запобігати корупції, виявляти порушення та сприяти раціональному витрачання бюджетних ресурсів. Активна участь громадськості та експертів у моніторингу закупівель допомагає зміцнити довіру до державних інституцій і забезпечує справедливую конкуренцію серед учасників торгів.

Моніторинг процедури закупівлі – аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель на всіх стадіях закупівлі з метою запобігання порушенням законодавства у сфері публічних закупівель. [1]

На початковому етапі здійснюється збір інформації про проведення тендерів та закупівель. Це включає аналіз оголошень, документації, тендерних пропозицій і результатів процедур. Для цього використовуються відкриті дані на спеціалізованих платформах, наприклад, системі ProZorro.

Далі відбувається оцінка дотримання законодавчих вимог. Експерти перевіряють, чи відповідає закупівля встановленим правилам, чи відсутні дискримінаційні умови, а також чи коректно проводилися всі етапи процедури. Особлива увага приділяється виявленню потенційних ознак змови між учасниками, конфлікту інтересів чи інших порушень.

У разі виявлення сумнівних моментів ініціюються додаткові перевірки. Вони можуть включати запити до відповідних органів, аналіз фінансових

транзакцій або проведення розслідувань. Водночас залучаються громадські організації, які стежать за публічними закупівлями та допомагають виявляти порушення.

На завершальному етапі результати моніторингу оформлюються у вигляді звітів, рекомендацій або скарг до контролюючих органів. Якщо виявлено порушення, можуть бути ініційовані судові розгляди або вжиті інші заходи, для відновлення справедливості уникнення подібних проблем у майбутньому.

Для покращення процесу моніторингу пропонується впровадити обов'язкове додавання фото- та відеозвітів з об'єктами закупівлі до тендерної документації або результатів виконання договорів у системі Prozorro. Це рішення сприятиме підвищенню прозорості процесу, адже візуальні матеріали дозволять перевірити, чи відповідають поставлені товари, надані послуги або виконані роботи умовам, визначеним у тендері.

Фото- та відеозвіти стануть додатковим інструментом контролю, який допоможе виявляти невідповідності між заявленими характеристиками та фактичним виконанням. Наприклад, якщо йдеться про ремонтні роботи, фотозвіти зможуть продемонструвати їхній реальний стан на різних етапах виконання. Це також сприятиме зменшенню корупційних ризиків, оскільки більшість порушень стануть помітними на фотографіях, доступних для громадськості та контролюючих органів.

Додатково, такий підхід активізує громадський контроль. Громадські активісти, журналісти та інші зацікавлені сторони отримають доступ до візуальних матеріалів, що зробить процес перевірки більш ефективним. Щоб забезпечити максимальну користь від цього інструменту, необхідно розробити стандарти для подачі фото та віднозвітів: які саме об'єкти слід фіксувати, з яких ракурсів, яку інформацію додавати (наприклад, дату та місце зйомки).

Інтеграція фото- та відеозвітів у платформу Prozorro може бути реалізована через створення окремого розділу, де всі медіафайли будуть не тільки зберігатися а й доступні для перегляду. Це не лише спростить моніторинг, але й стимулюватиме добросовісність учасників закупівель, які усвідомлюватимуть, що результат їхньої роботи буде доступний для оцінки.

Таким чином, впровадження фото- та відеозвітів у систему Prozorro стане важливим кроком до підвищення прозорості, відкритості та ефективності публічних закупівель, а також посилення довіри суспільства до цих процесів.

Література

2. Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII Про публічні закупівлі (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.

Мамонова А.А., Заступник начальника управління – начальник відділу контролю у соціальній галузі та сфері культури управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області, м. Запоріжжя

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового Інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Чернов К., Я., магістрант спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕВІРКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Заробітна плата у бюджетних установах включає в себе: посадовий оклад та/або ставку погодинної оплати праці; надбавки; доплати; премії; матеріальні допомоги.

В бюджетних установах, закладах, організаціях, умови оплати праці визначені, як правило, постановою Кабміну «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30.08.2002р. № 1298. (далі – Постанова №1298)

Основною складовою заробітної плати в бюджетних установах виступає посадовий оклад, розмір якого залежить від посади, розміру тарифного розряду, який встановлено для кожної посади. Розміри тарифних розрядів наведено у додатках до постанови №1298. Зазначена постанова визначає основні принципи та умови формування заробітної плати, зокрема порядок нарахування різних доплат, надбавок, а також механізм встановлення ставок на основі Єдиної тарифної сітки.

Перевірка заробітної плати у бюджетних установах є важливою складовою діяльності органів контролю, таких як фінансові відомства, державні аудиторські служби та внутрішні ревізійні підрозділи установ. Основним завданням перевірки є забезпечення правильності нарахування заробітної плати відповідно до чинного законодавства, а також перевірка відповідності фактичних виплат встановленим нормам.

Одним із основних аспектів перевірки є порівняння фактичних нарахувань із нормативами, встановленими Постановою №1298. Під час перевірки здійснюється контроль за дотриманням тарифних розрядів для різних категорій працівників, що дозволяє визначити правильність встановлення посадових окладів. Крім того,

важливо перевіряти обґрунтованість нарахування надбавок і доплат, зокрема за умови роботи в складних чи небезпечних умовах, за вислугу років, а також за виконання додаткових обов'язків.

Особливістю перевірки заробітної плати в бюджетних установах є необхідність перевірки додаткових виплат, таких як премії і матеріальні допомоги, які нараховуються залежно від результатів праці та інших факторів, передбачених колективними договорами або внутрішніми актами. Важливо, щоб ці виплати відповідали установленим обмеженням та не перевищували нормативи, визначені для кожного виду преміальних або допомог.

До того ж перевірка повинна охоплювати процес своєчасного та коректного відображення заробітної плати у фінансових документах установи. Вона включає перевірку правильності заповнення трудових книжок, нарахувань податків та зборів, а також відповідність відображення інформації у звітності для органів соціального страхування та податкових органів. Відхилення від норм може призвести до фінансових санкцій або необхідності здійснення коригувань.

Не менш важливою складовою перевірки є також перевірка виконання бюджетних обмежень, передбачених для конкретних установ. Бюджетні обмеження можуть включати обмеження на заробітну плату певних категорій працівників або на рівень витрат на оплату праці в межах загального бюджету установи. Порушення цих лімітів може призвести до штрафів або інших фінансових санкцій.

Таким чином, перевірка заробітної плати у бюджетних установах є комплексним процесом, що включає перевірку правильності та своєчасності нарахувань, обґрунтованості доплат і надбавок, а також відповідності до законодавчих норм та бюджетних обмежень. Важливим аспектом є також забезпечення прозорості та підзвітності витрат на оплату праці, що є ключовими для ефективного використання бюджетних коштів.

Мамонова А.А., заступник начальника управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області – начальник відділу контролю у соціальній галузі та сфері культури управління Східного офісу Держаудитслужби в Запорізькій області, м. Запоріжжя

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кравець Р.О., магістрант 1 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ З УРАХУВАННЯМ ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ №1178

Відкрите та правомірне проведення публічних закупівель є надзвичайно важливою складовою здорового функціонування бюджетної системи країни. І замовники, і постачальники мають знати та правильно розуміти відповідне законодавство. До 12.10.2022 р. основним законодавчим актом, що регулював проведення публічних закупівель був Закон України «Про публічні закупівлі» №922-VIII (далі – Закон), однак, починаючи із зазначеної дати, основним документом стала Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», оскільки редакцією Закону № 3988-IX від 19.09.2024 р. розділ X «Прикінцеві та перехідні положення» доповнено пунктом 3⁷, яким встановлено, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затвердженим Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування особливості здійснення закупівель товарів, робіт та послуг для замовників, передбачених цим Законом (далі – Особливості), визначаються Кабінетом Міністрів України із забезпеченням захищеності таких замовників від воєнних загроз та з дотриманням вимог, встановлених пунктом 3-8 розділу X.

Основних змін відносно Закону зазнали перелік процедур публічних закупівель, вартісні межі використання процедур публічних закупівель та строки публікування інформації про закупівлі в електронній системі.

Так, Особливості передбачають застосування лише процедури відкритих торгів (на Prozorro дана процедура називається відкриті торги з особливостями). Інші варіанти здійснення закупівель, передбачені Особливостями, такі як укладання договору про закупівлю без використання електронної системи та використання електронного каталогу для закупівлі товару (запит ціни пропозицій).

Також, закупівлі товарів і послуг, вартість яких становить або перевищує 100 тис. гривень, послуг з поточного ремонту, вартість яких становить або перевищує 200 тис. гривень, робіт, вартість яких становить або перевищує 1,5 млн. гривень проводиться шляхом застосування відкритих торгів у порядку, визначеному пунктом 12¹ цих Особливостей або розділом «Порядок проведення відкритих торгів» цих Особливостей, та/або шляхом використання електронного каталогу для закупівлі товару. Порядок придбання замовниками товарів і послуг, вартість яких становить або перевищує 100 тис. гривень, послуг з поточного ремонту, вартість яких становить або перевищує 200 тис. гривень, робіт, вартість яких становить або перевищує 1,5 млн. гривень шляхом укладання договору про закупівлю без застосування відкритих торгів та/або електронного каталогу для закупівлі товару регулюється пунктом 13 Особливостей, який містить перелік випадків, у яких замовник може не застосовувати відкриті торги або електронний каталог для проведення закупівель.

Стосовно змін, які зазнали строки оприлюднення інформації, відповідно до пункту 24 Особливостей замовник самостійно та безоплатно через авторизований електронний майданчик оприлюднює в електронній системі закупівель відповідно до Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі, затвердженого наказом Мінекономіки від 11 червня 2020 р. № 1082, та цих особливостей оголошення про проведення відкритих торгів та тендерну документацію на закупівлю товарів, послуг не пізніше ніж за сім днів, на закупівлю робіт не пізніше ніж за 14 днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій. Крім того, відповідно до пункту 54 Особливостей, фізична/юридична особа має право не пізніше ніж за три дні до закінчення строку подання тендерної пропозиції звернутися через електронну систему закупівель до замовника за роз'ясненнями щодо тендерної документації та/або оголошення про проведення відкритих торгів та/або звернутися до замовника з вимогою щодо усунення порушення під час проведення тендеру (далі – звернення). Замовник повинен протягом трьох днів з дня їх оприлюднення надати відповідь на звернення та оприлюднити його в електронній системі закупівель. У разі внесення змін до тендерної документації та/або оголошення про проведення відкритих торгів строк для подання тендерних пропозицій продовжується замовником в електронній системі закупівель, а саме – в оголошенні про проведення відкритих торгів таким чином, щоб з моменту

внесення змін до тендерної документації та/або оголошення про проведення відкритих торгів до закінчення кінцевого строку подання тендерних пропозицій залишалося не менше чотирьох днів. Для поновлення проведення відкритих торгів замовник повинен розмістити відповідь в електронній системі закупівель з одночасним продовженням строку подання тендерних пропозицій не менше ніж на чотири дні.

Отже, проводячи публічні закупівлі/перевірку закупівель, замовник/перевіряючий повинен в першу чергу користуватися Особливостями, і у випадках, зазначених особливостями, Законом. При цьому, надзвичайно важливо перевіряти актуальність законодавства на момент проведення закупівлі, оскільки Особливості мають багато нових норм, що перекривають собою деякі статті Закону та інших законодавчих актів, що стосуються публічних закупівель.

Література

1. Закон України «Про публічні закупівлі» №922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19/ed20241023#Text> (дата звернення 29.11.2024)

2. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі» №1082. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-20#n17> (дата звернення 29.11.2024)

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» №1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#n540> (дата звернення 29.11.2024)

УДК 336.025.2:3.083(477)

Макаренко Ю.П., д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогодні у вітчизняній практиці антикорупційної політики напрацьовано достатньо великий асортимент інструментів, серед яких проведення аналітичних досліджень, моніторинг та координація, формування високих етичних стандартів у діяльності публічних органів, розслідування і кримінальне

переслідування, освітня і просвітницька діяльність. Провідне місце серед антикорупційних інструментів в нашій державі відводиться фінансовому контролю, так як вважається, що фінанси є базовим об'єктом корупції. Реалізувати функцію фінансового контролера доводиться Національному агентству з питань запобігання корупції.

Так, в Національному агентстві з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) говорять про наявність проблем з доброчесністю у запобіганню корупції в приватному секторі, і не тільки визнають, що інститут антикорупційного комплаєнсу є недостатньо розвиненим.

Всі ці питання потребують впровадження певних негайних рішень особливо зазначається про введення корпоративної етики і доброчесності, які як зазначають фахівці НАЗК, дозволять різко знизити «градус» корупції.

Один з напрямів запобігання корупції, які пропонують в НАЗК – це інструменти для розбудови антикорупційного комплаєнсу, підтримку приватного сектору шляхом надання консультацій.

Відтак щодо реалізації указаної мети в НАЗК відбулась презентація та публічне обговорення проєкту Кодексу доброчесності для приватного сектору.

Щодо завдань цього документу, то необхідно звернути увагу, на зміцнення корпоративних прав, норм і правил поведінки, а також зосередитись на розбудові культури доброчесності в організаціях, установах підприємствах і приватного сектору в тому числі.

За визначенням Світового банку корупцією є «зловживання службовим становищем з метою особистої вигоди» [2]. Міжнародна організація «Transparency International» також визначає корупцію, як «зловживання довіреною владою з метою отримання приватної вигоди шляхом незаконної діяльності» [1]. При цьому, політична корупція розглядається як «нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод» [1]. Більш конкретизованим є визначення згідно Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією Ради Європи як «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дача або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, які порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, що отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [3;8], .

Прийнятий до реалізації ще в 2014 році згідно Закону України «Про запобігання корупції», цей інструмент неодноразово удосконалювався, що пов'язано як з недостатньою його ефективністю, так і з потребою імплементації нових технічних засобів.

Спираючись на досвід багатьох провідних країн світу, можна зазначити, що фінансові механізми – це одні з найбільш ефективних та дієвих інструментів, які виступають у протидії корупції.

Закон України «Про запобігання корупції» визначає корупцію у більш ширшому сенсі як «використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей» [6; 8].

Відмінності політичної корупції від інших її видів є широко обговорюваним в наукових колах України. Так, К. Турчинов звертає увагу, що протиправні дії «виникають під час політичної діяльності, організації та проведення виборів, виконання членами політичних партій представницьких функцій в органах законодавчої, виконавчої влади або місцевого самоврядування, а також незаконного фінансування діяльності політичних партій» [7]. М. Мельник доповнює, що ці суб'єкти «наділені політичною владою», а їх дії «спрямовані на досягнення політичних цілей» [5]. Між тим, І. Кушнар'єв підкреслює, що вони «використовують ввірені їм ресурси влади не в інтересах суспільства, а в особистих або корпоративних (наприклад, партійних) цілях задля політичного збагачення (додаткові голоси на виборах, фінанси до партійної скарбниці тощо)» [4, 8].

Фінансовий контроль застосовують на практиці для того, щоб забезпечити ефективне управління коштами. Застосування цього поняття зосереджено у документуванні, оцінці звітності підприємств, організацій, установ, коштів, наданих державою з метою їх цільового використання та задля виявлення інших правопорушень. Найголовнішим його завданням є забезпечення прозорості, особливо це стосується перевірки на доброчесність політичних публічних осіб, які використовують державні кошти. Також застосування фінансового контролю, як інструменту протидії корупції дає можливість доступу кожному громадянину до інформації щодо фінансування політичної еліти, та фінансування створених ними політичних партій і об'єднань.

В Україні фінансовий контроль як інструмент запобігання корупції запроваджено 2014 року згідно Закону України «Про запобігання корупції» [6], 105м.105кт зміст цієї категорії наразі залишається законодавчо не визначеним.

Література

1. Corruption perceptions index. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/dnk>
2. Helping Countries Combat Corruption. The Role of the World Bank.. *Poverty Reduction and Economic Management*. 1997. URL: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corruptn.pdf> .

3. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2020 – 2024 роки. Проект за результатами публічного обговорення. URL: <https://nazk.gov.ua/wpcontent/uploads/2020/09/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2020-2024-roky-za-rezultatamy-publichnyh-obgovoren-16.09.2020.pdf>.

4. Кушнар'ов І. В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація: монографія. Київ: Ін-т держави і права 106ім. В. М. Корецького НАН України; Видавництво «Юридична думка», 2018. 408 с. URL: http://idpnan.org.ua/files/kushnarov-i.v.-politichna-koruptsiyaporivnyalno-politologichna-kontseptualizatsiya_-_d_.pdf

5. Мельник М.І. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 7. С. 67–72.

6. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 №1700-VII. Дата оновлення: 09.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n2>

7. Турчинов. К. Політична корупція: причини виникнення та правові механізми її протидії. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. №3. С. 19-23.

8. Федірко Н.В., Олексійчук Ю.В. Ефективність фінансового контролю у запобіганні політичній корупції в умовах цифровізації. *Державне управління: 106м.106кту106алютн та розвиток* № 1, 2022 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/35.pdf

УДК 657:004]:330.341.1(477)

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Шарапов В.С., аспірант 3 року навчання за спеціальністю 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація обліку та контролю в Україні є невід'ємною частиною сучасної трансформаційної економіки, що активно розвивається у відповідь на глобальні виклики зовнішнього та внутрішнього середовища. Серед них – пандемія, воєнні дії, економічна й політична нестабільність, потреба в оптимізації бізнес-процесів. Цифрові технології, зокрема блокчейн, хмарні рішення та штучний інтелект, забезпечують високий рівень автоматизації, прозорості та ефективності у фінансовому управлінні, що, у свою чергу, сприяє підвищенню

дієвості обліку та контролю в Україні. Разом з цим, впровадження таких інновацій зазвичай спіткає ряд труднощів, серед яких можна навести обмеженість ресурсів, низьку кваліфікацію кадрів та необхідність модернізації наявної інфраструктури. Трансформація вимагає від підприємств адаптації до нових технологічних умов, що у подальшому відкриває нові можливості для бізнесу та економіки загалом. У цьому контексті цифровізація стає стратегічно важливою для зростання конкурентоспроможності на світовому ринку.

В Україні на поточний момент спостерігається стрімке поширення цифровізації у сфері бухгалтерського обліку та податкового контролю. Одним із основних інструментів є впровадження хмарних технологій, які дозволяють зберігати дані на віддалених серверах, що забезпечує зручний доступ до інформації в будь-який час і з будь-якої точки світу. Водночас з'являється тенденція до застосування роботизованих процесів автоматизації (RPA), що дозволяють значно скоротити час на виконання рутинних завдань, таких як введення даних або складання звітності [1]. Особливу увагу привертає інтеграція систем ERP (Enterprise Resource Planning) для автоматизації управління бізнес-процесами. ERP-системи допомагають інтегрувати різні етапи обліку та контролю, дозволяючи підприємствам зберігати актуальну інформацію про фінансові та матеріальні ресурси в реальному часі. Це дозволяє зменшити помилки, прискорити процеси звітності та поліпшити якість управлінських рішень [2].

Попри чисельні переваги, цифровізацію в Україні може спіткати ряд проблем. Однією з головних є недостатній рівень технологічного розвитку багатьох суб'єктів господарської діяльності. Більшість вітчизняних компаній, особливо малого та середнього бізнесу, не мають достатніх ресурсів для впровадження цифрових рішень, які потребують значних капіталовкладень, що може стати суттєвою перешкодою для їхньої модернізації. Це також стосується відсутності висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно використовувати новітні технології. Нестача достатнього рівня освіти та підготовки кадрів може призвести до неефективного використання цифрових інструментів, що знижує їх потенціал. Разом з цим, впровадження нових технологій потребує значних інвестицій у модернізацію інфраструктури. Це стосується як програмного, так і апаратного забезпечення, оскільки без наявності сучасних серверів та надійних систем зберігання даних підприємства не зможуть у повній мірі реалізувати потенціал цифрових технологій.

Перспективи цифровізації в Україні безперечно є багатообіцяючими. Зокрема, застосування таких технологій, як штучний інтелект, машинне навчання та Big Data, можуть значно змінити картину обліку та контролю в країні. Big Data дозволяє підприємствам збирати і аналізувати величезні обсяги даних для покращення управлінських рішень. Це дає можливість прогнозувати фінансові потоки, здійснювати управління ризиками та покращувати планування виробництва. На основі таких даних можна оптимізувати стратегії маркетингу,

продажів та управління запасами, що стане підґрунтям для зростання ефективності. Цифрові інструменти додатково допомагають зберігати оперативність у прийнятті управлінських рішень, здійснювати моніторинг та аналіз роботи підприємства в реальному часі. Системи для управління запасами та фінансовими потоками дозволяють компаніям швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та мінімізувати ризики, пов'язані з нестабільністю [3].

Штучний інтелект, у свою чергу, активно використовується для автоматизації бухгалтерських та фінансових процесів. Системи на базі штучного інтелекту здатні обробляти величезні обсяги інформації, виявляти закономірності та аномалії в даних, що дозволяє автоматично коригувати фінансові звіти та прогнози. Такий підхід не лише полегшує процес роботи, але й дозволяє знизити ймовірність людських помилок та шахрайства [4].

Важливим етапом є також впровадження технології блокчейн для забезпечення прозорості фінансових операцій та підвищення рівня довіри між підприємствами та їх клієнтами. Ця технологія забезпечує постійний контроль над фінансовими операціями, що вкрай важливо для запобігання фальсифікаціям та покращення безпеки даних.

Не менш важливими є особливості розвитку цифровізації в умовах воєнних дій. Складна ситуація в країні та неможливість фізичної присутності працівників змусили багатьох підприємців перейти на дистанційний формат співпраці та почати активно використовувати онлайн-інструменти для забезпечення безперебійної роботи. Війна змусила компанії звернути увагу на питання кібербезпеки, адже зростаюча кількість кібератак на бізнеси робить захист даних надзвичайно важливим аспектом їх роботи.

Цифровізація обліку та контролю в Україні – це процес, що має величезний потенціал для підвищення ефективності підприємств, оптимізації бізнес-процесів та забезпечення прозорості в економічних операціях. Проте для того, щоб цей процес був успішним, необхідно подолати існуючі виклики, пов'язані з недостатнім рівнем технічної підготовленості підприємств, браком кваліфікованих кадрів і значними інвестиціями в модернізацію інфраструктури. У майбутньому інтеграція новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та Big Data, може стати ключовим фактором успіху в цій сфері, забезпечуючи країні більш стабільне і конкурентоспроможне економічне майбутнє.

Література

1. Білоус О.С., Кундеус О.М. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. № 4 (83). URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1189.pdf> (дата звернення: 27.11.2024);
2. Мельник Л., Карінцева О., Калініченко Л., Харченко М., Тарасенко С. Цифрова трансформація бізнес-процесів в Україні: кращі практики вітчизняного бізнесу та сучасні виклики. Міжнародний науковий журнал «Механізм

регулювання економіки». 2024. №2 (104). URL: <https://doi.org/10.32782/mer.2024.104.07> (дата звернення: 28.11.2024);

3. Лагодієнко Н.В., Саркова А.М., Просолов О.О. Вплив цифровізації на бухгалтерський облік: тренди та виклики. Modern Economics. 2023. № 42. С. 70-77. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-10) (дата звернення: 27.11.2024);

4. Тенюх З., Пелех У. Діджиталізація бухгалтерського обліку в Україні: стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. 2022. №41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-66> (дата звернення: 28.11.2024).

УДК 331.2: 334.724.6.012.46

Меліхов Є.В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дребезова Л.В., студентка 4 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

НАРАХУВАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БЮДЖЕТНОГО СЕКТОРУ

В бюджетних установах, закладах та організаціях умови оплати праці визначені постановою Кабміну «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30.08.2002 р. № 1298. На 2024 рік маємо 1-й тарифний розряд Єдиної тарифної сітки (далі – ЄТС), який становить 3195 грн (діє з 01 січня 2024 року).

Зараз 1-й тарифний розряд не має ніякої прив'язки ані до прожиткового мінімуму, ані до мінімальної зарплати. За початковим же задумом створення ЄТС 1-й тарифний розряд мав би бути рівним прожитковому мінімуму, а той – мінімальній зарплаті.

Посадовий оклад = оклад 1-го тарифного розряду × тарифний коефіцієнт. За ЄТС усього є 25 тарифних розрядів (коефіцієнтів).

Посадовий оклад – основна складова заробітної плати. Його розмір залежить від посади, розміру тарифного розряду, який встановлено для кожної посади, та суми прожиткового мінімуму станом на 01 січня відповідного року.

Суму посадового окладу обчислюють, використовуючи Єдину тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери.

Зарплата в бюджетних установах окремих категорій робітників може складатись лише з посадового окладу і якщо зарплата не відповідає мінімальній, то нараховується доплата до мінімальної зарплати.

Мінімальна зарплата у 2024 році становить:

- з січня по березень – 7100 грн;
- з квітня по грудень – 8000 грн.

Розмір тарифних розрядів наведено у додатках до Постанови № 1298 за посадами (професіями) працівників:

- керівні, наукові, науково-педагогічні, педагогічні працівники, професіонали, фахівці, інші працівники бюджетних установ (Додаток 2 до Постанови № 1298);

- професіонали, фахівці, керівники інших структурних підрозділів і технічні службовці, посади яких є загальними для усіх бюджетних установ (Додаток 3 до Постанови № 1298);

- робітники, посади яких є загальними для усіх бюджетних установ (Додаток 4 до Постанови № 1298).

Суми посадових окладів за тарифними розрядами 1-12 за ЄТС у 2024 році наведено у таблиці 1. Всі оклади за ЄТС округлюються до цілих.

Таблиця 1 – Розміри посадових окладів за тарифними розрядами на 2024 рік

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Посадові оклади, грн	Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Посадові оклади, грн
1	1	3195	14	2,42	7732
2	1,09	3483	15	2,58	8243
3	1,18	3770	16	2,79	8914
4	1,27	4058	17	3	9585
5	1,36	4345	18	3,21	10256
6	1,45	4633	19	3,42	10927
7	1,54	4920	20	3,64	11630
8	1,64	5240	21	3,85	12301
9	1,73	5527	22	4,06	12972
10	1,82	5815	23	4,27	13643
11	1,97	6294	24	4,36	13930
12	2,12	6773	25	4,51	14409

Джерело: [1]

Доплата до мінімальної зарплати зрівнює посадові оклади у бюджетних установах. Однак першопрчиною є відставання посадових окладів з 1-го по 12-й тарифний розряд від мінімальної зарплати.

На нашу думку, потрібно передивитись та внести зміни до Розмірів посадових окладів, щоб розмір першого посадового окладу дорівнював розміру мінімальної заробітної плати. Тоді б зникла необхідність нараховувати доплату до мінімальної. Оклад кожного більшого розряду був би більшим за попередній.

Наприклад зараз, прибиральник службових приміщень отримує заробітну плату по першому тарифному розряду в розмірі посадового окладу 3195,00 грн.

плюс доплата до мінімальної 4805,00. Разом 8000,00 грн. Якщо у прибиральника службових приміщень є доплата за «використання дезінфікуючих засобів» у розмірі 10%, що дорівнює 319,50 грн., то його заробітна плата становить 8319,50 грн. В той самий час інженер-системотехнік, маючи вищу освіту, отримує заробітну плату по дев'ятому тарифному розряді в розмірі посадового окладу 5527,00 та доплату до мінімальної 2473,00. Разом 8000,00 грн. Таким чином, заробітна плата прибиральника службових приміщень більша ніж у інженера-системотехніка, хоча відповідальності у інженера-системотехніка більше, роботи більше і освіта вимагається вища. Прибираючи таку доплату, нарахування заробітної плати стає більш справедливим.

Література

1. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери : Постанова КМУ від 30.08.2002 р. № 1298. Дата оновлення: 03.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-%D0%BF#Тех> (дата звернення: 01.11.2024).
2. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР. Дата оновлення: 24.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.11.2024).
3. Нарахування заробітної плати в бюджетних установах 2024 : бухгалтерія. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/15-narahuvannya-zarobtno-plati-v-byudjetnih-ustanovah#ancex0> (дата звернення: 01.11.2024).

УДК 336.221:004.9

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Алістратов О. В., здобувач ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ В ПИТАННЯХ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Більшості суб'єктів господарювання знайоме почуття невизначеності, що пов'язане з питаннями оподаткування. Навіть якщо підприємець з часом освоївся в цьому непростому напрямі, все одно доводиться витратити багато часу тільки на те, щоб залишатися в курсі останніх змін у податковому законодавстві. Мета сучасних програмних продуктів – надати суб'єктам господарювання можливість займатися своєю справою замість того, щоб хвилюватися через нарахування та

сплату податків. На сьогодні є чимало онлайн-сервісів, які спрощують життя підприємцям, серед яких можна виділити Taxer, iFin, BookKeeper тощо. Розглянемо детально кожен з вказаних програмних продуктів.

Taxer – сервіс допомагає фізичним особам-підприємцям (далі – ФОП) вести звітність та сплачувати податки вчасно. Цей сервіс працює понад 10 років. На сайті Taxer є: блог (місце публікації всієї аналітики та звітів про зміни в законодавстві); податковий календар (актуальна база всіх необхідних для підприємця звітів та сплат); база знань (накопичені знання у вигляді зручної енциклопедії про податки); довідник реквізитів для сплати єдиного податку та ЄСВ (довідник, складений для всіх регіонів країни, який постійно оновлюється); модуль електронної звітності (перший в Україні веб-сервіс для подання електронної звітності).

За допомогою Taxer можна: отримувати автоматичні нагадування про майбутні звіти та сплати; формувати готові до друку та подання бланки податкових декларацій, договорів та заяв; надсилати електронну звітність до ДПС; формувати рахунки для сплати єдиного податку та ЄСВ, що прийматимуть у будь-якому банку України; формувати готові до друку первинні документи: акти, рахунки, накладні, чеки.

Taxer пропонує кілька можливостей, які можуть бути корисними в питаннях оподаткування, зокрема: 1) облік доходів і автоматизація звітності: Taxer допомагає легко вести облік доходів та автоматизувати подання звітності до податкових органів; це включає в себе подачу електронних звітів, що є важливим для дотримання податкового законодавства; 2) перевірка заборгованостей: Taxer дозволяє перевірити стан розрахунків з бюджетом по всіх податках та зборах, що включає інформацію про наявність боргів, штрафів і пені; це дозволяє уникнути негативних наслідків несвоєчасної сплати; 3) системи електронної звітності: Taxer підтримує електронну звітність, що дає змогу подавати звіти до Державної податкової служби та інших контролюючих органів у безпечний спосіб, що надає звітам таку ж юридичну силу, як і паперовим; 4) отримання витягів: за допомогою Taxer можна створити та надіслати запит на витяг з реєстру платників єдиного податку, що містить важливу інформацію про податкову групу та ставку оподаткування [1].

iFin – сервіс для юридичних осіб, ФОП, що працює на ринку з 2011 року. Цей сервіс дозволяє подавати звіти до Державної податкової служби, Державної казначейської служби, Державної служби статистики, Пенсійного фонду. Основні переваги iFin – це: 1) швидке подання звітів; 2) завжди актуальні форми (оновлення шаблонів звітів відповідно до змін у законодавстві; гарантована відповідність вимогам податкових органів); 3) зручний інтерфейс (інтуїтивно зрозумілий дизайн, створений як для досвідчених бухгалтерів, так і для початківців); 4) технічна підтримка (кваліфіковані спеціалісти з питань звітності або роботи сервісу); 5) автоматизація процесів (автоматичне формування звітів на

основі раніше введених даних про співробітників, контрагентів та інших операцій; розрахунок обліку податків і зборів, заробітної плати); 6) безпека та доступність (подати звіт онлайн можливо цілодобово (24/7) з будь-яких пристроїв – ПК, смартфонів або планшетів; захист даних на серверах Microsoft Azure за міжнародними стандартами); 7) сплата податків [2].

BookKeeper – повноцінна онлайн-бухгалтерія для підприємців та підприємств різних систем оподаткування, зокрема для ФОП, підприємств малого та середнього бізнесу, директорів (власників) компаній, інвесторів, бухгалтерів-аутсорсерів, неприбуткових організацій. Даний сервіс розроблений у 2018 році. У функціоналі цього сервісу є можливість складати, зберігати та друкувати первинні документи, вести бухгалтерський облік, розраховувати заробітну плату персоналу, податки та подавати електронну звітність. До сильних сторін цього програмного продукту відносяться: швидкість, безпека, захищеність даних, багатofункціональність, бухгалтерія в хмарі, зрозумілий інтерфейс, легкість в роботі, постійні оновлення, робота в Mac OS та Linux [3].

Таким чином, було розглянуто сучасні програмні продукти, що можуть використовуватися суб'єктами господарювання в питаннях оподаткування. Підприємець може обрати оптимальний варіант онлайн-сервісу, виходячи з потреб свого бізнесу, пріоритетів в роботі, суми витрат на використання програми.

Література

1. Сайт компанії TAXER. URL: <https://taxer.ua/uk/features> (дата звернення: 27.11.2024).
2. Сайт сервісу iFin. URL: <https://www.ifin.ua/> (дата звернення: 27.11.2024).
3. Сайт сервісу BookKeeper. URL: <https://bookkeeper.kiev.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 27.11.2024).

УДК 330.133:658.27

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дорошенко П. В., студентка 2-го курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВИБІР ВАРТІСНОЇ ОЦІНКИ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ОГЛЯД ПІДХОДІВ

Основні засоби є важливим елементом ресурсного потенціалу підприємства, адже вони визначають його виробничу потужність та є одним із істотних чинників, які впливають на визначення фінансових результатів його діяльності.

Основні засоби характеризують загальний майновий стан суб'єкта господарювання, його економічний потенціал та інвестиційну привабливість.

Основними нормативними документами, які регулюють питання оцінки основних засобів в обліку, є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»; Податковий кодекс України; Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

Згідно НП(С)БО 7 «Основні засоби» для оцінки основних засобів використовуються такі види вартостей:

1) первісна вартість (історична (фактична) собівартість) – ціна основного засобу та сукупність усіх витрат, що пов'язані з його придбанням та введенням в експлуатацію; собівартість основного засобу у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) основного засобу;

2) ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) основного засобу після закінчення строку його корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією); використовується здебільшого при нарахуванні амортизації та оцінці повністю амортизованих об'єктів;

3) залишкова вартість (балансова вартість) – це первісна вартість за вирахуванням накопиченої амортизації (зносу); така вартість може бути зокрема й рівною первісній вартості, ліквідаційній вартості або бути нульовою;

4) справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату; у більшості ситуацій те ж саме, що й ринкова вартість; однак, якщо ринкову вартість встановити неможливо, то використовується так звана відновлювальна (відновна) вартість – вартість виготовлення/будівництва аналогічного об'єкта з поправкою на його знос (фізичний, моральний); визначається, як правило, тільки в процесі переоцінки основного засобу;

5) переоцінена вартість – це вартість основних засобів після їх переоцінки; збільшена (дооцінена) або зменшена (уцінена) первісна вартість об'єкта основного засобу;

б) вартість, яка амортизується, – первісна або переоцінена вартість основних засобів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості;

7) чиста вартість реалізації основного засобу – це справедлива вартість основного засобу за вирахуванням очікуваних витрат на його реалізацію [1, 2].

Вибір вартісної оцінки основних засобів залежить від особливостей їх надходження на підприємство. Детальний опис існуючих варіантів поданий в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порядок вибору вартісної оцінки основних засобів

Напрямок надходження основного засобу на підприємство	Вартість, яка обирається для оцінки основного засобу
придбання за плату	первісна вартість
отримання в обмін на подібний актив	залишкова вартість переданого об'єкта
отримання в обмін на неподібний актив	справедлива вартість переданого об'єкта, збільшена/зменшена на суму грошових коштів чи їхніх еквівалентів переданих під час обміну
безоплатне отримання	справедлива вартість з урахуванням витрат на їхню доставку, введення в експлуатацію та інших витрат за п. 8 НП(С)БО 7 «Основні засоби»
внесення до статутного капіталу	погоджена між засновниками справедлива вартість з урахуванням витрат на їхню доставку та введення в експлуатацію та інших витрат за п. 8 НП(С)БО 7 «Основні засоби»
переведення з оборотних активів (товарів, готової продукції)	фактична собівартість таких активів, яка визначається за НП(С)БО 9 «Запаси» та НП(С)БО 16 «Витрати»

Джерело: [2, 3]

Крім цього, оцінка повністю амортизованого основного засобу здійснюється за ліквідаційною вартістю або справедливою вартістю. В свою чергу, оцінка основного засобу на дату складання Звіту про фінансовий стан (Балансу) підприємства здійснюється за залишковою або справедливою вартістю [1, 2].

Таким чином, було розглянуто існуючі види оцінок основних засобів, що передбачені чинним законодавством, а також проаналізовано порядок вибору вартісної оцінки основних засобів в залежності від особливостей їх надходження на підприємство або ситуації, що стосувалася їх стану.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 28.11.2024).
2. Онищенко В. Оцінка основних засобів підприємства. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/7102-otsnka-osnovnih-fondv> (дата звернення: 28.11.2024).
3. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2022. 516 с.

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Северин Н. С., студентка 2-го курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЗАПАСІВ ПРИ ЇХ ВИБУТТІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

В процесі господарської діяльності суб'єкта господарювання важливу роль займають запаси, адже завдяки їхньому використанню підприємство забезпечує безперебійний процес виробництва та реалізації продукції. Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», запаси – це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1].

На сьогодні існує 5 методів оцінки запасів при їх вибутті: ідентифікованої собівартості; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу. Підприємство самостійно обирає метод оцінки, зважаючи на такі фактори як: асортимент запасів; особливості управління запасами на підприємстві; цінова політика; розмір та частота поповнення; технічні можливості автоматизації обліку. Від обраного методу залежить сума збільшення собівартості запасів, що списуються і вартісна величина залишку таких запасів на балансі. Застосування методу відображається у обліковій політиці підприємства [2].

Оцінка вибуття запасів за ідентифікованою собівартістю застосовується щодо запасів, які відпускаються, та послуг, що виконуються для спеціальних замовлень і проєктів, а також запасів, які не замінюють одне одного. Переваги цього методу: 1) забезпечує найбільш точне відображення фактичних витрат на кожну конкретну продану позицію; 2) корисний для галузей з унікальними або дорогоцінними товарами. Недоліки: 1) вимагає детального ведення обліку, що може зайняти багато часу та коштів; 2) піддається маніпуляціям, якщо не задокументувати належним чином [1, 3].

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться щодо кожної одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітного місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну

кількість запасів на початок звітного місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Основні переваги: 1) згладжує коливання цін у часі, забезпечуючи більш стабільну собівартість реалізованої продукції; 2) простота в розрахунку. Недоліками цього методу є: 1) неточне відображення поточних ринкових цін в періоди значних цінових коливань; 2) можливе спотворення вартості запасів, в разі екстремального коливання цін [3].

Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів. До переваг даного методу слід віднести: 1) зіставлення поточних витрат з поточними доходами, що може точно відображати поточні ринкові умови; 2) збільшення чистого прибутку в інфляційні періоди. Недоліками є: 1) невідображення фактичного потоку товарів у деяких галузях; 2) досить часто призводить до вищого оподаткованого доходу та податків, що сплачуються під час інфляції [1, 3].

Оцінка за нормативними затратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Переваги цього методу: 1) спирається на історичні витрати, які можна перевірити, пропонуючи стабільність і послідовність в оцінці; 2) легко піддається аудиту та перевірці, що сприяє дотриманню вимог та прозорості. Основні недоліки: 1) може не повністю відображати справжню економічну вартість запасів, особливо на динамічних або конкурентних ринках; 2) вартість може відставати від фактичних ринкових умов, що може призвести до заниження вартості запасів [3].

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. До переваг цього методу слід віднести: 1) відображення поточних ринкових умов та попиту клієнтів; 2) забезпечення реалістичної оцінки вартості запасів відповідно до цілей продажів; 3) підходить для галузей з коливаннями цін і швидкою оборотністю запасів. Недоліками є: 1) точність залежить від здатності прогнозувати майбутні ціни продажу, що може бути складним завданням на нестабільних ринках; 2) може завищувати вартість малорухомих або застарілих запасів [1, 3].

Отже, були розглянуті існуючі методи оцінки запасів при вибутті, виокремлено їх основні переваги та недоліки. Головним правилом для вибору методу оцінки має бути визначення особливостей функціонування підприємства, оскільки різні методи задовольняють різні цілі та потреби в оцінці запасів.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 23.11.2024).
2. Ковтуненко Ю. В., Васалатій Т. М. Аналіз методів оцінки запасів при їх вибутті. *Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України* : матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 19-22 травня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 47-49.
3. Дутчак І. Б., Гордієнко М. І., Коверза В. С. Порівняльний аналіз методів оцінки запасів в бухгалтерському обліку та їх вплив на фінансові результати. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-63> (дата звернення: 23.11.2024).

УДК 657.1./4:330.341.1

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Мацкуляк А. А., студент 3-го курсу спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Цифровізація господарських та управлінських процесів стає визначальною рисою сучасної економіки, кардинально змінюючи підходи до ведення обліку. Інформаційно-комунікаційні технології інтегруються у систему бухгалтерського обліку, змінюючи його мету, функції та об'єкти. Це вимагає адаптації традиційних методів та впровадження інноваційних підходів. У сучасних умовах цифровізація є не просто трендом, а необхідністю, яка забезпечує конкурентоспроможність підприємств. Зміни у сфері обліку супроводжуються трансформацією економічних процесів, що ставить нові виклики перед бізнесом і суспільством загалом [1].

На практиці цифрова трансформація включає певні аспекти, зміст яких в бухгалтерському обліку показано у таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні аспекти цифрової трансформації в бухгалтерському обліку

Аспект	Опис	Переваги	Виклики
Автоматизація	Використання програмного забезпечення для автоматизації стандартних облікових процесів, таких як ведення книг, розрахунок податків тощо	Зниження витрат, збільшення продуктивності, зменшення помилок, швидкість роботи	Висока початкова вартість, опір змінам серед співробітників, потреба в навчанні персоналу
Хмарні облікові системи	Системи, які зберігають облікові дані в хмарі та забезпечують доступ до них через Інтернет	Гнучкість, доступність з будь-якого місця, зниження IT-витрат	Питання безпеки даних, залежність від якості Інтернет-з'єднання
Штучний інтелект	Застосування ШІ для аналізу великих обсягів даних, автоматичного виявлення тенденцій та аномалій	Покращення якості аналізу, автоматизація складних рішень	Складність інтеграції, потреба у висококваліфікованих спеціалістах
Блокчейн	Використання блокчейну для створення незмінних і безпечних записів про фінансові транзакції, автоматизація контрактів через розумні контракти	Забезпечення прозорості, зниження витрат на аудит, автоматизація контрактів	Технічна складність, регуляторні питання, потреба в масштабній адаптації

Джерело: [2]

Конкретними прикладами реалізації окремих аспектів цифрової трансформації в бухгалтерському обліку є:

- компанії SAP і Oracle пропонують комплексні ERP системи, що інтегрують автоматизацію в усі фінансові процеси;
- Xero та QuickBooks Online пропонують хмарні бухгалтерські рішення, забезпечуючи повний облік та фінансовий аналіз;
- IBM Watson пропонує інструменти для аналізу фінансових даних з використанням ШІ, що допомагає компаніям ідентифікувати ризики та можливості;
- Ripple використовує блокчейн для забезпечення міжнародних платіжних систем, що забезпечує швидкі та прозорі транзакції між банками [1, 2].

Варто також відмітити, що згідно з міжнародними дослідженнями, роль цифрової трансформації в бухгалтерському обліку постійно зростає, при цьому передбачається, що до 2025 року близько 70% всіх бухгалтерських операцій будуть автоматизовані на рівні глобальних корпорацій. Така трансформація дозволить бухгалтерам зосередитись на більш стратегічних задачах, таких як аналіз фінансових результатів, ризик-менеджмент та стратегічне планування. В свою чергу сьогоdnішній облік має перетворитися з монотонної, витратної та часто вручну виконуваної діяльності в динамічний, автоматизований процес, здатний забезпечити реальний вплив на стратегічні рішення [2].

В цілому можна виокремити певні проблеми цифровізації обліку, серед яких: 1) кіберзагрози (ризик втрати даних через хакерські атаки), що потребують посилення інформаційної безпеки; 2) потреба в професійній підготовці кадрів, яка полягає в збільшенні кількості спеціалістів із глибокими знаннями інформаційних технологій; 3) проблеми законодавчого регулювання, що представляють собою відставання існуючої нормативної бази від швидкості розвитку цифрових технологій [1, 3].

Отже, цифровізація бухгалтерського обліку створює нові можливості для підвищення оперативності, прозорості та точності фінансових даних. Основними двигунами цього є автоматизація, хмарні технології, штучний інтелект та блокчейн. Водночас це вимагає глибоких змін у підходах до організації облікових процесів, удосконаленні компетенцій фахівців та адаптації нормативно-правового забезпечення. Інтеграція новітніх технологій дозволить перетворити бухгалтерський облік на багатофункціональну систему, яка ефективно відповідає викликам сучасної цифрової економіки.

Література

1. Кузь В. І. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифровізації господарських та управлінських процесів. *Бізнес-інформ*. 2021. № 6. С. 197-204.
2. Спільник П., Забігайло В., Забігайло О. Цифрова трансформація в бухгалтерському обліку: тренди та перспективи. *Економічний аналіз*. 2024. Том 34. № 2. С. 372-384. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.372>.
3. Шендригоренко М. Т., Лядська В. В. Проблеми та перспективи розвитку обліку в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2020. Вип. 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-47>.

УДК 657.372

Синиця Ю. С., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Ольшанська Ю. С., студентка 3-го курсу спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОВНЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Універсальною формою звітності, яка показує здобутки підприємства за певний проміжок часу є баланс підприємства. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги

до фінансової звітності», баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [1].

Бухгалтерський баланс – це спосіб економічного групування і узагальненого відображення стану засобів підприємства за їх складом, розміщенням і функціональною роллю в процесі відтворення та за джерелами їх утворення і цільовим призначенням на певну дату в грошовій оцінці [2].

Схематично баланс можна представити у формі двосторонньої таблиці: ліва сторона якої актив, права сторона – пасив. Існуючі підходи до змісту активу і пасиву балансу розглянуто у таблиці 1.

Таблиця 1 – Різні підходи до змісту активу і пасиву балансу

Підхід	Актив	Пасив
Юридичний	Майно, цінності, якими користується і розпоряджається підприємство	Ступінь відповідальності підприємства перед державою, банком, різними організаціями і особами за довірене йому майно
Економічний	Конкретні форми існування вартостей (матеріали, продукція, кошти і 121м..) на звітну дату	Сума вартостей, одержаних з різних джерел (від держави, банківських установ, різних організацій, осіб) для певної мети
Бухгалтерський	Господарські засоби (ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди)	Джерела утворення господарських засобів (власний капітал та зобов'язання)

Джерело: [1, 2]

Як господарські засоби, так і джерела їх утворення у балансі показуються у розрізі статей в межах окремих розділів балансу. Метою складання балансу є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан. Зазвичай, баланс складають на перше число місяця, кварталу, року.

У зв'язку із військовою агресією російської федерації проти України терміни подання та оприлюднення бухгалтерської звітності для окупованих територій та територій, на яких активно ведуться бойові дії, змінилися. Крім того, під час складання балансу підприємства мають розглянути вплив війни на безперервність їх діяльності та встановити, чи існує невизначеність щодо здатності підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі [3]. Особливості складання балансу в період дії воєнного стану подано в таблиці 2.

Таблиця 2 – Особливості відображення в балансі окремих складових в період воєнного стану

Складові балансу	Особливості відображення
Сумнівна дебіторська заборгованість	Перед складанням балансу, потрібно оцінити поточну дебіторську заборгованість на предмет сумнівності. Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість, з приводу якої існує невпевненість у її погашенні боржником
Ліквідація пошкоджених, знищених війною активів	Активи, які повністю знищені, не підлягають ремонту та не можуть бути продані, мають бути списані з балансу. Це стосується як основних засобів, так і запасів. Проте, списати їх з балансу можна лише після того, як факти псування будуть засвідчені інвентаризаційною комісією
Активи, контроль над якими тимчасово втрачено	Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи – це ресурси, які контролюються підприємством у результаті минулих подій та використання яких, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Звідси, майно, яке підприємство не може контролювати, втрачає ознаку активів, тобто йому не місце в балансі. Проте, списати їх з балансу можна лише після проведення інвентаризації
Активи, які тимчасово не використовуються	При вимушеному простой основних засобів одним із варіантів є їх консервація за умови, що у підприємства є можливість провести комплекс заходів, спрямованих на їх довгострокове (але не більш трьох років) зберігання. Тоді відповідно до вимог НП(С)БО 7 «Основні засоби» слід призупинити нарахування амортизації щодо законсервованих об'єктів основних засобів

Джерело: [3]

Отже, було розглянуто сутність бухгалтерського балансу, характеристику його складових частин з точки зору різних підходів, також акцентовано увагу на особливостях заповнення балансу в сучасних реаліях.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.
3. Чубак О.М. Особливості складання балансу підприємства під час воєнного стану. *Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку* : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кам'янець-Подільський, 24 жовтня 2024 року). Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. С. 52-56.

Шмигля Г.С. студент 2 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Сейсебаєва Н.Г., к.е.н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ВАРТІСНЕ ВИМІРЮВАННЯ

Стійкість бізнесу – це здатність підприємства підтримувати стабільну діяльність, адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, долати труднощі, кризи або непередбачувані ситуації та продовжувати функціонувати у довгостроковій перспективі. Стійкий бізнес характеризується як фінансовою стабільністю, так і здатністю оперативно реагувати на зміни ринку, регуляторні вимоги, технологічні інновації та інші зовнішні фактори.

Таблиця 1 – Основні елементи стійкості бізнесу

Основний елемент	Опис	Особливості
1	2	3
Фінансова стійкість	Здатність підприємства підтримувати здорову фінансову структуру	<ul style="list-style-type: none"> – Має достатній капітал для фінансування своєї діяльності – Здатна залучати інвестиції або кредитні ресурси в разі потреби. – Підтримує позитивний грошовий потік (cash flow), що дозволяє покривати поточні витрати й інвестувати у розвиток. – Уникає критичної заборгованості або високих фінансових ризиків, що можуть загрожувати її існуванню.
Операційна стійкість	Стосується внутрішніх процесів і функцій бізнесу, які повинні бути ефективними і стабільними навіть у складних умовах	<ul style="list-style-type: none"> – Надійні ланцюги постачання: здатність отримувати сировину та матеріали навіть у разі порушення звичних каналів постачання. – Оптимізація виробничих процесів: підвищення ефективності, зниження витрат, автоматизація рутинних операцій. – Безперервність операцій: впровадження планів на випадок непередбачуваних ситуацій, які можуть призупинити діяльність (наприклад, природні катастрофи, перебої з постачанням електроенергії).
Адаптивність та гнучкість	Сучасні ринки змінюються дуже швидко. Адаптивність – це здатність компанії оперативно реагувати на ці зміни	<ul style="list-style-type: none"> – Гнучкість у стратегії: можливість швидко змінювати бізнес-модель або адаптувати продукти відповідно до нових потреб клієнтів. – Готовність до інновацій: здатність впроваджувати нові технології, модернізувати виробництво або запускати нові продукти/послуги, щоб зберігати конкурентну

Продовження таблиці 1

1	2	3
		<p>перевагу.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Реагування на регуляторні зміни: бізнес повинен бути готовим до змін у законодавстві, наприклад, нові податкові закони чи екологічні вимоги.
Кризостійкість	Визначається його здатністю витримати зовнішні шоки і відновитися після них. Це може бути криза на ринку, пандемія, економічні спади чи інші катаклізми.	<ul style="list-style-type: none"> – Планування на випадок кризи: розробка бізнес-планів і сценаріїв на випадок різних типів криз (втрати клієнтів, перебої з поставками, тощо). – Резерви: накопичення фінансових і матеріальних резервів для покриття непередбачуваних витрат у кризовій ситуації. – Ризик-менеджмент: ідентифікація та управління основними ризиками, що можуть загрожувати бізнесу. Наприклад, хеджування фінансових ризиків або страхування активів.
Інноваційність та технології	Інноваційний бізнес – це той, який вмiє не тільки адаптуватися до змін, але й випереджати їх.	<ul style="list-style-type: none"> – Цифровізація: впровадження сучасних технологій, автоматизація, використання великих даних (Big Data) для прийняття рішень. – Інноваційні продукти: постійний розвиток нових продуктів або послуг, які відповідають потребам ринку та підвищують лояльність клієнтів. – Оптимізація бізнес-процесів: використання технологій для зниження витрат і підвищення якості продукції.
Соціальна та екологічна стійкість	Зважають на сучасні тренди в області стійкого розвитку.	<ul style="list-style-type: none"> – Екологічна відповідальність: дотримання екологічних стандартів, зменшення викидів і використання ресурсів. – Соціальна відповідальність: турбота про працівників, підтримка громад і внесок у вирішення соціальних проблем.

Джерело: сформовано авторами

Приклади стійкості бізнесу:

– *підприємства в умовах COVID-19*: Компанії, які змогли швидко перейти на дистанційний формат роботи, впровадили онлайн-продажі або перебудували виробничі процеси для виготовлення потрібних товарів (наприклад, масок), продемонстрували високу стійкість.

– *автомобільні компанії*: Багато з них розвивають стійкість через інновації, орієнтуючись на електромобілі, щоб відповідати екологічним вимогам і підготуватися до переходу на чисту енергію.

Таким чином, стійкість бізнесу – це стратегічна здатність компанії залишатися ефективною і конкурентоспроможною, незважаючи на зовнішні або

внутрішні виклики. Це поєднання фінансової стабільності, ефективних операцій, гнучкості, кризостійкості та інноваційності.

Вартісне вимірювання стійкості бізнесу – це процес оцінки, як інвестиції в стійкі стратегії та практики впливають на загальну вартість компанії. Оцінка включає не тільки фінансові показники, а й врахування нематеріальних активів та довгострокових ризиків. Це дозволяє бізнесу краще орієнтуватися в умовах мінливого ринку і приймати стратегічні рішення, спрямовані на стабільність.

Таблиця 2 – Основні компоненти вартісного вимірювання стійкості

Компонент	Опис
Фінансові показники	Це класичні метрики, як-от прибуток, рентабельність інвестицій (ROI), грошовий потік та загальна ринкова вартість. Проте вони доповнюються даними про стійкі інвестиції, такі як витрати на зниження екологічних ризиків або розвиток інновацій.
Нематеріальні активи	Репутація, лояльність клієнтів, корпоративна культура, рівень довіри серед партнерів і співробітників. Ці фактори впливають на вартість компанії, особливо на її здатність приваблювати інвестиції та залучати нових клієнтів.
Екологічні та соціальні аспекти	Участь у соціально відповідальних програмах, зменшення впливу на довкілля, енергоефективність та утилізація відходів. Ці заходи знижують ризики репутаційних втрат та можливих штрафів.
Ризики та їх управління	Оцінка ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами, змінами законодавства або нестабільними ринками. Чим ефективніше бізнес управляє ризиками, тим стабільніше його фінансове становище в довгостроковій перспективі.

Джерело: сформовано авторами

Отже, вартісне вимірювання стійкості дає можливість оцінити, наскільки ефективно бізнес адаптується до нових викликів, при цьому зберігаючи економічну стійкість та соціально-екологічну відповідальність.

Література

1. Ткаченко С.М. Сутність економічної стійкості підприємств та її складові. *Ефективна економіка*. №5. 2011. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1350> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». URL: http://www.visnyk-ekon-old.uzhnu.edu.ua/images/pubs/42/42_39.pdf (дата звернення: 15.10.2024).
3. Аналітичні бази даних. URL: <http://analiticbase.nlu.org.ua/?arg5=Бізнес-стійкість> (дата звернення: 15.10.2024).

Меліхов Є. В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально- наукового інституту 126ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кравченко Д. В., студент 4 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування», Інженерного навчально-наукового інституту 126ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ОСНОВІ QR КОДІВ

Одним із перспективних інструментів для покращення контролю, прозорості процесів обліку та зберігання готової продукції – використання інвентарних QR-кодів. Цей підхід дозволяє забезпечити швидкий доступ до даних про продукцію, ефективно відстежувати її місцезнаходження, умови зберігання та стан, а також покращити комунікацію зі споживачами через точну ідентифікацію партій чи одиниць готової продукції.

Інтеграція електронної бази скарг із системою QR-кодів забезпечує оперативне виявлення проблемних партій продукції, аналіз причин скарг і швидке їх вирішення. Етапи процесу впровадження наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Процес впровадження інвентарних QR-кодів

Етап	Опис	Мета
Аналіз поточного стану	Детальне дослідження існуючого виробничого процесу, виявлення критичних точок та потенційних проблем.	Проаналізувати, як QR-коди можуть оптимізувати існуючі процеси.
Розробка системи кодування	Створення унікального коду для кожної одиниці продукції, що містить всю необхідну інформацію.	Забезпечення однозначної ідентифікації кожного продукту.
Друк та нанесення QR-кодів	Фізичне створення та розміщення QR-кодів на продукції або упаковці.	Зв'язати фізичний продукт з його цифровим представленням.
Створення програмного забезпечення	Розробка або придбання програмного забезпечення для зчитування, зберігання та аналізу даних з QR-кодів.	Автоматизація процесів збору та обробки даних.
Інтеграція з існуючими системами	Об'єднання нової системи з іншими системами підприємства для забезпечення безперервного потоку даних.	Забезпечення єдиної інформаційної системи.
Навчання персоналу	Ознайомлення співробітників з принципами роботи системи та їхніми обов'язками.	Забезпечення ефективного використання системи.
Тестування та впровадження	Перевірка роботи системи в реальних умовах та усунення можливих недоліків.	Забезпечення готовності системи до повноцінної роботи.

Джерело: складено авторами

Таблиця пропонує рішення для двох основних проблем моніторингу скарг споживачів: відсутності централізованої системи збору та аналізу скарг і ускладненого аналізу причин скарг через брак доступу до історичних даних.

Впровадження QR-кодів та централізованої бази даних дозволить підприємству швидко реагувати на скарги клієнтів, покращити якість продукції та підвищити рівень обізнаності персоналу. Таблиця 2 пропонує конкретні рішення для вирішення проблеми низького рівня обізнаності працівників щодо важливості дотримання стандартів.

Таблиця 2 – Рішення для підвищення рівня навчання персоналу

Проблема	Рішення	Очікуваний результат
Низький рівень обізнаності працівників про важливість дотримання стандартів транспортування та зберігання.	Проведення тренінгів з акцентом на використанні QR-кодів для обліку та контролю. Тренінги супроводжуються практичними завданнями та демонстрацією роботи системи. Створення доступних інструкцій у вигляді відео уроків або мобільних довідників.	Зниження кількості помилок, пов'язаних із недотриманням правил поведінки з продукцією, ефективне впровадження нових технологій та підвищення рівня довіри персоналу до цифрових інструментів.
Складність у доступі до інформації про правила та процедури під час роботи.	QR-коди забезпечують миттєвий доступ до необхідних інструкцій, що зберігаються в цифровому вигляді. Інструкції адаптуються під конкретну продукцію, робоче місце чи процес.	Забезпечення безперервності процесів через миттєвий доступ до інформації. Підвищення впевненості персоналу у власних діях.

Джерело: складено авторами

Впровадження системи інвентаризації на основі QR-кодів дозволить не лише оптимізувати бізнес-процеси, а й підвищити ефективність навчання персоналу завдяки швидкому доступу до необхідної інформації, що має ряд переваг. Серед них можна виділити миттєвий доступ до детальної інформації про кожен продукт, спрощення процесів інвентаризації та обліку, можливість інтеграції з іншими системами, підвищення прозорості бізнес-процесів та покращення взаємодії з клієнтами.

Разом з тим, впровадження такої системи супроводжується певними труднощами. Це потребує значних початкових інвестицій у обладнання та програмне забезпечення, а також залежності від стабільного інтернет-з'єднання. Крім того, для ефективної роботи системи необхідна адаптація існуючих облікових систем та регулярне технічне обслуговування. Існує також ризик помилок при введенні даних на етапі створення QR-кодів.

Отже, впровадження системи інвентаризації на основі QR-кодів дозволяє суттєво підвищити ефективність управління готовою продукцією завдяки прозорості обліку, оперативному моніторингу та покращенню якості навчання персоналу, що позитивно впливає на репутацію компанії. Однак, для реалізації такого рішення необхідні значні інвестиції та адаптація існуючих систем.

Література

1. Про затвердження Порядку маркування в особливий період будівель та споруд, транспортних засобів, які підпадають під дію норм міжнародного гуманітарного права, відповідними розпізнавальними знаками (емблемами) : Постанова КМУ від 21.10.2022 р. № 1199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1199-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2024).

Секція 2. Сучасні напрямки розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

УДК 336.71(477)

Гуцул І.А., доцент кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку, Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м.Хмельницький, Україна

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В епоху посилення глобальної нестабільності надзвичайно важливим стає контроль за рухом фінансових потоків та запобігання їх використанню для підтримки терористичних організацій. Особливу увагу привертає банківський сектор, який може використовуватися як канал для трансформації нелегальних коштів у легальні активи чи їх спрямування на фінансування тероризму. Саме фінансовий моніторинг став ефективною відповіддю на ці виклики. Для України, яка рухається шляхом європейської інтеграції та прагне забезпечити надійний захист своєї фінансової системи, пріоритетним завданням залишається вдосконалення механізмів спостереження та регулювання фінансових операцій.

Проблема боротьби з банківським шахрайством існує стільки ж часу, скільки й самі банки. Для кожної країни важливо організувати цей процес на високому рівні та забезпечити можливість отримання внутрішньої вигоди не лише з точки зору визнання її світовою спільнотою як ефективного учасника фінансових відносин. На сучасному етапі розвитку вітчизняної фінансової системи спостерігається брак ефективних механізмів, які мають на меті підвищення рівня контролю за фінансовими операціями, що підлягають як обов'язковому, так і внутрішньому фінансовому моніторингу в банках.

Банківський бізнес, як і будь-який вид економічної діяльності, підпорядковується загальним законам ринку і є вразливим щодо численних загроз і ризиків. Протидія уповноважених структур процесу виведення брудних коштів у законну площину присутності на ринку є завданням не тільки банківського сектора. Проте саме банкам притаманний найвищий ризик того, що їх можуть використовувати як основних гравців у процесі їх легалізації. Адже банки посідають центральне місце у фінансовій системі, тому всі схеми відмивання грошей з ними пов'язані. При цьому банківський сектор стає все більш привабливим не лише для традиційних, але й віртуальних схем, внаслідок впровадження фінансових інновацій та інтенсифікації електронних грошових розрахунків [1].

Враховуючи визначення ризику як несприятливої події, імовірності чи загрози втрат економічними агентами частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи виникнення додаткових витрат у результаті здійснення певного виду діяльності, можна розглядати його в аспекті використання банків із метою легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом, як імовірність виявлення чи не виявлення фінансової операції, що потенційно може бути пов'язана з їх легалізацією і в перспективі може негативно впливати на фінансовий стан банківської установи.

Ключові напрями вдосконалення фінансового моніторингу банківської діяльності в Україні передбачають комплексні заходи, спрямовані на покращення регуляторної бази, підвищення технологічної ефективності та забезпечення високого рівня прозорості у фінансовій сфері, а саме:

- удосконалення нормативно-правової бази;
- розширення технологічної підтримки та впровадження нових рішень;
- підвищення рівня кібербезпеки, навчання та сертифікація співробітників;
- посилення міжнародного співробітництва тощо.

Також для вдосконалення фінансового моніторингу як ключового інструменту посилення економічної безпеки банківського сектору України, міжнародні стандарти рекомендують банкам розробляти політику та процедури щодо роботи з клієнтами, орієнтовані на управління ризиками. Основними кроками у цьому процесі є:

1. Розробка політики управління ризиками.
2. Процедури оцінки та моніторингу клієнтів.
3. Впровадження сучасних технологічних рішень.
4. Регулярне навчання персоналу.

Ці заходи спрямовані на посилення стійкості фінансової системи України, підвищення довіри клієнтів до банків і адаптацію до вимог глобального ринку.

Отже, для удосконалення фінансового моніторингу, як сучасного інструменту зміцнення економічної безпеки банківського сектору, банкам пропонується розробити політику, процедури роботи з клієнтами, у тому числі опис типів клієнтів, які характеризуються підвищеним ступенем ризику, та здійснювати постійний контроль їх операційної активності.

Література

1. Банківський менеджмент: інноваційні концепції та моделі : монографія / Л. О. Примостка, О. О. Примостка, І. Я. Карчева та ін. ; за заг. Та наук. Ред. Л. О. Примостки. Київ : КНЕУ, 2017. 384 с.
2. Грабчук О., Супрунова І. Фінансовий моніторинг як умова забезпечення державної безпеки країни: поняття, складові, етапи розвитку. Аспекти публічного управління. 2020. Т. 8. № (4). С. 75-83. DOI: <https://doi.org/10.15421/152082>

УДК 336.76:004(477)

Грубляк О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

Глушчевський В.В., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім.
Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Рева В.О., студент 2 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок», Інженерного навчально-наукового інституту ім.
Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Глушчевська В.В., студентка 2 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна
інженерія», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ,
м. Запоріжжя

РИНОК ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

Викладений матеріал висвітлює отримані нами окремі результати науково-практичного дослідження як складової індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Фінансовий інжиніринг» в рамках програми внутрішньої академічної мобільності між Запорізьким національним університетом та Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича (вересень-листопад 2024 р.).

Віртуальні активи, або 130криптовалюта, набувають дедалі більшого значення в глобальній фінансовій системі, а Україна входить до лідерів за обсягами криптовалютних транзакцій. Швидке зростання цього ринку в країні пов'язане з потребою у альтернативних фінансових інструментах. Ринок віртуальних активів в Україні стрімко зростає. Він характеризується високим обсягом транзакцій через популярність 130криптовалют серед населення, яке використовує їх як альтернативу традиційним заощадженням і засіб для інвестицій. Більшість операцій на крипторинку здійснюється через децентралізовані біржі та платформи, що забезпечують швидкість та анонімність транзакцій. Через економічну нестабільність та високий рівень інфляції 130криптовалюти стали привабливим інструментом для громадян, які прагнуть зберегти власні заощадження від знецінення. Україна також має потужну спільноту блокчейн-розробників та інвесторів, що сприяє активному розвитку ринку. Проте український криптовалютний сектор має низку проблем, пов'язаних з відсутністю чіткої податкової політики, що викликає побоювання щодо

подвійного оподаткування. Ці питання стримують розвиток ринку та вимагають відповідного вирішення [1].

Ринок віртуальних активів в Україні все ще перебуває на етапі формування правового регулювання. Важливим кроком стала розробка у 2021 р. Закону України «Про віртуальні активи» [2], який мав стати першим в країні офіційним документом, що визначає правовий статус 131криптовалют та інших віртуальних активів. Законопроект передбачає захист прав споживачів, забезпечення прозорості ринку та встановлення вимог для суб'єктів, які здійснюють операції з криптовалютами, зокрема ліцензування для компаній, які займаються обігом криптовалют. Міністерство цифрової трансформації України виконує функцію нагляду та координує розвиток галузі. Проте лишається потреба в удосконаленні регулювання для забезпечення безпеки операцій та попередження фінансових злочинів, зокрема відмивання грошей та шахрайства і насамперед прийняття цього законопроекту.

Основні виклики, які стоять перед ринком віртуальних активів в Україні, включають відсутність чіткої податкової політики щодо криптовалютних операцій, що призводить до потенційної подвійної оподаткованості доходів. Також важливою проблемою є ризик відмивання грошей через 131криптовалюту, що створює загрози для фінансової системи. Кіберзагрози та хакерські атаки на криптобіржи також є факторами, що викликають занепокоєння у учасників ринку. Разом з цим, низький рівень обізнаності населення про можливості та ризики криптовалют ускладнює залучення нових користувачів.

Незважаючи на виклики, ринок віртуальних активів в Україні має великий потенціал для розвитку та залучення інвестицій [3]. Завдяки прогресивному законодавству та готовності до впровадження інновацій, Україна може стати криптовалютним хабом Східної Європи. Створення національної цифрової валюти (CBDC) може сприяти подальшій інтеграції віртуальних активів у фінансову систему країни, а блокчейн-технології можуть використовуватись у нових фінансових інструментах. Державна підтримка, зокрема через Міністерство цифрової трансформації України, і залучення міжнародних інвесторів є важливими умовами для прискореного розвитку. Підвищення рівня обізнаності населення про 131криптовалюту та вдосконалення нормативного регулювання здатні створити сприятливі умови для розширення ринку.

Таким чином, для забезпечення стабільного зростання ринку віртуальних активів необхідні чіткі правові механізми, надійні заходи безпеки та підтримка з боку держави, що дозволить залучити міжнародні інвестиції та створити сприятливі умови для розвитку інноваційних фінансових інструментів.

Література

1. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу 131м.131кту131алют в Україні // НБУ: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/spilna-zayava->

finansovih-regulyatoriv-schodo-statusu-kriptovalyut-v-ukrayini (дата звернення: 27.11.2024).

2. Про віртуальні активи: 132м.132кт Закону України // Верховна Рада України: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-IX#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

3. Зварич І.Т., Зварич О.І. Ринок 132м.132кту132алют в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок*. 2024. Вип. 78. С. 59-63 URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2024/78_2024/13.pdf (дата звернення: 27.11.2024).

УДК 336.763.3:355]:330.322

Грубляк О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Губенок Ю.О., студентка 2 курсу (скорочений) спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дєвін В.Г., магістр 1 курсу спеціальності 051 «Економіка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Викладений матеріал висвітлює отримані нами окремі результати науково-практичного дослідження як складової індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Фінансовий інжиніринг» в рамках програми внутрішньої академічної мобільності між Запорізьким національним університетом та Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича (вересень-листопад 2024 р.).

Військові облигації мають понад 200-річну історію, вперше їх почав використовувати уряд США на початку XIX століття. Особливу популярність цей фінансовий інструмент здобув під час Першої світової війни, коли країни-учасниці змогли покрити значну частину своїх оборонних витрат завдяки облигаціям. Наприклад, США залучили понад 15 млрд. дол., при цьому загальні витрати на війну склали близько 30 млрд. дол., що суттєво допомогло досягти

перемоги. Подібний механізм використовувався і в Другій світовій війні: Велика Британія залучала до 5 млн. фунтів стерлінгів щотижня.

В Україні ще на початку 2014 року ухвалено рішення про випуск військових облігацій обсягом до 1 млрд. дол., проте Міністерство фінансів України випустило облігації на суму 100,06 млн. дол.. З початком широкомасштабної війни 25 лютого 2022 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову №156 [1], згідно якої ухвалено випуск військових облігацій для сприяння адаптації фінансової системи країни до умов воєнного стану. Уряд ввів у дію механізм державних внутрішніх запозичень через поетапний випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації» обсягом до 400 млрд. дол. Військові облігації відрізняються від звичайних ОВДП тим, що мають цільове призначення – фінансування оборони під час воєнного стану [2].

Тому військові облігації є важливим джерелом фінансування підтримки економіки та забезпечення державного бюджету необхідними ресурсами на закупівлю озброєння та амуніції; забезпечення військових їжею та медикаментами.

ОВДП розміщуються виключно на внутрішньому ринку капіталу і засвідчують зобов'язання України повернути власникам номінальну вартість цінних паперів та виплатити дохід відповідно до умов їх випуску. Емітентом військових облігацій виступає Міністерство фінансів України, при цьому значну частину цих активів у перший рік війни придбано Національним банком України.

Придбання облігацій здійснюється як на первинному, так і на вторинному ринках. На первинному ринку на аукціонах Міністерство фінансів України продає ОВДП через первинних дилерів, до яких належать банки, зокрема державні, а також фінансові установи та інвестиційні фонди. На вторинному ринку ці дилери перепродають облігації фізичним та юридичним особам. Важливою особливістю є те, що звичайні громадяни не можуть безпосередньо купувати ОВДП від Міністерства фінансів України під час їх первинного розміщення.

За способом виплати доходу військові облігації поділяються на два види: купонні та дисконтні. Купонні облігації мають строк погашення більше ніж рік і передбачають періодичну виплату відсотків (купонних платежів). Дисконтні облігації, строк погашення яких становить менше року, продаються за ціною нижче номіналу, але погашаються за номінальною вартістю, при цьому відсоткові виплати (купони) не передбачені.

Міністерство фінансів України випускає військові облігації з різними строками обігу – від 6 місяців до 2 років за ринковими ставками, чим більший термін, то вищий відсоток (обсяги ОВДП, які знаходяться в обігу станом на 25.11.2024 див. у [3]).

Придбати військові облігації на вторинному ринку можна через банки, які є первинними дилерами ліцензованих брокерів, також через ІЗЗастосунок «Дія», який запропонує обрати банк чи брокера.

Інвестування у військові облігації має низку переваг. Розглядаючи дохідність, варто підкреслити перевагу військових ОВДП – відсутність оподаткування доходу, отриманого у вигляді річних відсотків. Тобто інвестор не сплачує податок на доходи фізичних осіб (податок на прибуток) та військовий збір, а отримує дохід у повному обсязі. Завдяки цьому військові облігації забезпечують вищу дохідність порівняно з депозитами, з яких утримуються вищезгадані податки. Особливістю цього виду інвестування є відсутність необхідності підтверджувати джерело походження коштів. Це прискорює процес при великих сумах транзакцій. Офіційно отриманий дохід можна внести у декларацію. Однак є й недоліки: потенційна дохідність може бути нижчою, ніж в інших інвестиційних інструментах; обмежена ліквідність може спричинити труднощі при продажу облігацій до їхнього погашення. Тобто ці фактори можуть впливати на загальну рентабельність інвестиційного портфеля.

Отже, військові облігації пропонують стабільну прибутковість і податкові пільги, зокрема звільнення від податку на доходи фізичних осіб та військового збору, а також характеризуються низьким рівнем ризику, що робить їх привабливими для інвесторів. Військові облігації є ефективним інструментом для диверсифікації інвестиційного портфеля та підходять для консервативних вкладень, які можуть стати його основою. Крім того, вони забезпечують стабільний дохід, що особливо актуально в умовах економічної нестабільності.

Література

1. Про випуск облігацій внутрішньої державної позики «Військові облігації»: постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2022 р. № 156. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

2. Мінфін залучив до бюджету 17,784 млрд. грн. В еквіваленті // Financial club: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/KMKiMfm> (дата звернення: 19.10.2024).

3. Обсяги ОВДП, які знаходяться в обігу // Мінфін: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/PMKiXte> (дата звернення: 25.11.2024).

Грубляк О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

Глушчевський В.В., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки,
підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім.
Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Сіра К.В., студентка 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент», Інженерного
навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Хавер Д.І., магістр 2 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок», Інженерного навчально-наукового інституту ім.
Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ: УМОВИ ТА ПОРЯДОК ПРИДБАННЯ

Державні облигації дають можливість урядам залучати необхідні ресурси для фінансування інфраструктурних і 135проектів, оборони, соціальних програм тощо. Для інвесторів ці облигації є стабільними та фінансовими інструментами з низьким ризиком. Зазвичай, державні облигації продаються на відкритому ринку, а їхня процентна ставка часто залежить від економічної ситуації в країні, рівня інфляції та інших макроекономічних факторів. Крім того, ці інструменти можуть використовуватись для регулювання монетарної політики, а також для підтримки валютного курсу. Цей механізм дозволяє країнам утримувати достатній рівень фінансової стабільності навіть в умовах економічної нестабільності або в кризові часи.

Військові облигації – це вид державних облигацій, які випускаються урядом для залучення коштів на фінансування військових потреб. Вони гарантуються державою, що робить їх відносно надійним інвестиційним інструментом. Вони є важливим джерелом фінансування для підтримки економіки та забезпечення державного бюджету необхідними ресурсами [1].

Військові облигації мають фіксовану ставку доходності, яка визначається при випуску. Ці облигації можуть випускатися на різні терміни, що дозволяє інвесторам обирати строки інвестування. Військові облигації можна придбати через банки або онлайн-платформи, що надають доступ до цінних паперів, за нескладною процедурою (на прикладі онлайн-платформ Монобанк або Приватбанк) [2]: «Виконайте вхід до програми»; «Виберіть розділ «Накопичення»; «Виберіть розділ «Купити облигації»; «Виберіть облигації та купіть їх». Тобто,

військові облігації доступні для всіх підприємств, представників бізнесу, приватних осіб та іноземних інвесторів.

Інвестиційні рішення залежать від фінансових цілей, ризиків і можливостей інвестора. Покупці військових облігацій часто мотивовані патріотичними почуттями, щоб підтримати свою країну у важкі часи.

Під час війни часто спостерігається висока інфляція, і військові облігації можуть забезпечувати відносну стабільність, зокрема якщо пропонуються за фіксованою процентною ставкою, хоча це залежить від стабільності державного бюджету та економіки країни загалом. Наприклад, військові облігації застосовувались багатьма країнами під час Першої та Другої світових воєн. США, Велика Британія, Німеччина та інші країни активно залучали кошти від населення шляхом випуску облігацій, які стимулювалися рекламними кампаніями та державними програмами [3].

Переваги для інвесторів [4]:

- надійність – державні облігації зазвичай вважаються менш ризикованими інвестиціями;
- підтримка армії – купівля військових облігацій дає можливість підтримати збройні сили країни у складний період;
- фіксована прибутковість – забезпечує стабільний дохід, що є особливо важливим у нестабільні економічні часи.

Недоліки та ризики [4]:

- інфляційні ризики – в умовах високої інфляції реальна вартість виплат по облігаціях може зменшуватися;
- довгострокове заморожування капіталу – у разі купівлі облігацій на тривалий термін інвестор обмежений у доступі до цих коштів;
- невизначеність щодо виплат у випадку тривалої війни чи економічних труднощів.

Якщо країна виграє війну або зберігає економічну стабільність, ймовірність повернення коштів інвесторам збільшується. У випадку значного економічного або військового ураження виплата за облігаціями може бути проблематичною. Отже, можна зробити висновок, що військові облігації є особливим інструментом інвестицій, який більше орієнтований на підтримку країни, ніж на фінансову вигоду.

Література

1. Ткаченко О. Військові облігації України: як інвестувати та скільки можна заробити // ZAXID NET: веб-сайт. URL: <http://surl.li/fymaift> (дата звернення: 27.11.2024).

2. Військові облигації – це твій внесок у поразку росії // Міністерство фінансів України: веб-сайт. URL: <https://bonds.gov.ua/#:~:text> (дата звернення: 27.11.2024).

3. Бровко Л. У «Дії» запустили чотири нові військові облигації. Як їх купити // Бабель: веб-сайт. URL: <http://surl.li/ulrgtp> (дата звернення: 27.11.2024).

4. Зубковський Є. Військові облигації в Україні // ZUBKOVSKYI EVHEN: веб-сайт. URL: <https://e-zubkovskiy.com/blog/viyskovi-obligatsii-v-ukraini> (дата звернення: 27.11.2024).

УДК 336.76:004(477)

Грубляк О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту
Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

Меліхова Т.О., д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку, аналізу,
оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту ім.
Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дуюн О.Д., студентка 3 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного
навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Вітценко Л.Р., студент 3 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РИНОК ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ УКРАЇНИ

Викладений матеріал висвітлює отримані нами окремі результати науково-практичного дослідження як складової індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Фінансовий інжиніринг» в рамках програми внутрішньої академічної мобільності між Запорізьким національним університетом та Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича (вересень-листопад 2024 р.).

Віртуальний актив – нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав. Віртуальні активи можуть використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей, але вони не є засобом платежу на території України.

Прикладами віртуальних активів є [1]: 138криптовалюти (Bitcoin, Ethereum, Tether, Litecoin), токени (можуть посвідчувати права на інші об'єкти цивільних прав, тоді як незабезпечені не мають таких прав), NFT (незамінні токени – унікальні цифрові предмети або права, такі як мистецькі твори або колекційні предмети), майнінг (створення нових 138криптовалют через використання обчислювальних потужностей також є прикладом віртуального активу), стейблкоїни (криптовалюти з фіксованою ціною, які намагаються підтримувати стабільну вартість шляхом прив'язки до інших активів – Tether, Maker).

Зазначимо, що Закон України «Про віртуальні активи» ще не набув чинності, оскільки пункт 1 Прикінцевих та перехідних положень цього Закону передбачає, що його дія почнеться лише після вступу в силу Закону України, який вносить зміни до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами, але не раніше дати публікації цього Закону.

В Україні відсутня чітка правова база для регулювання 138криптовалют, зокрема щодо їх оподаткування. Податкові органи трактують доходи від операцій з 138криптовалютами як доходи від реалізації майна, при цьому не дозволяючи віднімати витрати на придбання. Такий підхід суттєво відрізняється від міжнародної практики, де зазвичай оподатковується лише прибуток від продажу криптовалюти, а інвестиційні збитки можуть бути враховані при визначенні податкової бази [2]. Оподаткування віртуальних активів в Україні має регулюватися Податковим кодексом України, однак на сьогодні правовий статус криптовалют та їх оподаткування ще не визначені на законодавчому рівні. Закон України «Про віртуальні активи» при прийнятті передбачає необхідність внесення змін до Податкового кодексу України для встановлення чітких аспектів оподаткування операцій з віртуальними активами.

Є спроби впровадження віртуальних активів й у податковій сфері України. Так, відповідний Законопроект вводить нові правила оподаткування операцій з криптовалютами та токенами. Юридичні особи, що надають послуги з криптовалютами, платитимуть податок на прибуток за ставкою 5%. Фізичні особи, які отримують дохід від продажу 138криптовалют, сплачуватимуть податок на інвестиційний дохід у розмірі 5% та військовий збір. Операції з купівлі-продажу криптовалют звільняються від ПДВ, що спрощує облік для учасників ринку [3]. Загалом, належне регулювання і усвідомлене використання 138м.138кту138алюти можуть стати основою для розвитку інноваційних фінансових інструментів в Україні, що сприятиме її економічному зростанню [4].

Наприкінці зазначимо, що в Україні використання 138криптовалюти набирає популярності на тлі розвитку цифрових технологій та фінансових інновацій. Правильне застосування 138криптовалюти вимагає дотримання законодавчих норм, прозорої фінансової звітності та захисту прав споживачів. Декларування криптоалютних активів є критично важливим, оскільки це допомагає уникнути юридичних наслідків і штрафів. Ігнорування зобов'язань

щодо декларування та оподаткування може призвести до серйозних правових наслідків, зокрема фінансових санкцій і кримінальної відповідальності.

Література

1. Прокопенко В. Віртуальні активи. *Юридична Газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/virtualni-aktivi.html> (дата звернення 22.10.2024).
2. Коли запрацює ринок віртуальних активів в Україні? // РwC Україна: веб-сайт. URL: <http://surl.li/aujprak> (дата звернення 22.10.2024).
3. Бехало М. Декларування 139м.139кту139алютн. *Юридична Газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/deklaruvannya-kriptoalyuti-vidpovidalnist-za-deklaruvannya-nedostovirnoyi-informaciyi.html> (дата звернення 22.10.2024).
4. Задворних С.С. Перспективи трансформації валютного ринку під впливом еволюції кібервалют та блокчейну. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2024/59-2024/11.pdf> (дата звернення 22.10.2024).

УДК 368.041:61(477)

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Плиська В. В., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Гузенко В.С., студент 2 курсу магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОБРОВОЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Натепер страхова медицина є реальною альтернативою бюджетному фінансуванню, яке вже не спроможне забезпечити конституційне право громадян України на отримання безоплатного медичного обслуговування. Розвиток медичного страхування є об'єктивною потребою, яка є необхідністю забезпечити надходження коштів до галузі охорони здоров'я.

Обов'язкове медичне страхування охоплює практично все населення і задовольняє основні першочергові потреби, але воно не може охопити весь обсяг ризиків, тому незадоволений страховий інтерес реалізується організацією добровільного медичного страхування (ДМС). Добровільне медичне страхування для кожного громадянина - це спосіб отримання на достатньому рівні належної медичної допомоги, оскільки завдяки медичній реформі багато послуг для громадян стали недешевими. У зв'язку із цим зростає актуальність медичного страхування і роботодавці забезпечують своїх працівників такою страховкою [1].

Основні особливості добровільного медичного страхування є:

- додатковий характер, ДМС не може замінити систему державного медичного страхування;
- добровільний характер участі та необмеженість кола страхувальників і застрахованих осіб;
- договірний характер встановлення прав та обов'язків сторін, а також розмірів та видів добровільного страхування.

ДМС може бути особистим і корпоративним. За особистого страхування страхувальниками, як правило, виступають окремі громадяни, які уклали договір зі страховиком про страхування себе або третьої особи (дітей, батьків, родичів) за рахунок власних грошових засобів. За корпоративного страхування страхувальником, як правило, є підприємство, організація чи установа, що укладає договір зі страховиком про страхування своїх працівників або інших фізичних осіб (членів сімей працівників, пенсіонерів тощо) за рахунок їхніх грошових засобів. При цьому, згідно з оцінкою Ліги страхових організацій (ЛІСОУ), на корпоративне ДМС в Україні припадає понад 40% страхових премій, а доля особистого страхування є незначною. Проте кількість громадян, котрі бажають отримати поліс медичного страхування, збільшується з року в рік, такі тенденції змушують страховика задовольняти і роздрібний попит.

Страхові продукти, які пропонуються нині страховими компаніями, здебільшого є стандартними і включають програми, які можна придбати як окремо, так і комплексно. Крім того, вони гарантують у разі настання страхового випадку виплату страхового відшкодування безпосередньо медичній установі, чим забезпечується можливість вибору медичної установи та лікуючого персоналу, контролю та експертизи за якістю лікування, що дає відчуття захищеності застрахованим особам [2].

Отже, потрібно зазначити, що для впровадження системи медичного страхування та забезпечення високої якості страхових послуг в Україні необхідно провести такі заходи:

- вдосконалення економічного механізму державного регулювання надання якісних медичних послуг населенню;

- забезпечення державного контролю за діяльністю страхових компаній, які здійснюють медичне страхування;
- розширення асортименту та забезпечення якості послуг медичного страхування;
- запровадження податкових пільг для страхових компаній, які здійснюють медичне страхування;
- підготовка медичного персоналу та фахівців страхової справи, які мають високий рівень страхової культури та будуть здійснювати медичне страхування;
- удосконалення законодавчого поля, яке передбачало би бюджетне фінансування охорони здоров'я;
- удосконалення системи страхування і, на основі світового досвіду, впровадження змішаного виду медичного страхування в Україні;
- створення конкурентоспроможної змішаної системи медичного страхування, яка забезпечила б надходження іноземних інвестицій в медичну галузь та систему страхування.

Література

1. Оглобліна В.О., Соловей А.В., Плиска В.В. Актуальні питання розвитку промислового медичного страхування в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за участю молодих учених та здобувачів вищої освіти «Актуальні питання суспільства у сферах екологічної та цивільної безпеки, енергозбереження, менеджменту та економіки» (16-18 жовтня 2024р., м. Запоріжжя). – Запоріжжя, ІННІ ім. Ю.М.Потебні ЗНУ, 2024.
2. Метеленко Н.Г., Попова А.О., Оглобліна В.О., Сіліна І.В. Соціальне підприємництво в контексті економіко-екологічного інноваційного розвитку в напрямку повоєнного відновлення України. Соціальне підприємництво та традиційні форми бізнесу: монографія / За заг.ред. А.В.Переверзевої / Європейський проєкт EUROSECRET («Європейські практики соціального підприємництва: сталість, інклюзія та креативність»). ЗНУ. 2023. Запоріжжя: 2023, 174с. С. 49-65.

УДК 336.1«364»(477)

Єгорова О.М. доктор філософії, викладач кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування Криворізького національного університету, м. Кривий Ріг

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Державні фінанси є не тільки основою економічного життя держави, розвитку її економіки, зростання матеріального добробуту населення – це здатність сьогодні протистояти зовнішнім і внутрішнім викликам, зберегти

суверенітет, стабільність, забезпечення прав і свобод людини. Завдання державних фінансів в умовах війни полягає в тому, щоб забезпечити державу коштами, необхідними для виконання економічних, соціальних і політичних функцій, що є надзвичайно актуальною проблематикою для розгляду, оскільки за допомогою державних фінансів держава розподіляє та перерозподіляє значну частину валового внутрішнього продукту, який є головним об'єктом фінансових відносин.

Серед вагомих наукових досліджень у сфері державних фінансів в умовах війни слід зазначити вітчизняних вчених: В. Горин, В. Дем'янишин, О. Кириленко [1], Н. Петруха, К. Клименко [2], Ю. Радіонов [3], М. Трофімчук [4], та інших. Цей досвід є новим, тому широкі питання вивчено мало, зокрема щодо основних напрямків державних фінансів у період воєнного стану.

Однією з головних статей витрат бюджету у воєнний період є фінансування оборонних потреб. Зросла необхідність забезпечення Збройних Сил України необхідними ресурсами для ведення бойових дій, закупівлі озброєння, техніки, боєприпасів. Значні кошти спрямовуються на логістичну підтримку, медичне обслуговування та реабілітацію поранених. Здійснюється фінансування виробництва зброї та боєприпасів, підтримка військово-промислового комплексу, виплати заробітної плати військовослужбовцям та підтримку їхніх сімей.

Головний напрямок державних фінансів – сприяти соціальному розвитку держави, яке досягають через методи та форми мобілізації фінансових ресурсів у розпорядження держави та використання їх на підтримку стабільності фінансової системи, створення умов для безперебійної роботи критично важливих підприємств, підтримку малого та середнього бізнесу.

Без встановлення соціальних гарантій та механізмів їх реалізації не можна досягти соціальної злагоди між населенням, державою і підприємцями, а отже, і економічного розвитку. Забезпечення виплат пенсій, соціальних допомог та стипендій, гуманітарна підтримка потерпілим від війни, внутрішньо переміщених осіб є критично важливими для соціальної стабільності [3].

Ваговою складовою бюджету є витрати на відновлення зруйнованої інфраструктури, фінансування ремонтних робіт на об'єктах критичної інфраструктури (енергетика, транспорт, зв'язок), відновлення житлового фонду.

Умови війни змушують уряд шукати зовнішню фінансову опору. Ведуться переговори з міжнародними фінансовими організаціями та країнами-донорами, які надають фінансову, гуманітарну та військову підтримку. Залучаються гранти, кредити для покриття дефіциту бюджету та фінансування відновлення країни через міжнародні, фінансові інституції, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та Європейський Союз, допомагають Україні покривати дефіцит бюджету та забезпечувати необхідні витрати [4].

Економічна політика в умовах війни орієнтована на збереження макроекономічної стабільності, підтримку стратегічних галузей економіки та

стимулювання підприємницької діяльності. Зокрема, держава підтримує сільське господарство, яке залишається одним із ключових секторів економіки, а також інші галузі, що мають значний експортний потенціал.

В цих умовах держава мусить шукати нові джерела фінансування, оптимізувати витрати та забезпечувати прозорість і ефективність фінансової політики. Водночас не менш важливою є мобілізація фінансових ресурсів для своїх потреб у формі податків, зборів і платежів. Витрачаються ці ресурси через асигнування на різні заходи загальнодержавного значення, тобто оборону, утворення органів влади і управління, забезпечення громадського порядку, збереження навколишнього середовища, також грошових виплат у формі допомоги, соціальної підтримки постраждалих та відновлення зруйнованої інфраструктури. Український уряд, зважаючи на виклики часу, проводить жорстку бюджетну політику, спрямовану на збереження макроекономічної стабільності та забезпечення важливих функцій держави.

Отже, основні напрямки державних фінансів в умовах війни полягають в значному збільшенні видатків, які спрямовуються на фінансування оборони та безпеки. Через руйнування підприємств та зменшення економічної активності скорочуються податкові надходження до бюджету. Виникає необхідність покривати дефіцит бюджету, через залучення додаткових фінансових ресурсів, зокрема через випуск державних облігацій та міжнародної допомоги.

Література

1. Фінанси: навч. посіб. / В. П. Горин, В. Г. Дем'янишин, О. П. Кириленко [та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 632 с. До 55-річчя кафедри фінансів ім. С. І. Юрія.
2. Петруха Н., Клименко К., Петруха С. Українська незламність – стійкість державних фінансів в умовах війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*, 2024, (3(75), С. 56 – 72. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-56-72>
3. Радіонов, Ю. Д. Державні фінанси в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. №8. 2022. С.27-51.
4. Трофімчук М., Трофімчук О. Особливості управління державним боргом України в умовах війни. *Вісник Економіки*, №. 3, С. 198–211, 2023. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1499..> Acesso em: 1 dec. 2024.

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Ардикуце І.О., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Катянова В.В., студент 2 курсу бакалаврату спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розвиток медичного обслуговування в Україні на базі ринкових принципів – вагомий чинник формування повноцінного економічного середовища. Для перспектив соціально-економічного розвитку України особливо вагомим є питання щодо запровадження обов'язкового медичного страхування. Темп розвитку економіки будь-якої країни безпосередньо залежить від стану здоров'я громадян та їх соціальної захищеності. Розвиток добровільного медичного страхування (далі – ДМС) відкриває значні можливості для покращення системи охорони здоров'я.

Для уникнення чи мінімізації наслідків небезпек під час воєнного стану та забезпечення конституційних прав працівників законодавство зобов'язує роботодавця забезпечувати виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються. Корпоративна медична страховка може включати програми профілактичних заходів, які спрямовані на збереження та покращення здоров'я працівників, що позитивно впливає на продуктивність. В Україні кількість компаній, які ведуть відповідальний бізнес і піклуються про здоров'я своїх співробітників, росте з кожним роком. Причому воєнні дії на території нашої держави не стали цьому на заваді [1].

Нормативно-правове регулювання страхових правовідносин здійснюється відповідно до норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про страхування», Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та інших законодавчих актів України. Основні принципи обов'язкового медичного страхування визначені в Законі України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Водночас, варто зауважити, що донині жодного законодавчого акта щодо ґрунтового механізму реалізації медичного страхування в обов'язковій формі чинне українське законодавство не містить, тому законодавче забезпечення медичного страхування вимагає доопрацювання і покращення.

Корпоративне медичне страхування – це комплекс послуг із ДМС, які страхова компанія надає своїм корпоративним клієнтам.

Корпоративний ринок для страхових компаній є зрозумілішим і прогнозованішим, аніж роздрібний. З більшістю клієнтів страховальники працюють постійно. Вони розуміють, яка частина застрахованих співробітників користується полісом дуже активно, яка – звертається 2-3 рази на рік, а яка – не користується зовсім. Виходячи з цього, вираховується рентабельність та ціна полісу, яка, зазвичай, в середньому відсотків на 40 дешевше, ніж для індивідуальних клієнтів, із якими сьогодні працюють лише декілька страхових компаній.

Компанії-користувачів цієї послуги можна розділити на три умовні групи.

– українські філії крупних міжнародних компаній, для яких медичне страхування і турбота про персонал є невід'ємною частиною корпоративної культури та соціального пакету. Саме вони ініціювали попит на послугу та формували ринок ДМС в Україні;

– великі українські підприємства (промислові, енергетичні, логістичні), які дбають про свій імідж як роботодавця;

– компанії з галузей, де є підвищена конкуренція за кваліфіковані кадри (ІТ-сектор, телеком, фінанси, агробізнес та фармацевтичний ринок) [2].

Наразі є три основні види фінансування охорони здоров'я: державне (бюджетне), соціальне страхування та приватне медичне страхування. Безумовно, чистих форм на практиці не існує ні в природі, ні в суспільстві. Тому й фінансування охорони здоров'я виконують зазвичай у змішаній формі. Але, в залежності від того, яка форма фінансування є панівною, систему охорони здоров'я класифікують на державну, обов'язкового медичного страхування та змішану (бюджетно-страхову).

Отже, Україна, здійснюючи ринкові трансформації в медичній галузі, бажає сформувати змішану бюджетно-страхову систему фінансування охорони здоров'я. Не маючи власного досвіду змішаного фінансування охорони здоров'я, Україна переймає цей досвід у інших країн світу. Нормативно-правові акти, що впроваджуються в галузі медичного страхування, мають бути добросовісно перевірені фахівцями, які мають вітчизняний та зарубіжний досвід у практичному медичному страхуванні.

Література

3. Metelenko N.G., Ogloblina V.O., Silina I.V. Challenges and vector of workplace safety at industrial enterprises in the conditions of full-scale war in Ukraine.

Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Modern Perspectives on Global Scientific Solutions». October 7-9, 2024. Bergen, Norway, 2024. 171 p, 124-128.

4. **Оглобліна В.О., Кафідова П.О., Ардикуце І.О.** Державно-приватне партнерство у промисловості в контексті медичного страхування: міжнародний досвід. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за участю молодих учених та здобувачів вищої освіти «Актуальні питання суспільства у сферах екологічної та цивільної безпеки, енергозбереження, менеджменту та економіки» (16-18 жовтня 2024р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, ЗНУ Інженерний навчально-науковий інститут, 2024. с.478-485.

УДК 338.246.8:334.722]:330.322(477)

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кафідова П.О., студентка 1 курсу бакалаврату спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Селезньов К.О., студент 4 курсу бакалаврату спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Пошук фінансування – одна з ключових перепон на шляху до розвитку бізнесу в Україні. Низький рівень довіри інвесторів, високі потенційні ризики, високі ставки кредитування від українських фінансових установ, а також відсутність належної системи страхування ризиків – лише неповний перелік викликів.

Попри наявні загрози український бізнес має реальні можливості для розвитку та зростання. Енергетика, транспортна інфраструктура, аграрна промисловість – ці та інші галузі володіють значним потенціалом, який високо оцінюють як гравці ринку, так і міжнародні партнери України.

Наразі бізнес в Україні має два основні джерела залучення зовнішнього фінансування – кредити українських банків та фінансування від міжнародних фінансових організацій (далі – МФО).

Варто відмітити роботу банківської системи в період воєнного стану, адже саме вона є кровоносною системою економіки. По-перше, банки забезпечують платежі населення та бізнесу. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках. Скорочення кредитування, недоотримання доходів та втрати частини кредитного портфеля знизять капітал банків. Проте банки продовжать працювати навіть, якщо їхні показники достатності капіталу будуть меншими за встановлені нормативи [1].

Україна після початку військової агресії з боку РФ постійно отримує фінансову допомогу від міжнародних фінансових організацій. Загальна сума траншів становить 4,325 млрд. дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме. Але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни. Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни, МВФ, який перерахував Україні транш у розмірі 1,4 млрд. дол. Звісно, гроші від МВФ – це не грант, а кредит. Тобто повернення наданого МВФ траншу є умовою його надання, наразі немає жодних спеціальних умов погашення кредитів для України, що зазнала агресії [2].

Базуючись на документах та пропозиціях, представлених українським Урядом під час Конференції з питань відновлення України у Лондоні (URC-2023), загальні інвестиційні можливості в обраних галузях економіки становлять \$292 млрд до 2033 року.

Найбільші можливості зосереджені у сферах енергетики, транспорту й логістики та агропромислового комплексу, які разом складають майже 90% всієї суми потенційних інвестицій.

Натомість загальна вартість інвестиційних проєктів запропонованих учасниками секторальних робочих груп з приватного та публічного секторів, склала \$74 млрд.

Лідерами за вартістю потенційних проєктів стали енергетика (\$60 млрд), зелена металургія (\$7,4 млрд) та агропромисловий комплекс (\$2,9 млрд). При цьому, попри велику кількість запропонованих проєктів, їх якість та кількість є недостатньою для задоволення потреб розвитку галузей вже у середньостроковій перспективі.

Величезна різниця у \$218 млрд між обсягом інвестиційного потенціалу та наявними інвестиційними проєктами вказує на дефіцит інвестиційних проєктів у приватного сектору для реалізації масштабних планів відновлення та розвитку.

Особливо гостро ця проблема відчувається у сфері транспорту, де запропоновані проєкти покривають менш як 5% потреб галузі, а також критичних матеріалів, де ця частка не перевищує 7%. Очевидно, що бізнес змушений шукати альтернативні шляхи для власного розвитку [3].

Ефективне залучення фінансової допомоги для економічного відновлення України дасть значний поштовх розвитку держави. Країна має зосередитися на

створенні сприятливого середовища для процвітання бізнесу, пропонуючи стимули та підтримку як для внутрішніх, так і для іноземних інвестицій.

Як бачимо, спектр програм підтримки українського бізнесу з боку міжнародних фінансових інституцій є досить широким. Для частини підприємців така допомога може стати повноцінною альтернативою банківським кредитам та допомогти масштабувати бізнес.

Література

1. Метеленко Н.Г., Оглобліна В.О. Фінансування економічного відновлення України в умовах глобальних ризиків. Траєкторія розвитку бізнесу, управління та права в умовах глобальних ризиків: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (23-24 травня 2024р., м. Київ) / за заг. ред. к.е.н., доцента Безпаленко О.В. – Київ, ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», 2024 с.155-156.

2. Журнал «Фокус». URL: <https://focus.ua/uk/economics/509718-procentnaya-romoshch-kto-i-shkolkovidelyaet-valyutnih-kreditiv-ukrajin-vo-vremya-voyni> (дата звернення 03.12.2024).

3. Оглобліна В.О., Оглобліна В.С., Хавер Д.І. Вплив міжнародних фінансових інституцій на трансформаційні процеси сучасної економіки України. Геостратегічні трансформації та траєкторія національної безпеки в контексті відбудови і сталого розвитку України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 травня 2023 року, м. Запоріжжя) / наук. ред. Н.Г.Метеленко; Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М.Потебні Запорізького національного університету. Одеса: Олді+, 2023. 752с. с.140-143.

УДК 336.71:004

Ярошевська О.В. д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування Київського авіаційного інституту, м. Київ

Решетило О., директор ІТ компанії ТОВ «НЕТ Лізард», м. Запоріжжя

ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ (DeFi)

Представте собі світ, де ви можете брати кредити без перевірки кредитної історії або обмінювати криптовалюту без посередників. Це не фантастика, а реальність, яку пропонує Decentralized Finance (DeFi).

DeFi або децентралізовані фінанси – це революційний напрямок у сфері фінансів, що використовує технології блокчейн для створення відкритих і прозорих фінансових інструментів та сервісів.

На відміну від традиційних банків, які працюють за застарілими правилами та часто обмежують доступ до фінансових послуг, DeFi пропонує відкриту та доступну платформу для всіх.

5. Основні принципи DeFi

Децентралізація: Основний принцип DeFi – це відсутність єдиного центру управління. В традиційній фінансовій системі банки та фінансові установи виконують функції регулювання, верифікації та контролю транзакцій. У DeFi ці функції виконуються через смарт-контракти на блокчейні, що виключає необхідність у посередниках. Смарт-контракти автоматично виконують умови угод між користувачами.

Відкритість і прозорість: Платформи DeFi зазвичай є відкритими з вихідними кодами (open-source), що дозволяє будь-якому бажуючому перевіряти код, виявляти помилки та пропонувати покращення. Усі транзакції на блокчейні публічні, що забезпечує високий рівень прозорості та дозволяє користувачам стежити за рухом коштів.

Сумісність: Багато платформ DeFi працюють у межах єдиної екосистеми, що дозволяє користувачам і проектам взаємодіяти один з одним без необхідності в посередниках. Це відкриває широкі можливості для створення комплексних фінансових інструментів, таких як кредити, страхування, ліквідність і обмін.

Низькі комісії та висока швидкість: Завдяки відсутності посередників і децентралізованій природі, користувачі DeFi можуть розраховувати на більш низькі комісії порівняно з традиційними фінансовими установами, а також на більш швидкі транзакції.

6. Основні компоненти екосистеми DeFi

Децентралізовані біржі (DEX): На відміну від централізованих бірж, які контролюють активи користувачів, децентралізовані біржі дозволяють трейдерам торгувати криптовалютами безпосередньо між собою, без участі посередників. Це знижує ризик зломів та втрати коштів, оскільки користувачі зберігають контроль над своїми активами.

Протоколи ліквідності (АММ): Протоколи автоматизованого маркет-мейкінгу (АММ) дозволяють користувачам обмінювати криптовалюту без необхідності у центральній біржі. Замість ордерів на покупку та продаж використовується ліквідність, надана користувачами, яка використовується для забезпечення угод.

Кредитування та позики: У DeFi користувачі можуть надавати свої активи як заставу і отримувати кредити без участі традиційних фінансових установ. Це дозволяє підвищити доступність фінансових послуг для людей, які не мають доступу до традиційних кредитних установ.

Токенізація та деривативи: У DeFi можна створювати цифрові токени, які представляють собою реальні активи, такі як нерухомість чи акції, або навіть

створювати фінансові деривативи, які відображають зміни у вартості різних активів.

Страхування: DeFi пропонує нові способи створення децентралізованих страхових продуктів, які можуть покривати ризики, пов'язані з природними катастрофами, медичними витратами та іншими загрозами.

7. Переваги DeFi

Доступність: DeFi надає доступ до фінансових послуг людям по всьому світу, незалежно від їхнього місцезнаходження, фінансового становища або рівня доходу. Для використання DeFi достатньо мати доступ до інтернету та крептовалютний гаманець.

Прозорість і безпека: Смарт-контракти та блокчейн забезпечують високий рівень безпеки та прозорості. Усі транзакції записуються в блокчейн, що дозволяє відстежувати всі операції та запобігати шахрайству.

Інноваційні фінансові інструменти: DeFi дозволяє створювати нові фінансові інструменти, які раніше були неможливі або занадто складні в традиційній фінансовій системі. Це дає можливість для створення нових можливостей для інвесторів та користувачів.

Усунення посередників: DeFi усуває необхідність у посередниках, таких як банки, брокери та інші фінансові установи. Це знижує вартість транзакцій і збільшує швидкість проведення операцій.

8. Майбутнє DeFi

Уявіть, що ви хочете надіслати гроші родичу за кордон, і цей процес займає кілька днів і коштує вам чималих комісій. Або, можливо, ви хочете інвестувати в перспективний стартап, але не знаєте, як це зробити без допомоги посередників. DeFi, або децентралізовані фінанси, пропонує рішення цих та багатьох інших проблем. Ця інноваційна технологія, заснована на блокчейні, дозволяє проводити фінансові операції швидко, дешево і прозоро, усуваючи посередників і даючи кожній людині можливість контролювати свої фінанси.

DeFi продовжує розвиватися, і в майбутньому можна очікувати покращення технологій, створення нових продуктів і сервісів, а також впровадження в традиційну фінансову систему. Ймовірно, з'являться гібридні системи, які поєднуюватимуть найкращі риси як централізованих, так і децентралізованих моделей.

Особливу увагу слід приділити тому, що зростання популярності DeFi призводить до збільшення інтересу з боку великих гравців фінансового ринку, що може призвести до подальшої інтеграції DeFi в традиційні фінансові системи. Це може відкрити нові можливості для користувачів, покращити ліквідність та пришвидшити процеси в фінансовій сфері.

Задоя А.О., д.е.н., професор, професор кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Красіна А.А., магістрант спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»,
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У ФІНАНСОВИЙ ПРОСТІР ЄС: СТРАТЕГІЧНІ МІРКУВАННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інтеграція України у фінансовий простір ЄС є стратегічною можливістю узгодити національну економічну інфраструктуру з ширшими європейськими рамками. Для України ця інтеграція забезпечить розширений доступ до ринків ЄС, інвестицій та фінансових ресурсів. Для ЄС поширення фінансової інтеграції на Україну забезпечує диверсифікацію та зміцнює його вплив у Східній Європі, сприяючи геополітичній стабільності та економічній стійкості. Однак, оскільки Україна ще не є членом ЄС, цей процес потребує додаткових коригувань, у тому числі всебічної регулятивної гармонізації та інституційних реформ.

Приведення нормативно-правової та інституційної бази України у відповідність до стандартів ЄС має важливе значення для успішної інтеграції. Це включає ухвалення директив щодо банківського нагляду, фінансової звітності, захисту споживачів і достатності капіталу для забезпечення сумісності та підвищення довіри інвесторів. Запровадження банківського регулювання, яке відповідає вимогам ЄС, і ефективних заходів протидії відмиванню грошей (AML) має вирішальне значення для стабілізації фінансового сектора України. Проведення цих реформ можливе за умови докорінних інституційних перетворень та суттєвої технічної допомоги ЄС.

Рекомендації українським підприємствам можна конкретизувати наступним чином.

Для українського бізнесу, який прагне вийти на європейський ринок, є важливою **відповідність стандартам ЄС**. До них належать дотримання законів про захист даних, таких як GDPR [1], забезпечення безперебійних цифрових операцій і довіра в транскордонних угодах. Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) підвищує прозорість і привабливість для інвесторів, тоді як впровадження практик корпоративного управління, таких як незалежні ради директорів і залучення зацікавлених сторін, посилює стійкість і довіру.

Українські підприємства повинні активно шукати можливості фінансування, які надають фінансові інструменти ЄС. Horizon Europe [2] підтримує 151м.151кту, орієнтовані на інновації, а Європейський інвестиційний

фонд (EIF) пропонує індивідуальне фінансування для МСП. Для стійких ініціатив Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) надає кредити на вигідних умовах. Узгодження бізнес-планів із пріоритетами ЄС, такими як «зелена» та цифрова трансформація, покращує доступ до цих ресурсів. Підприємства повинні підготувати надійні бізнес-пропозиції, відповідати нормам ЄС і демонструвати узгодженість зі стратегічними цілями для досягнення максимального успіху.

Партнерство з фірмами з ЄС пропонує українським підприємствам доступ до досвіду, усталених ринків і ресурсів. Спільні підприємства знижують ризики входження на ринок і сприяють спільному зростанню, тоді як участь у торгових асоціаціях покращує видимість і довіру. Спільні дослідження та розробки (НДДКР) з фірмами ЄС прискорюють інновації та залучають можливості спільного фінансування. Ефективні альянси вимагають культурної та операційної сумісності, чітких рамок і узгоджених цілей для забезпечення довгострокового успіху.

Розуміння різноманітного ринку ЄС є критичним для українських підприємств. Всебічні дослідження ринку та стратегії локалізації допомагають адаптувати продукти та послуги до вподобань споживачів. Розвиток робочої сили в зелених фінансах, цифрові навички та готовність до торгівлі забезпечують операційну ефективність і відповідність вимогам ЄС. Гнучкість у реагуванні на зміни політики та ринкові тенденції в поєднанні з ефективним залученням клієнтів зміцнює присутність бренду та сприяє довгостроковому зростанню.

Інтеграція України у фінансовий простір ЄС створила як виклики, так і можливості. Регуляторне узгодження, структурні реформи та готовність підприємств були визначені як ключові компоненти із взаємними перевагами, такими як підвищення регіональної стабільності та диверсифікація економічного ландшафту ЄС. Інтеграція України продемонструвала потенціал посилення впливу ЄС у Східній Європі, одночасно сприяючи зростанню українських підприємств.

Література

1. General Data Protection Regulation. URL: <https://gdpr-info.eu/>
2. Horizon Europe. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

Тези підготовлені в рамках реалізації міжнародного проекту «Конкурентоспроможність Європи у новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

Co-funded by
the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Оглобліна В.С., магістрант спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа», НУ «Запорізька політехніка, м. Запоріжжя

Плиська В. В., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЯК КЛЮЧОВИЙ ТРЕНД РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ

Розвиток страхового ринку є важливим фактором економічної стабільності та соціального захисту населення. В умовах глобалізації, цифровізації та нових економічних викликів (зокрема, наслідків пандемії COVID-19, війни, кліматичних змін) страхування активно трансформується, інтегруючи інноваційні підходи для задоволення потреб споживачів [1]. Потягом останніх 10 років у світі спостерігається зростання електронної комерції у 5 разів. Декілька сфер індустрії фінансових послуг, такі як банківська справа та інвестиції, досягли значного успіху в адаптації до кіберпростору.

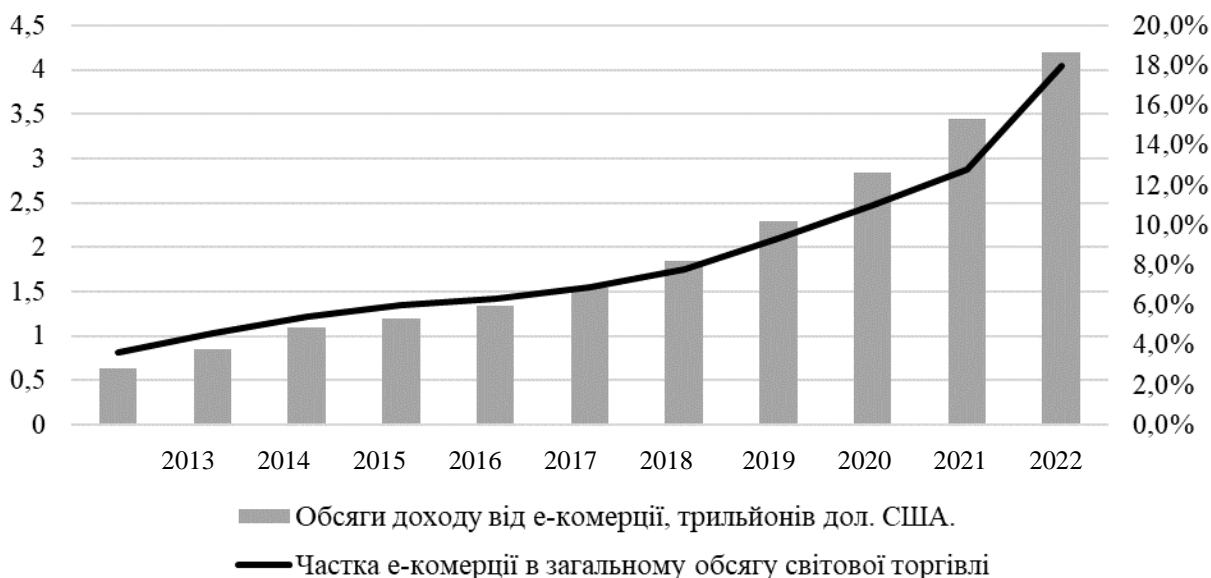

Рисунок 1 – Динаміка світового доходу від електронної комерції

Джерело: [1].

Страхова галузь, в свою чергу, відстає у впровадженні електронної комерції, небагато доступних пропозицій електронного страхування мають реальну цінність і що менше 1% усіх продажів страхування фактично здійснюються в Інтернеті [2]. Найбільш інноваційні страхові компанії у світі користуються такими технологічними інструментами: мобільні додатки для відслідковування страхового полісу, хмарні технології, штучний інтелект, аналіз великих обсягів даних, машинне навчання тощо. Звичайно це є дорого вартісною інвестицією, проте в таких умовах персонал звільняється від механічної роботи та проявляє свій розумовий потенціал у більш творчих завданнях, а страхувальники можуть самостійно керувати своїми полісами та зменшують свій контакт з представниками страхових компаній.

Зазначимо основні напрямки розвитку [3]:

1. Діджиталізація страхових послуг. Цифрові технології (мобільні додатки, штучний інтелект, Big Data) дозволяють автоматизувати процеси продажу, оцінки ризиків та врегулювання страхових випадків. Це сприяє спрощенню комунікації між страховими компаніями та клієнтами.

2. Мікрострахування. Популярність набирають послуги мікрострахування для малозабезпечених верств населення та малого бізнесу. Це особливо актуально у країнах, що розвиваються, та в умовах кризових ситуацій.

3. Персоналізація страхових продуктів. Використання аналізу великих даних дозволяє створювати індивідуальні страхові продукти, адаптовані до потреб окремих клієнтів, зокрема у сфері здоров'я, нерухомості та автострахування.

4. Розвиток кіберстрахування. Зі збільшенням кількості кібератак зростає попит на страхування від ризиків, пов'язаних із захистом даних та інформаційних систем.

5. Зелене страхування (екострахування). У відповідь на кліматичні зміни активно розвиваються страхові продукти, пов'язані з відшкодуванням збитків від природних катастроф, а також підтримкою екологічних ініціатив.

6. Інтеграція InsurTech. Поява стартапів InsurTech стимулює розвиток нових бізнес-моделей у страхуванні, таких як peer-to-peer страхування, гейміфікація послуг, блокчейн-технології тощо.

Незважаючи на значний прогрес, страхова галузь стикається з викликами, зокрема: підвищенням конкуренції між традиційними страховими компаніями та InsurTech-стартапами; необхідністю адаптації до нових регуляторних вимог; зміною споживчих очікувань, що потребує інноваційних підходів до взаємодії з клієнтами.

Отже, сучасні тенденції розвитку страхування відображають швидкі зміни у світовій економіці, технологіях та потребах суспільства. Інноваційні рішення у страхуванні сприяють підвищенню його доступності, гнучкості та

ефективності, водночас створюючи нові можливості для сталого розвитку галузі. Всі перелічені заходи покращення функціонуванням інтернет-страхування можуть викликати певні труднощі у процесі їх впровадження, адже вони безповоротно змінять систему надання страхових послуг. Проте всі вони залежать безпосередньо від страхових компаній та їх взаємодії між собою та безперечно гарантують збільшення доходу, кількості клієнтів та просування на ринку.

Література

1. Jingxuan Fang, Dong Xu. How the Internet Influences the Development of Modern Market Economy. American Journal of Industrial and Business Management, 2020. №10. pp. 1002-1012.

2. Метеленко Н.Г., Попова А.О., Оглобліна В.О., Сіліна І.В. Соціальне підприємництво в контексті економіко-екологічного інноваційного розвитку в напрямку повоєнного відновлення України. Соціальне підприємництво та традиційні форми бізнесу: монографія / За заг. ред. А.В.Переверзевої / Європейський проєкт EUROSECRET («Європейські практики соціального підприємництва: сталість, інклюзія та креативність»). ЗНУ. 2023. Запоріжжя: 2023. С. 49-65.

3. Tuhina Chattopadhyay. How Technology is Transforming Insurance Distribution Channels. 2020. URL: <https://www.mantralabsglobal.com/blog/intelligent-insurance-distribution-channels/> (дата звернення 04.12.2024)

УДК 004.9:35.07:336.1

Король С. А., к.е.н., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Метеленко Н. Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Журавель В. В., магістрант спеціальності 072 «Фінанси держави та підприємницьких структур» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ ТА ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ

Актуальним напрямком забезпечення вітчизняного розвитку є модернізація публічного (державного) управління. У сучасному світі інформаційних та цифрових технологій відбуваються постійні зміни та вдосконалення, саме тому

державна політика щодо змін та удосконалення процесів формування та реалізації функцій органами влади потребує постійної уваги науковців та практиків. Впровадження новітніх цифрових технологій дозволить реалізовувати нові процеси е-врядування. Розвиток е-врядування сприяє реалізації євроінтеграційних прагнень України. Використання таких інноваційних процесів дозволять підвищити ефективність взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування, із структурами бізнесу та активними членами громадянського суспільства, посилювати відкритість і прозорість діяльності представників влади. Особливо це стосується сфери управління державними фінансами.

Діджиталізація (цифрова трансформація) державних послуг є актуальною практично для всіх країн світу, проте наразі найбільш активними в цьому питанні є 15 країн, які впроваджують національні програми цифровізації. Серед країн-лідерів у цій галузі є Данія, яка фокусується на цифровізації державного сектору. Крім того, Сінгапур, Південна Корея, Нова Зеландія і Китай за допомогою програми «Інтернет плюс» здійснюють активну інтеграцію цифрових індустрій з традиційними. Зокрема, Південна Корея у рамках програми «Креативна економіка» зосереджується на розвитку підприємництва та людського капіталу, а Сінгапур розробляє програму «Розумна економіка», де головною метою є використання комунікаційних та інформаційних технологій. У цій країні ще у 2014 році за допомогою цифровізації у повсякденному житті розпочалася реалізація ініціативи Smart Nation з метою підвищення якості життя громадян [1]. Зарубіжний досвід діджиталізації державних послуг та діяльності органів публічної влади оцінюється через системи міжнародних рейтингів, таких як EGovernment Survey: E-Government for the People (EGDI) та Digital Economy and Society Index (DESI). Рейтинг DESI, до прикладу, порівнює принципи надання цифрових державних послуг європейськими урядами. Так, у минулому році, за даними ООН, зріс індекс взаємодії громадян з органами державної влади в режимі онлайн [2]. Такі країни як Нідерланди, Фінляндія та Данія продемонстрували високі результати за цим показником, оскільки через портали державних послуг із органами державної влади взаємодіють більше 90% Інтернет-користувачів у віці від 16 до 74 років. У той час як Італія, Болгарія та Румунія відстають у наданні державних послуг у електронному вигляді. Люксембург, Естонія та Мальта набрали понад 90 балів, показавши за цим показником найкращі результати. Усього 12 країн набрали понад 80% (Іспанія, Данія, Португалія, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія, Латвія, Австрія, Швеція, Люксембург, Естонія та Мальта). А Болгарія, Угорщина, Греція та Румунія за цим показником отримали менше 60% [3]. Стосовно рейтингу EGDI, то його очолює Данія. Всі жителі та підприємства мають особистий кабінет для спілкування з урядовими органами в реальному часі. З 2015 року всі громадяни Данії повинні були обов'язково взаємодіяти з державними органами влади через Інтернет. Зараз 95% домогосподарств мають доступ до Інтернету, а кожен громадянин отримав цифровий паспорт (цифровий

ID). Усі державні органи та муніципалітети з'єднані в одну мережу, що сприяє взаємодії через єдиний особистий кабінет з усіма державними та комунальними установами [4].

Підприємства мають можливість не лише комунікувати, але й надсилати звіти, розраховувати податки, отримувати виписки та проводити операції через Інтернет. Електронне відправлення та отримання документів забирає лише кілька хвилин, і ця система, загалом, дозволяє щорічно зекономити 10-20% коштів бюджету на користь фінансування потреб публічного управління [5]. Данія активно впроваджує проактивні послуги, такі як пропозиції щодо подальших освітніх програм для громадян після закінчення навчання.

Ефективне впровадження інновацій відбувається у три етапи: інституціоналізація, коли зміни стають стійкою частиною поведінки більшості; прийняття, що передбачає зміну ставлення та поведінки для відповідності очікуванням; готовність, яка визначає рівень готовності виконати бажану дію або досягти поставленої мети, а також подальший розвиток процесу. Вона є фундаментом майбутніх змін і перетворень.

Глобальним трендом є діджиталізація держави, що включає цифровізацію операцій державних компаній та держави в цілому. Ця діджиталізація спрямована на підвищення рівня життя, зростання добробуту та максимізацію створення вартості в економіці. Це завдання передбачає два основні напрями: діджиталізацію державного управління, що включає цифровий документообіг, а також принципи «цифровий за замовчуванням» і «цифровий у першу чергу», а також перегляд неефективних процесів [6].

Загалом, діджиталізація державних послуг охоплює весь спектр послуг: – взаємодію уряду з бізнесом – G2B; – взаємодію уряду з громадянами – G2C; – внутрішню взаємодію державних структур – G2G. Отже, для виконання вимог Угоди про асоціацію України та Європейського Союзу велике значення має досвід країн Європейського Союзу у сфері діджиталізації державних послуг.

Ефективність цього процесу залежить від правового регулювання таких аспектів як використання електронного підпису, функціонування інфраструктури для інформаційно-технологічної взаємодії інформаційних систем, стандартизація надання державних послуг та регулювання процедур у електронній формі, доступність електронних державних послуг для органів влади і юридичних та фізичних осіб, захист персональних даних одержувачів державних послуг та юридична значущість електронного документообігу.

Збройна агресія російської федерації завдала шкоди всім елементам соціальної сфери України, в тому числі і економіці. Незважаючи на це, наша держава намагається і надалі будувати оптимальну бюджетну політику, що є важливою складовою економічної, з урахуванням позитивного досвіду інших країн світу, враховуючи особливості воєнного стану в країні. Адже ефективність

бюджетної політики в будь-якій країні залежить від особливостей її бюджетного процесу, в тому числі, і на місцевому рівні.

На кожній стадії бюджетного процесу вирішуються питання, які не можуть бути розглянуті в інший час. Зокрема, питання надання міжбюджетних трансфертів, закріплення процентних відрахувань від загальнодержавних податків та зборів вирішуються на стадії складання бюджету, а остаточно затверджуються на стадії прийняття закону про Державний бюджет України. Відкриття та реалізація бюджетних асигнувань здійснюється на стадії виконання бюджету та лише після його затвердження тощо [7, с. 179]. Низька якість бюджетного процесу в Україні зумовлена рядом причин, зокрема, встановленим порядком планування бюджету. В Україні процедура планування бюджету реалізується за схемою «згори-донизу», тобто спочатку затверджується державний бюджет, у якому визначаються основні доходні джерела місцевих бюджетів, а потім плануються місцеві бюджети.

Така процедура є не зовсім оптимальною, адже в умовах достатнього рівня автономності місцевих бюджетів, затвердження бюджету державного рівня та затвердження місцевих бюджетів – це складові двох самостійних бюджетних процесів. Це одна із причин, яка призводить до дисбалансу доходів і видатків державного та місцевих бюджетів, що в Україні приймає форму бюджетного дефіциту [8]. Якщо звертати увагу на основні складові бюджетного процесу в Європейському монетарному союзі, то, визначаючи його, береться до уваги такий показник, як довгострокова стабільність, під якою розуміється ключовий фактор у питаннях інфраструктури для здійснення ефективної бюджетно-податкової політики [9, с. 288].

З врахуванням цього показника і відбувається визначення основних складових бюджетного процесу у розвинутих країнах світу. Адже на ринках, що розвиваються, впевненість у стабільності бюджетної політики має прямий вплив на відсоткові ставки та ключові макроекономічні показники. Слушно зазначити, що на теперішній час провідні європейські країни наділяють місцеві органи влади дуже високим рівнем фінансової автономії, що дозволяє останнім практично не залежати або слабко (незначно) залежати від бюджетів центральної адміністрації [10, с. 69]. При цьому для всіх розвинутих зарубіжних країн закономірним є поділ місцевих бюджетів на два самостійні функціональні види місцевих бюджетів, кожен з яких має власні доходи.

Одним із різновидів місцевих бюджетів є місцевий поточний (адміністративний) бюджет, доходи якого формуються за рахунок місцевих податків і зборів, платежів, загальних субсидій, що надаються державною владою, та інших доходів. Іншим різновидом місцевих бюджетів є місцевий бюджет розвитку (інвестиційний бюджет). На відміну від першого різновиду місцевих бюджетів доходи другого формуються за рахунок банківських кредитів, муніципальних (комунальних) позик, інвестиційних субсидій, що надаються

державною владою, та інших джерел. При цьому рівень інвестицій повинен відповідати граничному продукту від приватного споживання. Якщо національна економіка не може підтримувати повне використання її продуктивних ресурсів, доцільним є застосування бюджетно-податкової політики з кейнсіанськими ефектами. Якщо видатки бюджету є єдиним доступним інструментом, то підвищення їх рівня з метою стимулювання попиту на незадіяні продуктивні ресурси є оптимальним інструментом, навіть якщо гранична вартість суспільних благ низька [11, с. 30-31].

Аналізуючи досвід інших країн щодо побудови бюджетного процесу, наголосимо, що у переважній більшості західноєвропейських країн бюджетний процес починається в центральних міністерствах заздалегідь до початку бюджетного періоду – за 11-13 місяців до його настання, тобто робота починається у перший місяць року, що передує плановому. А проєкт бюджету надається парламенту за 3-4 місяці до початку планового року. Тому формування проєкту бюджету займає не менше 10 місяців. Такий підхід дозволяє врахувати пропозиції усіх бюджетів місцевого рівня, прорахувати прогнозовані показники та прийняти виважене рішення. З метою уніфікації бюджетного процесу в європейських країнах було прийнято Пакт про стабільність і зростання (Пакт) [12], що містив резолюцію Ради Європи та дві постанови Ради міністрів Європейського Союзу від 1997 року. Зазначений документ був призначений забезпечити імплементацію Маастрихтського договору в сфері багатостороннього бюджетного нагляду та координації, для дотримання країнами-учасницями Економічного і монетарного союзу бюджетної дисципліни після запровадження єдиної валюти [13, с. 2]. У Пакті було деталізовано правила та процедури забезпечення бюджетного процесу, бюджетної дисципліни та її дотримання. Ним передбачалося створення механізму раннього попередження деструктивних процесів у бюджетній політиці та наголошено на середньострокових бюджетних планах [9, с. 294]. Метою такого механізму було посилення бюджетного нагляду та координації економічної політики між окремими державами.

Таким чином, проаналізувавши зарубіжний досвід формування бюджетного процесу на місцевому рівні, можна стверджувати, що бюджетний процес будь-якої країни характеризується певними особливостями, які відображають специфіку регулювання національної економіки, структуру внутрішнього виробництва та засоби впливу на розвиток фінансової системи. Крім того, в кожній національній економіці цей процес відбувається за різних умов і дає різні результати. Сучасні світові тенденції характеризуються зростанням значення децентралізації в організації місцевих фінансових систем та змінами в бюджетних процесах на місцевому рівні. Кожна розвинена країна світу намагається побудувати такий бюджетний процес, який виявиться найбільш ефективним для її національного контексту та не буде суперечити міжнародним нормам.

Література

1. Досвід Сінгапуру та Лондона – ключ до побудови в Україні «розумних» міст, голова SmartCity.UA Ю.Назаров. URL: <https://kievvlav.com.ua/news/opyt-singapura-i-londonaklyuch-k-postroeniyu-v-ukraine-unnyh-gorodovglava-smartcity-ua-yurij-nazarov?noredirect=true> (дата звернення: 11.10.2024).
2. The Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://digitalstrategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 10.10.2024).
3. E-Government Development Index (EGDI). URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-GovernmentDevelopment-Index> (дата звернення: 10.10.2024).
4. Чукут С.А., Полярна В.Л. Основні напрями та пріоритети надання електронних послуг в країнах Європейського союзу: на прикладі Данії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. №12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1015> (дата звернення: 10.10.2024).
5. Цифрові послуги у Данії. 23.03.2024 р. URL: <https://lifeindenmark.borger.dk/apps-and-digital-services/digital-services-in-denmark>. (дата звернення: 10.10.2024).
6. Мерзляк А.В., Боклаг В.А., Віхорт Ю.В. Зарубіжний досвід розвитку системи електронних публічних послуг в умовах розбудови інформаційного суспільства. *Держава та регіони*. 2021. №1 (71). С. 136-142.
7. Фінансове право: підручник / О.О. Дмитрик, І.Є. Криницький, О.А. Лукашев та ін. за ред М.П. Кучерявенко. Харків: Право, 2017. 374 с.13.
8. Бюджетна система: навч. посіб. / Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін., за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2014. 296 с. URL: https://pidru4niki.com/1270081764508/finansi/byudzhetniy_protse_zagalnoderzhavnomu_mistsevomu_rivnyah. (дата звернення: 10.10.2024).
9. Fatás A., Mihov I., Alesina A. The Euro and Fiscal Policy. Europe and the Euro. [ed. A. Alesina, F. Giavazzi]. *National Bureau of Economic Research*; University of Chicago Press, 2010. P. 287–324.15.
10. Разуваєва Д.В. Вітчизняний та зарубіжний досвід формування місцевих бюджетів. *Управління розвитком*. 2014. № 10. С. 69–71.
11. Mankiw N.G., Weinzierl M. An Exploration of Optimal Stabilization Policy. *Harvard Business School*, 2011. WP. P. 11–13.
12. Stability and Growth Pact: Council of the European Union, 17 June 1997. Official Journal C 236, 2 Aug. 1997. P. 0001–0002.19.
13. Menguy S.A dynamic rule applied to the threshold imposed on the European budgetary deficits. *Journal of Policy Modeling*. 2007. Vol. 30 n. 6. P. 1093–1105.

Секція 3. Сучасний розвиток економіки, організації та управління підприємствами

УДК 339.9:334(477)

Остапенко Р.М. канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет, м. Харків

Бірченко Н.О. канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет, м. Харків

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми впливу міжнародних економічних відносин на розвиток підприємств в Україні сьогодні є безперечною. Швидка глобалізація та зростаюча інтеграція України у світову економіку створюють як значні можливості, так і серйозні виклики для українського бізнесу. Успіх українських підприємств у сучасному світі значною мірою залежить від їхньої здатності адаптуватися до міжнародних стандартів, конкурувати на глобальному ринку та ефективно використовувати переваги міжнародної співпраці.

Процес інтеграції України в глобальну економіку характеризується зростанням обсягів міжнародної торгівлі, активізацією прямих іноземних інвестицій та участю в міжнародних економічних організаціях. Глобалізація, як ключовий фактор, створює нові можливості для українських підприємств, відкриваючи доступ до нових ринків, технологій та капіталу. Водночас, вона посилює конкуренцію та вимагає від українських компаній підвищення конкурентоспроможності, впровадження інновацій та адаптації до мінливих умов світового ринку.

Міжнародна торгівля є важливим двигуном економічного зростання, забезпечуючи доступ до ресурсів, товарів та послуг з усього світу. Прямі іноземні інвестиції відіграють ключову роль у модернізації української економіки, трансфері технологій та створенні нових робочих місць. Участь України в міжнародних організаціях, таких як Світова організація торгівлі (СОТ) та інші, сприяє інтеграції в глобальну економічну систему та забезпечує доступ до міжнародних стандартів та механізмів врегулювання торговельних спорів. Однак, для успішної участі в міжнародних економічних відносинах, українські підприємства повинні враховувати специфіку міжнародного бізнесу, використовувати ефективні стратегії міжнародної маркетингової діяльності та бути готовими до адаптації до мінливих умов світового ринку.

Вплив міжнародної торгівлі залежить від розміру та галузевої приналежності підприємства. Великі підприємства з потужною експортною інфраструктурою та досвідом роботи на міжнародних ринках мають більше можливостей для успіху. Малі та середні підприємства (МСП) стикаються з більшими труднощами, оскільки потребують додаткової підтримки у вигляді фінансування, консультацій та доступу до інформації.

Державна експортна підтримка та допомога міжнародних організацій відіграють важливу роль у розвитку українських підприємств. Держава може надавати фінансову допомогу, гарантії експортних кредитів, проводити маркетингові дослідження та сприяти усуненню торговельних бар'єрів. Міжнародні організації, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) та Міжнародний валютний фонд (МВФ), надають фінансову та технічну допомогу українським підприємствам.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) відіграють ключову роль у розвитку української економіки та окремих підприємств, сприяючи модернізації, технологічному прогресу та створенню робочих місць. Основними джерелами ПІІ для України є країни Європейського Союзу, а також США та інші розвинені держави. Найбільші інвестиції спрямовуються у такі галузі, як енергетика, сільське господарство, ІТ-сектор та фінанси. ПІІ сприяють підвищенню продуктивності праці завдяки впровадженню нових технологій та менеджменту, а також стимулюють інноваційну діяльність.

Вплив ПІІ на створення робочих місць є значним, хоча і нерівномірним. Деякі галузі, що отримують значні інвестиції, створюють висококваліфіковані робочі місця, тоді як інші – менш кваліфіковані. Однак, загалом, ПІІ сприяє зростанню зайнятості в країні. Крім того, ПІІ можуть позитивно впливати на рівень заробітної плати, підвищуючи її у галузях з високою конкуренцією та потребою у кваліфікованих кадрах.

Проте, залучення ПІІ в Україну супроводжується рядом викликів. Серед них – нестабільність політичної та економічної ситуації, корупція, недостатньо розвинена інфраструктура та бюрократичні перешкоди. Ці фактори можуть знижувати інвестиційну привабливість країни та ускладнювати роботу іноземних компаній. Для успішного залучення ПІІ необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат, що включає в себе прозорі та стабільні правила гри, боротьбу з корупцією, розвиток інфраструктури та спрощення процедур реєстрації та ведення бізнесу. Забезпечення правової захищеності інвестицій є також ключовим фактором для залучення іноземного капіталу. Ефективне використання ПІІ потребує також стратегічного планування з боку держави, що враховуватиме потреби національної економіки та її інтеграцію у світову економічну систему.

Дослідження впливу міжнародних економічних відносин на розвиток українських підприємств показало, що глобалізація створює як значні можливості, так і серйозні виклики. Експорт та імпорт, прямі іноземні інвестиції та участь у

міжнародних організаціях є ключовими факторами, що впливають на економічне зростання та конкурентоспроможність вітчизняного бізнесу. Однак, нестабільність політичної та економічної ситуації, корупція та недостатньо розвинена інфраструктура обмежують потенціал українських підприємств.

Література

1. Кузьменко Л. О. Глобалізація і національні економіки: Україна в системі міжнародних економічних відносин. *Економіка України*. 2020. № 8. С. 32–45.
2. Колісник А. В. Роль прямих іноземних інвестицій у розвитку підприємницького сектору України. *Фінанси України*. 2020. № 5. С. 46–57.

УДК 338.246.8(477)

Духовна О.І., викладач, спеціаліст вищої категорії Запорізького авіаційного фахового коледжу ім. О. Г. Івченка, м. Запоріжжя.

Присяжна В.Ю., викладач, спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист» Запорізького авіаційного фахового коледжу ім. О. Г. Івченка, м. Запоріжжя.

Ткаленко В.М., викладач, спеціаліст вищої категорії, «викладач-методист» Запорізького авіаційного фахового коледжу ім. О. Г. Івченка, м. Запоріжжя.

Гура В., студентка 3 курсу спеціальності 051 «Економіка» Запорізького авіаційного фахового коледжу ім. О. Г. Івченка, м. Запоріжжя.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

2022 рік увійде до історії, як рік величезних випробувань і втрат в Україні. Держава зазнала масових руйнувань, людського горя та страждань, внаслідок повномасштабного військового вторгнення російської федерації. Та вітчизняна економіка, у тому ж таки 2022 році, спромоглася зберегти значну частку власного потенціалу, а світ став свідком небаченої ситуації, в умовах продовження ворожих нападів, 2023-2024 р.р. стали початком відновлення країни. І питання формування майбутнього незалежної України, як сильної європейської країни, з потужною промисловістю та розвиненою економікою, є актуальним як ніколи.

Роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників зосереджені на вивченні питання сучасного розвитку економіки України та в повоєнний період. Американський економіст, старший науковий співробітник Atlantic Council Андерс Ослунд пише про те, що Україна в умовах війни стійко тримає економіку [5].

Стійкість економіки України під час війни регулярно відзначають міжнародні оглядачі, включаючи експертів Світового банку та МВФ.

Так, у своїй промові в американському аналітичному центрі (Атлантична Рада 4 червня 2024р.) заступник міністра фінансів США Brent Neiman змалював обнадійливу картину економіки України. «Економіка адаптується», каже Німан, і наводить кілька свідчень цього:

«- Виробництво перемістилось в галузі, які є менш концентрованими, такими як ІТ, адже концентровані центри виробництва важче захистити від ракет та дронів.

- Будівництво відчутно впало, а от галузі зв'язку та фінансів відновились до 96% від довоєнного рівня.

- Українські підприємці, адаптуючись до нових реалій, швидко реєструють нові компанії: в першому кварталі 2024 року зареєстровано 74 тисяч нових підприємств, що є більшим ніж перед війною.

- Пасажиропотік на залізниці повернувся до довоєнного рівня.

- Банківська система працює, обережно усуваються обмеження, введені одразу після повномасштабного вторгнення».

Також Німан відзначив важливість дозволу НБУ для банків використовувати хмарний сервіс на основі устаткування, розташованого за кордоном, а також програми, що забезпечує роботу банків під час блекаутів [5].

На думку А. Завербного та М. Паращич фундаментом для стратегії відбудови української економіки у післявоєнний період мають стати такі напрями, як запуск нових виробництв, державна підтримка виходу на зовнішні ринки, виробництво воєнної продукції [1].

В той же час, незважаючи на значну кількість досліджень, питання проблеми сьогодення та післявоєнної відбудови української економіки залишається відкритим і потребує подальших досліджень та аналізу.

Для всього світу Україна сьогодні є свідченням стійкості та адаптивності в умовах війни, відновлення та поступового розвитку.

Війна суттєво скоротила виробничий потенціал держави. За оцінками Світового банку, збитки економіки України перевищують сотні мільярдів доларів. За підсумками 2022 року економіка України втратила близько 30% ВВП, що є найбільшим падінням за всю історію незалежності. У 2023 році економічний спад продовжився, однак темпи падіння значно сповільнилися завдяки зовнішній фінансовій підтримці та зусиллям українських підприємців.

«Попри війну, країна виграла від більшого, ніж очікувалося, відновлення та стійкого імпульсу реформ», – зазначив Міжнародний валютний фонд у цілком типовому підсумку за грудень 2023 року, точніше-економіка зросла на 19,5 відсотка в річному обчисленні у другому кварталі та на 9,5 відсотка в третьому кварталі.

У серпні 2024 року ВВП зріс на 3,5% у річному вимірі, за даними Міністерства економіки. За 8 місяців 2024 року зростання ВВП оцінюється на рівні 3,9% у річному вимірі. Це відповідає очікуванням уряду [3].

«Україна підтримує відносно відкритий валютний ринок із плаваючим обмінним курсом, який залишався відносно стабільним. Міжнародні валютні резерви України наразі вищі, ніж будь-коли, і становлять близько 40 мільярдів доларів

Також до позитивних чинників, які впливали на економічне зростання можна віднести і стабільну роботу українського морського коридору. Податкові надходження перевищують очікувані, а пенсії та зарплати виплачуються вчасно. Україна нарешті тихо провела важливі та політично складні реформи верховенства права», – наголосила Перша Віцепрем'єр-міністерка України – Міністерка економіки України Юлія Свириденко [4].

Ключовими не розв'язаними проблемами лишаються високі безпекові ризики, а також наслідки руйнування енергетичної інфраструктури, логістичні проблеми, дефіцит кваліфікованих кадрів.

Отже, попри те, що війна продовжує ставити нові й нові виклики, та міжнародна допомога, стабільність банківської системи, програми підтримки бізнесу, допомогли країні не просто жити в таких умовах, а й впевнено будувати плани на майбутнє, відновлювати зруйновану інфраструктуру, сповільнювати інфляційні процеси, посилювати ділову активність.

Вітчизняні експерти та міжнародні організації послідовно поліпшують прогнози економічного зростання України як частини великого розвиненого світу, що інтегрована у світовий економічний та культурний простір, території інновацій, технологічної інтеграції і впровадження нових технологій.

Україна майбутнього – це країна з високою якістю життя громадян, країна добробуту і розвитку людського капіталу, світовий центр розвитку культури, сучасної освіти і науки;

Література

1. Завербний А. С., Паращич М. І. Формування стратегії відбудови економіки України в післявоєнний період. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 23–24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 483–484. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16380/1/конф_Одесса.pdf#page=483 (дата звернення: 06.09.2023).

2. Радіо Свобода. Новини. Мінекономіки <https://www.radiosvoboda.org/a/news-minekonomiky-zrostannia-vvp-try-kvartaly-2024/33163864>. (дата звернення: 18.10.24р.)

3. Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3884685-vvr-ukraini-za-piv-roku-zris-na-41-minekonomiki.html> (дата звернення: 17.10.24р.)

4. Економіка України під час війни працює напрочуд добре. Погляд. URL: <https://texty.org.ua/fragments/111482/ekonomika-ukrayiny-pid-chas-vijny-pracyuye-naprochud-dobre-poglyad/> (дата звернення: 11.11.24р.)

5. Правосуддя має бути готовим до інших справ. Голос Америки. URL: <https://www.holosameryky.com/a/mh-17-rechnytsia-voienni-zlochyny/7699078.html> (дата звернення: 16.07.24р.)

УДК 330.341.1:[338.49:316](477)

Паршин Ю.І., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Варавка Н.В., аспірантка кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІСЦЕ І РОЛЬ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасному світі цифрові інструменти стали невід'ємною частиною соціальної інфраструктури, трансформуючи способи надання послуг, комунікації та організації суспільного життя. Ця інтеграція технологій створює нові можливості для розвитку та вдосконалення соціальних сервісів.

Війна, яка триває в Україні, поставила перед суспільством нові виклики. Соціальна інфраструктура, зокрема освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, транспорт і комунікації, зазнала значних втрат, але водночас продемонструвала велику стійкість. В умовах кризи цифрові інструменти стали невід'ємною частиною підтримки та відновлення соціальної інфраструктури. Їхня роль полягає не лише в забезпеченні безперебійної роботи систем, але й у створенні нових можливостей для подолання наслідків війни.

Однією з основних функцій соціальної інфраструктури є надання послуг населенню, навіть у надзвичайних умовах. Цифрові платформи, такі як «Дія» та спеціалізовані системи електронного документообігу, дозволяють громадянам отримувати необхідні послуги дистанційно. Це включає реєстрацію переселенців, доступ до соціальних виплат, консультації з юридичних питань та отримання гуманітарної допомоги. Цифрові рішення також дозволяють державним органам ефективно управляти ресурсами, координувати дії на місцях і швидко реагувати на зміни в ситуації.

Війна змусила мільйони українських дітей і студентів перейти на дистанційне навчання. Цифрові інструменти, такі як платформи GoogleClassroom, Zoom та інші освітні сервіси, забезпечують безперервність навчального процесу. Вони не лише дозволяють учням здобувати знання, але й підтримують їхній моральний стан, створюючи відчуття стабільності. Адаптивні системи навчання з використанням штучного інтелекту допомагають враховувати індивідуальні потреби учнів і підвищувати ефективність засвоєння матеріалу.

В умовах обмеженого доступу до медичних закладів телемедицина стала важливим засобом надання медичної допомоги. Цифрові інструменти дозволяють лікарям консультувати пацієнтів дистанційно, а також слідкувати за станом здоров'я у реальному часі за допомогою мобільних додатків і спеціальних пристроїв. Крім того, цифрові платформи допомагають координувати розподіл гуманітарної медичної допомоги, забезпечуючи доступ до ліків і необхідного обладнання.

Цифрові інструменти активно використовуються для оцінки стану пошкодженої інфраструктури та планування її відновлення. Геоінформаційні системи (далі – ГІС) та аналіз даних зі супутників дозволяють точно визначати масштаби руйнувань і ранжувати роботи з відновлення. Цифрові моделі допомагають прогнозувати потреби в ресурсах і визначати оптимальні шляхи для їх розподілу. Це дозволяє зменшити витрати часу та коштів на відновлення критичних об'єктів.

Соціальні мережі та цифрові платформи стали інструментами для підтримки соціальних зв'язків та комунікації. Вони дозволяють координувати дії волонтерів, об'єднувати громади та поширювати важливу інформацію серед населення. Також цифрові інструменти забезпечують зворотний зв'язок між владою та громадянами, що сприяє кращому розумінню потреб суспільства і швидкому реагуванню на них.

В умовах постійних атак, переміщення населення та руйнування критичних об'єктів, одним із рішень потреби в інноваційних підходах до управління соціальною інфраструктурою стало застосування штучного інтелекту (далі – ШІ), що дозволяє оперативно адаптуватися до змін, забезпечуючи стійкість і розвиток критичних систем. Одним із ключових напрямів використання ШІ є управління гуманітарною допомогою. Завдяки аналізу великих обсягів даних можна точно визначити, де і коли потрібна допомога. ШІ допомагає ефективно реєструвати внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), обробляти їхні запити на житло, роботу та соціальні виплати. За допомогою спеціалізованих платформ з використанням алгоритмів машинного навчання можна аналізувати потреби кожного переселенця та пропонувати персоналізовані рішення. Це значно знижує навантаження на органи соціального захисту і підвищує якість обслуговування. Система охорони здоров'я в умовах війни зазнала значних втрат. ШІ допомагає оптимізувати управління медичними ресурсами. Наприклад, алгоритми можуть прогнозувати потребу в медикаментах, ліжках у лікарнях або навіть розробляти

маршрути для евакуації поранених. Штучний інтелект підтримує розвиток дистанційної освіти. Платформи з адаптивним навчанням, які використовують ШІ, дозволяють дітям, навіть у зонах бойових дій, отримувати якісну освіту. Вони підлаштовуються під індивідуальні потреби учнів, забезпечуючи їхню активну участь у навчальному процесі.

Отже, після завершення активних бойових дій Україна зіткнеться з завданням відновлення зруйнованої інфраструктури. Штучний інтелект може допомогти у плануванні реконструкції соціальної інфраструктури, а використання цифрових технологій буде одним із перспективних напрямів у роботі в соціальній сфері.

Література

1. Кравчина О.Є. «Методики оцінки ефективності використання цифрових інструментів у навчальному процесі». *Інформаційний бюлетень* № 6, 2024 р. Інститут цифровізації освіти НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742508/>

2. Біла книга з регулювання ШІ в Україні. Червень 2024 р. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>

УДК 334.716:004

Оленіченко В.П., аспірант кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дуюн О.Д., студентка 3 курсу спеціальності 073 «Промисловий менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Зміна попиту на продукцію чи послуги змушує організації переглядати своє ставлення до організації існуючих бізнес-процесів. Ці перетворення можуть бути виражені у формі злиття, поділу, перетворення або комплексної зміни методів функціонування для вирішення проблем виживання або підвищення ефективності своєї роботи.

Метою таких заходів є поліпшення якісних показників підприємств за рахунок реформування систем організації та управління. Також зазначимо, що впровадження цифрових та інформаційних технологій позитивно впливає на ефективність організаційного управління [1]. Реформуванню, як правило, підлягають усі структурні елементи системи управління: апарат управління, механізм і процеси управління, а також засоби, що забезпечують ці процеси

управління. Вихідним компонентом реформування служить організаційна структура управління, у якій деякі елементи та функції можуть зникнути, а замість них створюються нові відносини між ланками та функціями у процесі реструктуризації.

Цифрові технології можуть бути вигідними для організацій, оскільки результатом їх впровадження є скорочення загальних витрат, простота та розширення можливостей підключення додаткових сегментів управління задля отримання конкурентних переваг у своїй діяльності. Цифрові технології дозволяють поза часом і простором надавати послуги з продажу товару або послуг, що дозволяє співробітникам підприємства працювати віддалено в будь-якій географічній точці світу, будучи підключеним до Інтернету з наявним необхідним програмним забезпеченням. Також вони можуть впливати на підвищення якості прийнятих рішень, а саме на підвищення кваліфікації співробітників, розширення їх прав та можливостей. Застосування цифрових технологій позитивно впливає на підвищення організаційної ефективності організацій, покращення якості та обслуговування клієнтів, а також створення нових продуктів та послуг або покращення продукту в результаті реінжинірингу бізнес-процесів [1].

Слід зазначити, що впровадження цифрових технологій вимагає також сприяння цифрової культури, яка підтримує ці зміни: тобто, організаційної культури, яка буде придатною для цифрової трансформації підприємства. Поняття організаційної культури широко використовується в дослідженнях інформаційних систем як засіб сприяння прийняттю та використанню нової інформаційної системи. При цьому важливо враховувати цифрову організаційну культуру як попередника організаційної ефективності за рахунок використання цифрових технологій.

Для застосування цифрових технологій та отримання від них практичної вигоди дуже важливо, щоб нові інструменти були зрозумілі, прийнятні та адаптовані співробітниками до їхньої повсякденної роботи. Якщо нова технологія не знайшла підтримки у персонала, її успіх неможливий, і підприємство марно витратить кошти на її реалізацію.

Слід зазначити, що основними причинами, які спонукають керівника зайнятися радикальними змінами існуючої структури організації, є:

- низький рівень ефективності функціонування підприємства – організація «втрачає» дохідність, явно недопрацьовує до потрібного рівня рентабельності, часто потрапляє в проблеми, відчуває труднощі у повноцінному проходженні інформації «згори донизу» та «знизу догори»;

- відставання від вимог ринку – сьогодні недостатньо того, що було вчора, а отже необхідне розширення асортименту продукції, впровадження нових товарних груп, застосування нових технологій, збільшення частки присутності на ринку, оптимізація витрат, чого в рамках діючої структури досягти неможливо;

- підготовка суттєвих змін у діяльності організації, які пов'язані з новою стратегією розвитку, коли спочатку готується структура, а вже після цього відбуваються кардинальні зміни, таким чином організація виявляється найбільш підготовленою до них;

- зростання плинності кадрів та незадоволеність персоналу умовами праці, що досить часто пояснюється проблемами структурування організації;

- думка клієнтів про досвід взаємодії з організацією, коли виявляються явні «провальні» моменти у створенні роботи клієнтської служби тощо.

Таких причин може бути значно більше. Завдання керівника своєчасно їх розпізнати, правильно ідентифікувати та пов'язати з неефективною організаційною структурою як із основною причиною їх виникнення.

Зазначимо, що недосконалість організаційної структури та бізнес-процесів можна виявити і безпосередньо без опитування клієнтів, діагностувавши їх власними силами або скориставшись послугами зовнішніх експертів-консультантів. Під час такої діагностики директор підприємства спільно з топ-менеджерами та ключовими спеціалістами (можливо за участю консультантів) проводять оцінку ефективності окремих структур підприємства.

Таким чином, впровадження цифрових технологій позитивно впливає на функціонування підприємств, значно скорочує витрати, а отже виробництво продукції чи послуг є більш рентабельним.

Література

1. Паршина О. А., Паршин Ю. І., Косарев В. М. Інформаційні системи і технології в управлінні об'єктами критичних інфраструктур: Навчальний посібник. Дніпро: УМСФ, 2024. 260 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/6512>.

УДК 338.246«364»

Добрик Л.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри «Фінанси, облік та психологія»,
Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро

Гордієнко М.А., магістрант кафедри «Фінанси, облік та психологія»,
Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро

ІНТЕГРАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Економічні кризи, що виникають через глобальні потрясіння, військові конфлікти, пандемії, кліматичні зміни, впливають на всі рівні економіки – від державних до приватних фінансів. В цих умовах забезпечення економічної

безпеки стає пріоритетним завданням, що вимагає спільних зусиль державного та приватного сектору, тільки завдяки координації та узгодженості дій можна мінімізувати негативні наслідки кризових явищ та сприяти відновленню економічної стабільності на рівні національної економіки.

Державна політика має зосередитися на створенні механізмів, що забезпечують безперебійне функціонування національної економіки. Війна призводить до зміни пріоритетів у державних видатках, де основна частина ресурсів направляється на забезпечення оборони та підтримку внутрішнього порядку. Однак важливим є також забезпечення стабільності підприємств, які можуть стати рушійною силою для відновлення економіки після завершення війни.

Приватний сектор, в свою чергу, є основним джерелом інвестицій, технологій та інновацій, здатних забезпечити необхідну економічну активність під час кризових умов. Для цього важливо створити такі умови, які дозволять приватним підприємствам продовжувати свою діяльність, незважаючи на воєнний стан та економічні труднощі, а це може включати зниження податкового навантаження, надання кредитних гарантій, субсидування частини витрат на виробництво та інші заходи підтримки.

Успішна інтеграція державної політики та приватного сектору залежить від ефективної координації на всіх рівнях управління. Одним із важливих кроків є формування спільних стратегій національного розвитку, що враховують специфіку воєнного стану. В цьому контексті роль держави полягає не лише в управлінні економічними ресурсами, але й у стимулюванні інвестицій та розвитку підприємництва через приватно-державні партнерства.

Невід'ємною частиною цієї стратегії має бути забезпечення продовольчої безпеки та стабільності енергетичних поставок. В умовах воєнного стану ці сектори стають надзвичайно вразливими, тому важливою є підтримка місцевих виробників, а також залучення приватних інвесторів до відновлення пошкоджених інфраструктурних об'єктів. Держава може стимулювати це через державні програми фінансування та кредитування.

Важливим аспектом є також захист внутрішнього ринку від зловживань та монополізму. В умовах нестабільності багато підприємств намагаються скористатися ситуацією для підвищення цін або обмеження пропозиції товарів і послуг. Тому державна політика повинна включати заходи контролю та регулювання ціноутворення, а також боротьбу з корупцією, щоб забезпечити рівні умови для всіх учасників економічного процесу.

Не менш важливим є забезпечення правового захисту підприємств та інвесторів. Воєнний стан може призвести до порушень прав підприємців, незаконних захоплень майна, збитків від військових дій. А отже, важливою є співпраця держави з приватним сектором у створенні правових механізмів, що дозволяють знижувати ризики та захищати інвестиції.

Інтеграція державної політики та приватного сектору має також включати інноваційний підхід до розвитку стратегічних галузей економіки, таких як інформаційні технології, охорона здоров'я, відновлювальна енергетика. Сучасні технології та інновації здатні не лише покращити ефективність економіки, але й забезпечити її стійкість у довгостроковій перспективі.

Особливу увагу варто приділити розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки ці підприємства є основою економіки будь-якої країни. В умовах війни малий бізнес стикається з найбільшими труднощами, тому підтримка цієї категорії підприємців через державні гранти, кредити та інші механізми стане важливим елементом відновлення економіки після завершення воєнних дій.

Інтеграція держави та приватного сектору має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку та соціальної відповідальності, це означає, що в рамках відновлення економіки необхідно враховувати не лише фінансові показники, а й екологічні, соціальні та етичні аспекти, забезпечуючи таким чином збалансований розвиток країни в умовах війни та після її завершення.

Таким чином, інтеграція державної політики та приватного сектору є ключовою для забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану і вимагає тісної співпраці, ефективної координації дій та швидкого реагування на зміни в економічній ситуації.

Література

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v> (дата звернення: 15.11.2024 р.).

2. Козловський С., Горун С., Мамашвілі Л. Підвищення економічної безпеки держави на основі інноваційних та цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*. Одеса, 2024. № 59. С. 1-8.

УДК 334.716:005.336.1

Паршин Ю.І., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасне виробниче підприємство як об'єкт управління є складною, ієрархічною та багатофакторною системою. До головних завдань з управління промисловим підприємством належить цілеспрямований вплив на параметри

об'єкта та процесів, що відбуваються з його участю, задля досягнення певних поставлених цілей. Ефективне управління є таким при якому можна стверджувати, що виробниче підприємство досягає поставленої мети з показниками, значення яких перебувають у плановому діапазоні, виробничі процеси виконуються у намічені терміни та при раціональному використанні можливих ресурсів. У той же час, на виробничу систему одночасно діє множина різних факторів, а пошук рішень, з метою підвищення ефективності управління виробництвом, має постійний характер.

Промислове підприємство є складним та цілісним організмом, функціонування якого необхідно забезпечувати збалансовано. Ефективність системи управління промисловим підприємством доцільно проводити за двома напрямками. До першого напрямку можна віднести оцінку ефективності системи управління підприємства як складової частини зовнішнього середовища, а саме у порівнянні з якістю роботи підприємств даної галузі. Другий напрям дає оцінку ефективності системи управління з погляду внутрішнього середовища, тобто з погляду експертної оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності та раціональності використання матеріально-технічних та людських ресурсів [1, 2].

Формування методів оцінки ефективності системи управління підприємства доцільно розпочинати з точки зору впливу зовнішніх факторів впливу, тобто оцінки ефективності системи управління як складової зовнішнього середовища. Приймаючи до уваги, що система управління підприємством, як правило, складається з таких основних складових підсистем: управління основними та оборотними коштами; управління фінансовими ресурсами; людським капіталом; виробництвом; дослідженнями та розробками та управління реалізацією продукції.

Крім зазначених складових підсистем до складу може додатково включатися підсистема управління охороною праці та довкілля, управління маркетинговою діяльністю, та інші, в залежності від того, на яких аспектах зосереджено увагу експертів у процесі оцінки ефективності функціонування системи управління промисловим підприємством. Для проведення оцінки ефективності загальної системи управління, з точки зору впливу зовнішнього середовища, необхідно провести оцінку ефективності та якості роботи окремих підсистем управління.

Враховуючи те, що показники, які запропоновані до розгляду не мають чітких параметрів, то якість роботи підсистем управління пропонується оцінювати за допомогою експертів, а саме проведення експертного оцінювання. Також необхідно зазначити, що проведення експертизи це процес, який вимагає чіткого дотримання певних методик та підходів для забезпечення об'єктивності, точності та достовірності результатів. Загалом процес проведення експертизи включає такі етапи:

- підготовчий етап, має такі задачі: визначення цілей та завдань експертизи, вибір та визначення експертів та збір даних та інформації;

- аналіз та оцінка, має такі складові: первинний аналіз, який включає ознайомлення з матеріалами та попередній аналіз даних; визначення методики оцінки; порівняльний аналіз отриманих даних з еталонними значеннями, стандартами або аналогами;

- підготовка результатів експертизи, сюди входить: обґрунтування висновків, документування, а також рецензування і верифікація;

- прийняття рішень та рекомендації: роз'яснення отриманих результатів та їх значимість для зацікавлених сторін і розробка рекомендацій з подальших дій на основі отриманих висновків.

- контроль і моніторинг, включає: моніторинг прийнятих до виконання рекомендацій та оцінку їх ефективності, та корегування результатів такого моніторингу в разі необхідності.

Менеджери рентабельних виробництв безперервно оцінюють свою ефективність та намічають шляхи її підвищення. Аналіз ефективності варто починати з визначення цілей та пріоритетів поточного та наступного етапів діяльності. Також менеджмент підприємства має фіксувати перелік проблем та вузьких місць у бізнес-процесах, причини відхилення показників від нормативних значень. Важливо детально розглянути розмежування відповідальності підрозділів підприємства, їх функціонал та фактичну завантаженість. Необхідно виявити як випадки дублювання подібних функцій різними відділами та департаментами, так і проблеми, які ніхто з виконавців не вважає своїми, оскільки вони знаходяться на стику суміжних підрозділів.

Отже, одним із основних факторів розвитку будь-якого промислового підприємства є постійне вдосконалення організації управління. При цьому щоб забезпечувати виживання підприємства в сучасних умовах, управлінському персоналу необхідно, перш за все, вміти реально оцінювати стан як свого підприємства, так і потенційних конкурентів, у тому числі й ефективність управління.

Література

1. Думанська К., Желавська Н. Менеджмент промислових підприємств України на галузевому рівні. *Сталий розвиток економіки*, 2024. № 2(49), С. 270-274.

2. Гудзь П., Гудзь М., Чернятін М. Оцінка ефективності управління промислового підприємства на основі фінансових показників діяльності. *Управління змінами та інновації*, 2022. № 3, С. 27-32.

Фурманюк І. Г., аспірант III курсу кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки, Державний податковий університет, м. Ірпінь

ПРИНЦИПИ ПЛАНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОСТКОНФЛІКТНИХ ТЕРИТОРІЙ

Сучасний світ стає дедалі вразливішим і нестабільним, причиною такої ситуації є і економічні кризи, і різні соціальні конфлікти локального та регіонального масштабу, і стихійні лиха, і техногенні катастрофи, а також безумовно й військові конфлікти. Реабілітація постконфліктних територій, їх реінтеграція в політичне, економічне та культурне життя, за умови активної підтримки світової спільноти, належить насамперед до відповідальності самої держави та регіональних органів влади. Необхідно не тільки відновити всю постконфліктну інфраструктуру, а й створити нові, комфортніші умови для життєдіяльності всіх верств суспільства.

Зі звільненням окупованих територій у країні розпочнеться робота з оцінки збитків, завданих окупацією, а також обговорення різних аспектів постконфліктного відновлення. Наразі ці питання знову стають актуальними, і вчені та фахівці розглядають їх. Серед таких вчених слід відзначити Лібанову Е.М., Данилишина Б.М., Снігову О.Ю., Богашко О.Л., Устименко В.А., Григу В.Ю. та інших науковців які працюють у цьому напрямку. У той же час окремі питання відтворення територій, і особливо узагальнення основних принципів міського та територіального планування у поствоєнний період, потребують деяких уточнень.

Міське та територіальне планування має невід'ємне та фундаментальне економічне значення. Його можна віднести до потужного інструменту задля зміни форм та функцій міст та регіонів, щоб забезпечити ендогенне економічне зростання, процвітання та зайнятість, а також у задоволенні потреб всіх категорій населення [1–3]. При розгляді окремих аспектів відновлення економіки постконфліктних територій слід керуватись принципами, які слід враховувати при плануванні розвитку громад [3].

У світовій практиці відновлення постконфліктних територій відбувається за алгоритмом, при якому виконуються етапи з відповідними проблемними питаннями:

На першому етапі вирішуються проблеми з управління та безпеки (прибирання зіпсованих та інших боєприпасів, організація кордону та нагляд поліції, відновлення державної адміністрації);

На другому етапі вирішуються питання створення основної інфраструктури (будівництво основних транспортних та інженерних комунікацій, основних структур рекультиваційних систем);

На третьому етапі вирішуються питання відновлення діяльності соціальних служб (відновлення та реконструкцію населених пунктів – житлові будівлі, об'єкти освіти та охорони здоров'я та інших соціальних закладів, культурні та домашні об'єкти тощо);

На четвертому етапі вирішуються економічні питання (створення робочих місць, розширення ринків збуту продукції, асортименту послуг та інших аспектів що впливають на розвиток бізнесу).

У той же час розглядаючи глобально, у світовому масштабі, питання міського та територіального планування міжнародне товариство зазначає, що неможливо переоцінити важливість такого планування. Урбанізація набула стрімкого характеру, і до 2050 року кожна сьома людина житиме у місті [2]. Неправильні політика, планування та дизайн призводять до нераціонального просторового розподілу людей та діяльності, що обертається погіршенням стану навколишнього середовища, соціальною нерівністю, сегрегацією тощо.

Враховуючи важливість відбудови територій, і особливо в поствоєнний час, міжнародним товариством було розроблено «Міжнародні рекомендації з міського і територіального планування» які включають двадцять чотири основних принципи і ряд практичних рекомендацій, які базуються на фактичних даних та ефективній практиці й досвіді [2]. Ці принципи сформовані ієрархічно, вищий рівень охоплює такі сектори: міську політику та управління; міське і територіальне планування; компоненти міського і територіального планування, а також здійснення моніторингу міського і територіального планування.

Зазначені принципи базуються багатьох міжнародних документах, серед яких можна зазначити такі: резолюція 67/216 Генеральної Асамблеї ООН «Зміцнення Програми ООН населених пунктів»; резолюція конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20: Майбутнє, якого ми бажаємо» та низки інших документів. Практика місцевого економічного розвитку в передових країнах світу накопичила матеріал та знання які можна використовувати для планування стратегій, програм та проектів місцевого розвитку. Цей досвід має широке застосування і є важливим у багатьох аспектах та відповідає сьогодишнім реаліям та викликам.

Отже, відбудова постконфліктних територій є викликом для громадян, держави і взагалі всій системі, тому дотримання принципів відбудови надасть змогу допомогти у створенні проектів з високими стандартами і залучити міжнародні організації та інших донорів і інвесторів.

Література

1. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
2. International Guidelines on Urban and Territorial Planning (IG-UTP) Handbook. URL: <https://unhabitat.org/international-guidelines-on-urban-and-territorial-planning-ig-utp-handbook#>
3. Шкрабак І.В. Аспекти відновлення економіки постконфліктних територій. *Ефективна економіка*. 2020. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8278>.

УДК 338.47:656.2.025(477)

Руденко М.В., PhD, доцент кафедри «Фінанси, облік та психологія»
Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро

ЯКІСТЬ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЯК ОСНОВА БЕЗЗБИТКОВОСТІ ТА РОЗВИТКУ ПАСАЖИРСЬКОГО ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

Залізничний пасажирський транспорт є невід'ємною частиною транспортної системи України, забезпечуючи мобільність населення та сприяючи економічному розвитку регіонів. Проте сучасний стан залізничного транспорту характеризується зношеністю рухомого складу, неефективною організацією роботи та недостатньою увагою до якості обслуговування пасажирів. Зважаючи на існуючі проблеми, особливого значення набуває пошук шляхів стабілізації фінансового стану залізничного транспорту. Одним із ключових завдань стає впровадження інноваційних підходів до управління витратами і доходами залізничного транспорту та підвищення рівня обслуговування пасажирів, що дозволить не лише досягти точки беззбитковості, але й сформувати позитивний імідж залізничного транспорту як сучасного, комфортного та економічно ефективного виду перевезень.

Якість обслуговування на залізничному транспорті охоплює цілу низку аспектів: зручність користування, комфортність перевезень, надійність розкладів, безпеку пасажирів, швидкість обслуговування, а також інноваційність сервісів. Сьогодні більшість пасажирів в Україні очікують не лише базового рівня послуг, але й високого стандарту обслуговування, який відповідає сучасним міжнародним стандартам якості. Водночас, недоліки інфраструктури, застарілий рухомий склад, низька частка цифрових рішень у сфері обслуговування та низький рівень сервісу

є основними причинами зниження конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Залізничний транспорт має великий обсяг фіксованих витрат, пов'язаних з утриманням інфраструктури, рухомого складу, обслуговуванням, персоналом і безпекою. Зростання цін на енергоносії та інфляція суттєво збільшують ці витрати, що ускладнює досягнення беззбитковості. Тому навіть за умови стабільних доходів важливо мінімізувати ці витрати, оптимізувати використання ресурсів і покращити продуктивність на кожному етапі роботи, що дозволить знизити собівартість послуг і таким чином сприятиме досягненню беззбитковості діяльності залізничного пасажирського транспорту.

Доходи залізничного транспорту формуються переважно з продажу квитків, проте їх обсяг обмежений через низький рівень платоспроможності населення та зниження попиту, через конкуренцію з іншими видами транспорту. Потенціал залізничного транспорту для збільшення доходів обмежений через недостатню реалізацію додаткових послуг, таких як перевезення багажу, оренда комерційних площ на вокзалах, оренда рекламних площ, мобільні додатки для пасажирів, туристичні послуги та інші супутні сервіси. Відсутність належної організації цих послуг призводить до недоотримання значних коштів, які могли б бути використані для модернізації інфраструктури, покращення якості обслуговування та підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Досягнення точки беззбитковості є стратегічним завданням для пасажирського залізничного транспорту яке вимагає комплексного підходу, і включає як ефективне управління витратами, так і зростання доходів через підвищення якості послуг [2]. Основним чинником ефективності інноваційного розвитку залізничного транспорту є впровадження цифрових технологій, що дозволяє не лише оптимізувати внутрішні процеси, але й значно підвищити якість обслуговування пасажирів. Одним із важливих кроків у цьому напрямку є інтеграція інноваційних інформаційних систем на всіх етапах взаємодії з пасажиром [1]. Впровадження цифрових екранів та інтерактивних інформаційних систем в поїздах дає змогу ефективно покращити інформування пасажирів, забезпечити зручний доступ до актуальної інформації про маршрут, графік руху та зміни у розкладі. Ці технології дозволяють пасажиром отримувати оперативну інформацію в реальному часі, що значно підвищує рівень комфорту та задоволення від поїздки. Крім того, інтерактивні екрани можуть бути використані для надання додаткових сервісів, таких як інформація про доступні послуги, а також для рекламних і комерційних пропозицій, що може стати додатковим джерелом доходів для залізничного транспорту. Інтерактивні інформаційні системи та цифрові екрани допомагають знизити операційні витрати, і створюють додаткові можливості для залучення пасажирів, що є важливим фактором у досягненні беззбитковості. Також сприяють розвитку залізничного транспорту як

сучасного, інноваційного виду транспорту, здатного конкурувати з іншими видами транспорту у сучасному світі.

Підвищення якості обслуговування пасажирів є не лише засобом створення позитивного іміджу залізничного транспорту України, але й важливим економічним інструментом для досягнення точки беззбитковості. Інвестиції у комфорт, безпеку та інновації дозволять збільшити пасажиропотік, підвищити доходи та створити стійкий фінансовий базис для розвитку галузі.

Література

1. Руденко М.В. Цифрова трансформація пасажирського залізничного транспорту: оцінка ефективності встановлення цифрових екранів та впровадження інтерактивних інформаційних систем в поїздах. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. Науковий журнал. Кам'янське, 2024. № 1 (8). С. 82-94.

2. Ломотько Д.В., Лебедь Є.Ю. Удосконалення технології сервісного обслуговування пасажирів на станції в умовах швидкісного руху. *Збірник наукових праць УкрДУЗТ*. Харків, 2018. Вип. 175. С. 24-32.

УДК: 338.45:336.228.32

Ходус А. І., аспірант кафедри економіки Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ КОМПЛАЄНС-РИЗИКУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОДАТКОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На період дії воєнного стану в Україні та по 31 грудня року, в якому воєнний стан буде припинено або скасовано, для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства встановлюються особливості адміністрування податків [1]. Під висловом «добровільного дотримання податкового законодавства» розроблено єдині стандарти для визначення податкових ризиків за якими здійснюється аналіз діяльності суб'єктів господарювання на предмет здійснення операцій з ознаками ризику, в яких передбачені відповідні критерії оцінки підприємств в залежності від обраної системи оподаткування.

З урахуванням змін податкового законодавства в межах управління податковими ризиками для підприємств ключовими показниками є критерії оцінки комплаєнс-ризиків згідно яких здійснюється першочерговий аналіз ризикоорієнтованої податкової системи управління ризиками.

Джерелами інформації для критеріїв оцінки комплаєнс-ризиків є податкова звітність суб'єктів господарювання та податкова інформація наявна в

контролюючих органах. Відповідно, у разі неподання підприємством податкової звітності, необхідної для розрахунку критерії оцінки комплаєнс-ризиків, господарська діяльність зазначено підприємства визначається як потенційно ризикова діяльність.

Як елемент системи управління податковими ризиками на підприємстві критерії оцінки комплаєнс-ризиків дають змогу упередити та мінімізувати потенційні податкові ризики шляхом недопущення виникнення обставин та подій що призводять до відповідності критерія комплаєнс-ризиків.

Спільні вимоги критеріїв оцінки комплаєнс-ризиків до всіх категорій підприємств це відсутність: порушень строків подання звітності; рішення про включення до ризикових платників ПДВ; заборгованості зі сплати податків та ЄСВ; порушень граничних строків розрахунків за експортно-імпортними операціями протягом останніх 12 місяців; санкцій до платника податків та/ або його засновників (учасників), кінцевих бенефіціарних власників; процедур банкрутства або припинення діяльності; громадянства держави, що здійснює збройну агресію проти України, у платника податків та/ або його засновників (учасників), кінцевих бенефіціарних власників; змін щодо основного виду економічної діяльності протягом останніх 12 місяців. Також спільними вимогами до всіх категорій є відповідність критеріям залежно від обраної системи оподаткування та перебування на обліку більше 1 року [1].

Окремо за системами оподаткування підприємств передбачені критерії оцінки комплаєнс-ризиків на підприємствах що зазначені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Критерії оцінки комплаєнс-ризиків на підприємствах (юридичних особах) за системою оподаткування

Платники	Платники на загальній системі оподаткування	Платники єдиного податку III групи	Платники єдиного податку IV групи
рівень сплати податку на прибуток	≥ середній по галузі за останні 4 квартали		
рівень сплати ПДВ	≥ від середнього по галузі за останні 12 звітних періодів *		≥ від середнього по галузі за останні 12 звітних періодів
рівень заробітної плати	≥ за середню заробітну плату по галузі в регіоні, помножену на коефіцієнт 1.1 за останні 4 квартали, за умови наявності мінімум п'яти працівників		
рівень сплати податків		≥ середній по галузі	
Мінімальне податкове зобов'язання			Від'ємне значення різниці між сумою МПЗ та сплаченими податками і витратами на оренду земельних ділянок
Земля			орендованих ≥ 200 га або орендованої комунальної або державної власності ≥ 0,5 га

*крім платників, у яких експорт становить ≥ 25 загального обсягу постачання.

Джерело: складено автором на основі [1].

Відхилення від зазначених показників, на рівні контролюючого органу, визначає ймовірність відповідності підприємств податковим ризикам.

Отже, особливості податкового адміністрування надають підприємствам можливість здійснення розширеного внутрішнього податкового контролю. Використання критеріїв оцінки комплаєнс-ризиків на підприємствах в загальній системі управління податковими ризиками на підприємстві сформує основні маркери визначення та унеможливлення податкового ризику. Дотримання визначених державою критеріїв забезпечить підприємству зниження податкового навантаження, мінімізацію фінансово-економічних втрат та зниження рівню податкового контролю.

Література

1. Закон України №3813-IX від 18.06.2024 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей податкового адміністрування під час воєнного стану для платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства» / Верховна Рада України.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3813-IX#Text> (дата звернення 17.11.2024).

УДК 658:005.332.4]:615

Бухаріна Л.М., д.е.н., професор, директор Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, м. Запоріжжя

Гальчинський М.М., аспірант 2 курсу, спеціальності 073 «Менеджмент», Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентоспроможність фармацевтичного підприємства потребує комплексного підходу, який включає інновації у всіх аспектах діяльності – від наукових досліджень і розробок до стратегій маркетингу та управління ланцюгами постачання. Сучасні інновації у фармацевтичній галузі змінюють підходи до лікування, розробки нових препаратів, а також оптимізації виробничих та бізнес-процесів.

Проблеми та розвиток фармацевтичних підприємств є темою численних наукових досліджень українських авторів, серед них праці Гетьмана О.О.[1], Карпенка Н.В., Мнушко З.Н., Діхтяревої І.М., Яцкового Д.Р. Основні закономірності фармацевтичної галузі вивчались такими авторами, як Шевчук П.О., Дергалюк Б.В. [2], Вітюк А.В. та інші.

Доцільно зосередитись на визначенні основних аспектів, що впливають на зростання ефективності фармацевтичного підприємства:

- *цифровізація та автоматизація бізнес-процесів.* Впровадження цифрових платформ та технологій (штучний інтелект (ШІ), аналітика великих даних, хмарні обчислення тощо) допомагає покращити управління ланцюгів поставок, виробничі процеси, прогнозувати попит, а також оптимізувати фінансові та адміністративні процеси;

- *управління ланцюгами поставок.* Використання логістичних і складських систем, інтеграція ланцюгів поставок через SCM-системи дозволяє знизити витрати, відстежити рух товарів, забезпечити своєчасну доставку та покращити обслуговування клієнтів;

- *маркетингові стратегії.* Збільшують обсяг продажів завдяки використанню таргетованої реклами, активне просування бренду через цифрові канали (соціальні мережі, інтернет-реклами), проведення медичних семінарів, участь у міжнародних виставках, конференціях;

- *розширення на нові ринки.* Можливість збільшити обсяги реалізації продукції, що безпосередньо впливає на фінансові показники підприємства. Передбачає адаптацію продуктів до нових місцевих стандартів і вимог з урахуванням економічних регуляторних особливостей;

- *інновації в управлінні.* Сприяють ефективному використанню ресурсів, покращенню якості продукції, скороченню часу щодо просування нових препаратів на ринок та підвищенню конкурентоспроможності на глобальному рівні;

- *інвестиції в людські ресурси та інтелектуальний капітал.* Інвестування в навчання та розвиток співробітників допомагають компанії забезпечити високий рівень інновацій та покращити управлінські процеси.

- *інновації в дослідженнях і розробках.* Включають в себе розвиток нових технологій та форм лікарських засобів. Співпраця з науковими установами та іншими підприємствами, що скорочує час на розробку ліків, знижує витрати на дослідження та сприяє комерціалізації інновацій;

- *управління якістю та контроль за безпекою продукції.* Використання блокчейн-технологій забезпечує прозорість і безпеку в процесі виробництва та дистрибуції ліків, зменшує ризик підробок та покращує контроль якості продукції. Впровадження систем якості, сертифікація за міжнародними стандартами (ISO, GMP) сприяють підвищенню довіри споживачів і медичних установ;

- *екологічні ініціативи та сталий розвиток.* Впливають на скорочення екологічного сліду на всіх етапах виробництва (від добування сировини до утилізації відходів), стає важливим конкурентним фактором.

Наведені напрями вказують на трансформацію фармацевтичної галузі та розвиток принципово нових правил конкурентоспроможності. На нашу думку, питання підвищення конкурентоспроможності фармацевтичного підприємства потребує більш глибокого дослідження та аналізу. Адже головним завданням учасників фармацевтичного бізнесу є розробка ефективних стратегій підвищення стійкості та розвитку бізнесу з урахуванням загальних перспектив вітчизняної та світової фармацевтики.

Компанії, які успішно інтегрують ці фактори, зможуть значно покращити свою конкурентоспроможність і стати лідерами на фармацевтичному ринку.

Література

1. Гетьман О.О. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності підприємства на засадах маркетингу: монографія. Дніпропетровськ: ДДФА, 2020. 208 с.
2. Шевчук П.О., Дергалюк Б.В. Перспективи розвитку підприємств фармацевтичної промисловості в Україні. Економіка та суспільство. 2022. 38 с.
3. Огляд фармринку за підсумками 2022 р. Аптека. ua щотижневик (2022). URL: <https://www.apteka.ua/article/580346> (дата звернення: 20.09.2024).
4. Інфографічний довідник «Фармацевтика України 2021» (2021). Дослідження фармацевтичного ринку України: у фокусі концентрація ринку. URL: <https://www.darnitsa.ua/api/pharma-directory/pharmacevtyka-ukrainy> (дата звернення: 20.09.2024).

УДК 338.48:336.02

Парубець О.М., д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

Струк А. В., здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

В умовах цифровізації економіки і суспільства туристичний бізнес активно використовує цифрові продукти і технології для підвищення рівня конкурентоспроможності та якісного і своєчасного задоволення зростаючих вимог споживачів туристичних послуг. Суттєва цифрова трансформація туристичної галузі розпочалася після коронакризи 2020 року і продовжується по цей час, не дивлячись на складнощі функціонування в умовах впровадження військового стану.

Впровадження цифрових технологій потребує значної суми інвестицій, залучити які представники туристичного бізнесу можуть завдяки використанню інноваційних фінансових інструментів. Залучення прямих внутрішніх і зовнішніх інвестицій в розвиток туризму є складним процесом, особливо якщо мова йде про стартап-проекти. В умовах зниження бюджетного фінансування туристичної галузі, погіршення інвестиційної привабливості окремих туристичних дестинацій, відновлення і подальший розвиток туризму потребує переходу від традиційних до інноваційних фінансових інструментів.

Туристичний бізнес в своїй діяльності повинен враховувати різноманітні ризики та впроваджувати інноваційні фінансові інструменти щодо їх зниження. Особливу увагу в умовах цифровізації та зростання кількості кібератак необхідно зосередити на можливостях кіберстрахування, а також зменшені обсягів фінансового шахрайства [1].

Види та напрями використання інноваційних фінансових інструментів в туристичному бізнесі наведені на рис. 1.

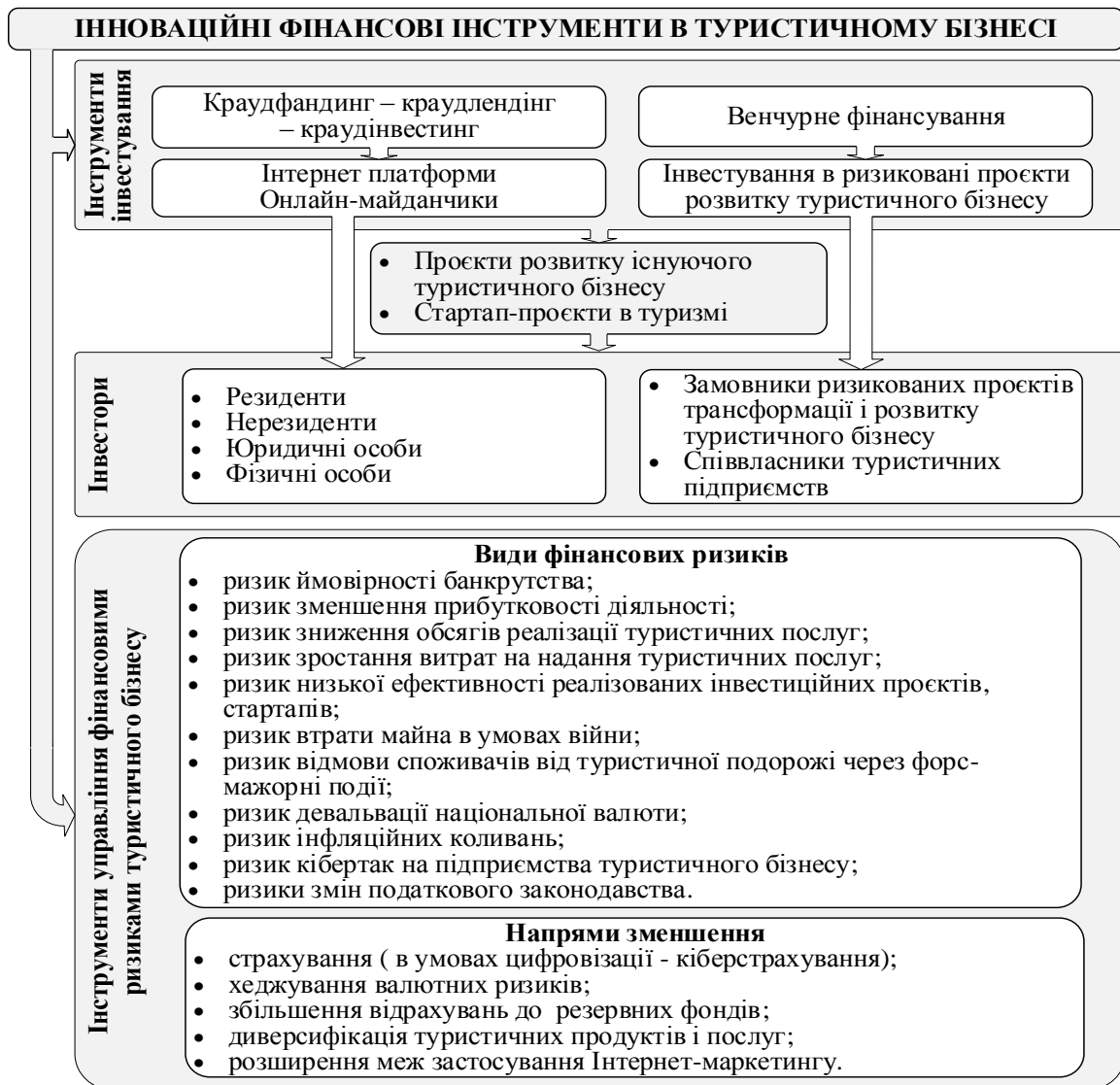

Рисунок 1 – Інноваційні фінансові інструменти в туристичному бізнесі
Джерело: складено авторами на основі [2, 3].

Завдяки зазначеним фінансовим інструментам відбувається консолідація фінансових та інформаційних ресурсів, спрямованих на реалізацію проектів

розвитку туризму або відновлення пошкоджених під впливом військових дій об'єктів туристичної інфраструктури.

Підсумовуючи вищенаведений матеріал, необхідно зазначити, що туристичний бізнес є пріоритетним видом економічної діяльності, для повоєнного відновлення і розвитку економіки України. Туристичний бізнес сплачує податки, які спрямовуються до державного бюджету, впливає на стан платіжного балансу, сприяє притоку іноземної валюти, розвитку пов'язаних з ним видів економічної діяльності, створенню нових робочих місць. В умовах сьогодення під дією зростаючих викликів і загроз туристичний бізнес потребує налагодження онлайн-комунікацій з інвесторами, партнерами, споживачами туристичних послуг, інноваційного оновлення та цифрової трансформації, що можливо забезпечити завдяки використанню інноваційних фінансових інструментів. Широке використання яких на практиці потребує перш за все важливості розуміння їх застосування з боку власників туристичних компаній та підтримку на державному рівні шляхом удосконалення діючого законодавства.

Література

1. Ільчук В. П., Парубець О. М., Сугоняко Д. О. Інноваційні підходи до розвитку ринку кіберстрахування в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6295>.
2. Піляк О., Джусов О. Особливості використання інноваційних інструментів залучення інвестицій у підприємства туристичної галузі: краудфандінг. *Економіка та суспільство*. 2021. 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-28>.
3. Юрчишена Л., Бартош А., Щербата А. Краудфандінг та краудлендінг як альтернативні способи фінансування в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 89. № 4. С. 89-98.

УДК 368:339.13]:330.341.1(477)

Парубець О. М., д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Подоляк О.Л., здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

РОЗВИТОК ЦИФРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Функціонування і розвиток страхового ринку в умовах цифрової економіки потребує розширення спектру використання цифрових технологій. Впровадження зазначених технологій обумовлює необхідність переходу від традиційних моделей взаємодії усіх учасників страхового ринку на інформаційно-

комунікаційну модель взаємодії, яка, перш за все, передбачає розвиток цифрового потенціалу страхових компаній.

Потенціал страхових компаній складається з фінансового, трудового, інвестиційного та інформаційного потенціалів. Цифровий потенціал набуває особливої актуальності в умовах цифровізації економіки, фінансового сектору, суспільства в цілому.

Розвиток цифрового потенціалу для страхових компаній визначає перспективи застосування ними цифрових технологій з метою підвищення конкурентоспроможності, покращення фінансових результатів діяльності, залучення нових споживачів страхових послуг, диверсифікації видів онлайн-страхування в умовах зростаючих ризиків.

На сьогоднішній день на страховому ринку використовуються технології блокчейну, онлайн-продажу страхових полісів, страхова телематика, інтернет речей; для цифрової взаємодії з клієнтами застосовуються мобільні та веб-додатки, а також штучний інтелект, платформи хмарного сховища [1–3].

Використання цифрових технологій страховими компаніями залежить від розвитку інфраструктури цифрових страхових послуг, використання цифрових технологій конкурентами, рівня фінансової і цифрової грамотності споживачів страхових послуг.

Страховий ринок підлягає державному регулюванню. У зв'язку з цим в процесі формування і розвитку цифрового потенціалу страхових компаній необхідно врахувати вимоги діючих нормативно-законодавчих актів, а саме Законів України «Про страхування», «Про електронну комерцію» та «Про електронні довірчі послуги», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг», «Про захист персональних даних», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» тощо.

Розвиток цифрового потенціалу страхових компаній починається з планування, яке передбачає поступовий перехід до використання цифрових технологій на основі оптимізації використання ресурсів та мінімізації витрат і ризиків. На етапі планування необхідна взаємодія і тісна співпраця з спеціалістами ІТ-сфери для врахування можливостей цифровізації страхового бізнесу та потреб клієнтів у цифрових страхових послугах. При цьому, враховуючи рівень фінансової і цифрової грамотності населення, цифрові страхові продукти повинні бути простими і зрозумілими у використанні. Якщо страхова компанія вже використовує цифрові продукти і технології та планує розширити сферу їх застосування, або впроваджувати нові, необхідно проводити дослідження попереднього досвіду цифрової взаємодії з клієнтами.

Страхові компанії співпрацюють з фінансово-кредитними установами, закладами охорони здоров'я, виробничими підприємствами тощо, надаючи їм великий спектр страхових послуг, зокрема в онлайн режимі. При цьому в умовах розвитку фінансового і кібершахрайства страхові компанії завдяки використанню

цифрових технологій повинні забезпечити надійний кіберзахист даних клієнтів, а також надавати послуги кіберстрахування.

До складу цифрового потенціалу страхових компаній входять такі складові як інформаційна, телекомунікаційна, інноваційна, кадрова, технологічна, юридична, маркетингова. Саме завдяки цифровому маркетингу відбувається зростання клієнтської бази страхових компаній, персоналізація страхових послуг.

Для розвитку цифрового потенціалу необхідно не тільки впроваджувати сучасні цифрові страхові продукти і технології, але і здійснювати інвестиції в постійне навчання персоналу страхових компаній та опанування ними цифрових навичок.

В умовах розвитку цифрової економіки відбувається трансформація інформаційно-комунікаційних технологій, які здійснюють безпосередній вплив на усіх учасників страхового ринку. Цифровізація останнього в порівнянні з ринком банківських послуг почалася набагато пізніше. Функціонування страхового ринку в умовах цифрової економіки потребує розвитку їх цифрового потенціалу, структура якого налічує сім складових. Ефективність використання цифрового потенціалу страхових компаній потребує розроблення методики його оцінки, саме цьому і будуть присвячені подальші дослідження.

Література

1. Парубець О., Подоляк О. Трансформація механізму функціонування та розвитку страхового ринку в умовах цифровізації економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2024. № 2(38). С 165–176. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2\(38\)-165-176](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-2(38)-165-176)

2. Ільчук В. П., Парубець О. М., Сугоняко Д. О. Інноваційні підходи до розвитку ринку кіберстрахування в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6295>.

3. Самошкіна І. Розвиток діджиталізації страхового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-52>

УДК 338.43: 338.246.8(477)

Лисак О.І., к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ЕКОНОМІКА АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: ВІД ВОЄННИХ ВТРАТ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

До 2022 року сільське господарство України відіграло ключову роль у національній економіці та було однією з важливих галузей. [1] Україна виробляла значні обсяги сільськогосподарської продукції, включаючи зернові культури,

олійні культури тощо. Сільське господарство відіграло важливу роль у забезпеченні експортних доходів країни. Промислова переробка сільськогосподарської продукції також знаходилася на досить високому рівні, що додавало значну додану вартість до сектору та сприяло розвитку сільських регіонів. Українське сільське господарство поступово впроваджувало новітні агротехнології, що сприяло підвищенню продуктивності та якості виробництва.

Загалом, сільське господарство України до 2022 року вважалося ключовим сектором економіки країни і мало перспективи для подальшого розвитку.

З початком війни у 2022 році українські аграрії зіткнулися з низкою серйозних проблем, які значно вплинули на їхню діяльність: На початку 2023 року оцінки втрат аграрної інфраструктури України внаслідок війни склали близько 15-25% загальних потужностей. За різними джерелами, ці втрати включають знищені або пошкоджені склади, елеватори, сільськогосподарську техніку, системи зрошення та інші об'єкти. У деяких регіонах, особливо в зонах активних бойових дій, втрати досягали 50% і більше. Оцінки продовжують уточнюватися, оскільки ситуація залишається динамічною і руйнування тривають.

Втрати земельних ресурсів України внаслідок війни оцінюються на рівні 25-30% станом на кінець 2022 року. [2] В абсолютних цифрах це становить приблизно 8-10 мільйонів гектарів сільськогосподарських земель, які стали непридатними для обробки. Ці оцінки можуть змінюватися залежно від розвитку ситуації на фронті та процесів розмінування.

На початок 2024 року втрати в логістичному секторі аграрної галузі України від війни 2022 становлять приблизно 20-30%.

Фахівці фіксують фінансові втрати від зниження обсягів виробництва та експорту, збитки від зниження цін на аграрну продукцію, збільшення витрат на логістику та відновлення інфраструктури, а також втрати від зниження доступу до кредитних ресурсів та зростання їхньої вартості.

Аграрна галузь України зазнала значних втрат трудових ресурсів через мобілізацію частини населення, евакуацію цивільних осіб з зон активних бойових дій, а також збільшення ризику для працівників через підвищену небезпеку військових дій. Втрати трудових ресурсів складають більше 10-20%, в залежності від конкретного регіону та інтенсивності військових дій. Особливо це торкнулося східних та південних регіонів країни.

Станом на початок 2024 року аграрна галузь України продовжує зазнавати серйозних проблем у постачанні пального, добрив, насіння та інших матеріалів, необхідних для сільськогосподарської діяльності, через війну, яка триває в країні з 2022 року. Ці проблеми в значній мірі обмежують можливості сільськогосподарських підприємств в Україні та негативно впливають на їхню продуктивність та ефективність. [1]

Щоб зберегти стабільність та продуктивність українського аграрного сектору під час воєнного конфлікту і забезпечити його ефективне функціонування надзвичайно важливою є державна підтримка аграрного сектору країни.

При прийнятті державного бюджету на 2024 рік було передбачено фінансову підтримку аграріїв через реалізацію певних державних програм. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, у бюджеті передбачили 881 млн. грн. для підтримки сільгосптоваровиробників, зокрема виділили: 5 млн грн для компенсації сплаченого ЄСВ; 80 млн. грн. для надання кредитів. 796 млн. грн. підтримки будуть спрямовані у вигляді дотації. [3]

Незважаючи на труднощі, українське сільське господарство залишається однією з перспективних галузей економіки. Одним з ключових напрямків розвитку є використання інноваційних технологій в сільському господарстві. Впровадження штучного інтелекту, Інтернету речей та автоматизації дозволить відчутно підвищити продуктивність та ефективність, знизити витрати та негативний вплив на довкілля. Інвестиції в дослідження та розробки стійких до погодних умов сортів та технологій допоможуть пристосуватися до змін клімату та забезпечити високі врожаї. Зростаюча популярність органічної продукції створює можливості для розвитку органічного сільського господарства.

Для забезпечення сталого розвитку агропромислового сектора важливо створити сприятливу інвестиційну атмосферу. Це передбачає вдосконалення законодавства, захист прав власності, стимулювання інвестицій у сільське господарство та підтримку малих та середніх фермерських господарств.

Українське сільське господарство залишається ключовим сектором економіки з великим потенціалом для росту та розвитку у 2024 році. Незважаючи на виклики, з якими воно стикається, за правильної стратегії та управління воно зможе зберегти своє лідерство в глобальному масштабі.

Література

1. Вплив війни на стан аграрної галузі в Україні. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf>. (Дата звернення 25.11.2024)
2. Сплодитель А., Голубцов О., Чумаченко С., Сорокіна Л. Забруднення земель внаслідок агресії Росії проти України. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/zabrudnennia-zemel-vid-rosii1.pdf>. (Дата звернення 25.11.2024)
3. Державна підтримка аграріїв у 2024 році: нові можливості та ініціативи. URL: <https://loda.gov.ua/news/96578>. (Дата звернення 25.11.2024)

Колодій С.К., старший викладач кафедри підприємництва і маркетингу
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси

Клец В. О., студентка 2 курсу спеціальності 075 «Маркетинг», Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси

КРИЗОВІ КОМУНІКАЦІЇ В МАРКЕТИНГУ: ЯК БРЕНДИ ВИХОДЯТЬ ІЗ РЕПУТАЦІЙНИХ СКАНДАЛІВ

На сучасному ринку, де інформація поширюється миттєво, репутація бренду стає одним із ключових факторів його успіху. Вона визначає довіру споживачів, лояльність клієнтів і конкурентоспроможність. Будь-який репутаційний скандал може серйозно вплинути на позиції компанії, тому ефективне управління кризовими ситуаціями є невід'ємною частиною маркетингових стратегій.

Мінімізувати наслідки кризових ситуацій та забезпечити швидке відновлення довіри аудиторії допомагають кризові комунікації у маркетингу – система дій, спрямована на збереження позитивного іміджу бренду під час негативних інформаційних впливів. Актуальність теми продиктована дійсністю сьогодення, адже сучасні бренди в жорстких умовах конкурентної боротьби доволі часто стикаються з ризиками, які можуть завдати шкоди їхній репутації.

Кризові комунікації покликані зменшити негативний вплив кризи на компанію, допомогти зберегти довіру аудиторії та швидко відновити позитивний імідж за рахунок спеціалізованої роботи з інформацією, яка спрямована на управління комунікаційними процесами під час кризових ситуацій, що можуть негативно вплинути на репутацію бренду чи організації. Базуються на прозорості, швидкості, узгодженості, орієнтації на аудиторію та баченні майбутнього.

Правдивість повідомлення про проблему є важливим аспектом кризових комунікацій – реакція повинна бути прозорою і швидкою, оскільки затримки сприяють поширенню дезінформації.

Послідовність – незалежно від того, хто доносить інформацію, головним в цьому процесі є узгодженість інформації, яка надається багатьма комунікаторами по багатьом каналам. Різні цільові групи вимагають різного підходу: клієнти цікавляться рішенням проблеми, партнери – наслідками.

Профілактика допомагає запобігти кризам: моніторинг репутації, тренінги для співробітників і готовий план дій зменшують ризики, зберігаючи довіру до бренду навіть у складні моменти.

Історія репутаційних криз і те, як бренди їх долали, показує, наскільки важливою є швидка реакція, прозорість і співпраця зі споживачами. В залежності від змісту та глибини кризи організація миттєвої інформаційної компанії з використанням різних каналів комунікації, співпраця з владою, за необхідності внесення змін в товар або його пакування, відкритість, чесність та емпатія допомагають компаніям відновити довіру та утримати своїх споживачів.

Кризові ситуації, з якими стикаються бренди, можуть мати серйозні наслідки для їх репутації. Чітке розуміння алгоритму дій в таких умовах обов'язкове для всіх співробітників компанії. Однією з ключових рекомендацій для брендів є прозорість у побудові як вертикальних так і горизонтальних комунікацій на всіх рівнях. Визнання проблеми та відкритість у її обговоренні допомагають не тільки зберегти довіру до бренду, але й здоровий клімат всередині колективу, продемонструвати готовність до змін і виправлення ситуації.

Адаптація бренду до нових реалій – важливий аспект сьогодення. Орієнтація на сучасні канали комунікації, використання не тільки традиційних засобів комунікацій, а й новітніх тенденцій, пов'язаних з цифровізацією та діджиталізацією суспільства прискорюють комунікативний процес та значно збільшують його ефективність, особливо в кризових ситуаціях. Велику роль в цьому відіграють соціальні мережі, які можуть як розпалити скандал навколо бренду, так і сприяти його швидкому згасанню, завдяки відповідній відкритій, щирій позиції компанії.

Сьогодні бренди намагаються бути ближчими до своєї цільової аудиторії. Багато зусиль вкладається в формування певного емоційного зв'язку між споживачами та брендами. Одним з засобів формування такого зв'язку є емпатійний підхід до клієнтів. Коли бренд показує свою турботу і підтримку, це не лише полегшує кризову ситуацію, але й формує довіру до нього на довгий час. Зменшення цін на продукцію або спеціальні умови для тих, хто потрапив у складні ситуації, зміцнюють зв'язки з клієнтами та формують зворотній зв'язок вдячного ставлення до компанії.

Отже, розумно побудовані кризові комунікації – невід'ємна частина маркетингової стратегії брендів, яка дозволяє їм не лише зберегти свою репутацію, але й виходити з кризових ситуацій сильнішими. Прозорість, адаптація до змін, емпатія до клієнтів та швидка реакція на проблеми – основні складові успішної стратегії в умовах кризи.

Література

1. Зубарева М. А. Прикладні антикризові PR-технології : навч. посіб. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 164 с.
2. Тихомирова Є. Б. Зв'язки з громадськістю : навч. посіб. Київ : НМЦВО, 2001. 560 с.

3. Пілецька С. Т., Петровська С. В. Інструменти маркетингу в антикризовому управлінні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 2 (60). С. 158-164.

4. Фісенко Т. В. Зміна парадигми кризових комунікацій у період пандемії COVID-19 (на прикладі України). *Обрії друкарства*. 2021. № 1-2. С. 106-120. [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2021.1\(9\).2406](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2021.1(9).2406)

УДК 659.126+659.127.4]:316.77

Колодій С.К., старший викладач кафедри підприємництва і маркетингу Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси

Краєва В. І., студентка 2 курсу спеціальності 075 «Маркетинг» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ КАНАЛІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СТВОРЕНІ ЕМОЦІЙНОГО ЗВ'ЯЗКУ МІЖ БРЕНДОМ І СПОЖИВАЧЕМ

Завдяки стрімкому розвитку технологій, онлайн та цифрових платформ, взаємодія між брендами та їх аудиторією стала більш особистою, доступною та динамічною. Соціальні мережі та месенджери (Facebook, Instagram, TikTok, Telegram) стали основними каналами для діалогу. Завдяки швидкому зворотному зв'язку бренди демонструють свою відкритість, що створює емоційний зв'язок.

Розвиток соціальних мереж відкрив нові горизонти для налаштування аудиторій, створення контенту та взаємодії з користувачами, які можуть створювати профілі, підключатися до спільнот, вступати в діалог та обмінюватися різноманітним контентом. Це суттєво змінило підходи до маркетингових стратегій. Сьогодні дослідження актуальних трендів у використанні соцмереж у маркетингу допомагає зрозуміти, як компанії можуть максимально ефективно застосовувати ці інструменти для досягнення своїх цілей.

Висока конкуренція на ринку та постійне інформаційне перевантаження змушує компанії шукати нові методи для ефективного формування й підтримки лояльності до бренду – соціальні мережі створюють унікальні можливості для взаємодії з цільовою аудиторією, забезпечуючи пряму та миттєву комунікацію з користувачами, зворотний зв'язок і постійний моніторинг ставлення споживачів до бренду. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на зміни настроїв та потреб своїх клієнтів, що сприяє формуванню тривалих та міцних відносин із ними [3, 116].

Соціальні мережі як засіб і канал соціальної комунікації з цільовою аудиторією як великих компаній, так і малих бізнесів, можуть з високим ступенем ефективності використовувати емоційний маркетинг. Застосовуючи інструменти, спрямовані на задоволення потреб споживачів у гострих враженнях, цікавих подіях, радощах, статусі та інші потреби, які можна віднести до емоційної складової життя людини, соціальні мережі формують тісний зв'язок між брендом та споживачами, який стає ключовим інструментом для компаній різного масштабу, допомагаючи побудувати міцні відносини з аудиторією.

Великі бренди і малий бізнес використовують переваги емоційного маркетингу будуючи соціальні комунікації зі своєю цільовою аудиторією. Впізнавані великі бренди інвестують у масштабні кампанії, які асоціюються з позитивними емоціями або певним стилем життя, малий бізнес фокусується на щирості, індивідуальному підході та взаємодії з місцевими спільнотами, що допомагає їм виділятися серед конкурентів і залучати лояльних клієнтів.

Соціальні платформи дозволяють компаніям швидко реагувати на запити клієнтів, відгуки та зауваження, що робить бренд більш відкритим. Особливо важливе значення це має у разі виникнення кризових ситуацій в компаніях, репутаційних скандалів. Соціальні платформи як ніякий інший канал комунікацій дозволяють швидко реагувати на складні ситуації, забезпечувати оперативність у вирішенні негативних ситуацій або криз. У наш час, коли інформація поширюється миттєво, ефективне управління виходить далеко за межі традиційних пресрелізів чи відеозвернень. У разі виникнення труднощів соціальні медіа стають інструментом для швидкого пояснення обставин і підтримання комунікації з аудиторією.

Важливим аспектом соціальної комунікації в кризовій ситуації є правильна вибудова спілкування з аудиторією. Швидкість реагування, незамовчування гострих «неприємних» питань, відкритість та емпатія – основні складові меседжів соціальних комунікацій в таких ситуаціях.

Отже, сьогодні, коли конкуренція між брендами досить велика, а споживачі стали більш вибірковими та вимогливими, емоційний зв'язок з брендом стає важливим елементом успіху і довгострокових відносин з клієнтами. Соціальні комунікації з використанням сучасних каналів передачі інформації є потужним інструментом для формування не тільки лояльності до бренду і підвищення обізнаності та посилення взаємодії з цільовою аудиторією, але і більш тісного зв'язку з компанією, який крім розуміння потреби в товарі, формує і відчуття «родинного» зв'язку, заснованого на емоційній складовій. Подальший аналіз змін в комунікативних процесах стає важливою складовою створення стратегій, що відповідають динамічним умовам цифрового світу.

Література

1. Болотна О.В. Емоційний маркетинг як технологія управління поведінкою споживачів. *Ефективна економіка*. 2013. №8 URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2257> (дата звернення 27.11.2024)
2. Вплив соціальних мереж на суспільство і бізнес: переваги, недоліки та майбутні перспективи. *InProject - IT компанія, яка створює неймовірні digital продукти*. URL: <https://inproject.org/vplyv-soczialnuh-merezh-na-suspilstvo-i-biznes/> (дата звернення 27.11.2024).
3. Кукіна Н.В., Савчук Я.О., Лялюк А.М. Аналіз ролі соціальних мереж у формування брендової лояльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №8(278). С.116 -127.

УДК 334.722:330.322(477)

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТАРТАПІВ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

В Україні щороку зростає кількість інноваційних ідей та ініціативних людей, готових їх реалізувати. Однак навіть найцікавіші концепції не завжди знаходять підтримку на ринку чи отримують фінансування. Стартаперам доводиться докладати значних зусиль для пошуку хоча б одного джерела інвестицій. Залучення коштів для нових проєктів залишається складним завданням через високі ризики неповернення інвестицій на фінансовому ринку України.

В умовах економічної нестабільності та глобальних викликів пошук фінансування для українських стартапів стає надзвичайно важливим. Багато досвідчених підприємців і науковців, як в Україні, так і за кордоном, пропонують рекомендації щодо залучення інвесторів. Однак через швидкий технологічний розвиток і високі вимоги інвесторів до стартапів це питання залишається відкритим.

Важливо враховувати основні доступні джерела фінансування в Україні, які обираються залежно від етапу розвитку стартапу. Найпоширенішими моделями фінансування на теперішній час є: особисті інвестиції, F&F «друзі та родина», венчурний капітал, бізнес-ангели, бізнес-інкубатори, гранти, банківські кредити та краудфандинг.

1. Власні заощадження – найнадійніший спосіб фінансування стартапу. Інвестуючи свої кошти, ви демонструєте інвесторам готовність ризикувати й

впевненість у результаті. Вклади на ранніх етапах часто виявляються дуже вигідними.

2. F&F (друзі та родина) – популярний варіант підтримки стартапу. Довіра й підтримка близьких дозволяють уникнути боргових зобов'язань, а весь прибуток залишається засновнику. До переваг такого фінансового джерела можна віднести відсутність боргів та отримання стартапером всього прибутку. Проте, обсяг таких інвестицій зазвичай обмежений.

3. Венчурний капітал – це фінансові ресурси, що інвестуються венчурними фірмами в нові ризиковані компанії. Він належить до приватного капіталу та є видом фінансування, який надається стартапам із перспективою довгострокового зростання. Основними особливостями венчурного фінансування є: інвестор отримує невелику частку в компанії, меншу за контрольний пакет; кошти вкладаються на ранніх етапах розвитку стартапу; венчурний фонд бере участь в управлінні компанією; частка інвестора продається після виходу продукту на ринок; ризики розподіляються завдяки диверсифікації. Тривалість інвестицій зазвичай складає 3-5 років, але в окремих випадках може досягати 7-8 років.

4. Бізнес-ангели – це заможні приватні особи, які інвестують у стартапи невеликі суми в обмін на меншу частку в компанії порівняно з венчурними фондами. Для залучення фінансування від бізнес-ангела стартап має відповідати таким критеріям: професіоналізм, мотивація та відданість ідеї; наявність перспектив зростання на ринку; добре продуманий бізнес-план; можливість залучення додаткових інвестицій у разі успіху.

Українські бізнес-ангели мають зв'язки з іноземними інвесторами, що дозволяє їм залучати капітал для інвестування в перспективні, але ризикові ідеї. Сьогодні українські стартапи отримують «ангельські» інвестиції як від місцевих, так і від зарубіжних інвесторів (США, Європа). Серед українських бізнес-ангелів виділяються: UAngel (спільнота бізнес-ангелів, створена у 2014 році); UAban (асоціація приватних інвесторів, частина європейської мережі EBAN).

5. Бізнес-інкубатори підтримують інноваційні стартапи на різних стадіях розвитку. Їх головна мета – комерціалізація нових технологій і зміцнення місцевої економіки. Інкубатори допомагають стартапам отримати фінансування, представляючи їх групам бізнес-ангелів та венчурним фондам завдяки своїм зв'язкам у фінансовому й інвестиційному секторах.

6. Грантове фінансування надається урядами, міжнародними організаціями та фондами. Воно передбачає фінансову підтримку молодих підприємців із креативними ідеями без передачі частки в капіталі. Проте багато проектів на цій стадії не втілюються через обмежені ресурси, низьку актуальність ідеї чи недостатній досвід авторів.

7. Банківське кредитування для малого бізнесу включає участь у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%», запущеній у 2019 році для сприяння розвитку підприємництва в Україні.

Література

1. Болтянська Л.О. Вибір ідеї та фінансування стартапів // Л.О. Болтянська, Л.О. Андреева, О.І. Лисак // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2021. №1.(43) С.5-12 DOI: 10.31388/2519-884X-2021-43-5-11 URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/14978>
2. Болтянська Л.О., Тебенко В.М. Оцінка інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств Південного регіону. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). № 3 (49). 2023. С.135-148 <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/666>
3. Дуб А. Р. Джерела фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні, А.Р.Дуб, М.-С. Б. Хлопецька // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип.1. С. 87-92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu2016_122

УДК 005.336.1:005.95/.96

Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувачка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Кузьменко У.В., студентка 2 курсу магістратури за спеціальністю 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЗРОБКА КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Використання ключових показників ефективності (далі – КРІ) для системи HR-менеджменту підприємства зумовлена потребою підвищення якості управління людськими ресурсами, оптимізації процесів найму, розвитку та утримання персоналу, а також підтримки конкурентоспроможності підприємства на ринку. КРІ дозволяють керівництву отримати об'єктивну оцінку роботи HR-відділу та персоналу загалом. Це дає змогу краще розуміти сильні та слабкі сторони управління персоналом і своєчасно вносити корективи. Показники, такі як час на заповнення вакансій, рівень утримання працівників чи середній рівень

продуктивності, допомагають оцінити, наскільки ефективно працює HR-менеджмент. Крім того, KPI роблять процес управління людськими ресурсами більш структурованим та орієнтованим на досягнення конкретних результатів. Використовуючи чіткі показники, HR-відділ може планувати свої дії та ставити досяжні цілі, такі як зниження плинності кадрів або скорочення витрат на рекрутинг [1].

При розробці KPI важливо орієнтуватися на: правильність визначення стратегії та цілей; роз'яснення співробітникам переваг KPI; виявлення важливих показників і критеріїв; контролювати та координувати використання вирішальних KPI [2].

Система KPI має такі вагомі переваги при оцінці реалізації кадрової стратегії та ефективності роботи кадрової служби [3]: встановлення важливих бізнес-цілей та критеріїв ефективності у сфері кадрової стратегії та кадрової політики; мотивація працівників служби управління персоналом до виконання покладених на них завдань; оцінка досягнення цілей службою управління персоналом; оцінка внеску HR-відділу в досягнення цілей компанії; делегування відповідальності та повноважень у сфері управління персоналом; своєчасна діагностика «вузьких місць» у діяльності, пов'язаній з управлінням персоналом; можливість порівнювати ефективність роботи персоналу підприємства з іншими компаніями.

Слід зазначити, що кількість ключових показників ефективності для кожного співробітника залежить від кількості виконуваних ним обов'язків. Оцінка діяльності кадрової служби ґрунтується на якісному і кількісному визначенні ефективності різних напрямків кадрової роботи.

Для оплати праці працівників на вітчизняних підприємствах використовується погодинна система і зокрема її різновид – погодинно-преміальна. Оцінка внесків проводиться з метою забезпечення прямого зв'язку між результатами роботи окремого працівника та структурного підрозділу в цілому. Для оцінювання ефективності системи HR-менеджменту підприємства пропонуємо використовувати такі показники: середній час на закриття вакансії; середня вартість найму; плинність кадрів; відсоток вакансій, закритих внутрішнім підбором; успішність адаптації; рівень задоволеності співробітників; рівень стабільності трудового колективу [4; 5].

Для того, щоб впровадження системи KPI мало стимулюючий ефект необхідно розподілити заробітну плату на постійну і змінну частини. У зв'язку з цим пропонуємо використовувати на підприємстві поділ на частини наступним чином: посадовий оклад (постійна частина) – 60%, премія (змінна частина), яка залежить від ступеня досягнення KPI складатиме 40%.

З метою розрахунку змінного обсягу заробітної плати необхідно встановити базові, нормативні та цільові показники і встановити критерії їх досягнення. Представимо їх значення в таблиці 1.

Таблиця 1 – Встановлення допустимих значень КРІ для системи HR-менеджменту підприємства

№	Показник	Рівень		
		базовий	нормативний	цільовий
		оцінка в балах		
		0	3	5
1.	Середній час на закриття вакансії	більше 15 днів	від 10 до 15 днів	9 і менше днів
2.	Середня вартість найму	більше 1500 грн	від 1000 до 1500 грн	менше 1000 грн.
3.	Плинність кадрів	більше 10%	від 6% до 10%	5,99% і менше
4.	Відсоток вакансій, закритих внутрішнім підбором	менше 40%	від 40% до 60%	61% і вище
5.	Успішність адаптації	менше 70%	від 70% до 90%	більше 90%
6.	Рівень задоволеності співробітників	менше 80%	від 80% до 90%	більше 90%
7.	Рівень стабільності трудового колективу	менше 86%	від 86% до 96%	більше 96%

Джерело: складено авторами

Основою для визначення внеску кожного конкретного працівника є звіти про виконання планів роботи відділом кадрів, в який працівник вносить власні результати індивідуальної роботи. Звіт кожного працівника підписує його безпосередній керівник.

Для розрахунку індивідуальних досягнень працівника за кожним з КРІ використовуємо формулу:

$$KPI = \sum_{i=1}^7 K_{v_i} \times B_{o_i}, \quad (1)$$

KPI – зважена оцінка індивідуальних досягнень працівника;

K_{v_i} – коефіцієнт вагомості i -го ключового показника ефективності;

B_{o_i} – бальна оцінка i -го ключового показника ефективності.

Для розрахунку розміру змінної заробітної плати скористаємось формулою:

$$ЗП_{зм} = KPI/5 \times 40\%, \quad (2)$$

$ЗП_{зм}$ – відсоток змінної заробітної плати працівника, розрахованої на основі КРІ; 5 – максимальна кількість балів, яка може бути набрана за результатами досягнення КРІ; 40% – максимальна сума змінної частини заробітної плати працівника.

Запропонований підхід щодо встановлення КРІ для системи HR-менеджменту підприємства зручний у використанні і може застосовуватися в будь-якій організації для оцінки діяльності всієї компанії, окремих структур і конкретних фахівців. Ці показники виконують функцію контролю, а також стимулюють трудову діяльність.

Таким чином, ключові показники ефективності є потужним важелем мотивації співробітників. Розроблені на основі стратегічних цілей і завдань

підприємства, посадових інструкцій, положень про відділ кадрів, індивідуальних планів і пріоритетних напрямків діяльності в конкретний період ключові показники ефективності роботи фахівців з управління персоналом відображають внесок кожного співробітника в досягнення цілей структурного підрозділу та підприємства в цілому.

Література

1. Skibniewski, M. J. & Ghosh, S. Determination of Key Performance Indicators with Enterprise Resource Planning Systems in Engineering Construction Firms. *Journal of Construction Engineering and Management*, 2009. № 135 (10), 965-978. URL: [http://dx.doi.org/10.1061/\(ASCE\)0733-9364\(2009\)135:10\(965\)](http://dx.doi.org/10.1061/(ASCE)0733-9364(2009)135:10(965))
2. Цюцюра С. В., Криворучко О. В., Цюцюра М. І. Ключові показники ефективності. Принципи розробки ключових показників ефективності для бюджетної сфери. Київ., 2012. С. 87–91.
3. Becker, V. E., Huselid, M. A. & Ulrich, D. The HR scorecard: linking people, strategy and performance. Boston: Harvard Business School Press, 2001.
4. Тітяєв В. В., Шахбазова А. А. Ефективне управління трудовим потенціалом підприємства на основі впровадження системи ключових показників результативності. *Научно-технический сборник «Коммунальное хозяйство городов»*. Серія: Економічні науки. 2012. Випуск 104. С. 177–182. URL: <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/560/555>.
5. Toulson, P. Dewe, P. HR accounting as a measurement tool. *Human Resource Management*, 2009. № 14 (2), P. 75-90. URL: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1748-8583.2004.tb00120.x>

УДК 005.35:334.722

Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувачка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Недзельська У.В., здобувачка освітнього ступеня «магістр» спеціальності 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

СОЦІАЛЬНИЙ ТІМБІЛДІНГ ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Бізнес в умовах сьогодення не може стояти осторонь важливих речей: захисту навколишнього середовища, участі у соціальних ініціативах, творення інших добрих справ. Соціальна відповідальність має стати невід'ємною частиною кожного бізнесу, який прагне завоювати прихильність, лояльність, повагу стейкхолдерів. Крім більш поширених напрямів соціальної відповідальності бізнесу (далі – СВБ), компанія може проводити соціальний тимбілдинг, одночасно

виконуючи два важливі завдання: згуртування колективу та демонстрація на практиці цінностей бізнесу.

Соціальний тимблдинг – це побудова команди (командоутворення) за допомогою проведення соціально значущих проєктів. Останнім часом багато компаній обирають саме такий формат заходів. Він носить раціональний характер, працює на бізнес-завдання і цінний для суспільства. Форматами соціального тимблдингу можуть бути: корпоративний суботник; будівництво дитячого майданчика; посадка дерев, озеленення міста; відновлення пам'яток архітектури; ремонт в дитячих будинках або будинках престарілих; лідерські тренінги, засновані на реалізації соціальних проєктів та ін [2, с. 248-249]. Прикладом компанії, яка поєднує СВБ з соціальним тимблдингом є Infopulse. Вона проводить корпоративні соціальні тимблдинги – збирання сміття, висаджування дерев тощо. Улітку 2021-го року кілька десят волонтерів прибрали Оболонську набережну і Голосіївський парк у Києві. З нагоди 30-річчя компанії Infopulse посадили 30 дерев у парку «Нивки» в Києві, а також допомогли з висаджуванням ще 285 дерев. У Львові висадили 6500 саджанців (дуб, клен та ялиця) у Лелехівському лісництві [3].

Зважаючи на війну, активізувалися благодійність і волонтерство з боку бізнесу. На нашу думку, компаніям варто розглянути їх як спосіб проведення тимблдингу. Такі формати соціального тимблдингу пробудять у працівників відчуття залученості до чогось важливого, згуртують увесь колектив, покращать ставлення до компанії, у якій працюють, вплинуть на її репутацію в очах оточуючих, а також, як і інші типи тимблдингу, розвинуть навички командної роботи. Серед причин робити вибір на користь соціального тимблдингу можуть бути й інші (табл. 1).

Таблиця 1 – Причини обирати соціальний тимблдинг

Причина	Зміст
Емпатійне залучення	Соціальний тимблдинг дає можливість учасникам розвинути емпатію та співчуття до інших. Співпрацюючи, щоб допомогти іншим, члени команди стають на місце нужденних і розвивають більшу соціальну обізнаність.
Мотивація та гордість	Участь у соціальних ініціативах може підвищити мотивацію та почуття гордості серед членів команди. Бачення позитивних результатів їхньої роботи допомагає створити міцніший зв'язок між членами групи та позитивно впливає на робоче місце.
Зменшення стресу та гарне самопочуття	Участь у соціальній діяльності може стати для працівників можливістю відпочити від щоденного стресу на робочому місці та знайти задоволення від внеску у спільне благо. Це може призвести до загального покращення самопочуття членів команди.
Зростання та навчання	Соціальний тимблдинг може запропонувати новий досвід і можливості для особистісного зростання. Робота з різними організаціями або вирішення соціальних проблем може надати іншу перспективу та можливість набути нових навичок.

Джерело: побудовано авторками за даними [1].

Як видно з табл. 1, соціальний тимблдинг має чимало переваг. Його проведення є вдалим вибором для компаній, які прагнуть просувати цінності СВБ,

будувати корпоративну культуру, засновану на співпраці і позитивному впливі на суспільство. Такі заходи створюють згуртоване і вмотивоване робоче середовище, одночасно сприяючи добробуту суспільства і діючи відповідально стосовно навколишнього середовища.

Зважаючи на нові умови життя, виклики, вимоги та зрештою для підтвердження цінностей, закріплених у стратегіях розвитку компаній, вони повинні бути соціально відповідальними. СВБ проявляється не лише в участі у соціальних, екологічних проектах тощо, а й у ставленні до працівників, створення належних умов праці та ін. Чимало компаній проводять заходи тимбілдингу, проте далеко не кожен інтегрує його у стратегію СВБ. Соціальний тимбілдинг – актуальний і вагомий тип командоутворення, якому повинні приділяти увагу більшість компаній світу. Вигоди від нього беззаперечні для усіх сторін. Ми віримо, що інтеграція соціального тимбілдингу у політику СВБ здатна стати важливою частиною діяльності компанії незалежно від форми власності, розміру, характеру діяльності та інших класифікаційних ознак.

Література

1. Social Team Building, why choose them. *TeamBuilding.it*. <https://www.teambuilding.it/en/social-team-building-why-choose-them/> (дата звернення: 03.10.2024).
2. Білошапка В.С. До питання про ефективність командоутворення в соціальному підприємстві. *Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18 травня 2018 року). К: КНЕУ, 2018. С. 247-250.
3. Корпоративна соціальна відповідальність. Кейси 5 міжнародних компаній в Україні. *Vector*. 2022. URL: <https://vctr.media/ua/korporativna-soczialna-vidpovidalnist-kejsy-5-mizhnarodnyh-kompanij-v-ukrayini-116074/> (дата звернення: 02.10.2024).

УДК 338.246:658

Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувачка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Семенюк Р. М., студентка магістратури спеціальності 073 «Менеджмент», Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасному динамічному бізнес-середовищі, яке характеризується високим рівнем конкуренції, глобалізацією та нестабільністю, питання економічної безпеки

підприємства набуває особливо важливого значення. Збереження конкурентоспроможності, захист активів та стабільний розвиток – усе це безпосередньо залежить від ефективності системи економічної безпеки.

Система економічної безпеки підприємства – це комплекс взаємопов'язаних заходів, механізмів та інструментів, спрямованих на захист підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть завдати шкоди його фінансовому стану, репутації, конкурентоспроможності та загальному успіху. Це своєрідний щит, який оберігає бізнес від різноманітних ризиків, що можуть виникнути в процесі господарської діяльності. [1] Процес формування системи економічної безпеки підприємства являє собою складний багатоетапний механізм, що передбачає створення концепції безпеки, визначення її мети, завдань, принципів, об'єктів та суб'єктів, вибір методів та інструментів забезпечення безпеки.

Основною метою формування системи економічної безпеки є створення умов для стабільного функціонування і розвитку підприємства, захист його законних інтересів, підтримка стійкого розвитку та зростання економічного потенціалу. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити фінансову стійкість та незалежність підприємства, високу конкурентоспроможність його технологічного потенціалу. [2]

Ключовими елементами формування економічної безпеки підприємства є:

- ідентифікація та оцінка ризиків: визначення потенційних загроз, таких як шахрайство, кібератаки, конкуренція, природні катаклізми тощо;
- розробка стратегії безпеки: створення комплексного плану дій для запобігання та реагування на загрози;
- впровадження систем контролю: розробка та впровадження систем внутрішнього контролю, фінансового контролю, контролю доступу тощо;
- захист інформації: забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації підприємства;
- навчання персоналу: проведення регулярних тренінгів для підвищення обізнаності співробітників щодо питань безпеки;
- моніторинг та аналіз: постійний моніторинг ситуації та аналіз ефективності вжитих заходів.

Загрози для економічної безпеки підприємства – це сукупність факторів, подій або дій, які можуть негативно вплинути на його фінансовий стан, репутацію, конкурентоспроможність та загальний успіх. Вони можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. [3]

Внутрішні загрози – це ті, що виникають всередині самої компанії. Це можуть бути помилки персоналу, шахрайство, недобросовісна конкуренція серед співробітників, конфлікти між відділами тощо. Зовнішні загрози – це ті, що виникають поза межами компанії. До них відносяться: економічні, політичні, соціальні, технологічні, природні та конкурентні загрози. Формування

економічної безпеки підприємства та загрози – це два нерозривно пов’язані поняття. Загрози – це потенційні фактори, які можуть негативно вплинути на фінансовий стан, репутацію та діяльність підприємства. А формування економічної безпеки – це комплекс заходів, спрямованих на ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію цих загроз.

Отже, формування економічної безпеки підприємства – це постійний процес, який вимагає постійної уваги та адаптації до мінливих умов. Тільки постійно аналізуючи потенційні загрози та впроваджуючи ефективні заходи безпеки, підприємство може забезпечити свою стабільність і розвиток.

Література

1. Фісуненко П. А. Забезпечення економічної безпеки підприємства: сутність, принципи, функції, методи, засоби. *Економічний простір*. 2019. № 152. С. 176.
2. Штангрет А. М. Механізм управління розвитком системи економічної безпеки підприємства: теоретичні засади. Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами. Київ : НАУ, 2023. 231 с.
3. Корнієнко Т. О. Вплив загроз та ризиків на формування системи економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2022. Т. 4. С. 13.

УДК 658.7

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Задачін Д. О., аспірант кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

Сучасна логістика зазнає значних змін завдяки впровадженню новітніх технологій, які підвищують ефективність, прозорість та швидкість доставки. Однією з основних тенденцій є цифровізація процесів та автоматизація роботи складських та транспортних систем, що дозволяє мінімізувати втрати та оптимізувати ресурси компаній. Розглянемо деякі ключові технологічні рішення, які сьогодні трансформують логістику. [1]

1. Системи управління транспортом (TMS) та складом (WMS). Ці рішення автоматизують планування маршрутів і керування складськими запасами. TMS-системи допомагають ефективно розподіляти вантажі в транспортних засобах, що дозволяє уникнути перевитрати ресурсів та скоротити витрати на перевезення. WMS-системи забезпечують точність зберігання, розміщення та обробки вантажів на складі, знижуючи помилки та втрати часу на обробку замовлень [1; 2].

2. Використання дронів та роботизованих систем. Дрони застосовуються для швидкої доставки на короткі відстані, що дозволяє скоротити час обслуговування клієнтів, особливо в густонаселених районах або важкодоступних місцях. На прикладі «Amazon» та «Нова Пошта» видно, що дрони активно розглядаються для комерційних перевезень. Додатково роботизовані склади забезпечують швидку комплектацію замовлень без залучення значних людських ресурсів, що знижує витрати на оплату праці та підвищує продуктивність [2; 3].

3. Аналітичні платформи та прогностичні алгоритми. Технології Big Data та штучний інтелект (далі – ШІ) дозволяють точно прогнозувати попит, оцінювати стан транспортних засобів і ефективно планувати маршрути з урахуванням поточного завантаження доріг. Ці системи використовують історичні дані та поточну інформацію для моделювання оптимальних схем перевезень і мінімізації часу доставки. Наприклад, аналітичні платформи можуть оцінювати ефективність транспортного парку та розраховувати витрати на його експлуатацію [1; 3].

4. Інтернет речей (далі – IoT) та блокчейн. Завдяки IoT логістичні компанії можуть відстежувати вантажі в реальному часі, що підвищує прозорість ланцюга постачань. Це дозволяє швидко реагувати на зміни в логістичному ланцюгу, виявляти ризики та мінімізувати збитки. Блокчейн-технології забезпечують надійність зберігання даних про кожну транзакцію та етап руху товару, що особливо актуально для міжнародних перевезень, де потрібна висока надійність та безпека даних [3].

Отже, сучасні у сфері логістики сприяють оптимізації роботи, зниженню витрат і підвищенню задоволеності клієнтів завдяки прозорості та надійності процесів. Це створює конкурентну перевагу для компаній, які впроваджують інновації, дозволяючи їм швидше адаптуватися до змін у ринкових умовах.

Література

1. Мироненко О. Роль технологій у розвитку транспортної логістики. URL: <https://cargofy.ua/uk/blog/rol-tehnologii-u-rozvitku-transportnoji-logistiki> (дата звернення: 28.10.2024).
2. Матіяш Д. Інноваційні технології в логістиці. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2023. С. 72–73.
3. Зрибнева І. Аналіз новітніх технологій, методів та підходів у логістиці, їх вплив на оптимізацію ланцюгів постачання та підвищення продуктивності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60.

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Середюк Д.О., студент магістратури 1 курсу спеціальності 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Інформаційне забезпечення управління підприємством є одним з ключових елементів у побудові сучасного бізнесу. Стан глобалізації, цифровізації економіки та посилення конкуренції на ринку висувають нові вимоги до ефективності управлінських рішень. Високоякісна інформація формує основу для стратегічного планування, оперативного управління та контролю, що дозволяє адаптуватися до змін зовнішнього середовища та підтримувати стійкий розвиток підприємства [1].

На наш погляд, саме інтеграція інноваційних технологій в процес інформаційного забезпечення може стати визначальним фактором для збереження конкурентоспроможності українських підприємств у сучасних умовах.

Інформаційне забезпечення управління – це процес створення, збору, обробки, зберігання, передачі та використання інформації для прийняття управлінських рішень. Воно засноване на сучасних інформаційних технологіях і охоплює такі ключові елементи:

1. Інформаційні ресурси. Сюди входять дані про діяльність підприємства, інформація про зовнішнє середовище, клієнтів, постачальників, конкурентів тощо. Організація цих ресурсів у вигляді баз даних чи сховищ даних є важливим завданням для підприємства [2].

2. Інформаційні системи управління. Дозволяють автоматизувати процеси збору та аналізу даних. Наприклад, ERP-системи інтегрують фінансовий облік, управління запасами, виробничі процеси та інші аспекти діяльності підприємства. CRM-системи забезпечують ефективну роботу з клієнтами, що сприяє зростанню доходів [1].

3. Аналітичні інструменти. Використання програм для аналізу великих даних дозволяє виявляти приховані закономірності, прогнозувати тренди ринку та ухвалювати обґрунтовані рішення. Наприклад, платформи Business Intelligence пропонують візуалізацію даних та інтерактивну аналітику [3].

4. Захист інформації. Однією з проблем сучасного інформаційного забезпечення є кібербезпека. З огляду на зростання кількості кіберзагроз,

підприємства впроваджують засоби шифрування даних, захисту від несанкціонованого доступу та управління ризиками інформаційної безпеки [2]. В сучасних умовах компаніям слід приділяти більше уваги навчанню персоналу з інформаційної безпеки, оскільки людський фактор є однією з основних причин витоку даних.

Розвиток інформаційного забезпечення управління підприємством сьогодні пов'язаний із впровадженням наступних інноваційних технологій [3]:

Штучний інтелект (далі – AI): забезпечує автоматизацію рутинних завдань, таких як обробка документів, управління складськими запасами, моніторинг витрат чи взаємодія з клієнтами через чат-боти. Це дозволяє зменшити навантаження на персонал.

Блокчейн: Ця технологія сприяє підвищенню прозорості й надійності фінансових операцій та управлінських рішень. Наприклад, блокчейн може використовуватись для відстеження ланцюгів постачання, що є критично важливим для забезпечення якості та безпеки продукції.

Інтернет речей (далі – IoT): забезпечує інтеграцію фізичних пристроїв і управлінських систем через мережу, що дозволяє відстежувати та контролювати процеси в реальному часі. Наприклад, сенсори IoT можуть моніторити стан обладнання, запобігаючи аваріям через своєчасне технічне обслуговування.

У практичній діяльності підприємств успіх інформаційного забезпечення залежить від таких чинників[1]:

- готовність персоналу до роботи з новими технологіями;
- інвестиції в сучасне програмне забезпечення та інфраструктуру;
- наявність чітко структурованих бізнес-процесів;

Інформаційне забезпечення управління підприємством – це не тільки технологічний інструмент, а й стратегічний ресурс, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності. Його розвиток забезпечує підприємствам можливість швидко адаптуватися до змін у бізнес-середовищі, покращувати ефективність управління та досягати довгострокових цілей. В сучасних реаліях інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволить українським підприємствам не лише відповідати сучасним викликам, а й досягати стійкого зростання в умовах глобальної конкуренції.

Література

1. Гришко Н.М. Інформаційні системи в управлінні: теорія та практика. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. 320 с.
2. ДСТУ ISO/IEC 27001:2019 Інформаційні технології. Методи захисту. Системи управління інформаційною безпекою.
3. Карпов А.В. Інформаційний менеджмент. Харків: Фоліо, 2020. 280 с.

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Тадля С. А., аспірант спеціальності 051 «Економіка» кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ІТ-СТРУКТУР

Термін «ефект» загалом розуміється як досягнутий результат, що може виражатися у грошовій, матеріальній або соціальній формі. Економічний ефект є різницею між вартісною оцінкою отриманих результатів певної роботи та вартісною оцінкою витрат, пов'язаних із їх досягненням. Іншими словами – це абсолютний показник [1, с. 179].

Методологія оцінки ефективності підприємства, зокрема в ІТ сфері, є загально визнаною: результати діяльності зіставляються з витратами або ресурсами, які були використані для їх досягнення. Тому показники ефективності розглядаються як відносні величини.

Оцінюючи економічну ефективність підприємницьких ІТ-структур, враховують 4 аспекти [2], які залежать від напрямку їхньої діяльності та мети.

1. Економічна ефективність у галузі яка демонструє, наскільки діяльність ІТ-структури впливає на розвиток індустрії інформаційних технологій, сприяє впровадженню інновацій і створенню нових робочих місць.

2. Фінансова ефективність, що визначає результати діяльності з точки зору прибутковості, рентабельності, окупності вкладень та здатності забезпечувати дохід для інвесторів і засновників.

3. Податкова ефективність, що оцінює вплив роботи ІТ-структури на надходження податків у бюджети різних рівнів, а також економію коштів через автоматизацію та оцифрування процесів.

4. Соціальний внесок, що характеризує вплив ІТ-структури на суспільство, зокрема розробку інноваційних продуктів, підвищення рівня цифрових навичок населення та покращення життєвих умов завдяки певним рішенням.

З 90-х років ХХ століття почала активно використовуватися нова концепція прийняття управлінських рішень та оцінки результатів діяльності підприємницьких структур у всіх сферах – це концепція економічної доданої вартості [3]. Цю концепцію застосовують підприємницькі структури і в сфері ІТ.

Економічна додана вартість (Economic Value Added, EVA) є важливим показником економічного прибутку, який відрізняється від традиційного бухгалтерського прибутку тим, що враховує не лише прямі витрати, але й приховані витрати, пов'язані з використанням капіталу, зокрема втрату можливої вигоди від найбільш вигідних альтернативних інвестицій.

Використання показника EVA для оцінки ефективності діяльності підприємницьких ІТ-структур має кілька переваг порівняно з традиційними методами. Серед них – покращення використання власного капіталу шляхом інвестування в проєкти з позитивним економічним результатом; сприяння економії капіталу при прийнятті управлінських рішень; більш точна оцінка поставлених завдань і оцінка вкладення зусиль кожного керівника у досягнення економічного прибутку компанії.

Проте показник EVA має також певні недоліки, властиві всім методам, що ґрунтуються на концепції економічного прибутку. Зокрема, складність визначення економічного прибутку окремих підрозділів ІТ-структури і ризик маніпулювання показниками для збільшення короткострокової винагороди. Оскільки економічний прибуток є абсолютною величиною, процес порівняння проєктів різного масштабу з її допомогою є доволі складним [4, с. 30].

Одним із ключових факторів оцінки є правильний відбір індикаторів, що враховують стратегію підприємницької ІТ-структури та виключають потенційні конфлікти інтересів між підрозділами цієї структури. Розробка та впровадження системи збалансованих показників є важливим етапом для практичного використання ефективних методів управління та оцінки діяльності підприємства. Врахування цих факторів сприятиме досягненню більшої результативності та стабільності бізнесу в умовах постійної модернізації ІТ технологій.

Отже, оцінка економічної ефективності діяльності підприємств в сфері ІТ вимагає комплексного підходу, який враховує взаємопов'язані аспекти, такі як потреби зацікавлених сторін, інноваційні стратегії та бізнес-процеси. У сучасних умовах ринкової ІТ-економіки важливо застосовувати концепції, що базуються на управлінні проєктами і які дозволяють оцінювати ефективність не тільки в короткостроковій перспективі, а й в довгостроковій.

Література

1. Нили Е. Призма ефективності: карта збалансованих показників для вимірювання успіху в бізнесі та управління ним / Е. Нили, К. Адамс, М. Кеннерлі; пер. з англ. — Дніпропетровськ: Баланс-клуб, 2003. – 400 с.
2. Дудукало Г.О. Аналіз методів оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства. Ефективна економіка. 2012. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1031> (дата звернення 25.11.2024).

3. Гречко А.В., Гречухін А.С. Оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2016. № 1. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2016/44.pdf (дата звернення 25.11.2024).

4. Лебедева А.М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2012. № 17. Вип. 3–4. С. 29–36.

УДК 005.32:331.101.3

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Козаченко Д.В., магістрант спеціальності 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

НЕСТАНДАРТНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність функціонування господарюючого суб'єкта безпосередньо залежить від умінь керівників організації приймати організаційні та управлінські рішення з урахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх умов його функціонування. Результативність організації, як правило, визначається зацікавленістю працівників у власній роботі. Для того щоб зацікавити співробітників, керівник повинен вміло користуватися інструментами управління персоналом, одним з яких є мотивація співробітника [1].

В рамках управління персоналом мотивація – це спонукання себе та інших людей до діяльності, пов'язаної з вирішенням проблем підприємства і своїх особистих завдань [1]. На нашу думку, під терміном «мотивація» слід розуміти процес, що включає в себе виконання завдань підприємства і задоволення особистих потреб людини за допомогою трудового процесу під впливом умов, що впливають на її поведінку. Більш того, мотивацію співробітників слід розглядати як процес довгострокового впливу на працівників з метою підвищення їх продуктивності.

Нестандартні методи мотивації персоналу в зарубіжних компаніях демонструють значну ефективність, але вони не поширені в нашій країні. Найбільш ефективні творчі методи, які відрізняються від практичних загальноприйнятих методів стимулювання.

Так, у 1950-х роках, в Америці, для формування команди почали використовувати тимблдінг. Тільки в 90-х роках минулого століття цей метод

прийшов і в нашу країну. Тімблдінг покликаний формувати єдність, співпрацю та довіру в колективі.

Сьогодні існує багато різновидів тімблдіngu: творчий (малювання, прослуховування музики), спортивний (змагання), екзотичний (кулінарія різних країн, дегустація) тощо. Компанії часто будують зони відпочинку для співробітників. У корпораціях, де персонал займається сидячою роботою, така техніка особливо поширена: у зонах відпочинку можна зайнятися спортом, випити чаю, прийняти душ, посидіти на масажному кріслі. Все це допомагає зняти напругу з очей, зігрітися після тривалого перебування за комп'ютером, розслабитися. У окремих корпораціях фахівці продумують фактуру стін і відтінки фарби, якими фарбуються стіни кімнати відпочинку. Зони відпочинку є в глобальних корпораціях – Facebook, BlaBlaCar, Google, SoundCloud.

Наступний метод: залучення до здорового способу життя. Його прихильники стверджують, що успіх підприємства набагато вище, коли співробітники здорові і енергійні. Персонал магазинів «Сьомий континент» отримує винагороду за турботу про своє здоров'я. Працівники отримують премії, якщо вони не йдуть на лікарняний тривалий час. В результаті людино-години в компанії не втрачаються у зв'язку з видачею лікарняного листа. Прикладом залучення до здорового способу життя є також видача премії співробітникам, які не курять. Наприклад, в Японії є компанії, які продовжують відпустку співробітникам, які відмовилися від куріння. Керівництво стверджує, що при курінні співробітник витрачає чверть години на дорогу до місця куріння і назад, і як наслідок, скорочується робочий час, а у цей час працюють співробітники, які не палять.

У японській фірмі Nime & Company працюють переважно жінки. Керівництво надає вихідні тим співробітникам, які розлучилися зі своїми чоловіками і хлопцями. Вік жінки враховується при розрахунку відгулу. Зазвичай вихідні даються на 1-3 дні. Така практика дозволяє легко впоратися з емоціями і приступити до роботи, не відволікаючись на свої проблеми [2].

Оскільки людина залишається задоволеним своєю діяльністю, коли вона гідно оплачується і має достатній статус, то використовуються оригінальні методи мотивації [2]. Уолт Дісней, наприклад, розумів, що за відсутності престижу компанії плинність кадрів буде високою. У зв'язку з цим він творчо почав називати різні посади, покращуючи імідж компаній. Наприклад, у готельних пральнях була висока плинність кадрів, тому він перейменував їх у «текстильні служби». Тепер «текстильні служби» стояли на одному рівні з відділом маркетингу, зі службою обслуговування клієнтів. Однак, якщо порівнювати з ними, то простіше було потрапити в текстильну службу – це сприяло притоку людей, які тільки починали свою кар'єру.

У деяких компаніях використовується метод «квартира по телефону». Передбачається, що співробітників, які займаються продажем по телефону,

стимулюють до збільшення числа продажів за рахунок оплати житлової площі. За кожен проданий по телефону товар компанія платить за один квадратний сантиметр житла [3].

Практикується метод стимуляції, при якому співробітники приходять на роботу зі своїми вихованцями. Наприклад, ви можете взяти кішку або маленьку собаку на роботу в Airbnb. Це допомагає сконцентруватися на роботі і не думати про те, чим займається домашній улюбленець, поки працює співробітник.

Отже, розглянуті методи мотивації цілком можуть бути використані та впроваджені в практику українських підприємств, однак керівництво компанії повинно враховувати особливості власного персоналу при виборі методу мотивації, спираючись на інтереси і потреби співробітників та стати фундаментальною основою для формування власної системи мотивації

Література

1. Музиченко-Козловський А. В. Основні елементи механізму мотивування працівників. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Вип. 21.6. С. 361–367.
2. Костюк О. Д. Сучасні інструменти мотивації персоналу. Вісник. Серія: Економічні науки. Харків, 2018. С. 168–172.
3. Шевцова С. В. Методи мотивації персоналу. Економічні проблеми сталого розвитку: тези доповідей науково-технічної конференції викладачів, співробітників, аспірантів та студентів факультету економіки та менеджменту присвяченої дню науки в Україні (19–23 квітня 2010 р.). Суми : СумДУ, 2010. Ч. I. С. 66–67

УДК 005.334:658.7

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Плиска О. В., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Сідлер С.М., студентка 4 курсу бакалаврата спеціальності 075 «Маркетинг» Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д.Моторного, м.Запоріжжя

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЛОГІСТИЧНОГО ЦИКЛУ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ

На сучасному етапі господарювання успішність та результативність діяльності вітчизняних підприємств вирішальним чином залежить від

правильності й обґрунтованості обраної стратегії підприємницької діяльності та використання логістичних принципів в управлінні.

Використання логістичного підходу у практиці господарювання дозволяє істотно підвищити прибутковість та якість сервісу, забезпечити ефективне управління потоковими процесами в економічних системах підприємства, що є запорукою суттєвих переваг в конкурентній боротьбі. Також використання логістичного підходу надає потенційні можливості щодо підвищення функціонування економічної системи підприємства; дослідження науковців свідчать про скорочення ресурсних витрат разом зі збільшенням обсягів продажу та, відповідно, прибутків [1].

Сучасні економічні умови, у яких на даний момент функціонують підприємства, характеризують невизначеність та змінність зовнішнього середовища. Тому в галузі логістики зростає значення формування способів вирішення проблем настання ризикових ситуацій. Багатоукладність економіки України, поточний воєнний стан та напрями розвитку товарно-ринкових відносин із властивими їм елементами стихійності та кон'юнктури об'єктивно сприяють постійному виникненню економіко-соціальних ситуацій невизначеності, коли за умов самофінансування й конкурентоспроможності власники, менеджери, наймані працівники змушені у своїх діях йти на ризик.

З точки зору управління логістичними ризиками, страхування – це фундаментальний інструмент ризик менеджменту. Великий спектр продуктів страхування обумовлений широким різноманіттям шляхів доставки, завантаження, зберігання тощо. Дані процеси супроводжуються чисельними ризиками. Ризик втрати майна (вантажу) з-за стихійних лих надзвичайного характеру і несприятливих погодних умов транспортування. Ризик втрати майна (вантажу) з причини військових дій, надзвичайних станів в місті / країні (страйки, заворушення та інше). Ризики, що виникають з причин недотримання техніки безпеки (на виробництві, пожежної безпеки). Ризики втрати майна внаслідок дій зловмисників (розкрадання, диверсії, крадіжка товарно-матеріальних цінностей, включаючи викрадення транспортних засобів). Екологічні ризики, наприклад, якщо товар або його упаковка можуть спричинити собою збитки навколишньому середовищу. Ризики технічного характеру – можливі затримки доставки вантажу і підвищення ймовірності інших ризиків через поломки транспортних засобів. Ризики, обумовлені некомпетентністю персоналу в логістичному ланцюзі тощо.

На етапі експертизи, проведення тендеру та подальшого супроводу фахівці з управління ризиками здійснюють: оцінку логістичного ланцюгу з точки зору виявлення можливих небезпек; визначення ступеню і ймовірності заподіяння шкоди в результаті впливу таких небезпек; аналіз та визначення найбільш раціонального і глобального страхового покриття, необхідного для даного об'єкта страхування; вибір найбільш надійного страховика та оптимального страхового тарифу; поточне консультування; оцінку розміру втрат у разі настання страхового випадку, а також супроводження процедури врегулювання [2].

Слід відмітити, що основними видами страхування, передбаченими для логістичної системи є: страхування вантажів; страхування контейнерів; страхування відповідальності перевізника; страхування відповідальності експедитора; страхування складського комплексу; страхування відповідальності складського оператора; страхування товарних запасів на складі; страхування відповідальності підприємств, що є джерелом підвищеної небезпеки; страхування небезпечних вантажів.

Отже, логістичний цикл підприємства завжди зазнає впливу ризиків, що супроводжують функціонування відповідного суб'єкта господарювання. Проблема управління ризиками у сучасних умовах постала з особливою гостротою, адже повномасштабна російсько-українська війна, розв'язана РФ у 2022р., значно ускладнила зовнішнє середовище, майбутнє якого стає все менш прогнозованим. Для кожної підприємства властивий певний ризик втрати або пошкодження матеріального потоку, і, відповідно, до необхідного його захисту обираються різноманітні види страхування.

Література

1. METELENKO Natalya Heorhiyivna, VORONKOVA Valentyna Hryhorivna, SILINA Iryna Vadymivna, OGLOBLINA Viktoriia Oleksandrivna. EVOLUTION FROM TRADITIONAL TO INTELLIGENT LOGISTICS MODELS IN DIGITALIZATION CONDITIONS (USING INTERNATIONAL EXPERIENCE). Socio-humanitarian and technical technological explorations of modern science : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2023. 226 p, 64-78.

2. Оглобліна В.О., Євдокимов А.С., Безрукова В.С. Інформаційна логістика промислового підприємства в контексті Industry 4.0. Інженерні інновації та розбудова національної економіки: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції ІННІ ім. Ю.М.Потебні (09-10 травня 2024 року, м. Запоріжжя) / наук. ред. Н.Г.Метеленко; ЗНУ. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. 1020 с. С. 187-191.

УДК 334.722:330.322.14«364»

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Старенький Ю. В., студент 2 курсу спеціальності 073 «Менеджмент»
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Державна підтримка бізнесу в умовах війни в Україні відіграє вирішальну роль, адже військовий конфлікт суттєво вплинув на економіку країни, поставивши

підприємства перед низкою безпрецедентних викликів. Багато підприємств зіткнулися з викликами в умовах війни, тому державна підтримка є важливою для збереження робочих місць, підтримання економічної стабільності та відновлення бізнесу. Державна підтримка бізнесу є не тільки необхідною, але й стратегічно важливою для забезпечення економічної стабільності, підвищення її стійкості та відновлення після завершення конфлікту.

Одним із прикладів такої підтримки став урядовий проєкт «єРобота», у рамках якого держава інвестувала 9,3 млрд грн у розвиток підприємництва. Загалом протягом більше двох років 19 600 підприємців отримали цю підтримку, що свідчить про активне залучення держави в економічний процес. Гранти стали не лише фінансовою допомогою, а й інвестиціями у створення нових компаній, що сприяє освоєнню нових бізнес-напрямків і виходу на нові ринки. В результаті програми створено 55 тис. нових робочих місць, що суттєво знижує рівень безробіття та підвищує соціальну стабільність. Важливо відзначити, що майже половина виділених коштів повертається до бюджету через податки і збори, що підкреслює ефективність вкладень. Зокрема, програма «Власна справа» забезпечила 17 813 мікрогрантів, на розвиток переробних підприємств видано 743 гранти, а також підтримано 231 проєкт у садівництві та тепличному господарстві, що демонструє різноманітність підприємницької активності. Крім того, 806 грантів було надано ветеранам та їхнім родинам, що сприяє їхній соціальній інтеграції та розвитку підприємництва серед цієї категорії населення. Таким чином, програма «єРобота» не лише підтримує бізнес, але й сприяє економічному зростанню, соціальному розвитку та загальному покращенню бізнес-клімату в Україні [1].

Внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%» є ще однією важливою подією для підтримки бізнесу в Україні, особливо в умовах повномасштабної російської збройної агресії. Ця програма стала фактично єдиним дієвим інструментом фінансової підтримки для малих та середніх підприємств, що зазнали значних труднощів через руйнування та зниження економічної активності. Важливо зазначити, що торік 90% нових кредитів, виданих бізнесу в Україні, було надано саме в рамках цієї програми. Хоча частка кредитів на інвестиційні цілі склала лише близько 12%, програма все ж дозволила багатьом підприємствам зберегти свою діяльність, забезпечити робочі місця та підтримати економіку в складний період. Підтримка через доступні кредити допомагає підприємствам не лише вижити, але й адаптуватися до нових реалій, що є необхідним для відновлення економіки після завершення конфлікту. Таким чином, зміни до програми «Доступні кредити 5-7-9%» є важливим елементом державної політики, спрямованої на підтримку бізнесу, стабілізацію економічної ситуації та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств [2].

Виплата 270 млн грн державою роботодавцям у межах компенсаційної програми за надання місць для працевлаштування. З початку 2024 року майже 10 тисяч роботодавців отримали компенсації за працевлаштування 13 400 українців, що свідчить про активність бізнесу в адаптації до нових умов. Програма також підтримує соціально вразливі групи, зокрема людей з інвалідністю, надаючи їм можливість отримати роботу. Завдяки цій ініціативі держава зменшує бар'єри на ринку праці для внутрішніх переселенців, що полегшує їх адаптацію на новому місці [3].

Отже, державна підтримка бізнесу в умовах війни в Україні є критично важливою для забезпечення економічної стабільності та відновлення після конфлікту. Програми, такі як «єРобота» та «Доступні кредити 5-7-9%», стали важливими інструментами фінансової підтримки, що дозволяють підприємствам зберігати робочі місця, адаптуватися до нових реалій і виходити на нові ринки. Завдяки цим ініціативам було створено велику кількість нових робочих місць, зменшено фінансовий тягар на роботодавців і забезпечено інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у трудовий ринок. Таким чином, державна підтримка не лише сприяє виживанню бізнесу, але й зміцнює соціальну стабільність та підвищує конкурентоспроможність української економіки.

Література

1. «єРобота»: 9,3 млрд грн інвестувала держава в розвиток малого й середнього бізнесу через гранти. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yerobota-93-mlrd-hrn-investovala-derzhava-v-rozvytok-maloho-i-serednoho-biznesu-cherez-hranty>
2. Уряд переорієнтовує програму «Доступні кредити 5-7-9%» на інвестиційні цілі, – Надія Бігун. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-pereorientoivuie-prohramu-dostupni-kredyty-5-7-9-na-investytsiini-tsili-nadiia-bihun>
3. Держава компенсувала підприємцям 270 млн грн за працевлаштування понад 13 тисяч ВПО. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhava-kompensovala-pidprijemtsiam-270-mln-hrn-za-pratsevlashtuvannia-ponad-13-tysiach-vpo>

Арзянцева Д.А., к.е.н., доцент, доцентка кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Свердлюк Д. С., студентка 2 курсу спеціальності 073 «Менеджмент», Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ДОСВІД ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Молодіжне підприємництво є важливим напрямом державної політики, спрямованим на стимулювання розвитку малого бізнесу. Відомо, що завдяки малому бізнесу підвищується економічна активність, створюються нові робочі місця та стимулюється інноваційний розвиток.

Молодіжне підприємництво – це елемент підвищення рівня зайнятості серед молоді та створення нових малих підприємств і додаткових робочих місць. Розвиток цього напрямку є одним із ключових напрямів економічної політики країни.

Система підтримки молодіжного підприємництва в Україні представлена організаційними структурами державного, регіонального та місцевого рівнів. Держава визначає організаційно – правову основу підприємництва, порядок заснування, реорганізації і ліквідації підприємницьких організацій, ліцензування діяльності, розв'язування суперечок та ін.[2, с. 3].

Основними суб'єктами державної політики з підтримки молодих підприємців виступають Міністерство економіки України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, а також Міністерство освіти і науки України, яке відіграє важливу роль у розвитку підприємницьких навичок і стимулюванні молодіжних ініціатив. Вони визначають пріоритети розвитку малого та середнього бізнесу, зокрема молодіжного сегменту: підтримка малих інноваційних компаній; гранти малим підприємствам на створення власної справи [2, с. 3]. .

Ефективним інструментом сучасної підтримки молодіжного підприємництва в Україні є державна грантова програма «єРобота». Ця ініціатива спрямована на створення сприятливих умов для молодих підприємців, допомагаючи їм реалізовувати власні бізнес-ідеї та започатковувати нові проєкти. У межах програми надаються гранти, які можуть бути використані для розвитку бізнесу, придбання необхідного обладнання, створення робочих місць та виходу на нові ринки. Особливу увагу приділяють підтримці інноваційних ідей, що сприяють економічному розвитку регіонів та впровадженню сучасних технологій. Це не

лише фінансова допомога, а й інвестиція в економічне зростання країни, яка стимулює молодих підприємців до активної участі у бізнес-середовищі.

Республіка Польща, як член ЄС, трактує поняття «державна допомога» відповідно до вимог Європейської спільноти. Надання державної допомоги здійснюється на підставі індивідуальних заяв – програм допомоги. Основними категоріями державної допомоги є регіональна, горизонтальна та секторна допомога. Єдиним органом, уповноваженим приймати рішення щодо відповідності наданої допомоги законодавству ЄС є Європейська Комісія.

У Польщі державна допомога надається в різних формах: дотації, преференційний кредит, доплати, пільги тощо. Підприємці отримують фінансову підтримку через Польське агентство розвитку підприємництва (далі – ПАРП) та 16-ти Регіональних інституцій фінансування (далі – РІФ) в формі дотацій, які компенсують частину понесених витрат. Крім того, в країні діють близько 150 Консультаційних пунктів (далі – КП), які надають підприємцям безкоштовну інформаційну підтримку стосовно адміністративно-юридичних питань [1]. В Польщі функціонують механізми зниження адміністративного навантаження на малий бізнес: по-перше, запроваджено поняття «незареєстрованої діяльності» (*firma na próbę*). Діяльність, що приносить дохід, не більше 50% від мінімальної заробітної плати (близько 260 євро на місяць), не підлягає державній реєстрації. По-друге, протягом 6 місяців з моменту реєстрації діяльності підприємця частково звільняють від платежів із соціального страхування (далі – ZUS). Сучасна політика польської держави приділяє увагу таким питанням розвитку малого підприємництва, як спрощення адміністративних процедур та зменшення адміністративних навантажень, збільшення доступності зовнішніх джерел фінансування, просування експорту і збільшення інноваційності підприємств, поліпшення співробітництва між ними.

Інституційна підтримка малого бізнесу в Польщі має багаторівневу структуру. На центральному рівні ключову роль відіграє Польська агенція розвитку підприємництва, яка підпорядковується Міністерству економіки країни. Регіональний рівень включає маршальські управління, агентства регіонального розвитку, гмінні центри інформації, центри підприємництва та громадських партнерів. Найширшу мережу інституцій підтримки малого бізнесу мають місцеві рівні, до яких належать позикові та поручницькі фонди, венчурні (далі – VC) і seed capital фонди, технологічні інкубатори, науково-технологічні і промислові парки, особливі економічні зони, кластери, центри трансферу технологій, національна мережа інновацій (далі – НСУ), консультаційні пункти НСУ, центри Enterprise Europe Network, контактні пункти СІР, а також консультаційні та навчальні фірми [1].

Очевидним є комплексний підхід в державному регулюванні господарської діяльності малого бізнесу в Польщі. Напрямки підтримки малих та середніх підприємств:

1. Підтримка дій, що сприяють розвитку (консультаційна допомога, тренінги та фінансова підтримка).

В рамках консультаційної допомоги підприємці отримують фінансову допомогу на запровадження нових технологій, розвиток й модернізацію підприємства тощо. Тренінги охоплюють питання щодо управління підприємством. Фінансова підтримка підприємців здійснюється з метою пристосування їх до нової ситуації, розвитку нових видів діяльності; запровадження інновацій.

2. Покращення правового поля і адміністративного середовища та сприяння розвитку підприємливості.

Проводяться аналіз та анкетні дослідження правового поля, підтримуються ініціативи, метою яких є пропагування підприємництва

3. Розвиток інституційного середовища (розвиток інституцій, системи позикових та гарантійних фондів, розвиток інформаційних систем).

Середовище малого та середнього бізнесу складають різноманітні інституції, які впливають на діяльність підприємця (владні установи, громадські організації, фінансові інституції тощо)

4. Підтримка інтеграції фірм і діяльності на міжнародній арені (сприяння співпраці між підприємцями, пропагування фірм та їх продукції, пропагування за кордоном польських досягнень).

Допомога в організації спільних заходів проводиться для підвищення конкурентоспроможності польських підприємців на міжнародному ринку та пропагування польської продукції [1].

Таким чином, розвиток молодіжного підприємництва необхідний для забезпечення економічного зростання в країні. Хоча й в Україні система підтримки молодих підприємців має значний потенціал, все ж вона стикається із проблемами обмеженого фінансування та недосконалості нормативної бази. Досвід Польщі свідчить про те, що ефективна державна політика та наявність прозорої системи грантової підтримки суттєво підвищують ефективність підтримки молодіжного підприємництва.

Література

1. Остапенко, Ю., Бондаревич, М. Правове регулювання державної підтримки малого підприємництва: досвід України та Польщі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, (28), 66-72. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2019-28-08>

2. Капліна А. І. Молодіжне підприємництво у системі пріоритетів державної молодіжної політики: стан та механізми підтримки. *Ефективна економіка*. С. 3–4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/73.pdf.

Корюгін А. В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Гуменюк М. О., студент 2 курсу магістратури за спеціальністю 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

РОЛЬ МАРКЕТИНГОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У світі, де економіка все більше обертається довкола конкуренції за увагу споживача, маркетинговий менеджмент виступає центральною ланкою забезпечення сталого розвитку підприємств. Його важливість виходить далеко за межі звичайного управління рекламою чи збутом – це стратегічний підхід, що охоплює планування, організацію, мотивацію і контроль усієї маркетингової діяльності. У сучасних умовах компанії стикаються із необхідністю не просто функціонувати, а й вирізнитися серед конкурентів, формуючи унікальні цінності для своїх клієнтів.

Сучасні ринки переповнені товарами і послугами, а споживач стає дедалі більш вимогливим і критичним. У цих умовах підприємства вимушені докладати зусиль для досягнення і підтримки конкурентних переваг. Маркетинговий менеджмент у цьому контексті – це не просто набір інструментів, а цілісна філософія управління, що інтегрує ресурси компанії з її можливостями.

Виробники, особливо у висококонкурентних сегментах, зобов'язані формувати унікальні маркетингові стратегії, які враховують як внутрішні, так і зовнішні виклики. Наприклад, підприємство, яке прагне закріпитися на міжнародному ринку, не може обійтися без аналізу місцевих ринкових можливостей, позиціонування продукції та чіткої адаптації до культурних особливостей регіону.

Як зазначав В. Куценко, маркетинговий менеджмент базується на логічній послідовності дій, кожна з яких є критично важливою для успіху.

1. Аналіз ринкових можливостей. Цей етап передбачає вивчення поточної кон'юнктури, оцінювання конкурентів, аналіз попиту й поведінки споживачів. Наприклад, розуміння змін у пріоритетах споживачів, викликаних технологічними інноваціями, може визначити успішність майбутніх продуктів.

2. Відбір цільових ринків. У світі обмежених ресурсів підприємства змушені зосереджувати зусилля на сегментах, які принесуть максимальну віддачу. Вибір цільового ринку базується на глибокій аналітиці і прогнозуванні.

3. **Позиціювання товару.** На цьому етапі формується унікальна пропозиція, що має задовольнити конкретну потребу клієнта. Наприклад, позиціювання преміум-бренду відрізняється від стратегії масового ринку і потребує відповідного маркетингового комплексу.

4. **Визначення маркетингової стратегії.** Стратегія – це міст між цілями підприємства і їх реалізацією. Вона включає вибір напрямів діяльності, цілей і способів досягнення бажаних результатів.

5. **Реалізація маркетингових програм** – це етап практичного втілення планів, яке вимагає координації між підрозділами, управління ресурсами і постійного моніторингу їх впровадження.

6. **Заключним етапом є контроль та аналіз,** що включає оцінювання виконання маркетингових планів дозволяє швидко реагувати на проблеми та коригувати стратегії.

Сучасний маркетинг неможливий без використання інноваційних підходів. Автоматизація маркетингових процесів, наприклад, дозволяє знизити витрати і підвищити ефективність комунікацій. Інструменти штучного інтелекту допомагають персоналізувати взаємодію зі споживачем, а програми лояльності – зміцнити довгострокові відносини.

Підводячи підсумок, можемо стверджувати, що маркетинговий менеджмент є ключовим інструментом, який допомагає підприємствам не тільки виживати, а й процвітати у конкурентному середовищі. Вміння адаптуватися до змін, розуміти потреби споживачів і створювати унікальні цінності – це основа успішної стратегії. У сучасному світі підприємства, які впроваджують ефективні маркетингові підходи, отримують можливість не лише зміцнити свої позиції, а й визначати тренди ринку.

Література

1. Куценко В. М. *Маркетинговий менеджмент* : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 184
2. Райко Д. В., Лебедева Л.Е. *Модель управління маркетингом у системі менеджменту промислового підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій.* 2015. № 1. С. 107–123
3. Яроміч С.А., Величко Т.Г. *Сутність поняття маркетингового менеджменту в науковому дискурсі. Економіка і суспільство.* 2017. Вип. 9. С. 740–745.

Полусмяк Ю.І., к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя

Мирошник Ю.В., аспірант 2 курсу Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

На сучасному етапі, оперативне управління підприємством, стикається з безліччю викликів. Особливо болісно такі виклики відображаються на поточній діяльності підприємств як малого так і середнього бізнесу. Чинники, які суттєво та негативно впливають за вищевказаних обставин на ефективність діяльності бізнесу можна зокрема, згрупувати наступним чином, а саме:

1. Високі кредитні ставки. Позитивним, є той момент, що облікова ставка НБУ, поступово знижується, але в той же час остання знаходиться на досить високому рівні, що обумовлено багатьма об'єктивними факторами [6].

2. Відсутність дієвих механізмів реструктуризації простроченої кредитної (кредиторської) заборгованості, надвисока активність банківських установ, яка пов'язана зі стягненням такої заборгованості [9].

3. Нестабільність податкового законодавства. Динамічна зміна податкового законодавства [1] негативно впливає на поточну діяльність вітчизняних підприємств, оскільки витрачається більше часу на рівні виконавчого апарату щодо адаптації до таких змін

4. Коливання валютного курсу національної грошової одиниці – гривні до ключових світових резервних валют [7].

На наш погляд, все вищевикладене, суттєво впливає на якість управлінських рішень, що приймаються керівниками підприємств щоденно. Проаналізуємо один із вищенаведених чинників, а саме: відсутність дієвих механізмів реструктуризації простроченої кредитної (кредиторської) заборгованості, надвисокої активності банківських (кредитних) установ, яка пов'язана зі стягненням такої заборгованості.

На сучасному етапі, відсутні інтегровані критерії реструктуризації банківськими (кредитними) установами простроченої кредитної заборгованості. Так, існують окремі програми реструктуризації такої заборгованості в окремих фінансових організаціях (як правило, це великі, системні банки національного рівня) [8]. Проте такі програми, носять індивідуальний, для кожної банківської установи характер. В таких умовах, за наявності претензійного чиннику а також відкритих судових проваджень, керівнику підприємства з метою уникнення

солідарної відповідальності із відповідним підприємством-боржником, доводиться у терміновому порядку звертатися до господарського суду із заявою про відкриття провадження про банкрутство, запровадження процедури розпорядження майном боржника, введення судового мораторію на задоволення вимог кредиторів [2]. Проблемою під час здійснення процедури є постійне невдоволення новоствореного комітету кредиторів боржника щодо дій розпорядника майна (ліквідатора), що не завжди сприяє відновленню платоспроможності боржника.

Отже, на сучасному етапі, безліч негативних чинників впливають на діяльність господарюючих суб'єктів в Україні, у яких все частіше виникають ознаки неплатоспроможності. Впровадження ефективних, уніфікованих механізмів відновлення платоспроможності господарюючих суб'єктів, позитивним чином відобразиться на якості відповідних управлінських рішень, а також сприятиме додатковому наповненню дохідної бази бюджетів усіх рівнів.

Література

1. Податковий Кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010: станом на 29.11.2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.11.2024).

2. Кодекс України з процедур банкрутства. Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018: станом на 29.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 29.11.2024).

3. Мирошник Ю. В. Профілювання ризиків – як елемент стратегічного мислення топ менеджера на підприємстві. С. 461–462. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної дистанційної конференції (м. Харків, 21 березня 2024 р.). URL: https://mmf.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2024/03/zbirnik-konferencii-21.03.2024_10.04.pdf (дата звернення: 29.11.2024).

4. Мирошник Ю.В. Механізми вдосконалення моделей стимулювання топ менеджера в процесі санації підприємства. Економіка та суспільство. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3981> (дата звернення: 29.11.2024).

5. Доходи держбюджету України. Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2024 р. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення: 29.11.2024).

6. Облікова ставка НБУ 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/> (дата звернення: 29.11.2024).

7. Офіційний курс гривні до іноземних валют. URL: <https://minfin.com.ua/ua/currency/nbu/> (дата звернення: 29.11.2024).

8. Реструктуризація кредитів, одержаних в Ощадбанку. URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/restrukturizacia> (дата звернення: 29.11.2024).

9. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% на початок 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення: 29.11.2024).

Бережницька У. Б., к.е.н., доцент, завідувач кафедри прикладної економіки
Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу, м. Івано-Франківськ

Гурський А.Р., аспірант 1 курсу за спеціальністю 051 «Економіка»
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Розвиток соціально-економічних систем в умовах сучасності відбувається під впливом посилення глобальних криз та викликів, зокрема військових конфліктів, пандемій, загострення екологічних, соціальних проблем та ін. Війна в Україні спричиняє жахливі втрати та негативно впливає на функціонування усіх сфер діяльності, в тому числі і на сільське господарство, яке є одним з пріоритетних секторів національної економіки. За надзвичайно складних умов господарювання загострюються проблеми виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції і сировини природного походження, що формують продовольчу безпеку країни. Розвиток сільськогосподарських товаровиробників потребує належного інвестиційного забезпечення, яке є важливою передумовою оновлення та нарощування матеріально-технічної й технологічної бази, впровадження інновацій, розвитку людського капіталу й соціальної сфери, покращення екологічних параметрів діяльності тощо.

Інвестиційне забезпечення – сукупність різноманітних умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу [1]. Це поняття формує систему, яку слід розглядати як сукупність економічних відносин, що виникають у зв'язку з пошуком, залученням і використанням інвестиційних ресурсів, необхідних для інвестування різних напрямів інноваційної діяльності підприємств з урахуванням наявних внутрішніх обсягів цих ресурсів та можливості залучення їх із зовнішніх джерел [2].

Потребує також уточнення термін «інвестиційне забезпечення» з точки зору специфіки діяльності суб'єкта господарювання. Адже сільськогосподарське виробництво визначається сезонним характером роботи, залежністю від природно-кліматичних умов, працею з живими організмами та особливостями технологічних процесів, що визначають високий рівень інвестиційного ризику та наявність тривалого інвестиційного лагу. Це обґрунтовує доцільність розгляду інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств як цілого комплексу економічних, соціальних, фінансових, інституційних та екологічних

питань. Його складовими є організаційно-економічне забезпечення, наукова та законодавча база, інноваційний розвиток, інвестиційні ресурси.

Інвестиційне забезпечення виступає найбільш важливою передумовою ефективного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств, оскільки сприяє нарощуванню обсягів їх виробництва, збільшенню виробничого потенціалу та зростанню результативності сільського господарства [3].

Головною метою інвестиційного забезпечення є створення конкурентоспроможних сільськогосподарських підприємств на новій інноваційній та технологічній основі задля забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств, укріплення їх позицій на внутрішньому ринку та виходу на зовнішній ринок; розвитку соціальної інфраструктури села; впровадження екологічної та продовольчої безпеки держави [4]. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, забезпечення його високих та стійких темпів економічного зростання взаємопов'язано із реалізацією механізмів інвестування в технологічні, інноваційні процеси, матеріально-технічну базу сільського господарства; вимагає суттєвого організаційного та технологічного оновлення даного виробництва, що досягається за рахунок впровадження науково-обґрунтованих норм ведення господарської діяльності, систематизації організаційно-управлінської системи, ресурсозберігаючих технологій тощо [5, с. 5].

Таким чином, інвестиційне забезпечення розвитку підприємств є багатограним поняттям, яке охоплює фінансові, матеріальні та організаційні аспекти діяльності, визначає фінансову стійкість, здатність впроваджувати інновації та адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Формування оптимальних джерел інвестування та ефективного використання інвестиційних ресурсів є важливим фактором розвитку усіх сфер функціонування національної економіки загалом і кожного суб'єкта господарювання окремої сфери зокрема, а в умовах глобалізації економіки інвестиційне забезпечення підприємств є ключовим чинником їх конкурентоспроможності та розвитку.

Література

1. Колесник О.О. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2(6). URL: http://tourlib.net/statti_kolesnyk6.htm

2. Горлачук В.В., Черненко А.С., Раку О.О. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : *Економіка*. 2016. Т. 285, Вип. 273. С. 57–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduesc_2016_285_273_11A (дата звернення 22.11.2024)

3. Захарчук О.В., Іоніцой Є.Ю. Інноваційно-інвестиційне забезпечення

розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 53–59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2020_9_8. (дата звернення 22.11.2024)

4. Білоткач О.В., Павлова Г.Є. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск 15, частина 1.2017. С. 29–32.

5. Мовчанюк А.В. Інвестиційний потенціал сільськогосподарського виробництва як основа забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України. *Ефективна економіка*. 2021. №9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9288> (дата звернення 23.11.2024)

УДК 338.2:005.93

Меліхов Є. В., асистент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Бандурко Є. Є., студентка 1 курсу спеціальності 071 «Облік і оподаткування» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Безробіття та інфляція суттєво впливають на соціально-економічну стабільність держави, соціальне становище населення та загальний рівень добробуту. Безробіття та інфляція – взаємопов'язані економічні явища, які часто впливають одне на одне, а це означає, що зниження рівня безробіття може призвести до підвищення інфляції та навпаки.

Безробіттям можна назвати явище, коли певна кількість економічно активного населення, що готова і здатна працювати, не може знайти роботу, яка буде відповідати його навичкам.

Існує три види безробіття:

1. Фрикційне – пов'язане з бажанням знайти роботу й вважається неминучим.

2. Структурне – виникає в результаті змін у споживчому попиті й технології і також вважається неминучим.

3. Циклічне – викликається спадом виробництва.

Економічні цикли є однією з основних причин безробіття. Під час економічних криз та спадів рівень виробництва знижується, зменшується попит на

продукцію, що зі свого боку змушує компанії скорочувати обсяги виробництва і звільняти працівників. Безробіття менше серед «білих комірців» (медицина, наука, освіта, сфера послуг), ніж серед «синіх комірців», оскільки такі галузі менше піддаються циклічним коливанням. Все через те, що їх звільняють в останню чергу, тому що на їх підготовку потрібно багато коштів. Рівень безробіття вище серед молоді, оскільки вони мають низьку кваліфікацію, а багато хто з них уперше вступає на ринок робочої сили. Безробіття в США в 2 рази вище серед населення чорного кольору шкіри, ніж серед населення білого кольору шкіри. Це результат дискримінації в галузі освіти й концентрації населення чорного кольору шкіри в містах, де роботу одержати складно.

Наслідками соціального безробіття є погіршення рівня життя людей та підвищення рівня злочинності. Для економіки наслідки теж є: знижується ВВП, оскільки не використовується весь потенціал працездатного населення, а також зменшується людський капітал, оскільки люди втрачають під час безробіття навички, а це погіршує перспективи економічного розвитку.

Інфляція являє собою процес загального зростання цін на товари та послуги, що веде до знецінення грошей. Сама інфляція виникає через такі факти як надмірна емісія грошей, коли збільшується маса грошей в обігу без відповідного зростання виробництва товарів, а також через дефіцит бюджету та зростання державного боргу, коли держава випускає більше норми грошей для покриття цього дефіциту. Інфляція попиту виникає, коли обсяг виробництва близький до потенційного й існує надлишковий попит, що і приводить до зростання цін. Інфляція витрат визначається підвищенням витрат на одиницю продукції та скорочує прибуток й обсяг продукції. У результаті зменшується пропозиція товарів і послуг в економіці, а це в свою чергу приводить до зростання цін. Її основними факторами є підвищення номінальної заробітної плати й ріст цін на сировину й енергію. Також існує гіперінфляція, яка характеризується дуже високими темпами інфляції, а також може привести до краху всієї фінансової системи.

Наслідками інфляції є знецінення грошей, зростання соціальної нерівності та приведення до економічної нестабільності.

Таким чином, безробіття та інфляція є складними і взаємопов'язаними економічними явищами, їх взаємозв'язок та негативний вплив на економіку вимагають комплексного підходу до їх вирішення. Розуміння різних видів безробіття та механізмів їх виникнення може допомогти розробити ефективні заходи для стабілізації економіки та підвищення рівня зайнятості населення. Водночас, контроль за рівнем інфляції є необхідним для забезпечення економічної стабільності та запобігання економічним кризам. Комплексний підхід до вирішення цих проблем сприятиме побудові ефективної економічної політики та підвищенню добробуту населення.

Література

1. Черкашина Т. С. Аналіз взаємозв'язку між інфляцією та безробіттям у висхідних країнах європейського союзу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-23>.

УДК 338.439.6(477)

Мащенко О.В., д.е.н., професор, перший проректор з науково-педагогічної та наукової роботи Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

Гладков В.І., аспірант 2 курсу спеціальності 051 «Економіка» Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

ФОРМУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Такі економічні системи як структура продовольчої безпеки формуються шляхом побудови та адаптації людських ресурсів, інформації, освіти, регулювання, ринкового посередництва та інших відповідних урядів, ринків та державних установ, які сприяють забезпеченню продовольчої безпеки. Зважаючи на актуальність теми, ці процеси та механізми потребують подальшого вивчення та дослідження.

Формування інфраструктури є дуже важливим чинником, оскільки це ключ до ефективного розвитку національної економіки і, отже для благополуччя громадян.

Брунець Б.Р. пропонує розглядати інфраструктуру як єдину цілісну систему, в основу котрої закладено функцію забезпечення виробничої та невиробничої сфер діяльності людини з метою досягнення максимально можливого економічного ефекту із урахуванням моральних та духовних благ населення, охорони здоров'я та забезпечення умов охорони та відтворення навколишнього середовища. [1]

Розглянемо три рівні формування продовольчої безпеки держави. Першим зазначимо інфраструктуру сільського господарства, оскільки саме воно є основою продовольчого забезпечення кожної країни. Сільське господарство продукує продовольчі товари та сировину для виробництва продуктів харчування, тому інфраструктура сільськогосподарського виробництва розглядається як комплекс галузей, що його обслуговують (фінансування, постачання, розподіл, консультування). [2]

Другим є інфраструктура продовольчого комплексу яка включає в себе комплекс галузей та економічні відносини, що забезпечують як виробництво

сільськогосподарської продукції, так і її переробку, а саме – виготовлення продовольчих товарів. Як зазначає Т.В. Стройко, інфраструктура галузевого спрямування, зокрема агропродовольчої сфери, має свої особливості. Вони зумовлені, насамперед, багатофункціональністю агропромислового виробництва: це і забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі, гармонійний розвиток сільських територій, екологічнобезпечне виробництво продукції [3].

Третім є інституційний підхід до формування інфраструктури продовольчої безпеки. Серед важливих інституцій, що забезпечують інфраструктуру формування продовольчої безпеки, слід зазначити такі: правове регулювання, що визначає основні правила та норми щодо діяльності суб'єктів, які займаються виробництвом та розподілом продовольства, закріплене на законодавчому рівні; звичаї та традиції в українському суспільстві щодо споживання продуктів харчування, які визначаються особливостями національної кухні та культури; норми поведінки та «правила гри» на агропродовольчому ринку. [4]

Земельні відносини та ставлення українців до землі, як інституція формування інфраструктури, полягає у невизначеному стані ринку землі в Україні і в неготовності сучасного суспільства розглядати землю як товар. Унаслідок чого виникає загроза втратити визначальний ресурс забезпечення продовольчої безпеки – землі сільськогосподарського призначення, що може виникнути при безконтрольному продажі земельних ділянок. Тому вважаємо слушною думку І.Г. Кириленка про те, що першочерговими завданнями держави на підготовчому етапі переходу до повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення має стати інфраструктурне забезпечення капіталізації земельних ресурсів, яке включає розробку нормативно-правової бази земельних відносин, створення передумов вільного та прозорого обігу земельних ресурсів, впровадження повноцінного їх моніторингу та обліку, формування спеціалізованих фінансово-кредитних установ, наукове та інформаційне забезпечення популяризації раціонального і сталого землекористування, гарантування надійного правового захисту власників, заохочення органічного виробництва, переробки тощо. [5]

Отже, сучасна інфраструктура є досить складною економічною системою що базується на функціонуванні суб'єктів сільськогосподарського та продовольчого комплексів. А інституційний підхід визначає інститути та інституції які забезпечують формування продовольчої безпеки держави.

Література

1. Брунець Б.Р. Сутність означення поняття інфраструктура. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.5. С. 372- 377.
2. Пчелянська Г.О. Формування інфраструктури продовольчої безпеки. URL: <http://efm.vsau.org/storage/articles/February2020>

3. Стройко Т.В. Інфраструктура агропродовольчої сфери: теоретичне підґрунтя та функціональні особливості .Наукововиробничий журнал. 2011. №3(24). С. 85-88

4. Калетнік Г.М. Інститути інфраструктури та ціноутворення у розвитку аграрного ринку. Регіональний аспект. Монографія. Вінниця. ТОВ «Фірма «Планер». 2012. 2012с.

5. Кириленко І.Г. Капіталізація земельних ресурсів в умовах розвитку і трансформації земельних відносин в Україні. Актуальні питання науки і практики. 2017. №22. С. 7-20

УДК 334.722:316.472.4

Куряча Н. В., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, м. Дніпро

ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Соціальні мережі впливають як на життя людей з раннього віку, так і всього суспільства та підприємців. За допомогою соціальних мереж люди можуть побудувати стосунки з людьми з однаковими інтересами, підключатися та спілкуватися один з одним.

Серед найпопулярніших і відомих соціальних медіа Facebook, LinkedIn, Twitter, які використовуються не лише серед широкої громадськості, а й у бізнес-сфері. Окрім спілкування в чаті, вони використовуються для встановлення нових контактів. Наприклад, Facebook вважається найбільш використовуваною соціальною мережею. Твіттер найчастіше використовують ділові люди, щоб ділитися інформацією. Twitter працює за принципом коротких повідомлень, які не перевищують 140 символів, це так звані мікроблоги. LinkedIn підвищує обізнаність про якість компанії. Перевагою є створення професійного профілю, резюме та обмін інформацією про досвід роботи, яка може зацікавити майбутнього роботодавця. Безкоштовний додаток Instagram також є популярною соціальною мережею, яка дозволяє ділитися фотографіями та відео з вашими підписниками або вибраними групами друзів. Для полегшення пошуку інформації за певною темою використовують хештеги.

Зараз на ринку існують десятки соціальних мереж, переважна більшість з яких має потенціал впливу на економіку, бізнес і політику. Залежно від конкретного регіону змінюється і популярність конкретних соціальних мереж. На додаток до чотирьох згаданих вище, інші альтернативні соціальні мережі також стрімко розвиваються в останні роки. Мабуть, кожна людина знає Youtube.

Youtube – це вже не просто база даних відео, сьогодні це більше схоже на соціальну мережу, до якої додається відеоконтент або у вигляді класичних відео, або так званих коротких фільмів. Це чудовий інструмент для створення контенту для маркетингових цілей або впливу на громадську думку. Ще одна соціальна мережа, що розширюється, – це так званий Telegram, який більше нагадує додаток для чату. Кількість його користувачів в Україні зростає з кожним днем, головним чином через нібито високий рівень безпеки та доступність альтернативної, хоча часто сумнівної інформації. І останнє, але не менш важливе: TikTok, орієнтований на відеоконтент, стає все більш популярним серед молодого покоління, який має форму класичного Інтернет-форуму.

Соціальні мережі впливають на новини, політику та економіку в цілому. Компанії створюють свої профілі в соціальних мережах, які допомагають їм отримати знання, знайти нових ділових партнерів, клієнтів і можуть спілкуватися між собою. Маркетинг у соціальних мережах дуже важливий для підприємців. Соціальні мережі постійно розвиваються. Вони орієнтовані не лише на окремих людей, а й на цілі групи, і, крім того, вони є ефективним інструментом інтернет-маркетингу. Соціальні медіа є ефективним засобом цифрової маркетингової стратегії, спрямованої на просування бізнес-продуктів з метою досягнення максимально можливого прибутку. Роздрібні продавці діляться живими даними в соціальних мережах через різні канали, відеоблоги, твіти, фотографії або інформацію про нові продукти та послуги, які можуть позитивно вплинути на продажі.

Підприємці використовують соціальні мережі з різних причин. Починаючи бізнес, компанії використовують соціальні мережі для своєї видимості та підтримки у веденні бізнесу, для маркетингової діяльності, просування своїх продуктів і послуг, а також для встановлення контактів з новими діловими партнерами. Використання соціальних мереж покращує роботу компанії та її конкурентні позиції на ринку.

Соціальні мережі дають величезний простір різним теоріям змови, маніпуляції громадською думкою, а також завдають шкоди репутації. Соціальні мережі та ненависть, на яку здатні люди, є інструментом, який може поставити на коліна навіть велику компанію. Соціальні мережі також впливають на купівельну поведінку клієнтів, але не завжди позитивно.

Соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn та інші, мають величезний вплив на різноманітних потенційних клієнтів і стають все більш популярними. Вони дають низку переваг для бізнесу та підприємців.

Перш за все, присутність у соціальних мережах підвищує пізнаваність вашого бренду та дозволяє охопити велику кількість потенційних клієнтів. Соціальні мережі також дозволяють безпосередньо спілкуватися з клієнтами. Ви можете отримати їх відгуки, відповісти на запитання та вирішити проблеми. Клієнт цінує ваше пряме спілкування та швидку відповідь. А за допомогою

рекламних інструментів, які є чудовим бонусом для пошуку потенційних клієнтів, ви можете знайти свою цільову аудиторію на основі демографічних показників, поведінки та інтересів. Ви також можете налагоджувати робочі відносини, шукати нових партнерів або співробітників і покращувати свій професійний профіль на різних платформах.

Підсумовуючи, можна сказати, що представлення компаній і бізнесу в соціальних мережах є важливою частиною сучасного маркетингу та спілкування з клієнтами. Згідно з багатьма дослідженнями, потенційний клієнт, швидше за все, довіряє компанії, яка регулярно створює цікаві пости, має багаті та позитивні відгуки та швидкі відповіді. Правильне використання цих платформ може призвести до збільшення прибутку та створення сильного бренду. Однак для досягнення найкращих результатів важливо мати чіткий план і відстежувати результати.

Література

1. Ярмолюк О. Я., Фісун Ю. В., Шаповалова А. А. Соціальні мережі як сучасний інструмент просування. Підприємництво та інновації. 2020. Вип. 11-2, С. 62–65. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/287/281> (дата звернення: 14.11.2024).

УДК 334.716:338.486.4

Радзіховська Ю. М., к.е.н., доц. кафедри підприємництва і маркетингу
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м.
Черкаси

Цісельський А. В., студент 2 курсу магістратури спеціальності 051 «Економіка»
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, м.
Черкаси

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні економічні умови ставлять перед виробничими підприємствами серйозні завдання, пов'язані з необхідністю адаптації до глобальних змін, швидкого розвитку технологій і зростаючих вимог суспільства до сталого розвитку. Основними викликами залишаються енергетична нестабільність, діджиталізація процесів та підвищення екологічної відповідальності. Розв'язання

цих питань є критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості підприємств.

Енергетична стабільність стала ключовою проблемою для більшості виробничих секторів, особливо в умовах сучасних геополітичних викликів. Постійне зростання цін на енергоресурси і їх обмежена доступність значно ускладнюють довгострокове планування.

Відновлювані джерела енергії, такі як сонячна і вітрова, мають значний потенціал для вирішення цієї проблеми. Вони забезпечують не лише зниження витрат, а й стабільність постачання енергії у довгостроковій перспективі. «Використання відновлюваних джерел енергії дозволяє зменшити залежність від традиційних джерел, знижуючи викиди CO₂ та покращуючи енергетичну безпеку» [1]. Впровадження комбінованих систем енергопостачання, що використовують відновлювані джерела разом із сучасними акумуляторами енергії, є перспективним рішенням. Такі підходи дозволяють оптимізувати витрати на енергію та зменшують вразливість до зовнішніх факторів.

Діджиталізація стала ще одним важливим фактором, який впливає на економічний механізм управління. Швидкий розвиток цифрових технологій не лише змінює традиційні підходи до ведення бізнесу, а й потребує значних інвестицій.

Впровадження таких систем, як ERP (Enterprise Resource Planning), відкриває нові можливості для оптимізації процесів, управління ресурсами та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. «Цифрові технології забезпечують оптимізацію процесів і допомагають адаптувати підприємства до швидкозмінних ринкових умов» [2]. У довгостроковій перспективі цифровізація сприяє підвищенню ефективності та прибутковості, однак потребує належного рівня підготовки персоналу та фінансових ресурсів.

Важливим напрямом також є адаптація підприємств до екологічних вимог. Зростаючі екологічні стандарти вимагають від бізнесу інтеграції сталого підходу до виробничих процесів. Європейський зелений курс, орієнтований на кліматично нейтральну економіку, ставить перед підприємствами нові завдання. «Підприємства мають переорієнтувати свої стратегії, інтегруючи підходи, що забезпечують енергоефективність і мінімізацію відходів» [3].

Для цього доцільно впроваджувати програми екологічної модернізації, включаючи використання ресурсозберігаючих технологій, переробку матеріалів і використання вторинних ресурсів. Такі підходи не лише знижують навантаження на екосистему, але й підвищують репутацію компаній серед клієнтів і партнерів.

Забезпечення прибутковості в умовах сучасних викликів вимагає інтегрованого підходу, який поєднує використання інноваційних рішень, впровадження цифрових технологій та екологічну модернізацію. Такий механізм дає змогу не лише адаптуватися до глобальних змін, а й створити конкурентні переваги. Економічний механізм повинен бути спрямований на підтримку

довгострокової стійкості підприємств, що вимагає гнучкого управління ресурсами та інноваційного підходу до вирішення проблем. Успіх залежить від здатності підприємств не лише реагувати на виклики, а й ефективно використовувати їх як можливості для розвитку.

Література

1. Кузнєцов, М. П., Мельник, О. А. Комплексне використання відновлюваних джерел енергії: курс лекцій / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 304 с.

2. Ковальова, Л. В. Європейські практики екологічної відповідальності та свідомого споживання: збірник кейсів / Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара. Дніпро: ДНУ, 2023. 172 с.

3. Миколенко, І. Г., Гребельна, А. Д. Чинники прибутковості підприємства *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 6 (33). С. 149–151.

УДК 338.48:330.34-026.16“366”

Колокольчикова І.В., д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Лепетченко Д.М., аспірант спеціальності 051 «Економіка» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В ПІСЛЯВОЄННІ ЧАСИ

Сучасні умови функціонування бізнесу в Україні змінюються переважно під впливом зовнішніх факторів. Пандемія та повномасштабна війна, які поступово один за одним поширилися країною, проникли у всі сфери діяльності (політичну, економічну, суспільну тощо). Суть бізнесу, його організаційні та управлінські аспекти зараз мають інші вектори та фокуси уваги. Підприємства виробничої та обслуговуючої сфери змушені переглядати наявні стратегії, корегувати плани в залежності від багатьох факторів впливу, більшість з яких є загрозами та небезпекою існування суб'єктів господарювання. Чуттєвим до таких викликів виявився і туристичний бізнес, якій зараз має швидко адаптуватись. Тому пошук нових стратегічних цілей сталого розвитку, переформатування поглядів на попит і пропозицію на ринку, новий формат покупця, його поведінка – є актуальними напрямками досліджень сьогодення.

Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, яка схвалена у 2017 році, визначає що: «Україна розташована у центрі Європи та має всі умови для належного розвитку економіки за рахунок туризму, проте суттєво відстає від провідних держав світу за рівнем розвитку туристичної інфраструктури та якості туристичних послуг» [2]. Контрольні показники розвитку сфери туризму та курортів на 2026 рік орієнтують на досягнення таких результатів: кількість іноземних туристів, які в'їжджають до України – понад 32,5млн. осіб; кількість суб'єктів туристичної діяльності близько 34тис. одиниць; кількість робочих місць у сфері туризму 440 тис. осіб; кількість внутрішніх туристів до 1785тис. осіб [2]. Однак, корективи вносять сьогодні.

Представники туристичного бізнесу розуміють, що досягнення вище наведених показників можливо лише в довгостроковій перспективі з обов'язковим переглядом стратегічних цілей. Проаналізувавши сильні та слабкі сторони, загрози та можливості суб'єктів бізнесу, визначено, що відправною точкою відновлення є 2019 рік. Сучасними стратегічними цілями є:

- відновлення рекреаційного природокористування і охорони навколишнього середовища;
- створення нового конкурентоспроможного туристичного продукту, зміна номенклатури послуг, врахування нового сприйняття культурної спадщини та надбання українського народу у післявоєнні часи, підвищення доступності послуг максимально великої кількості у нових сегментах;
- ефект масштабу, доведення національних стандартів надання туристичних послуг до міжнародних норм;
- створення привабливого інвестиційного клімату, оновлення матеріально-технічної бази;
- максимальне залучення людського потенціалу, розвиток підприємництва та само зайнятості населення;
- популяризація українського туристичного продукту.

Представлені стратегічні цілі орієнтовані на ефект масштабу, тобто збільшення туристичних послуг, продаж їх більшої кількості споживачів, вихід на міжнародну арену. Досягнення таких результатів можливо за умов системного та комплексного підходів та орієнтування на виокремлені показники, а саме:

- безпека туристів під час подорожей та інклюзія: експертна оцінка транспортної системи показує, що на 2,9 з 5 балів оцінена якість надання послуг залізничним транспортом, 2,6 балів – доступність аеропортів і внутрішніх дестинацій, найнижча оцінка 1,6 балів – дорожні сполучення з меншими поселеннями [3];
- екологічний стан навколишнього середовища: за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів «станом на 1 березня 2022 року агресор веде бойові дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду площею

12406,6 кв.км, що становить близько третини площі природно-заповідного фонду України[1].

- база даних про туристичні та рекреаційні ресурси України: існує багато сайтів, які накопичують інформацію, однак системного підходу до збору кількісних та якісних показників ще не має;

- рівень розвитку туристичної інфраструктури: за оцінками експертів на сьогодні при 5 бальній системі природна краса та унікальні краєвиди оцінено на 4,6 бали; урбаністична та архітектурна гармонія поселень – 3,0 бали; екологія та захист навколишнього середовища – 3,0 бали [3];

- ступінь впровадження інклюзивного туризму.

Таким чином, переформатування стратегічних цілей, розуміння унікальності туристичного продукту в післявоєнні часи по новому позиціонуватиме ці продукти на міжнародному та внутрішньому ринках, що сприятиме сталому розвитку та збільшенню сукупного потенціалу туристичної галузі та її інвестиційній привабливості.

Література

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів URL: <https://mepr.gov.ua/news/39062.html> (дата звернення 26.11.2024).

2. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року від 16 березня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 26.11.2024).

3. Які країни для подорожей обирали українці в 2019 році. Державна прикордонна служба. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/yaki-kraini-dlyapodorozhey-obirali-ukrainci-v-2019-roci/> (дата звернення 26.11.2024).

УДК 338.484:502.131.1

Демко В.С., к.е.н., доцент кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

РОЛЬ ТУРОПЕРАТОРІВ ТА ТУРИСТІВ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРИНЦИПІВ ВІДПОВІДАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

Сталий розвиток туризму є одним із ключових викликів сучасного світу, оскільки ця галузь має вагомий вплив на природні екосистеми, культурну спадщину та місцеві громади. Туроператори й турагенти як посередники між туристами та індустрією туризму відіграють вирішальну роль у впровадженні принципів відповідального туризму. Їхня діяльність здатна сприяти збереженню

природних ресурсів, підтримці місцевих громад і розвитку екологічної свідомості туристів. Однак значний потенціал цих суб'єктів стримується такими проблемами, як високі витрати на екологічні практики, недостатній рівень обізнаності туристів і конкуренція з традиційними туристичними продуктами. Тому дослідження механізмів впливу туроператорів і туристів на впровадження принципів відповідального туризму є надзвичайно актуальним у контексті сталого розвитку глобального туризму [1].

Рис. 1. – Роль туроператорів і турагентів у відповідальному туризмі
Джерело: [1].

Рис. 2. – Роль туриста у відповідальному туризмі

Туроператори та турагенти мають важливу роль у впровадженні принципів відповідального туризму, виступаючи посередниками між туристами та індустрією (рис.1.). Вони можуть організувати тури, спрямовані на екологічну відповідальність, зокрема через включення екологічно чистих об'єктів, захист природних ресурсів та уникнення масового туризму в чутливих зонах. Соціальна відповідальність проявляється у підтримці місцевих громад, використанні послуг локальних гідів, розміщенні в місцевих гостьових будинках та підтримці місцевих виробників. Туроператори також виконують роль інформаторів, пояснюючи туристам важливість сталого розвитку і організуючи тренінги щодо зменшення екологічного сліду [2].

Завдяки встановленню екологічних стандартів для партнерів і підтримці міжнародних сертифікацій сталого туризму (наприклад, GSTC), туроператори можуть створювати відповідальні туристичні продукти. Однак, вони стикаються з проблемами, такими як високі витрати на екологічні практики і низька обізнаність туристів, що вимагає співпраці з урядами і міжнародними організаціями.

Туристи також мають значний вплив на впровадження принципів відповідального туризму (рис.2.). Їхній вибір, зокрема екологічно чисті тури, мінімізація відходів і підтримка місцевих підприємств, сприяє сталому розвитку. Важливо також поважати культурні традиції і природоохоронні закони, брати участь у волонтерських програмах і обирати подорожі поза піковими сезонами для зменшення тиску на інфраструктуру. Відповідальний підхід туристів є ключовим для сталого розвитку і збереження культурної та природної спадщини [4].

Дослідження підкреслює вирішальну роль туроператорів, турагентів і туристів у впровадженні принципів відповідального туризму. Туроператори й агенції здатні формувати туристичні продукти, які сприяють екологічній, соціальній та економічній стійкості, шляхом інтеграції відповідальних практик, таких як підтримка місцевих громад, впровадження екологічних стандартів і освітніх ініціатив. З іншого боку, туристи, як кінцеві споживачі, відіграють ключову роль у мінімізації негативного впливу туризму, проявляючи свідому поведінку під час подорожей.

Незважаючи на значний потенціал для зменшення негативного впливу на довкілля, економіку та соціальне середовище, існують значні бар'єри у впровадженні відповідальних туристичних практик. До них належать високі витрати, низький рівень обізнаності туристів і конкуренція з дешевшими традиційними турами. Подолання цих викликів потребує активної співпраці між туристичними операторами, урядами, місцевими громадами та міжнародними ініціативами.

Таким чином, інтеграція відповідальних туристичних практик не лише сприяє сталому розвитку, але й відкриває нові можливості для туристичної індустрії, зокрема у збереженні природних і культурних ресурсів для майбутніх поколінь. Важливість цього підходу зростає в умовах глобальних екологічних викликів і необхідності сталого розвитку суспільства.

Література

1. Петров, В. О. Відповідальний туризм: основи сталого розвитку в туризмі. К.: Наукова думка, 2020. 220 с.
2. Семенова, Т. І. Сталий туризм: принципи, моделі, практики. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 174 с.
3. Система сертифікації екологічного туризму «Green Key». URL: <https://www.greenkey.global>. (Дата звернення: 11.11.2024)
4. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України. 2022. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20754/1/tyruzsm_2022.pdf

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Загородній С.А., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Пінчук І.М., студент 2 курсу магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Створення будь-якого підприємства насамперед потребує формування необхідного обсягу капіталу, що дасть змогу провадити ефективну підприємницьку діяльність в сучасних умовах. Можна однозначно стверджувати, що наявність початкового капіталу є ключовим моментом на шляху до успіху заснування нового бізнесу. Значення капіталу у діяльності підприємства не обмежується лише початковим етапом його формування при утворенні підприємства – важливо започаткувати бізнес, але ще важливіше його зберегти та розвинути. У процесі функціонування підприємства необхідно постійно підтримувати оптимальний обсяг та структуру його капіталу, управляти ним.

Управління капіталом можна визначити як вплив суб'єкта управління (підприємства) на об'єкт управління (капітал) з метою найбільш ефективного його використання у процесі реалізації господарської діяльності підприємства.

Зважаючи на важливість ролі, яку відіграє управління капіталом для прибутковості й зростання вартості підприємства, можна вважати, що йому рідко приділяють достатньо уваги. Більшість фінансових менеджерів фокусують свою увагу на управлінні капіталом при його розподілі під час щорічного процесу бюджетування, зосереджуючись при цьому здебільшого на фінансуванні певних проектів, а не на реалізації стратегій управління капіталом [1].

Механізм управління капіталом підприємства, як будь-який інший механізм, має бути сформований з урахуванням сучасних підходів та принципів. Серед значної кількості існуючих наукових підходів особливої уваги заслуговують системний, ситуаційний та інноваційний підходи.

В механізмі управління капіталом підприємства, на нашу думку, доцільно виділити такі чотири складові забезпечення: нормативно-правове, інформаційне, фінансове, організаційне.

На основі аналізу думок представників різних наукових шкіл можна виділити такі елементи механізму управління капіталом підприємства: мета формування достатнього власного капіталу підприємства та його використання; суб'єкти та об'єкти формування та використання капіталу підприємства; цілі та завдання; послідовність етапів впровадження та використання системи управління капіталом підприємства (чи процес формування та використання капіталу); сукупність принципів, що забезпечують формування достатнього обсягу власного капіталу та його використання; функції формування капіталу; система забезпечення; інструментарій управління капіталом (методи, способи реалізації, важелі).

Механізм управління формуванням капіталу суб'єкта господарювання опосередковує виконання управлінських функцій щодо формування необхідного обсягу власних, залучених і позичених коштів для здійснення ефективної діяльності підприємства. З метою дотримання принципу системності по відношенню до управлінських дій на рівні господарювання підприємства необхідно впроваджувати саме організаційно-економічний механізм управління капіталом.

Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства – це система, у складі якої є організаційний (заходи з організації, управління, зміни в організаційній структурі) та економічний блоки (аналіз, контроль та оцінка діяльності), а також цілі, функції, методи, структури, суб'єкти та об'єкти управління. У загальному вигляді цей механізм може бути поданий як сукупність окремих блоків, що утворюють систему функціональних зв'язків між об'єктами, суб'єктами, засобами, методами та іншими складовими діяльності і можуть використовуватися для досягнення покращення стану капіталу підприємства, як його стратегічної цілі [2].

Управління капіталом підприємства є безперервним процесом, що потребує постійної уваги та комплексного підходу. Загалом у складі системи управління капіталом підприємства можна виділити дві функціональні підсистеми: управління формуванням капіталу та управління використанням капіталу. Зазначені підсистеми тісно взаємопов'язані та підпорядковані єдиній політиці управління капіталом господарюючого суб'єкта

Отож, в процесі управління капіталом підприємства завжди реалізується багато завдань, які впливають на ефективність господарської діяльності підприємства та рівень його дохідності.

В сучасних умовах для стейкхолдерів власний капітал є показником відповідальності і стабільності підприємства. Чим більший власний капітал і менша кредиторська заборгованість, тим кращі стосунки у підприємства з різними юридичними і фізичними особами.

Література

1. Савельєва Т. М. Напрямки удосконалення управління капіталом підприємства. *Економіка будівництва і міського господарства* 2014. Т. 10. № 3. С. 191–196.
2. Голомб В.В., Оглобліна В.О. Підприємницька діяльність в Україні під час війни: особливості та проблеми. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 72. С.66-71.

УДК 330.341.1 (477)

Бєлов О. В., к.е.н., докторант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава

Іпатов А.В., аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Інноваційний потенціал економічної системи являє собою похідну компоненту науково-технічного потенціалу. Водночас науково-технічний потенціал починаючи із зародження науково-технічної революції й до сьогодення, займає важливе місце у здійсненні економічного розвитку як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються і є визначальним фактором, що впливає на їх економічну конкурентоздатність. Науково-технічний потенціал являє собою складну економічну категорію, яка, на наш погляд, має визначатися як сукупність науково-технічних ресурсів (спроможностей) і умов їх реалізації (можливостей). Можливості представляються у двох різновидах: 1) можливості першого роду – механізм, що забезпечує використання даних засобів для досягнення визначених цілей; 2) можливості другого роду – це ті напрямки, що відкриті для економічної системи з даним науково-технічним потенціалом, тобто в міру нагромадження потенціалу перед даною економічною системою відкриваються нові шляхи для його подальшого розвитку на більш високому рівні.

Таким чином, негативні проблеми, які виявляються у розвитку науково-технічного потенціалу, що пов'язані зі зменшенням його фінансування [1], і значного зменшення його кадрової компоненти [2] призводять до зменшення кількості і якості науково-технічної інформації, що також впливає на зменшення патентної активності в країні. А це своєю чергою тягне за собою проблему наявності якісного матеріалу для впровадження у виробництво, при відсутності

вітчизняних винаходів та науково-технічної інформаційної бази, на основі якої можливі якісні конкурентоспроможні інноваційні впровадження.

Погіршення інноваційної діяльності також відбувається в Україні зі значними темпами (рис. 1) протягом останніх 23 років.

Так, уся кількість упровадження видів інноваційної продукції зменшувалася стабільно до 2010 року, потім до 2014 спостерігалось незначне покращення і з 2015 року динаміка має хвилеподібний характер.

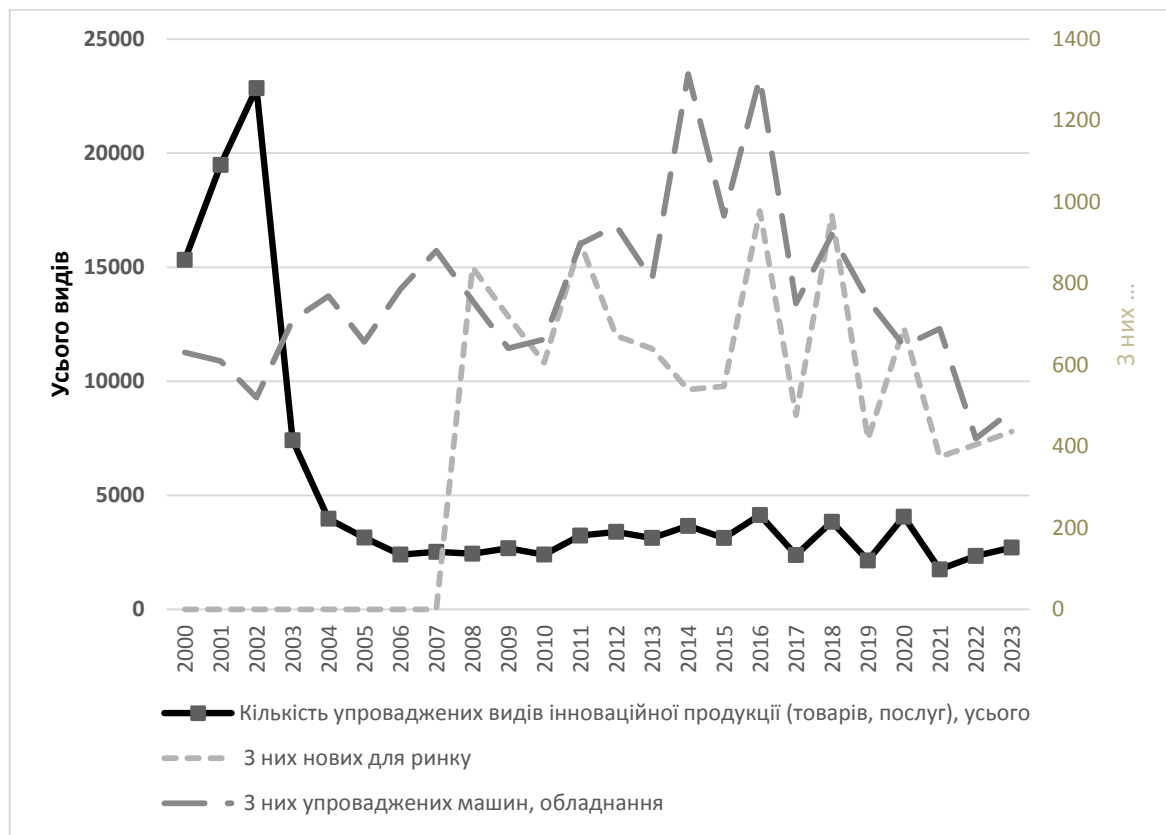

Рисунок 1 – Динаміка впровадження інноваційної продукції в Україні за 2000-2023 роки. Побудовано авторами за даними Державної служби статистики
Джерело: [3]

Отже, розв'язання проблем в інноваційній сфері потрібно починати з фундаментального вирішення й активації науково-технічного потенціалу України в цілому і кожного її регіону окремо.

Література

1. Belov A.V. The scientific and technical sphere's role in the Ukraine post-war reconstruction processes // "Reintegration of the territories liberated from occupation into the country's economy: goals and directions" International scientific conference. Baku: Azerbaijan architecture and construction university, 2023. P. 68–73.

2. Makarenko P., Belov A. Material stimulation of scientists in the scientific and technical activities sphere in Ukraine // Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology. 2023. Vol. 8, № 3. P. 188–196.

3. Економічна статистика / Наука, технології та інновації. Державна служба статистики України [Electronic resource] // Державна служба статистики України. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 04.12.2024).

УДК 005.962

Макаренко П.М., д.е.н. професор, завідувач кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава

Пілявський В.І., д.е.н. викладач кафедри маркетингу Міжнародного університету бізнесу і права, м. Миколаїв

КОМПОНЕНТНА БУДОВА СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В наукових публікаціях існує значна кількість досліджень, в яких розглядається компонентна будова соціального потенціалу як важливої складової потенціалу підприємства. Зокрема, відмічається що до структурних елементів соціального потенціалу підприємства (далі – СПП) відносяться: трудовий потенціал та потенціал соціальної інфраструктури, кадровий і кадрової політики, соціальної політики [1]; потенціали соціальної інфраструктури, кадрової політики, соціальної політики, індивідуальний та груповий соціальні потенціали [2]; кадровий субпотенціал, соціальної забезпеченості та захищеності, організації праці, мотиваційний та творчо-інтелектуальний [3]; елементи внутрішнього середовища, система комунікацій, виробничо-логістичні та управлінські функції [4, 5]; компоненти соціальної інфраструктури, соціальної захищеності працівників, умов та охорони праці, рівня корпоративної культури [6]; трудовий, демографічний і духовний потенціали [7].

Виділяють дві складові СПП – трудовий потенціал як особистісну складову та соціальну інфраструктуру [8].

Слід вважати, що індивідуальний потенціал відображає можливості особистості задовольняти свої потреби й досягати поставленої мети, а його основними елементами є: психофізичний стан робітників, професійний рівень, інтелектуальний рівень, творчі здібності, духовно-моральні цінності.

Кожна людина, як працівник підприємства та носій індивідуального потенціалу взаємодіє з іншим персоналом створюючи колективного його

носія. В таких умовах структура СПП зумовлює необхідність враховувати такі аспекти як рівень громадської свідомості та соціальної зрілості; ступінь засвоєння працівниками норм ставлення до праці; ціннісну орієнтацію працівників колективу; інтереси працівників; потреби і запити працівників у сфері праці, виходячи з ієрархії потреб людини.

На нашу думку, розкриття структури СПП не повинно спиратися на множинні складові які заявлені різними авторами. Їх різноманітність в більшості випадків не співпадає по одній-двох складових та залежить від думки автора, випадковості добору із необмеженої кількості таких елементів.

Дещо інший концептуальний підхід структуризації соціального потенціалу запропонував О. Коваль. Структура соціального потенціалу, згідно його наукових поглядів, повинна відображати такі складові: «якості працівника (забезпечують процес праці) або особистісна компонента, засоби мотивації (формують безпосередньо у працівника стан мотивації та компетенції) або компонента формування персоналу та засоби, які забезпечують процес праці в умовах всього підприємства або організаційна (забезпечуюча) компонента» [9, с. 165]. При цьому особистісна компонента включає інноваційний, інтелектуальний та психофізичний потенціали; організаційна – забезпечення охорони праці, ергономіки робочих місць, санітарно-гігієнічних умов і т.д., формування та розвиток організаційної культури, система колективних трудових відносин; компонента формування персоналу (формування відтворення та здатності до праці) – мотивація персоналу, наявність соціальної інфраструктури, навчаючі програми та підвищення кваліфікації, наявність додаткового страхування на підприємстві.

Вище зазначений підхід до структуризації СПП вважаємо дискусійним, оскільки в ньому не на стільки розроблена компонентна будова, як визначені передумови формування соціального та трудового потенціалу підприємства.

Науковці Ф.І. Євдокимов, М.В. Губська соціальний потенціал структурують за критеріями які мають включати: стандарти захисту соціальних прав (право на працю, на професію, на умови праці, свобода професійних об'єднань, право на охорону здоров'я, соціальне забезпечення) та стандарти рівня життя (освіта, тривалість життя, купівельна спроможність, оплата праці, дохід сім'ї та ін.) [10].

Такий підхід має логіку, хоча його доцільніше використовувати з метою адаптації підприємств до мінливих умов економічного розвитку та при цьому така структуризація скоріше подає елемент діяльності підприємства що функціонує на засадах соціальної безпеки і відповідальності.

Така різноманітність підходів до структури соціального потенціалу обумовлена тим, що одні вчені розглядають соціальний потенціал як складову трудового потенціалу; другі – як компоненту людського капіталу, треті – як складник економічного потенціалу, а дехто – як чинник формування організаційно-управлінського потенціалу чи соціальної безпеки.

Соціальний потенціал підприємства поєднує кадровий персонал і соціальну інфраструктуру. Основними завданнями формування СПП є проведення ефективної кадрової роботи і розвитку соціальної сфери територій та виробництва; зростання обсягів соціальних інвестицій; удосконалення соціальних стандартів в економіці і природокористуванні; контроль за їх дотриманням; створення сприятливих умов для формування соціальних мереж в колективі і розвитку Інтернет-ресурсів людям працездатного віку щоб відчувати «позитиви» сучасних глобалізаційних процесів

Отже, соціальний потенціал – непостійна величина, яка безупинно змінюється. Працездатність, творчі здібності можуть зростати внаслідок удосконалення знань і навичок, поліпшення умов праці. Але вони, під впливом різних чинників, можуть і знижуватись, якщо, зокрема, погіршується стан здоров'я працівника, посилюється режим праці. Під впливом сукупності різних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища соціальний потенціал змінюється, залежить від ступеня їх взаємного узгодження.

Формування структури СПП має передбачати колективного та індивідуального носія соціальної компоненти трудового потенціалу; соціальну інфраструктуру, кадрову і соціальну політику.

Література

1. Борисов Е.Ф. Економічна теорія: Підручник. Юрист, 1997. 568с.
2. Врублевський В.К. Праця на порозі третього тисячоліття. *праці та науково-технічного розвитку*. К. : Політиздат України, 1980. 450 с.
3. Юзефович А.Є. Теоретичний аспект визначення та оцінки аграрного потенціалу. *Оптимізація діяльності аграрного та агропромислового комплексів*. К.: ІП АН УРСР, 1978. С. 88-96.
4. Шаталова Т. Основні методологічні засади формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Міжнародний сільський журнал*, 1999. №6. С. 18-23.
5. Андрійчук В.Г. Ефективність використання виробничого потенціалу в сільському господарстві. М: Економіка, 1983. 208с.
6. Ашимбаєв Т.А. Економічний потенціал та ефективність його використання. Алма-Ата, Наука УРСР, Видавництво, 1990. 358 с. (російською мовою)
7. Лесечко М., Чемерис А. Соціальний капітал: проблеми розвитку і оцінки. Вісник Державної служби України. № 2001. URL: http://nads.gov.ua/control/uk/publish/article;jsessionid=E6394D6B3D0DC8BDF6A2C337F22EA68D?art_id=37661&cat_id=37402.
8. Бутко М.П., Задорожна С.М. Трудовий потенціал України в трансформаційний період. *Зайнятість на ринку праці*, 2005. Вип. 20. С67-75.
9. Коваль А. А. Концепція управління соціальним потенціалом

підприємства. *Вісник КНУТД*. 2012. №3. Р.164-168.

10. Євдокимов Ф. І. Губська М.В. Соціальний капітал підприємства: методи виміру. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2006. №1. С. 78-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evngu_2006_1_14.

УДК 330.34-026.16:658]:338.246.8

Воронкова В. Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Ніколаєнко Є.А., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Управління сталим розвитком підприємства набуває особливої актуальності в умовах війни, оскільки воно не лише забезпечує виживання бізнесу, а й сприяє відновленню та розвитку економіки країни в цілому. В умовах невизначеності, які формує зовнішнє і внутрішнє бізнес-середовище, корпоративний менеджмент має підвищувати рівень гнучкості, адаптивності та чутливості до ринкових, політичних, соціальних, екологічних та інших чинників, які здійснюють активний вплив на цілі компанії та способи їх досягнення.

Цілі і завдання сталого розвитку, які відображаються у місії, візії та стратегічних орієнтирах діяльності компанії, підвищують ступень складності і ризикованості факторів бізнес-оточення, що об'єктивно вимагає від управлінського персоналу зміни стилів, розширення діючих практик і способів управління та удосконалення фахових компетентностей. Війна в Україні запустила процес переосмислення концептуальних засад самої ідеї сталого розвитку. Пріоритетність питань сталого розвитку для національної економіки визначила значну актуальність її науково-теоретичних та прикладних засад серед великої кількості вітчизняних та зарубіжних науковців.

Серед вітчизняних вчених, які зробили внесок у розвиток наукової, методичної і практичної площини концепції сталого розвитку, слід виділити наступних: Андрійчук В.Г., Воронкова В.Г., Метеленко Н.Г., Петрашко Л.П., Ходаківська О.В., Якіменко І.Л. та інших. Воронкова В.Г. та Метеленко Н.Г. досліджують питання управління сталим розвитком підприємств, визначаючи основні фактори, які забезпечують стійкість бізнесу в умовах економічної

нестабільності. Якіменко І.Л. і Петрашко Л.П. беруть участь у розробці стратегії сталого розвитку країни.

Незважаючи на значну кількість наукових розробок, складність, системність та масштабність перетворень у напрямку сталого розвитку національних бізнес-суб'єктів потребують проведення подальших наукових досліджень з урахуванням постійної зміни чинників і факторів, що супроводжують такі трансформації. Концепція сталого розвитку за останні роки зазнає істотних дискусій з приводу значної кількості суттєвих ризиків, які формують її цінності і орієнтири для бізнесу та управління. Незважаючи на цей факт, вона залишається стратегічним орієнтиром у досягненні гармонійного, інклюзивного, соціально та екологічно збалансованого суспільства, розвиток якого ґрунтується на справедливому використанні ресурсів, збереженні навколишнього середовища та врахуванні потреб всіх учасників суспільно економічного процесу.

Сталий розвиток є невід'ємною частиною сучасної економіки. Це не просто тренд, а необхідність для забезпечення довготривалого процвітання. Підприємства, які впроваджують принципи сталого розвитку, стають більш стійкими до зовнішніх шоків. Вони ефективніше використовують ресурси, знижують залежність від постачальників та мають більш різноманітну клієнтську базу. Підтримка співробітників, місцевих громад та довкілля під час війни є не лише моральним обов'язком, а й інвестицією в майбутнє.

Компанії, які демонструють соціальну відповідальність, зміцнюють свою репутацію і залучають талановитих працівників. Сталий розвиток стимулює пошук нових рішень та технологій, які можуть бути використані для подолання наслідків військового часу. Це може включати розробку нових продуктів та послуг, впровадження енергоефективних технологій та розвиток цифрової економіки. Управління сталим розвитком також передбачає довгострокове планування, що є особливо важливим в умовах невизначеності. Підприємства, які фокусуються на сталих цілях, краще адаптуються до змін і будують стійке майбутнє. Одним із ключових елементів успішної адаптації є здатність швидко корегувати плани і стратегії, зберігаючи при цьому основні цілі та напрямки розвитку. Таким чином, інтеграція екологічних, соціальних та управлінських аспектів у бізнес-стратегії підприємств стає ключовим елементом для досягнення стійкого розвитку.

Важливо розробити та упровадити у життя промислових підприємств: 1) Інструменти управління сталим розвитком підприємств у кризових та посткризових умовах. 2) Концепцію управління підприємствами для забезпечення сталого економічного відновлення після війни. 3) Моделі сталого розвитку бізнесу в контексті військових викликів та післявоєнної реконструкції. 4) Системний підхід до сталого розвитку підприємств у періоди військових та післявоєнних трансформацій. 5) Цифровізацію як фактор сталого розвитку підприємства для забезпечення економічної стабільності у військовий та післявоєнний періоди.

Література

1. Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України. Матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 2022 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 571 с.

2. Воронкова В.Г. Глобальне управління: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» та освітньо-професійної програми «Державне управління». Запоріжжя: ЗНУ. 2020. 162 с.

УДК 338.2:005.93

Сейсебаєва Н.Г., к.е.н, доцент, викладач кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

Романюк Д.Б., студентка 2 курсу спеціальності 071 «Облік та оподаткування»
Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У сучасному світі економіка та управління підприємствами зазнають значних змін під впливом глобалізації, цифровізації, інноваційних технологій та нових підходів до організації роботи. Впровадження сучасних підходів сприяє підвищенню ефективності бізнесу та адаптації до динамічних умов ринку.

Цифрові технології стали важливим чинником трансформації сучасної економіки. Вони забезпечують автоматизацію виробництва, аналіз великих даних (Big Data), впровадження штучного інтелекту (AI) та розвиток електронної комерції.

За даними IDC (2023), у 2022 році світові витрати на цифрову трансформацію досягли 1,8 трильйона доларів США, а до 2026 року прогнозується зростання до 3,4 трильйона доларів.

Близько 60% компаній у світі інтегрували штучний інтелект у свої бізнес-процеси для автоматизації та підвищення ефективності [3].

Глобалізація сприяє інтеграції підприємств у міжнародні ринки. Це відкриває нові можливості для експорту, але водночас вимагає дотримання міжнародних стандартів якості та адаптації до різних регуляторних середовищ.

Сучасні підприємства активно впроваджують принципи сталого розвитку, які включають екологічну відповідальність, соціальні стандарти та ефективне корпоративне управління (далі – ESG). Інвестори та клієнти все більше звертають

увагу на вплив бізнесу на довкілля та суспільство. За даними PwC, у 2023 році 85% інвесторів звертали увагу на ESG-фактори при ухваленні рішень щодо інвестицій.

Наприклад, компанії переходять на використання відновлюваних джерел енергії, скорочують викиди CO₂ і розробляють стратегії зменшення відходів. У ЄС до 2030 року понад 30% фінансування спрямовуватиметься на «зелені» ініціативи в рамках програми Green Deal.

В умовах швидких змін на ринку підприємства відходять від жорстких ієрархічних структур до гнучких моделей, таких як agile та scrum. Це дозволяє командами швидко реагувати на зміни, розподіляти ресурси та ухвалювати оперативні рішення. За дослідженням McKinsey, 76% компаній, які впровадили agile-методології, досягли покращення швидкості прийняття рішень та зниження операційних витрат на 20-30%.

Інновації відіграють ключову роль у збереженні конкурентоспроможності. Впровадження нових технологій, таких як блокчейн, робототехніка чи біотехнології, відкриває нові можливості для підприємств.

У сучасній економіці саме люди є ключовим активом. Підприємства інвестують у навчання співробітників, розвиток їхніх цифрових навичок та підвищення кваліфікації. Згідно з LinkedIn Learning, у 2023 році 93% компаній інвестували в навчання цифрових навичок своїх працівників. Найпопулярніші напрямки – аналітика даних, штучний інтелект і кібербезпека. [1]

Компанії, які підтримують своїх працівників, мають вищий рівень залученості персоналу, що позитивно впливає на продуктивність.

Сучасні підприємства все частіше переходять до децентралізованих моделей управління. Це дає можливість швидко ухвалювати рішення на локальних рівнях, зменшуючи бюрократію.

Дані стають стратегічним ресурсом сучасних підприємств. Системи бізнес-аналітики (BI) дозволяють аналізувати ринки, прогнозувати попит та виявляти ризики.

Корпоративна культура визначає довгострокову успішність компанії. Команди з високою культурою довіри, взаємодопомоги та орієнтації на спільні цілі мають вищу продуктивність.

Електронна комерція, CRM-системи та інші цифрові платформи стали невід'ємною частиною бізнесу. Це дозволяє підприємствам автоматизувати процеси продажів, підвищуючи рівень обслуговування клієнтів. [4]

Сучасний бізнес постійно стикається з ризиками, включаючи економічні, політичні та екологічні. Ефективне управління ризиками дозволяє мінімізувати втрати та зберегти стабільність.

У сучасній економіці потреби клієнтів є ключовим пріоритетом. Технології персоналізації, такі як рекомендаційні системи, дозволяють пропонувати індивідуальні рішення для кожного споживача.

Сучасні підприємства орієнтуються на стратегічне планування, яке включає оцінку довгострокових перспектив. Це дозволяє зменшити вплив зовнішніх ризиків і підвищити адаптивність.

Стартапи є двигуном інновацій. Завдяки невеликим розмірам і гнучкості вони можуть швидше адаптуватися до змін.

Використання ERP-систем та автоматизованих інструментів управління дозволяє підприємствам оптимізувати операції, зменшуючи витрати та підвищуючи прозорість. [2]

Сучасний розвиток економіки та управління підприємствами базується на інтеграції цифрових технологій, інновацій та нових моделей організації. Глобалізація, гнучкість і клієнтоорієнтованість формують основні тренди, які визначають успішність підприємств у сучасному світі.

Література

1. *ЖУРНАЛ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ. Головна сторінка.*
URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019-4_0-pages-111_119.pdf (дата звернення: 03.12.2024).
2. *Економіка та управління підприємствами. Головна.*
URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/31.pdf (дата звернення: 03.12.2024).
3. *ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ «ЕКОНОМІКИ УЧАСТІ» В ОРГАНІЗАЦІЇ | Л В Стрижеус | Ефективна економіка №4 2013. Журнал «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки.*
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1941> (дата звернення: 03.12.2024).
4. *Ефективність організації управління підприємством. Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* URL: https://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/17_2018/79.pdf (дата звернення: 03.12.2024).

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Хрипунова А.В., магістрант спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа», НУ «Запорізька політехніка, м. Запоріжжя

Плиска О. В., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ: ІННОВАЦІЇ, ГНУЧКІСТЬ, СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Сучасні підприємства функціонують у надзвичайно динамічному середовищі, що характеризується швидкими змінами в технологіях, економічними викликами, спричиненими пандемією COVID-19, та соціально-політичними змінами, зокрема війною в Україні. В умовах цих викликів основними пріоритетами стають впровадження інновацій, забезпечення гнучкості в управлінні та орієнтація на сталий розвиток [1].

Інновації є рушійною силою розвитку сучасного бізнесу. Впровадження нових технологій дозволяє підприємствам адаптуватися до змін ринку та підвищувати конкурентоспроможність. Наприклад, згідно з дослідженням Київської школи економіки, у 2022 році понад 30% українських підприємств впровадили цифрові рішення для автоматизації процесів, що дозволило зменшити витрати на 15-20% [2].

Процес управління інноваціями включає в себе стратегію й тактику управління. Стратегія визначає загальний напрям і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Тактика - це конкретні методи і прийоми для досягнення поставленої мети в конкретних умовах.

Особливу роль відіграють інновації у виробництві та логістиці. Під час війни багато підприємств зіткнулися з руйнуванням виробничих потужностей та логістичних маршрутів. Використання 3D-друку, модульних виробничих систем та цифрових платформ дозволило частково відновити виробничі процеси навіть у кризових умовах.

Гнучкість управління стала критично важливою у відповідь на пандемію та війну. Компанії, які змогли швидко реорганізувати свої процеси, мали більше шансів на виживання. Наприклад, під час пандемії COVID-19 близько 40% підприємств у світі перейшли на дистанційну форму роботи. В Україні цей

показник склав близько 25%, що дозволило уникнути значних втрат у продуктивності [3].

Під час війни гнучкість проявляється у швидкому реагуванні на виклики: переміщення офісів та виробничих потужностей до безпечніших регіонів, адаптація продукції до потреб воєнного часу та впровадження кризових стратегій управління. Згідно з даними Національного банку України, у 2023 році близько 70% бізнесів переглянули свої бізнес-моделі для адаптації до нових умов [4].

Сталий розвиток стає необхідністю для довгострокового успіху. Це включає енергозбереження, соціальну відповідальність та екологічну сталість. Наприклад, у 2023 році 25% українських підприємств впровадили енергозберігаючі технології, що дозволило скоротити споживання енергії на 10 -15% [5]. Управління сталим розвитком підприємства в умовах нестабільності є однією з найактуальніших проблем сучасного бізнесу.

Крім того, війна змусила підприємства брати активну участь у соціальних ініціативах. Зокрема, багато компаній займаються благодійністю, підтримують працівників, що стали переселенцями, та інтегрують принципи соціальної відповідальності у свої стратегії [6].

Цифрові технології, включаючи великі дані (Big Data), штучний інтелект та блокчейн, дозволяють підприємствам оптимізувати процеси. У 2021-2022 роках понад 35% підприємств в Україні впровадили системи аналітики даних для оптимізації ланцюгів постачання та прогнозування ризиків [7].

Отже, глобалізація, економічні кризи, екологічні катастрофи, пандемія, війна, швидкий розвиток технологій і соціальні зміни створюють складне і непередбачуване середовище для функціонування сучасних підприємств. В умовах сучасних викликів управління підприємством потребує комплексного підходу, що базується на інноваціях, гнучкості та сталому розвитку. Інновації забезпечують конкурентоспроможність та адаптацію до змін, гнучкість дозволяє реагувати на кризові ситуації, а сталий розвиток забезпечує довгостроковий успіх. Приклад українських підприємств демонструє, що навіть у складних умовах можливо не лише виживати, але й ефективно функціонувати, використовуючи сучасні підходи до управління.

Література

1. Метеленко Н.Г., Попова А.О., Оглобліна В.О., Шарапов В.С., Сумма В.С. Фінансові важелі державного управління бізнесом в умовах війни. Modern science: multidisciplinary discourses: collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. 120 p, 43-56

2. Звіт про інновації у бізнесі: Київська школа економіки. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi->

ukrayini-skladaye-ponad-127-mlrd-zvit-kse-institute-stanom-na-veresen-2022-roku/
(дата звернення: 03.12.2024)

3. Світовий банк. Економічний огляд України (2023).

4. Аналіз діяльності підприємств під час війни: Національний банк України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf (дата звернення: 03.12.2024)

5. Звіт про діяльність Інституту відновлюваної енергетики НАН України у 2023 році: НАН. 2023. URL: <http://surl.li/zyssur> (дата звернення: 03.12.2024)

6. Кукіна Н.В., Оглобліна В.О., Ткаченко Є.Ю. Формування системи управління ризиками підприємства. *Збірник наукових праць ТДАУ ім. Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2024. № 4 (52).

7. Технологічні тренди: що змінюється для бізнесу у 2022 році: Deloitte. 2022. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/tehnologichni-trendy-vid-deloitte-shho-zminuyetsya-dlya-biznesu-u-2022-roczі> (дата звернення: 03.12.2024)

Секція 4. Напрямки оптимізації бюджетної та податкової системи

УДК 336.221.4:330.341.1(477)

Парубець О. М., д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

Савченко В. В., здобувач третього (PhD) рівня вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», м. Чернігів

НАПРЯМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податки як основа формування дохідної частини державного і місцевих бюджетів, постійно потребують вдосконалення системи їх стягнення та адміністрування. Необхідність цифровізації податкової системи обумовлюється забезпеченням її відкритості і прозорості, розвитком взаємодії платників податків і зборів з податковими органами, зменшенням випадків ухилення від оподаткування.

Першим, найбільш масштабним кроком у цифровізації податкової системи було запровадження програми «Податковий блок», яка об'єднала в собі адміністрування всіх податків, і надала можливість робити детальний аналіз господарської діяльності платників податків [1]. Постійне удосконалення зазначеної програми дає змогу відстежувати всі кроки користувачів та забезпечує, таким чином, безпеку від неправомірного користування даними та викачування інформації з програми щодо платників податків і передачі її третім особам.

Позитивним на шляху до цифровізації податкової системи було введення на початку 2013 р. електронного кабінету платника податків. Завдяки якому платники податків можуть подавати податкову звітність та відслідковувати наявність податкового боргу без звернення з запитом до податкових органів, а також бачити стан сплати всіх податків та зборів. Електронний кабінет платника податків також дозволяє здійснювати різного роду запити про надання інформації до податкових органів. Дані, що відображаються в електронному кабінеті, передаються з «Податкового блоку». Відповідно, всі зміни, що були здійснені в «Податковому блоці», відображаються в електронному кабінеті. Не дивлячись на переваги, електронний кабінет не завжди відповідає потребам платників податків в інформаційно-консультаційних послугах. Більш удосконаленні цифрові процеси

обміну даними мають такі комерційні програми, як «АРТ ЗВІТ», «Медок» та інші, які для платників податків як користувачів є платними. В умовах швидкого розвитку цифровізації економіки і суспільства на державному рівні необхідно запровадити заходи щодо удосконалення функцій електронного кабінету платників податку, а також розробити відповідні програми, які б на відміну від комерційних надавалися на безкоштовній основі для розвитку взаємодії і підвищення довіри платників податків до податкових органів. Враховуючи основні положення діючих нормативно-законодавчих актів та положень Державної податкової служби України затверджено план цифрового розвитку, завдяки якому можливе удосконалення електронного кабінету платників податків до кінця 2024 р. [2, 3].

Новим кроком до цифровізації податкової системи є впровадження відбору платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства, яким буде надано певні привілеї. У зв'язку з впровадженням такого відбору створено сайт «Територія податкової довіри» і платникам, внесеним до переліку, буде надано особистого комплаєнс-менеджера [5].

Цифровізація податкової системи спрямована на підвищення рівня фінансової безпеки держави та її основних складових, що передбачає напрямки розвитку електронної інформаційної взаємодії Державної Податкової служби з:

- Міністерством фінансів України – автоматизація управління податковими ризиками; розробка і впровадження системи «Е-аудит»;
- Міністерством цифрової трансформації та Міністерством фінансів – впровадження електронної системи обігу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах;
- Національним банком України, Державною Казначейською службою України – примусове списання коштів з рахунків платників податків, які мають податковий борг;
- місцевими фінансовими органами – контроль за надходженням місцевих податків і зборів та наданням пільг по їх сплаті з використанням інформаційно-аналітичної системи «LOGICA» [4].

Цифровізація податкової системи України спрямована на удосконалення податкових механізмів детінізації прибутків і доходів платників податків; зменшення податкових та корупційних ризиків; розвиток співпраці з податковими та митними органами зарубіжних країн, зокрема в напрямку усунення подвійного оподаткування; зменшення розміру податкового навантаження та податкового боргу. Практична реалізація зазначених напрямів призведе до зростання розміру податкових надходжень до дохідної частини державного і місцевих бюджетів, що є запорукою їх стабільності та прискорення повоєнного відновлення економіки держави.

Література

1.Цюцяк А.Л., Цюцяк І.Л., Цюцяк В.І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. Галицький економічний вісник. 2023. Том 83. № 4. С. 48–55.

2. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022-2024 роки. Наказ Державної податкової служби України 22.11.2021 № 965. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#Text>

3. Територія високого рівня податкової довіри. Офіційний сайт Державної податкової служби України <https://tpd.tax.gov.ua/>

4. Деякі питання цифрової трансформації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2024 р. № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2024-%D1%80#n10>

УДК 338.246.8(477):336.275.3

Почерніна Н.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БОРГОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Виборюючи власну незалежність через протистояння російському військовому вторгненню, Україна торує свій шлях у майбутнє з урахуванням викликів сьогодення. Одним із таких викликів є стрімке нарощування державного боргу, який за даними Національного банку України становив у II кварталі 2024 року 158 074 млн. євро [1]. Тож питання удосконалення боргової політики набуває підвищеної актуальності.

Боргова політика у вузькому розумінні є системою заходів держави щодо управління державним боргом, а в широкому розумінні – це напрям реалізації державного регулювання економіки, орієнтований на обслуговування і погашення державного (місцевого) боргу та оптимізацію боргового навантаження на економічну систему країни. Цілі боргової політики наведені на рисунку 1.

Рисунок 1 – Цілі боргової політики держави.
Джерело сформовано автором

У повоєнний період реалізація цих цілей вимагатиме трансформації механізму боргової політики таким чином, щоб забезпечити виважене управління боргом з метою зменшення боргового тягаря до 60% ВВП та нижче, як передбачено Маастрихтськими критеріями. Зміни мають відбутись за усіма складовими політики управління боргом, серед яких ми виділяємо:

- 1) формування боргової стратегії;
- 2) збалансованість структури боргу;
- 3) дотримання рівня допустимого ризику по виплатам з обслуговування боргу;
- 4) збереження потенціалу рефінансування боргу.

Реалізація цих змін вимагатиме від України використовувати ті засоби, методи та інструменти боргової політики, які мають більший ефект віддачі. Ми поділяємо думку вітчизняних та міжнародних експертів про те, що у повоєнний період «не має здійснюватися монетарне фінансування державного бюджету» [2, с. 33], щоб не створювати ризику надмірної інфляції на внутрішньому ринку.

Основні напрями змін в механізмі боргової політики у повоєнний період узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Напрями удосконалення механізму боргової політики України

	методи		
	реструктуризація боргу	рефінансування боргу	викуп боргу
засоби	встановлення «стелі» виплат за відсотками та тілом позик, отримання гарантій партнерів	грантове фінансування на тривалий термін; позики на пільгових умовах; мобілізація доходів	сек'юритизація боргу активами держави-агресора
інструменти	варранти на облігації; рівномірний графік погашення боргу	баланс привабливості державних облігацій та депозитних сертифікатів НБУ	обмін «борг на клімат» (debt-for-climate swaps); зелені облігації (green bonds), соціальні облігації (social impact bonds) тощо

Джерело: складено автором на основі [2]

Наведені у таблиці напрями вимагають виваженого підходу до їх використання. Так, слід уникати практики надмірної реструктуризації боргів, щоб не стикнутись з репутаційними втратами як по зовнішньому, так і по внутрішньому боргу. Також треба докласти зусиль щодо нарощування частки боргу у національній валюті з одночасною диверсифікацією боргу в іноземних валютах з метою протидії доларизації економіки України та мінімізації валютних ризиків.

Таким чином, у повоєнний період Україні слід обрати стратегію відповідального погашення боргу, а в довгостроковій перспективі зменшення

боргового навантаження має забезпечуватись передусім шляхом досягнення первинного бюджетного профіциту та активізації ділової активності.

Література

1. Офіційний сайт НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#4> (дата звернення 29.11.2024)
2. Україна після перемоги. Бачення України 2030. Економічна політика / USAID та Спілка українських підприємців. Київ. Грудень 2023. 92 с.

УДК 336.221:005.591.1(477)

Клименко А.А., к.е.н., доцент, викладач ЦК суспільствознавчих, економічних дисциплін та права ВСП «Фаховий коледж бізнесу та харчових технологій ЗНУ», м. Запоріжжя

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Проблеми податкової системи залишаються одними з найсуттєвіших перешкод для розвитку бізнесу. Неповне завершення реформ митної та податкової служб створює умови для значних зловживань, таких як контрабанда, порушення митних правил та поширення контрафактної продукції. Ці явища залишаються ключовими слабкими місцями податкової системи навіть після усунення більшості «податкових ям», які раніше активно використовувалися для ухилення від сплати ПДВ.

Митна та податкова служби потребують суттєвого оновлення та перегляду принципів роботи. Проте є і позитивні зрушення: ефективна діяльність податкових органів дозволила значно скоротити використання схем ухилення від ПДВ та офшорних операцій, що свідчить про поступове підвищення прозорості системи.

Українська податкова система потребує суттєвих змін, адже застаріла модель оподаткування прибутку підприємств створює значні корупційні ризики та перешкоджає ефективному адмініструванню. Одним із перспективних напрямів реформування є заміна податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал, що спрощує адміністрування та стимулює інвестиції.

Проблема надмірного оподаткування праці залишається критичною, адже високі податкові ставки сприяють тінізації ринку. Незважаючи на успішне збільшення надходжень від реформування ПДВ, ці кошти не були спрямовані на зниження податкового навантаження на фонд оплати праці, що могло б значно підвищити його доступність для бізнесу.

Економічне зростання, детінізація економіки, доходи від приватизації та скорочення витрат державного бюджету можуть стати джерелами для поступового зниження податкового тиску. Це включає як скорочення витрат через оптимізацію, так і впровадження цифрових платформ, таких як ProZorro, та верифікацію соціальних виплат.

Податки на землю та нерухомість також потребують модернізації для збільшення надходжень до місцевих бюджетів. Це дозволить знизити субвенції з державного бюджету, скоротити податки на доходи домогосподарств і зменшити навантаження на фонд оплати праці [1].

У 2024 році податкові стратегії значно еволюціонують, враховуючи необхідність бізнесу адаптуватися до нових реалій. Національна стратегія доходів (далі – НСД) стане ключовим документом, що спрямовує реформи.

Нижче наведено ключові тренди, які впливатимуть на податкове планування у найближчому майбутньому.

1. Макроекономічна стабільність: Забезпечення високого рівня мобілізації доходів дозволить зменшити залежність України від зовнішніх фінансових джерел, зберігаючи фінансову стабільність.

2. Гармонізація з ЄС: Адаптація податкового законодавства до встановлених стандартів Європейського Союзу та виконання міжнародних зобов'язань зміцнить позиції України на глобальному рівні.

3. Довіра та прозорість: Посилення антикорупційних заходів та покращення доброчесності контролюючих органів.

4. Податкова культура: Ріст рівня відповідальності та дотримання податкових норм як платниками податків, так і відповідно контролюючими органами є важливим елементом реформи.

5. Цифровізація: Впровадження сучасних цифрових питань дозволить спростити податкове адміністрування, зробивши процес більш зручним та прозорим, а як результат – ефективним для платників [2].

Бізнес повинен фокусуватися на підвищенні прозорості, автоматизації процесів і впровадженні новітніх технологій для забезпечення ефективності та відповідності новим вимогам. Розуміння цих трендів та своєчасне впровадження стратегій дозволить компаніям уникнути податкових ризиків, зберегти конкурентоспроможність та забезпечити відповідність у мінливих економічних реаліях.

Література

1. Дорожня карта реформ 2024 - податкова та бюджетна політика. URL: <https://economics.org.ua/index.php/blog/402-dk-2024>.

2. Нацстратегія доходів: дорожня карта реформування податкової системи. URL: <https://7eminar.ua/news/1023-nacstrategiya-doxodiv-doroznya-karta-reformuvannya-podatkovoyi-sistemi>.

Бурашнікова О.С., аспірантка спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЦИФРОВА ПОДАТКОВА СИСТЕМА ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІЖНАРОДНІ ПОДАТКОВІ ПРАВИЛА

Завдяки швидкому розвитку цифрової економіки, а також популяризації та застосуванню інформаційних технологій та Інтернету економічна структура зазнає глибоких змін. Цифрова економіка з її характеристиками швидкого зростання, цифрового інноваційного менеджменту породила нові бізнес-моделі та моделі споживання, а також принесла низку проблем та наслідків для податкової системи. Спираючись на міжнародний досвід у розвитку цифрової економіки та цифрового оподаткування, можна запропонувати ідеї щодо вдосконалення податкової системи передових країн світу, щоб сприяти позитивній взаємодії між податковою системою та цифровим оподаткуванням. Уряди та міжнародні організації прагнуть сприяти створенню цифрової податкової системи, яка адаптується до потреб розвитку цифрової економіки (Ініціатива розвитку та співробітництва цифрової економіки G20»). Цифрові технології, такі як Інтернет, хмарні обчислення, великі дані, Інтернет речей та фінансові технології, застосовуються в різних галузях повсякденного життя людей, що глибоко змінило податкову систему. Щоб адаптуватися до потреб епохи цифрової економіки, багато країн та організацій прагнуть технологічних інновацій для підвищення економічної глобальної конкурентоспроможності в цифрову епоху. Країни всього світу загалом просують цифрову трансформацію в галузі штучного інтелекту, хмарних обчислень, великих даних, передового виробництва, цифрового уряду, технологій 5G, квантових комунікацій, цифрової фінансової інфраструктури та цифрової освіти через зусилля з підтримки політики, технологічних інновацій та виховання талантів. Водночас швидкий розвиток міжнародної цифрової економіки сприяв розвитку цифрового податку. З ініціативи «Великої двадцятки» (G20) Організація економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) запропонувала «Вирішення податкових проблем у цифровій економіці» для обговорення міжнародних проблем цифрового оподаткування та створення «двокомпонентної» системи цифрового оподаткування та досягла консенсусу серед більш ніж 135 країн-членів інклюзивної системи (на які припадає понад 95% світового ВВП). Зокрема, «Перший стовп» фокусується на податкових правах місця економічної діяльності та вдосконалює чинні правила розподілу транскордонного прибуткового податку, щоб інтернет-компанії, яким не потрібні фізичні операції, могли сплачувати податки за місцем походження прибутку, тоді як «Другий компонент» наголошує на загальному значенні. Рівень податкових ставок вимагає,

щоб транснаціональні підприємства мали ефективну податкову ставку не нижчу за мінімальну ставку податку в 15% , і їм не потрібно вводити додаткові податки на відповідний прибуток. «Подвійна основа» спрямована на реформування міжнародних податкових правил та забезпечення того, щоб транснаціональні компанії могли сплачувати рівні податки у цифровій економіці без географічних обмежень. На відміну від «двокомпонентної» стратегії, запропонованої ОЕСР, ЄС випустив дві законодавчі пропозиції щодо введення цифрових податків на транснаціональні компанії, що надають цифрові послуги. Перша пропозиція, яка є кращим довгостроковим рішенням ЄС для оподаткування цифрових компаній, створює структуру оподатковуваної цифрової присутності, що базується на комплексній податковій базі на корпоративний дохід. Друга пропозиція передбачає введення 3% податку на цифрові послуги (далі – DST) для компаній з річним глобальним доходом у 750 мільйонів євро та загальним доходом до ЄС у 50 мільйонів євро. Однак деякі держави-члени вважають, що податок на цифрові послуги серйозно обмежить їхню гнучкість у міжнародній податковій конкуренції. Наприклад, Ірландія, Данія, Нідерланди виступають проти запровадження податку на цифрові послуги, і навіть проти цифрових послуг ЄС. Тому деякі європейські країни вирішили запровадити односторонні цифрові податки, щоб забезпечити справедливу сплату податків цифровими компаніями. У поєднанні з різною практикою цифрового оподаткування в різних країнах та міжнародних організаціях «цифровий податок» є аббревіатурою від «прибуткового податку на цифрові послуги» або «цифрового економічного податку». Перше значення цифрового податку полягає у оподаткуванні електронної комерції, яке по суті є податком з обороту та відноситься до категорії внутрішніх податків. Кожна країна має повне право прийняття рішень щодо цього питання. Друге значення цифрового податку – це економічний цифровий податок, який переважно спрямовано транскордонне оподаткування. Розподіл величезних прибутків, створених інтернет-компаніями та цифровими гігантами, між різними країнами є прибутковим податком за своєю природою та підпадає під категорію міжнародного оподаткування. Третє значення цифрового податку – незалежність. Податок на цифрові послуги відноситься до категорії внутрішніх податків. Завдяки міжнародному співробітництву та координації країни докладають усіх зусиль для вирішення податкових проблем цифрової економіки, щоб гарантувати, що компанії сплачують справедливі податки та сприяють стійкому зростанню світової економіки [1].

Література

1. Воронкова В.Г., Бурашнікова О.С. Синергетична методологія дослідження цифрових інструментів ефективного функціонування податкової системи. Цифрова економіка та економічна безпека. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. 2024. Вип. 1(10) С.60-66.

Бондаревська К.В., д.е.н., професор, професор кафедри соціального забезпечення та податкової політики Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

Сохар О.В., студентка 3 курсу спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

РИЗИКИ ПОШИРЕННЯ БІДНОСТІ У ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ

На сьогодні одним із найбільш виражених соціальних ризиків в Україні є поширення бідності, що особливо проявляється у воєнні та післявоєнні роки. Внаслідок повномасштабного російського вторгнення величезна кількість громадян України опинилися у вкрай скрутному становищі, втратили роботу та житло. Таким чином наразі є об'єктивна необхідність у розробці напрямів подолання ризиків поширення бідності.

Вже у 2022 році рівень бідності в Україні становив 60%, а у 2023 – 67%. Слід зауважити, що ці дані можуть не на 100% відповідати дійсності, адже в умовах війни вкрай важко забезпечити збір точної, повної та достовірної статистичної інформації через наявність тимчасово окупованих територій та зон ведення активних бойових дій. Незважаючи на це, можна зрозуміти, що ситуація дуже важка і надалі може лише погіршуватися.

Фактично, за оцінкою демографічних та макроекономічних показників «ми майже повернулися на рівень 2001 року», як зазначають експерти [1].

Наразі можна розглянути чинники, які здійснюють вплив на соціальні ризики в Україні, зокрема на поширення бідності.

1. Руйнування інфраструктури. Енергетична система, підприємства, медичні та освітні заклади, багато інших закладів та установ зазнали руйнувань або були знищені. Такі численні втрати вимагають багато часу та ресурсів на відновлення, що може спричинити довготривалу втрату робочих місць, сповільнення економічного зростання та підвищення рівня бідності.

2. Міграція населення. Через повномасштабну війну багато людей виїхали за кордон (67%), особливо молодь (приблизно 3 млн працездатного населення). «Дані Міністерства економіки свідчать, що після початку повномасштабного вторгнення з України виїхало близько 6,2 мільйона українців» [2]. «Серед опитаних українських біженців планують повернутися додому 41%, з них 58% – лише після закінчення війни» [3]. Відповідно до прогнозів, до України повернуться від 2 до 3 млн осіб, що створює економічні ризики для країни. Звертаючи увагу на цифри, наведені у статті на думку спадає лише тривала та затяжна економічна прірва.

3. Психологічні травми. Психологічні травми війни мають глибокий і

тривалий вплив на людей, що може значно ускладнити їхнє життя після завершення бойових дій. Це стосується як ветеранів, так і цивільного населення, яке пережило бойові дії, втрати, евакуацію чи інші стресові ситуації. На відновлення, соціалізацію та повернення до працевлаштування може піти багато часу та ресурсів, що суттєво вплине на економічне відновлення.

На нашу думку, серед напрямів зменшення ризиків поширення бідності слід відзначити такі, як:

1. Інвестування у відбудову регіонів, постраждалих від бойових дій, і створення нових робочих місць.

2. Реінтеграція мігрантів, які покинули Україну, залучення до відновлення через різноманітні програми.

3. Програми/ курси/ вебінари, спрямовані на отримання нових професійних навичок, стимулювання населення до навчання.

4. Надання психологічної допомоги, робота та відновлення людей, на яких глибоко вплинула війна, повернення їх до соціалізованого життя.

5. Забезпечення доступу до якісної освіти, впровадження новітньої системи навчання, задля зменшення фізичного та психологічного навантаження, збільшення практичної частини навчання.

6. Підтримка початкового бізнесу, особливо якщо він буде з соціальним нахилом.

7. Залучення іноземних інвестицій. Багато молодих фахівців мають купу цікавих та незвичних пропозицій та ідей, які матимуть великий попит на ринку праці.

8. Залучення позитивних зарубіжних практик повоєнного відновлення у економічній та соціальній сферах.

Поширення бідності в Україні під час війни та у післявоєнний період є однією з найсерйозніших соціальних проблем, яка лише загострюється. Щоб подолати цю проблему, необхідно застосовувати значні ресурси, заохочувати активне населення до відновлення економіки, запроваджувати соціальні програми та залучати іноземні інвестиції задля економічного зростання.

Подолання бідності в повоєнний період вимагає комплексного підходу, що включає оптимізацію бюджетно-податкової системи. Це включає інвестиції у відновлення інфраструктури, створення робочих місць і підтримку малого бізнесу. Важливо фінансувати соціальні програми, спрямовані на допомогу малозабезпеченим і реінтеграцію мігрантів. Залучення іноземних інвестицій, технологій та досвіду є важливим фактором для відновлення економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Додатково варто розвивати професійну освіту та програми перекваліфікації для стимулювання зайнятості. Окремої уваги потребує удосконалення інституційного та нормативно- правового забезпечення бюджетно-податкового регулювання з урахуванням провідних міжнародних

практик. У перспективі вищенаведені напрями сприятимуть економічному відновленню та зменшенню рівня бідності.

Література

1. «Втратили 20 років через війну»: за рівнем бідності Україна опинилася у 2001 році / Іван МОЗГОВИЙ, «ФАКТИ». URL: <https://fakty.ua/427817-poteryali-20-let-iz-za-vojny-po-urovnyu-bednosti-ukraina-okazalas-v-2001-godu>

2. Скільки українців виїхало через війну: Мінекономіки оприлюднило цифри / ГЛАВКОМ. URL: <https://glavcom.ua/country/society/skilki-ukrajintsiv-vijikhalo-cherez-vijnu-minekonomiki-opriljudnilo-tsifri-947382.html#:~:text=%D0%94%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B8%20%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%B0%D1%82%D1%8C,%20%D1%89%D0%BE>

3. «Понад мільйон дітей виїхали»: куди українці мігрують через війну і як їх повертати / Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-mihratsiya-ukrajintsiv-cherez-vijnu-yak-povernuty/32735569.html>

Секція 5. Практичні засади розвитку менеджменту та публічного управління

УДК 352.07:004]:338.246.8(477)

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Метеленко Н.Г., д.е.н., проф., директорка Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Нікітенко В.О., д.ф.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Ажажа М.А., д.н.з держ упр., професор, професор кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Праксеологічні засади управління та адміністрування у цифровому середовищі – це підхід до управлінської діяльності, який орієнтується на максимальну ефективність і раціональність дій, інтегрованих у цифрове середовище [1]. Цей підхід враховує принципи праксеології (науки про ефективну діяльність) у контексті цифровізації бізнесу, управлінських процесів і адміністрування. Основні аспекти праксеологічного підходу у цифровому середовищі: 1) Принцип ефективності, в основі якого використання цифрових технологій (Big Data, штучного інтелекту, автоматизації) для оптимізації процесів; мінімізація витрат часу, ресурсів і зусиль за рахунок автоматизації рутинних завдань (наприклад, автоматичний облік, управління персоналом через HRIS). 2) Раціоналізація управлінських рішень, що включає базування рішень на цифровій аналітиці та даних (Data-Driven Decision Making), використання прогностичних моделей для оцінки ризиків і можливостей. 3) Адаптивність у цифровому середовищі, націлене на гнучке управління командами завдяки цифровим платформам (Slack, Microsoft Teams); впровадження Agile та інших адаптивних методологій для швидкої реакції на зміни. 4) Оптимізація комунікацій, що

включає цифрові платформи для внутрішніх і зовнішніх комунікацій (Zoom, Google Meet), використання чат-ботів для автоматизації відповідей клієнтам і співробітникам. 5) Контроль і моніторинг через цифрові інструменти, в основі якого хмарні системи для моніторингу діяльності в реальному часі, використання аналітичних панелей для оцінки ефективності виконання завдань (наприклад, Power BI). У цифровому середовищі праксеологічний підхід вирішення проблем дозволяє: підвищити продуктивність завдяки автоматизації та мінімізації людських помилок; зменшити витрати за рахунок цифрових рішень і оптимізації ресурсів; сприяти інноваціям шляхом використання нових технологій для впровадження змін; поліпшити комунікацію через прозорість і доступність даних для всіх рівнів управління. Приклади впровадження: 1) Автоматизація документообігу, в основі якої використання електронних систем для підготовки та підпису документів; 2) Системи управління навчанням (LMS), в основі яких платформи для розвитку персоналу; 3) Цифрові платформи для управління проєктами (Trello, Jira); Аналітика проблем персоналу завдяки використанню AI для оцінки продуктивності та побудови кадрових стратегій. Таким чином, праксеологічні засади управління в цифровому середовищі допомагають організаціям залишатися конкурентоспроможними, оптимізувати робочі процеси та адаптуватися до викликів цифрової економіки.

Праксеологія як наука про ефективну діяльність надає принципи, які допомагають вирішувати проблеми, зосереджуючи увагу на оптимізації дій та досягненні максимального результату з найменшими витратами. У контексті цифрового середовища ці засади стають основою для адаптації та вдосконалення управління та адміністрування [3]. Цифрове середовище пропонує інструменти, які дозволяють оптимізувати процеси: 1) Застосування програмного забезпечення для автоматизації рутинних завдань, таких як облік, документообіг, управління ресурсами. 2) Використання AI для аналізу даних, прогнозування ризиків, оптимізації управлінських рішень. 3) Інтеграція хмарних рішень для ефективного зберігання та обміну інформацією. Праксеологічний підхід підкреслює важливість швидкої адаптації до змін у цифровому середовищі, цифрове середовище дозволяє забезпечити повну прозорість дій і швидкий контроль; у цифровому середовищі вирішення проблем може включати інноваційні підходи до медіації та комунікації; цифрові технології дозволяють мінімізувати витрати часу та ресурсів. Праксеологічні засади вирішення проблем в управлінні та адмініструванні у цифровому середовищі сприяють підвищенню продуктивності, адаптації до цифрових змін і збереженню конкурентоспроможності організацій [2]. В умовах війни та післявоєнного відродження управління та адміністрування стикаються зі значними викликами. Приведемо приклади ключових підходів до вирішення проблем у цих складних умовах (таб.1)

Таблиця 1 – Ключові підходи до вирішення проблем управління та адміністрування в умовах війни та поствоєнного відновлення

Напрямок	Проблема	Рішення
1	2	3
Гнучке управління в умовах невизначеності	Постійна зміна умов, руйнування інфраструктури та непередбачуваність подій.	Впровадження адаптивних методологій управління, як-от Agile , для швидкого реагування на зміни. Застосування цифрових платформ для моніторингу ситуації (Power BI, Tableau). Розробка сценарних планів для різних варіантів розвитку подій.
Відновлення ключових адміністративних процесів	Руйнування систем управління, втрата кадрів та ресурсів.	Створення резервних цифрових систем адміністрування в хмарних сервісах. Залучення до управління фахівців із міжнародного співтовариства через онлайн-інструменти (Zoom, Slack). Автоматизація рутинних процесів через RPA (Robotic Process Automation).
Управління персоналом в умовах кризи	Втрата частини кадрів, емоційне вигорання співробітників.	Організація психологічної підтримки через спеціалізовані сервіси. Використання гнучких графіків роботи та дистанційних форматів. Мотивація співробітників через залучення до місії відновлення організації або країни.
Забезпечення безпеки та кіберзахисту	Зростання ризику кібератак та компрометації даних.	Посилення кіберзахисту: двофакторна автентифікація, VPN, резервне копіювання даних. Використання захищених цифрових платформ для управління даними. Проведення регулярних навчань для співробітників з питань кібербезпеки.
Розбудова нових управлінських структур	Руйнування старих систем управління або їх недостатня ефективність.	Децентралізація управління, створення місцевих адміністрацій з автономією. Інтеграція громадянського суспільства в управління через краудсорсингові платформи. Залучення громадян до відновлення через мобільні додатки (наприклад, для волонтерської допомоги).
Фінансове управління та мобілізація ресурсів	Дефіцит ресурсів та фінансових інструментів.	Створення систем прозорого контролю за витратами (блокчейн-технології для обліку). Залучення міжнародної допомоги через прозорі цифрові платформи. Оптимізація бюджетів за рахунок автоматизації та скорочення адміністративних витрат.
Управління ризиками у відбудові	Нестабільність політичної та економічної ситуації після війни.	Розробка систем оцінки ризиків із використанням аналітики (AI, Big Data). Застосування проектного підходу до відбудови (PMBOK, PRINCE2). Співпраця з міжнародними експертами для зменшення геополітичних ризиків.

Продовження таблиці 1

1	2	3
Підготовка до післявоєнного економічного відновлення	Руйнування економіки та інфраструктури.	Створення планів відновлення з чіткими етапами (короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий періоди). Залучення цифрових рішень для відновлення інфраструктури через 3D-моделювання, дрони. Розвиток публічно-приватного партнерства (PPP).
Комунікація та прозорість в умовах кризи	Втрата довіри до управлінських структур у складний період.	Використання соціальних мереж для прямої комунікації з громадянами. Залучення цифрових інструментів для звітності перед громадою та донорами. Створення інформаційних платформ для прозорого інформування про процеси відновлення.
Інноваційні підходи до адміністрування в умовах відродження	Старі адміністративні моделі не відповідають новим викликам.	Впровадження Smart City технологій для відновлення міської інфраструктури. Цифровізація державних послуг (e-Government). Використання блокчейн для відстеження гуманітарної допомоги

Джерело: сформовано авторами

Ефективне управління та адміністрування під час війни та післявоєнного відновлення вимагають гнучкості, адаптації до умов невизначеності, інтеграції цифрових технологій і залучення різних зацікавлених сторін. Прозорість, інновації та стратегічне планування стануть ключем до успіху. Управління та адміністрування в умовах війни й післявоєнного відродження є критично важливими для забезпечення стійкості суспільства, відновлення економіки та соціальної стабільності [4].

Війна створює динамічні та нестабільні умови, тому гнучке управління, здатне швидко реагувати на зміни, є необхідністю. Впровадження цифрових технологій (Agile, CRM, ERP) допомагає ефективно управляти ресурсами та координувати дії. У складних умовах критично важливо забезпечити прозорість адміністративних і управлінських процесів. Це можна досягти за допомогою цифрових платформ для моніторингу витрат, звітності та комунікації. Відкритість управління сприяє довірі громадян і міжнародних партнерів.

Цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні ефективності, швидкості та точності управлінських процесів під час кризи та після неї. Від електронного уряду до автоматизації процесів у приватному секторі – цифровізація є потужним інструментом для модернізації країни та забезпечує ефективне використання ресурсів. *Обмежені ресурси* під час війни потребують раціонального використання. Автоматизація, аналітика великих даних (Big Data) та прогностичні моделі допомагають оптимізувати управління фінансами, матеріалами й людськими ресурсами. Управління персоналом повинно враховувати психологічний стан співробітників, забезпечуючи їм підтримку та

мотивацію. Залучення громадськості до відновлення через волонтерські програми й громадські ініціативи зміцнює соціальну згуртованість. Післявоєнне відродження потребує чітких стратегій, які враховують короткострокові потреби й довгострокові цілі. Планування відбудови інфраструктури, економіки та соціальних структур повинно ґрунтуватися на сучасних інструментах проектного управління. Відновлення має базуватися на впровадженні інновацій: Smart City технологій, блокчейну для контролю допомоги, екоорієнтованих підходів до відбудови інфраструктури. Інновації сприяють сталому розвитку країни в майбутньому [5].

Війна та післявоєнне відродження є винятковими викликами, які потребують комплексного підходу до управління та адміністрування. Ключовим інструментом є цифровізація, яка допомагає забезпечити ефективність, прозорість і адаптивність. Прозоре управління, раціональне використання ресурсів та стратегічне планування забезпечать відновлення країни та створення умов для її сталого розвитку.

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: колективна монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г. : Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 592 с.
2. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика: монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н.Г. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. 816 с .
3. Промисловий потенціал складних соціально-економічних систем цифрового суспільства: макро-, мезо- та мікрорівень; колективна монографія/ за ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В.Г., д.е.н., проф. Метеленко Н.Г. Запоріжжя: Видавний дім «Гельветика». 2022. 480 с.
4. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / За ред. д. філософ. н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г.; МОН України, ЗНУ ІННІ. Запоріжжя :«Видавничий дім «Гельветика», 2021. 586 с
5. Промисловий менеджмент: теорія і практика: колективна монографія / за ред. д. філос. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2020. 338 с.

Андрюкайтене Р. доктор PhD соціальних наук (менеджмент), Литовського Університету спорту, м. Каунас, Литва

Безверхий І.А. аспірант 2 року навчання спеціальності 073 «Менеджмент», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Воронкова В.Г. д. філос. н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ AGILE-МЕТОДОЛОГІЇ ДЛЯ ВЕЛИКИХ ПРОЄКТІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Agile став однією з найпопулярніших методологій управління проектами завдяки своїй гнучкості, швидкості адаптації до змін і орієнтації на клієнта [1]. Проте, коли мова йде про великі проекти, які включають сотні учасників, десятки команд і складні міжфункціональні залежності, застосування Agile стає викликом. Масштабування Agile для великих проектів вимагає адаптації принципів Agile, впровадження спеціальних фреймворків і вирішення організаційних проблем.

У цій доповіді розглянемо, як масштабувати Agile для великих проектів, які фреймворки використовуються для цього, а також основні виклики та способи їх подолання. Масштабування Agile – це процес адаптації принципів і практик Agile для великих організацій або проектів, які включають кілька команд, що працюють над спільною метою. У той час як Agile добре працює для невеликих команд (5-9 осіб), великі проекти вимагають координації між десятками або навіть сотнями команд, які можуть бути розподілені по різних локаціях.

Основна мета масштабування Agile – зберегти гнучкість, швидкість і орієнтацію на клієнта, які є ключовими перевагами Agile, навіть у великих і складних проектах.

Основні принципи масштабування Agile:

1. Координація між командами. У великих проектах важливо забезпечити синхронізацію між командами, щоб уникнути дублювання роботи, конфліктів і затримок.

2. Орієнтація на клієнта. Навіть у великих проектах важливо зберігати фокус на потребах клієнта.

3. Ітеративна розробка. Великі проекти розбиваються на менші частини, які можуть бути реалізовані в рамках коротких ітерацій (спринтів).

4. Автономність команд. Кожна команда повинна мати достатню автономність для прийняття рішень у межах своєї зони відповідальності.

5. Прозорість і видимість. У великих проєктах важливо забезпечити прозорість процесів і прогресу.

Для масштабування Agile існує кілька популярних фреймворків, які допомагають організаціям впроваджувати Agile у великих проєктах.

1. SAFe (Scaled Agile Framework) є одним із найпоширеніших фреймворків для масштабування Agile. Він забезпечує структуру для координації роботи команд.

2. LeSS (Large-Scale Scrum) – це спрощений підхід до масштабування Scrum. LeSS підходить для організацій, які хочуть зберегти гнучкість і простоту Agile навіть у великих проєктах.

3. Nexus – це фреймворк для масштабування Scrum, розроблений Scrum.org. Nexus підходить для організацій, які вже використовують Scrum і хочуть масштабувати його.

Масштабування Agile для великих проєктів супроводжується **викликами**:

1. Координація між командами. У великих проєктах команди часто працюють у різних часових зонах і мають різні пріоритети. Вирішення: чітке планування, використання фреймворків, таких як SAFe або Nexus

2. Залежності між командами. Залежності між командами можуть призводити до затримок. Вирішення: чітке планування, використання фреймворків, таких як SAFe чи Nexus.

3. Складність комунікації. У великих організаціях комунікація між командами може бути ускладненою. Вирішення: прозорість процесів, регулярні зустрічі, використання інструментів для комунікації.

4. Опір змінам. Впровадження Agile у великих організаціях може зустріти опір з боку співробітників. Вирішення: навчання, підтримка з боку керівництва, поступове впровадження.

Незважаючи на виклики, масштабування Agile має багато переваг:

1. Організація може швидко реагувати на зміни ринку та вимоги клієнтів.

2. Завдяки координації між командами зменшуються затримки та дублювання роботи.

3. Всі учасники проєкту мають чітке уявлення про прогрес і пріоритети.

4. Регулярна доставка цінності клієнту підвищує його задоволеність.

Отже, масштабування Agile для великих проєктів – це складний, але необхідний процес для організацій, які прагнуть зберегти гнучкість і швидкість у великих масштабах. Використання фреймворків, таких як SAFe, LeSS, Nexus, допомагає організаціям впоратися з викликами масштабування. Успішне впровадження Agile залежить від правильної координації між командами, прозорості процесів і підтримки з боку керівництва.

Масштабування Agile дозволяє великим організаціям залишатися конкурентоспроможними, швидко адаптуватися до змін і забезпечувати високу якість продуктів для своїх клієнтів.

Література

1. Безверхий І.А., Воронкова В.Г. Ефективний менеджмент гнучких процесів у розробці, впровадженні та супроводі програмного забезпечення, Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент та маркетинг як фактор розвитку бізнесу». Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2024. Т.2. С.77–80.

УДК 338.48-6:7/8]:338.48-44(1-22):005

Олексенко Р. І., д.ф.н., професор, професор кафедри філософії, політології та психології Центральноукраїнського державного університету імені В. Винниченка м. Кіровоград

Гарбар Г. А., д.ф.н., професор, професор кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ КРАЇН ВИСОКОРОЗВИНУТОГО СВІТУ

Культурно-туристичний менеджмент сільського туризму приніс багато змін у сільську місцевість. Сільський туризм + сільське господарство, сільський туризм + охорона здоров'я, сільський туризм + навчання, сільський туризм + культура, сільський туризм + бізнес, сільський туризм + креативні технології, що сприяло формуванню культурно-туристичного менеджменту сільського туризму у країнах високорозвинутого світу. Відродження сільської культури та сільського культурно-туристичного менеджменту – це проєкт відродження сільської місцевості, оскільки культура – це душа країни та нації, яка потребує відродження сільської місцевості та формування душі цієї культури. Культурно-туристичний менеджмент сільського туризму є не тільки невід'ємною частиною стратегії відродження села, вона відіграє важливу провідну та сприятливу роль у відродженні сільських організацій, екологічному відродженні, відродженні промисловості та відродженні талантів. Етична культура є важливим ресурсом управління сільським господарством. Екологічна культура є орієнтиром для створення красивої сільської місцевості. Щоб побудувати чудову сільську місцевість, нам необхідно твердо затвердити концепцію, згідно з якою чиста вода та пишні гори є безцінним надбанням, щоб зміцнювати будівництво екологічної цивілізації та активно пропагувати екологічно чисте виробництво та спосіб життя.

Культурно-туристичний менеджмент сільського туризму є важливою рушійною силою відродження сільської промисловості. Культурна творчість має сильний ефект проникнення та сильну кореляцію і може бути інтегрована та розвинена з первинною, вторинною та третинною промисловістю у сільській місцевості для підвищення доданої вартості сільської промисловості. Культурно-туристичний менеджмент сільського туризму демонструє нематеріальну цінність сільського екологічного відпочинку, туризму, культурної освіти та іншого змісту, забезпечує покращення комплексних можливостей сільської місцевості. Культурне забезпечення є важливою умовою для відродження сільських талантів. Збільшення культурного постачання та збагачення культурного життя допоможе залучити друге покоління сільських жителів до повернення до своїх рідних міст для відкриття бізнесу. Це об'єктивна вимога та ефективний спосіб відродження сільських талантів з метою відновлення культурної спадщини сільських мешканців та зміцнювати колективне почуття честі сільських мешканців. Сільське господарство є основою культурно-туристичного менеджменту, а сільська економіка є важливим складником сучасної економічної систем. Як високоінтегрована галузь, розвиток сільського туризму приніс багато змін у сільську місцевість. Села, багаті на природні, історичні та культурні ресурси, такі як знамениті історичні та культурні села, традиційні села, села з характеристиками етнічних меншин та відомі туристичні села з характерними ландшафтами, мають невід'ємні переваги у розвитку туризму. Відродження сільських районів потребує прискорення покращення сільської інфраструктури та суспільного середовища, раціонального використання характерних для села ресурсів, розвитку сільського туризму та характерних галузей промисловості, а також формування позитивного механізму взаємного просування між захистом характерних ресурсів та розвитком села. Сільська культура – це дорогоцінний спадок, залишений історією села. Сільська традиційна культура містить прекрасні ідеї, гуманістичний дух та моральні норми і відіграє важливу роль у вдосконаленні народних звичаїв. Тому необхідно глибоко досліджувати сільські культурні символи, поживляти місцеві та етнічні культурні ресурси, інтегрувати етнічну народну культуру у сільське будівництво для створення гуманістичного середовища із зеленим небом та зеленою травою.

Культурно-туристичний менеджмент сільського туризму має всеосяжну рушійну силу і може ефективно сприяти розвитку відродження сільських районів. Будучи третинною галуззю, внесок туризму у соціальну зайнятість очевидний. У той же час культурно-туристичний менеджмент є важливим каналом поширення традиційної культури та просування основних цінностей. У контексті інтеграції відродження сільської місцевості та індустрії культурного туризму, сільське господарство, сільський туризм, а також дослідження та освіта стануть важливими напрямками зеленого туризму, що сприяють відродженню сільських районів та розвитку культурно-туристичного менеджменту. Досвід високорозвинутих країн

світу (Китай, країни ЄС) є корисним для України у післявоєнний період відродження села [1].

Література

1. Воронкова В.Г. Моделі та стратегії розвитку сільського креативного туризму / Implementation of the European experience of sustainable rural tourism and creative industries complementary development : monograph / A. Cherep, N. Venherska, L. Bezkorovaina et al. ; under the general editorship of Prof. A. V. Cherep, Doctor of Economics, Assoc. Prof. N. S. Venherska, PhD in Economics. Zaporizhzhia : Publishing house «Helvetica», 2023.С. 128-134

УДК 005.94:004.9

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Нікітенко В.О., д.ф.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Венгер О.М., к.політ.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Фурсін О.О., к.н.з держ упр., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЦИФРОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: НОВІ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ В ЕПОХУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Актуальність дослідження цифрового менеджменту як наукового напрямку та нової дисципліни у тому, що у сучасному світі технологічна трансформація стає основним драйвером змін в управлінських процесах. Дана тема є міждисциплінарною та має значення для економіки, соціології, управління й інформаційних технологій. Цифровізація зачіпає всі аспекти менеджменту: від стратегічного планування до оперативної діяльності. Впровадження цифрових технологій створює як нові можливості для розвитку організацій, так і виклики, пов'язані з адаптацією до нових реалій. Цифровий менеджмент – це система управління організацією, яка базується на використанні цифрових технологій, інструментів та даних для планування, організації, контролю та оптимізації бізнес-процесів. Основні характеристики: 1) Технологічна основа, в основі яких використання таких інструментів, як штучний інтелект, Big Data, хмарні сервіси,

блокчейн та IoT. 2) Орієнтація на дані, що включають прийняття управлінських рішень на основі аналізу великих обсягів інформації (data-driven decision-making). 3) Гнучкість і адаптивність, націлені на швидке реагування на зміни у зовнішньому середовищі завдяки цифровим інструментам. 4) Автоматизація процесів, в основі якої мінімізація людського втручання у рутинні операції. 5) Інноваційний підхід, що включає впровадження нових моделей управління, таких як Agile, Scrum або Lean. Суть цифрового менеджменту полягає в інтеграції передових цифрових технологій у всі рівні управлінської діяльності, що забезпечує підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності організації в умовах технологічної трансформації; включає нові моделі управління, як Agile, Lean та інші адаптивні моделі в цифрову епоху, віртуальні команди та дистанційне управління; використання штучного інтелекту, машинного навчання та Big Data для підвищення ефективності управління. ERP-систем, хмарних технологій і блокчейну в сучасному менеджменті. Цифровий менеджмент – це система управління організацією, яка базується на використанні цифрових технологій, інструментів та даних для планування, організації, контролю та оптимізації бізнес-процесів. Суть цифрового менеджменту полягає в інтеграції передових цифрових технологій у всі рівні управлінської діяльності, що забезпечує підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності організації в умовах технологічної трансформації. Нові моделі управління в епоху цифрових трансформацій: 1) Модель стратегічного цифрового менеджменту, що зосереджується на довгостроковому плануванні, розробці цифрових стратегій для досягнення конкурентних переваг, впровадження цифрових інновацій у бізнес-модель компанії. 2) Модель операційного цифрового менеджменту, орієнтованого на автоматизацію та оптимізацію повсякденних бізнес-процесів, використання CRM-систем для управління відносинами з клієнтами. 3) Модель проєктного цифрового менеджменту, в основі якого застосування цифрових інструментів для ефективного управління проєктами, зокрема через методології Agile, Kanban, використання платформ, таких як Trello або Asana, для координації командної роботи. 5) Модель HR-цифрового менеджменту, націленого на впровадження технологій для управління людським капіталом, включаючи автоматизацію процесів рекрутингу, навчання і мотивації працівників, застосування програм для оцінки продуктивності персоналу (наприклад, SAP SuccessFactors). Переваги моделей цифрового менеджменту у тому, що цифрові технології дозволяють оперативно збирати та обробляти великі обсяги інформації; автоматизація процесів зменшує потребу в людських ресурсах та оптимізує використання матеріальних ресурсів; цифрові інструменти забезпечують більший рівень моніторингу та підзвітності в процесах управління; технології дозволяють створювати персоналізовані продукти та послуги. Виклики цифрового менеджменту: організації стикаються з потребою навчання співробітників цифровим навичкам; інтеграція нових цифрових рішень часто потребує значних інвестицій; захист даних та конфіденційність залишаються ключовими проблемами цифрового середовища; частина працівників може опиратися

впровадженню нових технологій через страх перед невідомим. Перспективи цифрового менеджменту: подальший розвиток штучного інтелекту та аналітичних технологій; розширення використання блокчейну для управління контрактами та безпеки даних; впровадження віртуальної реальності для навчання та організації віддалених команд; інтеграція Інтернету речей (IoT) для управління логістикою, виробництвом та іншими бізнес-процесами. Цифровий менеджмент є важливим інструментом для побудови сучасних організацій, що прагнуть до інноваційного розвитку та конкурентоспроможності в умовах глобальної цифровізації. Цифровий менеджмент сприяє оптимізації бізнес-процесів; підвищенню точності прогнозування та аналітики; зменшенню витрат на управління ресурсами, дослідженню сучасних підходів до управління організаціями з урахуванням цифрових інновацій [1].

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: колективна монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г. : Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 592 с.

УДК 005.591.6:004

Воронкова В.Г., д.ф.н., професор, завідувач кафедри управління та адміністрування Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Белоусов В.В., магістрант спеціальності 072 «Менеджмент»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М.Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МАТРИЦЯ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Матриця стейкхолдерів – це інструмент для аналізу зацікавлених сторін (стейкхолдерів), який допомагає визначити їхні інтереси, вплив та участь у проєкті або організації. Основні компоненти матриці стейкхолдерів включають: 1) Ідентифікація стейкхолдерів – список усіх стейкхолдерів, які впливають на проєкт або на яких впливає проєкт. Приклади: внутрішні стейкхолдери (співробітники, керівництво), зовнішні стейкхолдери (постачальники, клієнти, регулятори). 2) Рівень впливу (Power) – оцінка здатності стейкхолдера впливати на рішення або процеси організації. Вимірюється як: низький, середній, високий вплив. 3) Рівень інтересу (Interest) – наскільки стейкхолдер зацікавлений у результатах діяльності, вимірюється як: низький, середній, високий інтерес. 4) Тип стейкхолдерів, їхнє ставлення до проєкту: підтримують (supportive); нейтральні (neutral); спротив

(resistance). 5) Очікування стейкхолдерів, їхні вимоги, потреби чи очікування від організації або проєкту. 6) Комунікаційні стратегії, як організація буде взаємодіяти зі стейкхолдерами: індивідуальні зустрічі; групові обговорення; звітування про прогрес. 7) Пріоритизація стейкхолдерів – визначення ключових стейкхолдерів, які потребують особливої уваги: високий вплив/високий інтерес – найважливіші; низький вплив/низький інтерес – менш критичні. 8) Дії та заходи – конкретні кроки для задоволення потреб стейкхолдерів та управління їхнім впливом/ 9) Мапа стейкхолдерів – графічне представлення зацікавлених сторін на основі впливу й інтересу (наприклад, матриця «Power-Interest»). 10). Оцінка ризиків – аналіз ризиків, пов’язаних із негативною реакцією чи впливом певних стейкхолдерів, план заходів для мінімізації цих ризиків. Ця матриця допомагає організації розробити ефективні стратегії для співпраці з усіма зацікавленими сторонами та забезпечити успіх проєкту. Матриця стейкхолдерів використовується для ідентифікації та аналізу стейкхолдерів (зацікавлених осіб) в проєкті або організації. Вона допомагає зрозуміти, хто є важливим для проєкту і яким чином взаємодіяти з ними. Матриця стейкхолдерів та матриця Ейзенхауера – це різні інструменти. Матриця Ейзенхауера (або Матриця пріоритетів) використовується для визначення пріоритетів завдань за допомогою двох осей: терміновості та важливості. Це інструмент для управління часом і задачами, який допомагає ефективно розподіляти ресурси. Отже, хоча обидві матриці є інструментами управління, вони використовуються для різних цілей. Особливості використання в умовах цифровізації: 1) Розширення спектра стейкхолдерів, так як цифрове середовище залучає нові групи, наприклад, онлайн-користувачів, технічних партнерів, розробників API тощо; 2) Автоматизація процесу управління стейкхолдерами, в основі якої використання спеціалізованих програм для управління стейкхолдерами (Stakeholder Management Tools), наприклад, Monday.com, Trello, Asana; 3) Аналіз великих даних (Big Data), що включає аналітичні платформи допомагають сегментувати стейкхолдерів за їхньою активністю та впливом у цифровому просторі. 4) Підвищення прозорості комунікацій, в основі якої використання соціальних мереж і цифрових платформ для побудови відкритої взаємодії зі стейкхолдерами.

Таблиця 1 – Приклади застосування матриці стейкхолдерів

Приклад	Завдання	Роль матриці
Проєкти цифровізації у бізнесі	Впровадження нової CRM-системи	Аналіз ролі клієнтів, IT-команди, партнерів-постачальників і регуляторів у процесі впровадження.
Цифровізація державного управління	Розробка онлайн-сервісів для громадян.	Ідентифікація інтересів громадськості, державних установ і технологічних розробників
Реалізація маркетингових кампаній у цифровому середовищі	Просування бренду через соціальні мережі.	Визначення впливових осіб (інфлюенсерів), груп користувачів і конкурентів.

Джерело: сформовано авторами

Можна виділити переваги матриці стейкхолдерів у цифровізації: 1) Прозорість управління, що включає чітке розуміння ролі та впливу кожного стейкхолдера. 2) Адаптивність, в основі якої легке коригування стратегій взаємодії в реальному часі. 3) Оптимізація комунікацій, націлена на ефективний розподіл зусиль на основі інтересів і впливу. 4) Сприяння інноваціям, в основі яких активна взаємодія зі стейкхолдерами сприяє обміну ідеями та покращенню результатів. Матриця стейкхолдерів є ключовим інструментом для управління в умовах цифровізації. Вона дозволяє систематизувати роботу із зацікавленими сторонами, зберігаючи прозорість і контроль над процесами в динамічному цифровому середовищі, що сприяє досягненню ефективних результатів, враховуючи специфіку цифрової трансформації.

Література

1. Freeman R.E. Strategic management: a stakeholder approach. Cambridge University Press, 2010. 276 s.

УДК 338.246.8

Попова А.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри «Інформаційна економіка, підприємництво та фінанси» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Чебукіна Т.В., магістрант спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Національна стійкість – здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій [1].

Збройна агресія РФ, повномасштабний характер якої по відношенню до України проявився 24.02.2022 р. при несанкціонованому нападі, викликала обурення всієї світової спільноти. Тому об'єктивно з'явилися новітні виклики, які постали перед НАТО та державами – членами Альянсу щодо зміцнення стійкості. Сьогодні НАТО стикається не тільки з терористичною загрозою, а й із загрозою

збройної агресії з боку РФ, у разі реалізації якої виникне небачена ситуація, коли масштаби мобілізації та переміщення військ і населення у Європі та світі загалом будуть безпрецедентними. Тому цивільна та військова влада мають планувати відповідні заходи щодо посилення готовності до можливих кризових ситуацій. При цьому зростає важливість співробітництва НАТО та ЄС, а також військово-цивільної взаємодії.

Слід зауважити, що поряд з державним керуванням процесами забезпечення стійкості, значущу роль відіграють приватні компанії, які приймають участь у забезпеченні безперервного та безпечного функціонування критичної інфраструктури, постачанні необхідних товарів і послуг збройним силам, а також володіють корисною для діяльності уряду інформацією. Високий рівень турбулентності подій у світі спричиняє появу суттєвих недоліків у забезпеченні стійкості, до яких віднесено: брак або неефективність відповідної законодавчої бази, яка має бути частиною законодавства про оборону та безпеку; недостатній рівень співпраці між зацікавленими сторонами; різниця у сприйнятті загроз «прифронтовими» й «тиловими» державами, навіть різними міністерствами, що підпорядковані одному уряду; брак коштів для забезпечення необхідного рівня стійкості. Причому ці виклики є характерними не тільки для Європи, вони мають загальносвітовий характер. Позитивним досвідом щодо забезпечення національної стійкості країни можна вважати досвід Швеції, де заздалегідь (за результатами проведених навчань) було визначено тих, кого необхідно мобілізувати першочергово, і тих, кого варто бронювати для забезпечення сталого функціонування критичної інфраструктури. Такий підхід сприяє зміцненню національної стійкості та спрямуванню потенціалу самоорганізації суспільства у визначеному напрямі.

З метою формування світового потенціалу самоорганізації необхідно продовжувати розвивати культуру національної стійкості, що передбачає наступні кроки: визначення спільного (уніфікованого) підходу до стійкості; визнання того, що досягнута в мирний час достатня стійкість є стримуючим фактором для потенційного агресора; забезпечення державної допомоги в організації та спрямуванні волонтерського руху на задоволення найактуальніших потреб військових і суспільства; удосконалення відповідної законодавчої бази; залучення цивільних до військових навчань з питань стійкості; розвиток військово-цивільного співробітництва.

Оскільки національна стійкість – це комплексний багаторівневий феномен, її забезпечення потребує спільних зусиль з боку всіх зацікавлених сторін. Так, зацікавленими сторонами є НАТО і ЄС, тобто вони повинні доповнювати одне одного, посилювати координацію дій та їх взаємоузгодженість. Країни ЄС також стикнулись з викликом, пов'язаним з необхідністю стандартизації та уніфікації відповідних законів у державах – членах ЄС. Викликом питанню забезпечення національної стійкості також є готовність населення та органів влади до

надзвичайних ситуацій, оскільки не всі добре знають, що конкретно треба робити кожній людині чи відповідному підрозділу в певних ситуаціях. Доцільно завчасно сформулювати алгоритми й плани дій, котрі визначатимуть умови, за яких необхідно евакуюватися, що при цьому робити з тваринами (свійськими та хатніми), з ким необхідно комунікувати в кризових умовах тощо.

Сьогодні країни світу вже розуміють, що реакція на агресію, яку РФ розпочала проти України ще 2014 р., була запізнілою та ослабкою. Між НАТО та ЄС вже розпочалась системна підготовка до можливих надзвичайних ситуацій, а саме: забезпечення всеохопного підходу до зміцнення стійкості; регулярне проведення навчань CRISEX; обмін набутим досвідом; розвиток співпраці державних органів із неурядовими організаціями, зокрема Червоним Хрестом; налагодження системи комунікації з населенням; організація боротьби з ворожою пропагандою та інформаційними загрозами.

Особливо важливим у забезпеченні національної стійкості є аналіз енергетичної стійкості. Корисним є досвід, набутий під час широкомасштабної війни Росії проти України, зокрема щодо використання енергетики як зброї для тиску на Україну. В таких ситуаціях необхідно бути впевненими, що країни спроможні забезпечити постійне постачання енергії та можуть упоратися з тимчасовими перебоями. Критична енергетична інфраструктура залишається основною мішенню для ворожих агресорів. Досвід України засвідчив, що перебої у постачанні основних енергоносіїв, спричинені кінетичними атаками Росії і не такими масштабними гібридними інцидентами, призводять до наслідків, які мають міжгалузевий і каскадний характер. Необхідно проаналізувати, як може вплинути на національну стійкість перехід на відновлювані джерела енергії та синтетичне паливо, зокрема й у контексті надання цивільної підтримки військовим.

Ключовими принципами розбудови національної стійкості є: комплексний (системний) підхід, взаємодія усіх суб'єктів, високий рівень обізнаності, безперервність, високий рівень готовності, двосторонні комунікації. До ознак стійкості системи (країна) доцільно віднести: здатність безперебійно функціонувати, адаптуватися до негативних впливів та умов, що змінюються; здатність витримувати неочікувані удари; здатність швидко відновлюватися після руйнівних наслідків явищ / дій будь-якої природи до бажаної рівноваги (на попередньому або на новому рівні) [2].

Отже, сьогодні Україна має величезний досвід забезпечення національної стійкості в умовах повномасштабної воєнної агресії, який потребує ретельного вивчення та імплементації. НАТО та ЄС усвідомлюють необхідність подальшого зміцнення стійкості на фоні зростання кількості викликів і загроз у світі. Вивчення досвіду України, набутого в умовах гібридної агресії та повномасштабного воєнного вторгнення РФ, має виняткову цінність для НАТО та ЄС.

Література

1. Концепція забезпечення національної системи стійкості. Указ Президента України № 479/2021 від 27 вересня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 11.11.2024).
2. Розбудова національної стійкості: концептуальні підходи, передові світові практики. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/roa_presentation_niss_v01.pdf (дата звернення: 10.11.2024).

УДК 005.932:005.334]:334.722“364”

Метеленко Н.Г., д.е.н., професор, директор Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Попова А.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри «Інформаційна економіка, підприємництво та фінанси» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Афонов Р.П., к.е.н., стейкхолдер кафедри «Інформаційна економіка, підприємництво та фінанси» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Оленіченко В.П., ЗдВО III освітнього рівня PhD спеціальності 073 «Менеджмент» кафедри ІЕПФ Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, випускник програми «2 Дипломи», м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ В НАПРЯМКУ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВТРАТ БІЗНЕСУ

Логістика є важливим інструментом організації процесів в сучасній економіці. За умов військового стану в Україні більшість налагоджених ланцюгів постачання просто перестали функціонувати. Тому актуальною є проблема формування ефективної системи їх відновлення та організації в умовах повномасштабної війни. Від початку військового вторгнення чимало вітчизняних науковців присвятили увагу вивченню основних проблем та викликів, з якими зіштовхнулася логістика країни. Проблеми, з якими зіштовхнувся український бізнес в сфері логістики було виділено Мащак Н. М. у [1], серед них відмова від накопичення товарів на складах, релокація складів, труднощі в закупівлі та масштабне ускладнення всіх логістичних операцій.

За перший рік війни близько 30% логістичних та експедиторських компаній припинили свою діяльність через зруйновану інфраструктуру, перебої з паливом і

ризика для вантажів. Тимчасова втрата морських перевезень змусила компанії переорієнтуватися на альтернативні маршрути через Польщу, Румунію та інші країни. Одним із ключових рішень стало створення нових логістичних хабів за межами України. Сьогодні Польща та Румунія виконують роль транзитних центрів для більшості українських вантажів. Польські порти, такі як Гданськ і Гдиня, стали основними точками перевалки для експорту та імпорту. Крім того, мультимодальні перевезення стали не просто трендом, а необхідністю. Комбінуючи різні види транспорту – залізничний, автомобільний і морський – компанії змогли забезпечити безперервність поставок навіть у найскладніших умовах. Адаптація до нових умов функціонування показала дієвість принципу гнучкості. У намаганні мінімізувати ризики втрат, логістичні компанії забезпечували безпечні рішення через тимчасове перебування вантажу на складах Польщі, а потім вони переправлялись невеликими партіями в Україну. Такі гнучкі рішення дозволяли підприємствам залишатись мобільними. Новою сторінкою у розвитку логістики став транскаспійський маршрут, який дозволив доставляти вантажі з Китаю в Україну в обхід РФ. Цей маршрут проходить через Казахстан, Азербайджан і Грузію, а потім паромом через Чорне море до України. Транзитний час становить 20–25 днів, це значно швидше за морські перевезення (70–90 днів), що робить транскаспійський маршрут не лише безпечним, а й конкурентним за швидкістю [2].

Логістика завжди була ключовою складовою економіки, а в умовах війни її значення лише зросло. Ефективність доставки товарів безпосередньо впливає на функціонування підприємств, збереження робочих місць і надходження валютної виручки до країни. Історично Україна мала значний потенціал як транзитна країна завдяки своєму географічному положенню. Відновлення цього статусу стане важливим завданням і після війни. У цьому контексті розвиток технологій відіграватиме вирішальну роль. Сучасні системи управління складами, цифрові рішення для відстеження вантажів і автоматизація логістичних процесів дозволять підвищити ефективність і прозорість галузі.

На сьогодні ж ми виділили декілька логістичних проблем, з якими зіштовхнувся вітчизняний бізнес з початку повномасштабної війни та які поступово вирішуються вже за новими технологіями управління та організації логістичних процесів: відмова бізнесу від накопичення товарів на складах (ризик втрати товару через ракетні атаки та фінансові втрати вкладеного капіталу); зміна локації складських потужностей (ризик втрати складських запасів та ризик порушення безперервності процесу виробництва та продажу); труднощі у закупівлі товарів, які пов'язані з обмеженістю асортименту товарів та постачальників, блокуванням морських портів, закриттям повітряного простору для літаків та зростанням навантаження на залізничну інфраструктуру (ризик втрати часу та обсягу закупівель); загальне ускладнення логістичних операцій через блокпости та огляди, обмеження часом комендантської години, завчасне

планування маршрутів через ризики атак (ризик зниження ефективності логістичних операцій). Очевидно, що перераховані ризики пов'язані між собою та інтегровані у комплекс логістичних процесів. Ринок транспортно-логістичних послуг має пряму і щільну кореляцію з економічним зростанням. Саме розбудова логістичної інфраструктури є одним з основних чинників відновлення, подальшого економічного зростання країни, фінансової стійкості бізнесу.

Сучасні світові тренди розвитку логістики можуть бути актуальними і для логістики України в умовах повномасштабної війни, а саме: 1) від фінансової спроможності малого та середнього бізнесу залежатиме стан логістичного ринку, тому необхідно приділяти особливу увагу розвитку МСП; 2) важливим трендом у світі є використання бізнесом зеленої енергетики як для виробництва електричного струму, так і у процесах транспортування. Також слід зауважити, що логістична галузь відповідальна за 20% емісії викидів CO₂, тому екологічна стійкість виходить на перший план поряд з технологічною та фінансовою стійкістю; 3) важливий тренд, який підтвердився після повномасштабного вторгнення РФ – це розвиток невеликих логістичних хабів; почав зростати попит на регіональні логістичні центри відносно невеликого розміру, адже підприємства більше не накопичують товари на складах, а сама продукція надходить новими шляхами постачання через західний кордон України; такі хаби перенаправляють продукцію по різних регіонах країни; 4) безпека – ключовий тренд країни, яка живе в умовах воєнного стану вже третій рік поспіль, вона суттєво впливає як на ціну перевезень, так і на безперервність постачання, особливо в регіонах, які наближені до лінії фронту; це спричиняє потребу у надійному страхуванні вантажів; 5) впровадження нових технологій, автоматизація та смарт-рішення в логістиці; так приблизно 60% підприємств збільшують інвестиції в цифровізацію своїх виробничих та бізнес-процесів з метою покращити доставку, збір, аналіз даних; роботизація та автоматизація складів є трендом, який до 2026 року охопить більше 75% компаній.

Отже, ключовий виклик, із яким зіткнувся вітчизняний бізнес – це необхідність переформатування логістичних процесів. Воєнні умови функціонування українських підприємств вимагають швидкого реагування на будь-які зміни ринкового середовища, бізнес-процесів усередині тощо. Рівень ефективності управління логістичними процесами на підприємствах вітчизняного бізнесу значною мірою визначатиметься здатністю мінімізувати непередбачуваності, загрози, ризики, які впливатимуть на зміну стану всієї логістичної системи. Тому вітчизняна логістика змушена стати більш інтегрованою, гнучкою, оскільки такий підхід виявився єдиним способом мінімізувати фінансові втрати в умовах повномасштабної війни. Реорганізація систем зберігання, передбачення ризиків і розробка нових маршрутів стануть відправною точкою для післявоєнного відновлення логістики на умовах ефективності.

Література

1. Мащак Н.М. Логістика в умовах воєнного стану. Проблеми підготовки професійних кадрів з логістики в умовах глобального конкурентного середовища: збірник доповідей XX МНПК, м. Київ 28–29 жовтня 2022 р. / НАУ, 2022 р. С. 134–137. URL: https://eti.edu.ua/images/files/zbirnuk_jovten_22.pdf (дата звернення: 21.11.2024).

2. Логістика України під час війни: виклики та перспективи. URL: <https://www.unian.ua/economics/transport/logistika-ukrajini-pid-chas-viyni-vikliki-ta-perspektivi-12840282.html> (дата звернення: 04.12.2024).

УДК 005.591.3:334.7]:005.336.1

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Бондаренко Д. А., магістрант спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах глобалізації та динамічних змін економічного середовища підприємства змушені адаптувати свої стратегії розвитку для забезпечення конкурентоспроможності та стабільного функціонування на ринку. Оцінка ефективності цих стратегій є важливим аспектом у процесі управлінських рішень. Сучасні виклики вимагають від керівників підприємств гнучкості, інноваційного підходу та стратегічного мислення для досягнення максимальних результатів. Оскільки менеджмент є ключовим фактором у формуванні стратегії та її реалізації, дослідження практичних аспектів розвитку менеджменту є надзвичайно важливим для підвищення ефективності підприємницької діяльності в умовах швидкоплинного ринкового середовища.

Щодо аналізу останніх досліджень і публікацій з питання теоретичного обґрунтування стратегії розвитку підприємства, можна зазначити, що це питання є предметом численних наукових розробок вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед дослідників, які внесли значний вклад у теоретичне осмислення стратегічного розвитку підприємств, варто відзначити О. Гудзя, О. Вінниченка, О. Тридіда, О. Раєвнєву, Л. Лігоненко, а також М. Мескона, К. Редченка, О. Ковтуна, Н. Лепу та О. Трухана. Окрім того, вагомий внесок у дослідження стратегічного управління зробили українські науковці Г. Кіндратська, З. Шершньова та С.

Оборська, що дозволяє глибше розглядати теоретичні засади та практичні аспекти стратегії розвитку підприємств в умовах змінного економічного середовища. Однак, незважаючи на це, потреба в удосконаленні стратегічних моделей та інструментів для ефективного розвитку підприємств залишається актуальною.

Удосконалення стратегічних моделей та інструментів для ефективного розвитку підприємств є тісно пов'язаними з визначенням стратегії розвитку підприємства, оскільки стратегія визначає довгострокові цілі та напрямки діяльності організації, а вдосконалення моделей і інструментів допомагає досягти цих цілей в умовах постійних змін зовнішнього середовища.

Стратегія розвитку підприємства – це план дій, спрямований на досягнення поставлених цілей через вибір оптимальних шляхів росту та використання ресурсів. Вона базується на аналізі внутрішніх можливостей підприємства та зовнішніх умов і включає рішення щодо того, як і куди рухатись у майбутньому для забезпечення сталого розвитку.

Удосконалення стратегічних моделей і інструментів є необхідним у зв'язку з постійними змінами на ринку, технологічними інноваціями та глобалізацією, які вимагають від підприємства гнучкості та здатності швидко адаптувати свою стратегію. Підприємства повинні постійно удосконалювати свої стратегії, щоб підвищити ефективність їх реалізації. Сучасні моделі стратегічного управління дозволяють підприємствам краще планувати, оптимізувати ресурси та оперативно реагувати на зміни в умовах ринку, що допомагає точніше досягати стратегічних цілей, зменшувати ризики та підвищувати результативність.

Стратегічні моделі мають також сприяти адаптації до змін. В умовах, коли економічні, технологічні, соціальні та політичні умови постійно змінюються, необхідно мати стратегії розвитку, що здатні до швидкої адаптації до нових реалій. Вдосконалення стратегічних інструментів дає змогу підприємствам швидко реагувати на зовнішні зміни та коригувати свої цілі. Інший важливий аспект – це оптимізація використання ресурсів [1, с. 166]. Стратегія розвитку підприємства передбачає ефективне управління фінансовими, людськими та іншими ресурсами, тому удосконалення стратегічних моделей дає змогу точніше планувати та спрямовувати ресурси на досягнення поставлених цілей, зменшуючи витрати і підвищуючи продуктивність.

Удосконалення стратегічних інструментів має вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності підприємства, оскільки дозволяє ефективно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі та адаптувати стратегію до нових умов. В умовах жорсткої конкуренції, де підприємства постійно стикаються з новими викликами та можливостями, вони повинні безперервно покращувати свої стратегії. Це необхідно для того, щоб зміцнювати свої конкурентні переваги і забезпечувати сталий розвиток. Крім того, удосконалення стратегічних інструментів передбачає застосування кращих практик управління, що дозволяє оптимізувати внутрішні процеси підприємства, знижувати витрати,

покращувати якість продукції та послуг, а також підвищувати ефективність використання ресурсів. Це також може включати розробку більш ефективних систем оцінки результатів, аналізу даних та прогнозування для прийняття більш обґрунтованих стратегічних рішень. Окрім того, сучасні стратегії розвитку повинні включати принципи сталого розвитку, екологічні та соціальні аспекти, що важливо для забезпечення довгострокової стабільності підприємства та його репутації.

Отже, удосконалення стратегічних моделей та інструментів безпосередньо впливає на ефективність реалізації стратегії розвитку підприємства. Вони дозволяють організації більш ефективно адаптуватися до змін, правильно розподіляти ресурси та досягати поставлених цілей, що є запорукою її сталого розвитку в умовах сучасної економіки.

Література

1. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / За ред. д. філософ. н., проф. Воронкової В. Г., д. е. н., проф. Метеленко Н. Г.; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: «Видавничий дім «Гельветика», 2021. 440с.

УДК 005.32:331.101.3

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Резнікова В. О., магістрант спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ОЦІНКА МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПРАКТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ МЕНЕДЖМЕНТУ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що ефективна мотивація праці є одним з основних чинників успішної діяльності підприємства. У сучасних умовах економічної нестабільності, глобалізації та швидких змін на ринку, підприємства стикаються з необхідністю підвищення ефективності використання людського ресурсу для забезпечення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей. Зокрема, зростання вимог до якості продукції, скорочення витрат та підвищення продуктивності вимагає від керівництва підприємств правильного підходу до мотивації персоналу. Оцінка мотивації праці дозволяє виявити слабкі місця в системі стимулювання, визначити фактори, які впливають на продуктивність працівників, та розробити ефективні стратегії для підвищення їх зацікавленості у досягненні цілей організації.

У зв'язку з цим, впровадження новітніх підходів до мотивації, таких як гнучкі моделі винагород, застосування технологій для аналізу ефективності мотиваційних систем та адаптація інструментів управління персоналом до потреб і вимог сучасного бізнес-середовища стає надзвичайно важливим для досягнення високих результатів у роботі будь якого підприємства.

Особливий інтерес у контексті даного дослідження становлять наукові розробки вітчизняних і зарубіжних науковців, у яких аналізуються проблеми оцінки та управління мотивацією праці на підприємствах. Визначення ключових факторів мотивації, методів її оцінки та впливу на ефективність діяльності організацій є основою для розробки ефективних управлінських стратегій. До таких науковців належать: Рогожин П., Гойко А., Манів З., Луцький І., Петрович Й., Кіт А., Х. Грехем, Р. Беннет, Осовська Г., Крушельницька О., В. Дедекаєва, М. Збарський, М. Карліна, В. Рябокінь, Климко Г., Несторенко В., Каніщенко О.

Питанню ефективної мотивації праці на підприємствах присвятили свої наукові роботи як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед них можна виділити таких дослідників, як: А. Афонін, В. Абрамов, Д. Богиня, А. Грішнова, Г. Дмитренко, М. Дороніна, А. Єськов, І. Завадський, М. Карлін, А. Колот, О. Віханський, Н. Любомудрова, В. Сладкевич, К. Альдефер, В. Врум, Ф. Герцберг, О. Кузьмін, Д. Мак-Грегор, Д. Мак-Клелланд, А. Маслоу, Е. Мейо, М. Мескон, Р. Оуена та інші. Проте, незважаючи на значний вклад численних науковців у вивчення проблеми мотивації праці, існує потреба в подальшому удосконаленні методів оцінки мотиваційних чинників, з урахуванням сучасних викликів, що постають перед підприємствами. Зокрема, швидкі зміни на ринку праці, технологічні інновації та глобалізація вимагають нових підходів до мотивації персоналу, які б відповідали сучасним вимогам і специфіці кожного підприємства. Особливість удосконалення методів оцінки мотиваційних чинників, з урахуванням сучасних викликів, полягає в необхідності інтеграції новітніх технологій, змін у соціально-економічному середовищі та глобальних тенденцій, що мають безпосередній вплив на робочі процеси і мотивацію персоналу. У цьому контексті важливо враховувати кілька аспектів:

1. Використання технологій і даних. Сучасні технології, зокрема аналітика великих даних, штучний інтелект і автоматизація, дозволяють більш точно оцінювати мотиваційні чинники. Наприклад, аналізуючи поведінку працівників через спеціалізовані платформи, можна отримати об'єктивні дані про рівень залученості, задоволення та продуктивності праці. Це дозволяє точніше визначати, які чинники мотивації найбільше впливають на ефективність праці.

2. Гнучкість та індивідуалізація мотиваційних підходів. Враховуючи сучасні тенденції в управлінні персоналом, все більше підприємств відходять від універсальних підходів до мотивації на користь індивідуалізованих програм, що враховують особисті потреби та цілі працівників. Це дозволяє не тільки підвищити рівень мотивації, але й зберегти лояльність персоналу в умовах змінного ринку праці.

3. Зміни в організаційній культурі та соціальних очікуваннях. Сучасний ринок праці вимагає від підприємств врахування не лише матеріальних винагород, а й нематеріальних чинників, таких як баланс роботи та особистого життя, кар'єрний розвиток, здоров'я та благополуччя працівників. Оцінка мотивації в цих умовах повинна включати не тільки фінансові аспекти, але й психосоціальні фактори, що сприяють залученню та задоволеності працівників.

4. Адаптація до глобалізації та культурних відмінностей. У зв'язку з глобалізацією, багато підприємств мають міжнародні команди, де мотиваційні чинники можуть значно відрізнятися залежно від культурних та соціальних аспектів. Тому методи оцінки мотивації повинні бути адаптовані до різних культурних контекстів, що дозволяє ефективно управляти глобальними командами.

5. Швидкість змін на ринку праці. Сучасний ринок праці є дуже динамічним, що вимагає від підприємств здатності швидко реагувати на зміни. Оцінка мотивації повинна бути гнучкою і здатною оперативно адаптуватися до нових умов, щоб забезпечити стабільний рівень ефективності праці та утримання кваліфікованих кадрів.

Таким чином, удосконалення методів оцінки мотивації праці суб'єкта господарювання в контексті сучасних практичних засад розвитку менеджменту полягає в інтеграції інноваційних технологій для збору та аналізу даних про мотиваційні чинники, а також в адаптації до постійно змінюваного соціально-економічного середовища. Це вимагає застосування більш гнучких і персоналізованих підходів до управління персоналом, які враховують не тільки фінансові, а й психологічні та соціальні аспекти мотивації. Такий підхід дозволяє підприємствам не лише підвищити ефективність управління людськими ресурсами, але й зміцнити свою конкурентоспроможність та забезпечити стабільний розвиток в умовах сучасних викликів ринку праці.

УДК 005.591.6:334.716

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Лобань С.І., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні Запорізького національного університету,
м. Запоріжжя

УПРАВЛІНСЬКІ ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Актуальність теми обумовлена необхідністю адаптації управлінських практик до нових економічних умов, що виникають після великих соціально-економічних потрясінь, таких як війни. Відновлення промислових підприємств

після війни потребує не лише реконструкції фізичної інфраструктури, але й значних змін у підходах до управління, впровадження інноваційних методів для забезпечення їх сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питання управлінських інновацій та сталого розвитку промислових підприємств у післявоєнний період демонструє великий інтерес до цієї теми серед вітчизняних та міжнародних науковців. Серед них слід відзначити роботи І. Яненкової, В. Андрєєва, О. Демченко, В. Джеджули, О. Левківського та інших. Таким чином, наукові публікації вітчизняних дослідників підтверджують важливість впровадження управлінських інновацій як ключового чинника сталого розвитку промислових підприємств у післявоєнний період, а також необхідність адаптації управлінських стратегій до нових економічних реалій. Проте, незважаючи на значний внесок вчених у вивчення інноваційних підходів до управління та сталого розвитку промислових підприємств, існують певні аспекти, які потребують подальших досліджень. Однією з таких проблем є недостатня увага до специфіки застосування управлінських інновацій у контексті післявоєнного відновлення промисловості.

Тож зазначимо, що у післявоєнний період, коли підприємства стикаються з численними викликами, такими як відновлення виробництва, адаптація до нових ринкових умов та зміни в технологічних процесах, управлінські інновації стають важливим чинником забезпечення ефективності та стійкості підприємств. Вони дозволяють не лише підвищити продуктивність і якість виробництва, а й інтегрувати стратегії, які відповідають принципам сталого розвитку: економічній ефективності, екологічній безпеці та соціальній відповідальності.

Інноваційні підходи до управління, зокрема в період відновлення після війни, є необхідним інструментом для адаптації до нових реалій (табл.1). Впровадження технологічних та управлінських інновацій допомагає підприємствам не тільки відновити виробничі потужності, але й ефективно функціонувати у нових умовах, орієнтуючись на сталий розвиток [1, с. 163]. Зокрема, управлінські інновації забезпечують стратегічну гнучкість, підвищують ефективність виробничих процесів і знижують витрати, що є критично важливим для підприємств, що проходять період відновлення. У цьому контексті важливо акцентувати увагу на екологічних, економічних та соціальних аспектах сталого розвитку, що дозволяють не лише адаптуватися до нових умов, але й сприяти збереженню ресурсів та підвищенню соціальної відповідальності підприємств.

Таблиця 1 – Рекомендації щодо управлінських інновацій для сталого розвитку промислових підприємств у післявоєнний період

Рекомендація	Опис
1	2
Адаптація управлінських стратегій до нових умов	Відновлення підприємств вимагає швидкої адаптації управлінських практик до змін, створення гнучких стратегій для ефективного реагування на нові економічні умови.

1	2
Інвестування в технологічні інновації та автоматизацію	Підприємства повинні впроваджувати новітні технології для підвищення ефективності, зниження витрат і покращення якості продукції, що сприятиме сталому розвитку.
Розвиток компетенцій управлінців	Для ефективного використання інновацій необхідно впроваджувати програми навчання та підвищення кваліфікації управлінців, щоб вони могли приймати обґрунтовані рішення в умовах посткризового відновлення.
Формування корпоративної культури інновацій	Підтримка інноваційної культури на підприємствах, стимулювання творчості і ініціативи серед працівників дозволяє створювати умови для сталого розвитку.
Сталий розвиток через екологічні інновації	Впровадження екологічно чистих технологій і стійких практик у виробництво, які знижують негативний вплив на навколишнє середовище.
Моніторинг і оцінка ефективності управлінських інновацій	Встановлення системи моніторингу для оцінки результатів впровадження інновацій, коригування стратегій для досягнення сталого розвитку.
Інтеграція соціальної відповідальності підприємств	Підприємства повинні зосередитись на соціальній відповідальності, забезпеченні високих стандартів життя для працівників і розвитку місцевих громад, що сприяє сталому розвитку.

Джерело: сформовано автором на основі [1].

Таким чином, управлінські інновації є важливим чинником, який забезпечує не тільки відновлення, але й довгострокову стійкість промислових підприємств у післявоєнний період. Вони дозволяють інтегрувати принципи сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, екологічній безпеці та соціальній відповідальності, що є критично важливим для успіху підприємств у нових умовах.

Література

1. Управління сталим розвитком промислового підприємства: теорія і практика: колективна монографія / За ред. д. філософ. н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г.; МОН України, ІННІ ЗНУ. Запоріжжя: «Видавничий дім «Гельветика», 2021. 440с.

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Боровіков С. М., магістрант спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Реалії сьогодення свідчать, що в сучасних умовах розвитку економіки, де основними факторами успіху підприємства стають швидкість прийняття рішень, точність інформації та здатність до адаптації, ефективне використання інформаційного потенціалу стає важливим фактором конкурентоспроможності. Інформаційні технології активно впроваджуються у всі сфери бізнесу, дозволяючи знижувати витрати, оптимізувати управлінські процеси та покращувати якість продукції чи послуг. У зв'язку з цим питання дослідження ефективності використання інформаційного потенціалу підприємства набуває особливої значущості.

Невикористання або недостатнє використання наявних інформаційних ресурсів може призвести до втрати конкурентних переваг, неефективного управління та навіть до банкрутства підприємства. Через постійну зміну технологій, виникає необхідність для підприємств не тільки володіти сучасними інформаційними інструментами, а й забезпечувати здатність їх ефективного застосування для досягнення стратегічних цілей.

Тому дослідження ефективності інформаційного потенціалу суб'єкта господарювання є надзвичайно актуальним для визначення оптимальних шляхів інтеграції інформаційних технологій у бізнес-процеси та управлінські практики, що безпосередньо впливає на результативність та сталий розвиток підприємства в умовах динамічного ринкового середовища.

Множина публікацій у науковій літературі, а також дослідження таких науковців, як С. Кузнецова, В. Подольська, О. Яріш, С. Салига, Н. Дацій, С. Корецька, Н. Нестеренко, К. Салига, Г. Савицька, Т. Костенко, Є. Підгора, В. Рижков, В. Панков, А. Герасимов, В. Ровенська та інших, підкреслюють важливість розробки та впровадження ефективних інструментів для оцінки інформаційного потенціалу підприємства. Це дозволяє забезпечити оптимальне використання інформаційних ресурсів для стратегічного управління, фінансового планування, а також для покращення операційної ефективності та прийняття обґрунтованих рішень у складних умовах зовнішніх та внутрішніх змін.

Проте, незважаючи на значні досягнення в цій сфері, багато підприємств стикаються з проблемами в ефективному використанні наявного інформаційного потенціалу. Це може бути пов'язано з недостатнім рівнем інтеграції інформаційних технологій в управлінські процеси, недосконалістю систем збору та аналізу даних або з обмеженими можливостями персоналу для роботи з новітніми інформаційними інструментами. В результаті, підприємства не завжди здатні повною мірою використовувати потенціал інформації для прийняття швидких і правильних рішень, що знижує їх конкурентоспроможність та ефективність діяльності.

Традиційні підходи до обробки та зберігання даних більше не відповідають вимогам швидко змінюваного ринкового середовища, де інформація повинна бути доступною, актуальною та оперативною [1, с. 128]. У сучасному світі, коли обсяги інформації зростають у геометричній прогресії, старі методи не здатні забезпечити необхідну швидкість доступу та аналізу даних. З огляду на це, необхідним є розроблення більш ефективних, інтегрованих моделей, які б дозволяли не лише збирати та зберігати дані, але й оперативно обробляти їх, надаючи цінну інформацію для стратегічного та тактичного управління, що дозволяє організаціям зберігати конкурентоспроможність та бути гнучкими в умовах постійних змін.

Підвищення ефективності використання інформаційного потенціалу вимагає впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, аналітика великих даних (Big Data), автоматизація процесів та хмарні рішення, які дозволяють швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Вони забезпечують швидкість обробки та аналізу інформації, дозволяючи підприємствам здійснювати прогнози, аналізувати фінансові та операційні дані, а також отримувати реальний зворотний зв'язок від клієнтів та партнерів, що в свою чергу дозволяє приймати більш обґрунтовані рішення, що позитивно впливає на їх ефективність і стійкість. Впровадження таких технологій дозволяє підприємствам швидше адаптуватися до нових вимог ринку та оптимізувати свої ресурси для досягнення максимальних результатів.

Однак, для досягнення цієї мети, підприємствам необхідно не лише модернізувати технологічні засоби, але й трансформувати організаційні процеси, навчити персонал новим підходам до управління інформацією та створити відповідну інфраструктуру для підтримки ефективного використання інформаційного потенціалу. Для успішної реалізації таких змін важливим є також інтегрування нових технологій в існуючі бізнес-моделі, що дозволяє забезпечити безперервність діяльності та оптимізувати взаємодію всіх структурних підрозділів. Таким чином, дослідження нових моделей управління інформаційними ресурсами та їх ефективності є надзвичайно актуальним для забезпечення стабільного розвитку підприємств в умовах сучасного, швидко змінюваного ринкового середовища.

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика: монографія за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 816 с.

УДК 005.334.4:005.52

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

Тронь П. В., магістрант спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля»
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІРОГІДНОСТІ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Дослідження вірогідності банкрутства суб'єкта господарювання є надзвичайно важливим у сучасних умовах ринкової економіки, де підприємства стикаються з різноманітними економічними ризиками. В умовах глобалізації, нестабільності фінансових ринків та швидких змін у бізнес-середовищі, питання прогнозування банкрутства стає ключовим для забезпечення стабільності та розвитку підприємств. Прогнозування й аналіз фінансової стійкості організацій дозволяє виявити потенційні проблеми на ранніх стадіях і вжити відповідних управлінських заходів для їх подолання. Використання сучасних методів оцінки ризиків банкрутства, таких як фінансові індикатори, моделі на основі статистичних методів та штучного інтелекту, дозволяє здійснювати більш точні прогнози щодо фінансового стану підприємства та його платоспроможності. З огляду на це, ефективне застосування цих методів у практиці менеджменту допомагає не лише уникнути банкрутства, а й розробити стратегії для покращення фінансових показників, оптимізації витрат і ресурсів.

У зарубіжній практиці розробкою методів і моделей оцінки вірогідності банкрутства підприємств займалися такі вчені, як Г. Спрінгейт, Е. Альтман, У. Бівер, Дж. Таффлер, М. Беніш, Г. Тішоу, Р. Ліс, Ж. Конан, М. Гольдер та інші. Вони запропонували різноманітні підходи та інструменти для прогнозування фінансової нестабільності підприємств, що широко використовуються в практиці міжнародного бізнесу. В Україні питання аналізу ймовірності банкрутства також отримали значну увагу, і дослідженням методів оцінки фінансового стану підприємств займалися такі науковці, як О. Терещенко, А. Поддєрьогін, О. Барановська, О. Продіус, С. Черкасова, В. Вітлінський, Т. Єфіменко, О. Савчук, В.

Федосов та інші. Їх роботи сприяли розвитку теоретичних основ і практичних інструментів для оцінки фінансових ризиків і прогнозування банкрутства підприємств в умовах української економіки.

Проте, незважаючи на значний внесок вчених як в Україні, так і за кордоном, питання точності та ефективності застосування існуючих методів прогнозування банкрутства досі є актуальним. Багато традиційних моделей не враховують специфічних умов локальних ринків або швидких змін в економічному середовищі, що може знижувати їх ефективність. Розробка нових, адаптованих до сучасних умов моделей оцінки вірогідності банкрутства, а також вдосконалення методології прогнозування для різних типів підприємств є критично важливими кроками для підвищення точності фінансових прогнозів і забезпечення фінансової стабільності підприємств. Враховуючи швидкі зміни в економічному середовищі, виникає необхідність застосування сучасних технологій і підходів до прогнозування фінансових ризиків. Це включає не лише використання традиційних фінансових показників, а й інтеграцію новітніх технологій, таких як аналіз великих даних (Big Data), штучний інтелект і машинне навчання, що дозволяють значно підвищити точність прогнозів.

Сучасні економічні реалії, які характеризуються високою волатильністю ринків, технологічними змінами, глобалізацією та іншими факторами, вимагають від підприємств швидкої адаптації до нових умов. У таких умовах важливо мати моделі, які дозволяють не лише передбачити можливі фінансові труднощі, але й оперативно виявляти потенційні ризики, здійснювати швидкі коригування стратегій і приймати ефективні управлінські рішення. Серед таких моделей можна виділити кілька ключових підходів: 1. Моделі на основі фінансових коефіцієнтів – це традиційні моделі, які використовують фінансові показники підприємства, такі як ліквідність, рентабельність, платоспроможність та інші, для визначення вірогідності банкрутства. Найбільш відомими є методи Альтмана (Z-Score), які використовують комбінацію кількох фінансових коефіцієнтів для оцінки ймовірності банкрутства. 2. Моделі на основі машинного навчання та штучного інтелекту – сучасні технології дозволяють аналізувати великі обсяги даних і створювати адаптивні моделі, які можуть враховувати більш складні взаємозв'язки між різними економічними змінними. 3. Методи машинного навчання, такі як регресійний аналіз, дерева рішень, нейронні мережі, дозволяють моделювати поведінку підприємства на основі історичних даних і прогнозувати ризики з високою точністю. 4. Моделі аналізу великих даних (Big Data) – ці моделі орієнтовані на обробку та аналіз великих обсягів неструктурованої інформації з різних джерел, що дозволяє більш точно оцінювати поточний фінансовий стан підприємства. Аналітика великих даних може виявляти закономірності, які важко помітити за допомогою традиційних методів, що дозволяє прогнозувати потенційні фінансові проблеми. 5. Моделі на основі стрес-тестування – ці моделі допомагають підприємствам оцінити, як зміни в макроекономічному середовищі,

змінені умови на ринку або зовнішні шоки можуть вплинути на їх фінансову стійкість. Стрес-тестування дозволяє здійснювати прогнози на основі гіпотетичних кризових ситуацій, що дає змогу адаптувати стратегії управління у разі непередбачених змін.

Інтегровані моделі прогнозування – поєднання різних підходів, таких як фінансовий аналіз, прогностичне моделювання на основі великих даних, штучний інтелект та стрес-тестування, дозволяє підприємствам отримати комплексне уявлення про їх фінансову стабільність. Це дозволяє виявляти потенційні ризики на ранніх етапах і здійснювати більш точне прогнозування банкрутства.

Застосування цих моделей дає можливість підприємствам не лише своєчасно виявляти ризики банкрутства, а й розробляти стратегії для підвищення стійкості, адаптації до змін у ринковому середовищі і зменшення фінансових втрат.

УДК 005.5:005.591.6

Сергієнко Т.І., к.політ.н., доцент, доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ УПРАВЛІНЦЯ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що в умовах сьогодення цифровізація та автоматизація стали основними факторами, що визначають успіх організацій. Ці технологічні зміни мають значний вплив на всі аспекти управлінської діяльності, зокрема на організацію праці управлінців. Інноваційні підходи, пов'язані з інтеграцією сучасних цифрових рішень і автоматизованих процесів, дають змогу підвищити ефективність управлінських рішень, зменшити витрати часу на рутинні завдання, а також забезпечити більш точне та оперативне прийняття рішень. Таким чином, впровадження цифрових технологій і автоматизації стає необхідною умовою для досягнення конкурентоспроможності та сталого розвитку організацій в умовах постійних змін на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питання впровадження інноваційних методів і технологій управління підприємством демонструє значний інтерес до цієї теми серед науковців та практиків. Серед ключових робіт варто відзначити праці таких вчених, як О. Христенко, Г. Пурія, О. Ольшанського та інших. Так, наприклад, О. Христенко у своїх дослідженнях акцентує увагу на важливості цифровізації управлінських процесів і автоматизації для підвищення ефективності підприємства. Він підкреслює, що інноваційні технології дозволяють знижувати витрати часу на рутинні завдання, покращувати прийняття управлінських рішень і створювати більш гнучкі управлінські структури. Праці О.

Христенка також фокусуються на проблемах інтеграції новітніх технологій в управлінську практику.

Г. Пурія розглядає питання цифровізації управлінських процесів з точки зору ефективності та оптимізації ресурсів підприємства. В його роботах підкреслюється необхідність інтеграції інформаційних технологій для покращення комунікаційних процесів та координації між підрозділами підприємства. Г. Пурія також акцентує увагу на використанні великих даних та аналітики для оптимізації управлінських рішень. О. Ольшанський досліджує вплив автоматизації на організаційні структури підприємств, зокрема на зміну ролі управлінців в умовах технологічних трансформацій. В його публікаціях висвітлюється важливість створення інноваційних стратегій, які б враховували впровадження новітніх технологій на всіх етапах управлінського процесу. О. Ольшанський також розглядає роль лідерства і управлінських навичок у період переходу до цифрових технологій.

Загалом, роботи цих вчених та інших дослідників вказують на важливість інтеграції інноваційних методів і технологій управління в підприємствах для забезпечення їх сталого розвитку та конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації. Проте, незважаючи на значний внесок вчених у вивчення впровадження інноваційних методів і технологій управління, існують певні аспекти, які потребують подальших досліджень. Однією з таких проблем є недостатньо вивчений вплив інноваційних підходів до організації праці управлінця в умовах цифрових технологій та автоматизації процесів. У зв'язку з цим, виникає необхідність детальнішого дослідження того, як саме новітні технології впливають на зміни в управлінських практиках.

Сучасні технології, такі як штучний інтелект, великі дані, хмарні обчислення та автоматизовані системи управління, змінюють підхід до організації праці керівників [1, с. 26]. Завдяки цим технологіям управлінці отримують можливість оперативно приймати обґрунтовані рішення, маючи доступ до актуальної інформації в реальному часі. Це дає можливість значно підвищити ефективність управлінських процесів і оптимізувати роботу на всіх рівнях. Автоматизація рутинних завдань, таких як документообіг, обробка даних чи управління проектами, зменшує навантаження на управлінців і дозволяє їм зосередитися на стратегічних питаннях. Це сприяє зростанню продуктивності і покращенню якості управлінських рішень, що має прямий вплив на розвиток організації.

Впровадження інноваційних технологій також передбачає зміни в навичках і компетенціях управлінців [2, с. 120]. Сучасні керівники повинні володіти цифровими інструментами, мати навички аналізу великих даних і адаптувати свої методи управління до нових умов. Безперервне навчання та освоєння нових технологій стають необхідністю для забезпечення конкурентоспроможності як на індивідуальному рівні, так і на рівні підприємства.

У той же час, технології створюють умови для гнучкості у роботі керівників, особливо в умовах віддаленого управління. Це стало особливо актуальним в період пандемії, та після подій 24 лютого 2022 року, коли бізнесу довелося адаптуватися до нових форм організації праці, що включають дистанційну роботу та використання інструментів для забезпечення ефективної комунікації та управління командами на відстані.

Отже, інноваційні підходи до організації праці управління є важливими для підтримки ефективності організацій в умовах постійних технологічних змін і вимог сучасного бізнесу. Вони дозволяють менеджерам адаптуватися до нових умов і досягати високих результатів, зберігаючи при цьому гнучкість і швидкість реагування на зміни.

Література

1. Сергієнко Т.І., Крайнік О.М., Лобань С.І. Формування системи стратегічного управління підприємства в умовах цифровізації. Підприємництво та управління розвитком соціально-економічних систем, 2023. № 2. С. 25-36.
2. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика: монографія за ред. д. філософ. н., проф. В. Г. Воронкової, д. е. н., проф. Н. Г. Метеленко. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 816 с.

УДК 338.439.5:637.1

Венгерова О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу
Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного, м.
Запоріжжя

Бородай М.С., магістрант спеціальності 075 «Маркетинг»,
Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного, м.
Запоріжжя

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ ЯК СПОСІБ ПРОНИКНЕННЯ НА РИНОК МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

Молочна галузь не лише в Україні, але й у всьому світі переживає кризу. Ця криза пов'язана з такими явищами, як зміна клімату, спалах катаральної лихоманки у корів у Європі, подорожчання кормів тощо[3]. В Україні до вищезазначених проблем слід додати ще військові дії, які призводять до знищення молочних ферм, скорочення посівних площ через мінування ланів, неможливість вирощування худоби, знищення і викрадення худоби ворогом. Під впливом всіх цих негативних факторів в Україні скорочується виробництво молока і стрімко

зростають ціни на молочну продукцію. Проблемою для розвитку українського ринку молочної продукції є зниження її експорту. Це пов'язано не лише зі зменшенням обсягів виробництва, але й із заборонаю ввезення сільськогосподарської продукції України в деякі країни Європи [2]. При цьому європейської молочної продукції на полицях українських магазинів стає все більше. Саме в таких складних умовах конкуренції й функціонування українських підприємств молочної галузі є доцільним розглянути стратегію диференціації як можливий шлях вирішення проблеми проникнення на ринок молока і молочних продуктів.

Особливістю національного ринку молочної продукції є те, що більша частина виробництва концентрується на складах приблизно десяти великих компаній, а решту ринку розподіляють дрібні компанії та одиничні молокозаводи локального значення [1, с. 63]. Це робить конкуренцію на ринку молока і молочної продукції жорсткою і вимагає розроблення дієвих маркетингових стратегій для просування продукції.

Молочні продукти є одними з основних продуктів, споживання яких враховується при визначенні рівня продовольчої безпеки країни [4, с. 103]. В останні роки молочні продукти стали більш диференційованими і серед звичних видів продукції з'явилися безлактозні та органічні. При цьому, на нашу думку, наявність таких видів продукції не вичерпує потенціал стратегії диференціації. Чим гострішою є конкуренція, тим ширшою має бути диференціація.

Зокрема можна сформулювати такі пропозиції щодо диференціації молочної продукції в Україні:

1. Необхідно застосовувати інноваційні технології у виробництві молочних продуктів. Удосконалення виробничих процесів має передбачати застосування сучасного обладнання для покращення якості та збереження корисних властивостей продуктів. Слід також використовувати ІоТ та інші цифрові технології для оптимізації виробництва й контролю якості.

2. Більше уваги слід приділяти розробці упаковки. Варто переходити на біорозкладні матеріали, що підкреслить екологічну відповідальність бренду і знизить забруднення навколишнього середовища. Необхідно розробляти упаковку з додатковими функціями, такими як повторне закривання або індикатори свіжості.

3. Вітчизняним підприємствам слід переходити на міжнародні стандарти якості продукції, якщо вони хочуть конкурувати з європейськими підприємствами. Необхідно запроваджувати та дотримуватися стандартів ISO, HACCP для підвищення довіри споживачів.

4. Розвивати канали збуту. Відкривати власні магазини молочної продукції у містах, розширювати присутність в інтернеті через власні інтернет-магазини та співпрацю з онлайн-платформами. Разом з тим слід шукати нових партнерів за

кордоном, якщо європейський ринок для молочної продукції недосяжний, то треба звернути увагу на інші країни.

5. Використовувати сучасні маркетингові комунікаційні канали. Зокрема такі, як соціальні мережі та контент-маркетинг. Необхідно активно взаємодіяти зі споживачами через соціальні платформи, створювати корисний та цікавий контент.

6. Постійно адаптуватися до змін споживчих вподобань. Для цього необхідно регулярно аналізувати споживчі тренди та швидко адаптуватися до них. Необхідно створювати такі молочні продукти, які відповідають індивідуальним потребам клієнтів.

Сучасна молочна галузь України стикається з низкою проблем, включаючи конкуренцію з імпортною продукцією, зміни в споживчих вподобаннях та необхідність підвищення якості. Використання сучасних методів диференціації продукції дозволить не лише виділитися на ринку, але й задовольнити потреби різних сегментів споживачів, підвищити лояльність та розширити ринкову частку.

Література

1. Корман І.І., Лементовська В.А., Семенда О.В. Маркетингове дослідження ринку молока та молочних продуктів України. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 62-68.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Світовий молочний ринок: глобальний дисбаланс виробництва молока. URL: <http://milkua.info/uk/post/svitovij-molocnij-rinok-globalnij-disbalans-virobnictva-moloka>

4. Стахурська С.В. Дослідження ринку молочної продукції України. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 2(13). С. 102-109.

УДК 364-785.14:[355.09:355.422]

Ільїн С.В., к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва та архітектури
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Процедури соціальної адаптації ветеранів прямо передбачені нормативними актами, які визначають коло суб'єкта та надають суб'єкту правовий статус, тобто визначають обсяг прав та обов'язків.

Крім того, в Україні діють програми та проекти, спрямовані на покращення якості життя інвалідів бойових дій. Реалізувати пілотний варіант програми безкоштовного професійного навчання учасників бойових дій та інвалідів війни можна через Національну службу зайнятості. Курс дозволяє вибрати напрям і формат навчання (денна, дистанційна, дуальна) і триває до 6 місяців. Після закінчення курсу учасники отримують професійну кваліфікацію. Також передбачено відшкодування витрат на проїзд та проживання протягом періоду навчання [1].

Український уряд запусив кілька грантових програм для ветеранів, щоб допомогти їм розпочати чи розвивати власний бізнес. Наприклад, учасники бойових дій та інваліди можуть отримати до 250 тисяч доларів. Умова надання коштів – створення робочих місць. Також можуть бути надані великі гранти в розмірі 500 000 доларів США (1 млн. грн.), за умови співфінансування та створення нових робочих місць.

Для підтримки ветеранів та їхніх сімей створені спеціалізовані мобільні групи, до складу яких входять юристи, психологи та кейс-менеджери. Ветерани та їхні родини заслуговують на доступ до високоякісних професійних послуг навіть у найвіддаленіших громадах, включаючи подачу документів, отримання пільг та соціального забезпечення, юридичні консультації, психосоціальний супровід тощо.

По-перше, такі послуги надаються на рівні районного центру, міста та села. Ці групи включають адвокатів, психологів і кейс-менеджерів.

Такі мобільні групи вже підтримують ветеранів та їхні родини у Миколаївській, Одеській, Львівській та Вінницькій областях. Подібні мобільні групи незабаром з'являться в Сумській, Чернігівській та Рівненській областях.

Україна також співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами в реабілітаційних заходах та надає допомогу інвалідам бойових дій.

Проекти підтримки ветеранів за участю Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ). МОМ та Міністерство у справах ветеранів України реалізують масштабний проєкт щодо покращення умов життя ветеранів. Проєкт передбачає медико-психологічну допомогу, соціальну адаптацію та працевлаштування інвалідів війни.

Реалії сьогодення показують, що багато установ, підприємств, державних і комерційних компаній стикаються з необхідністю суттєвого скорочення штату. Оскільки персонал продовжує скорочуватися (особливо на адміністративних та керівних посадах), компанії зацікавлені не так у наймі нових співробітників, як в утриманні лояльних спеціалістів, їх переміщенні та інвестиціях у перенавчання. На розвиток подій впливає негативний імідж правоохоронців у нашому суспільстві, який переноситься на кожного конкретного військового чи правоохоронця та на його особистісні якості. Результат – відмова у працевлаштуванні. У цій ситуації військовослужбовцям, які звільнилися в запас,

важко знайти роботу, оскільки вони обтяжені втратою особистого статусу та деформацією особистості та не мають досвіду роботи в цивільній сфері [2].

Рівень життя ветеранів падає до мінімального рівня життя в нашій країні, через невеликі пенсії, або взагалі їх відсутність, ускладнене працевлаштування. Тому питання соціальної адаптації учасників бойових дій на сьогодні заслуговує розгляду.

Література

1. Кривошей В. М. Американська модель державної політики у сфері соціальної адаптації та захисту учасників бойових дій. Публічне управління та митне адміністрування. 2019. № 4 (23). С. 115 - 119.

2. Кулик І. В. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 235 с.

УДК 005.5:338.246.8

Оспіщев Д.С., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М.Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД

Актуальність теми обумовлена необхідністю адаптації управлінських підходів до екстремальних умов війни та складного процесу відновлення в поствоєнний період. Ефективне керівництво в таких умовах потребує нових стратегій, швидкої реакції на зміни та мобілізації ресурсів. Особливості управлінської діяльності в умовах війни полягає у швидкому прийнятті рішень в умовах невизначеності; антикризове планування та сценарний підхід до вирішення проблем; адаптація до втрати ресурсів (людських, матеріальних, фінансових). Психологічна підтримка персоналу включає роботу з емоційним станом співробітників, які можуть бути травмовані війною та має сприяти забезпеченню стабільності і мотивації команди. Під час війни необхідно здійснювати управління ризиками, що включає ідентифікацію та мінімізацію ризиків для діяльності організації; планування резервів для функціонування в екстремальних умовах. На всіх рівнях управління має бути втілена гнучкість та адаптивність, яка проявляється в оперативній перебудові внутрішніх процесів, використанні цифрових технологій для підтримки управління (дистанційна робота, електронні платформи).

Особливості управлінської діяльності керівника в умовах війни та поствоєнний період пов'язані з мобілізацією ресурсів, яка включає залучення

зовнішньої допомоги (гуманітарної, фінансової, технічної) та оптимізацію використання внутрішніх ресурсів. Особливості управлінської діяльності в поствоєнний період включають:

1) Відновлення інфраструктури, що включає розробку стратегій для відновлення зруйнованих об'єктів, пріоритизацію проєктів за важливістю для економіки та суспільства.

2) Реінтеграція персоналу, в основі якої допомога працівникам у поверненні до роботи, організація програм навчання та перепідготовки кадрів.

3) Соціальна відповідальність, що включає забезпечення умов для відновлення громадянського суспільства, реалізацію програм підтримки ветеранів та переселенців.

4) Довгострокове планування націлене на розробку стратегій сталого розвитку підприємства чи організації, інтеграцію інноваційних підходів у післякризове управління.

5) Пошук нових партнерств, що включає взаємодію з міжнародними донорами, інвесторами, громадськими організаціями, використання можливостей глобалізації для залучення іноземних ресурсів.

Ключові виклики управлінської діяльності керівника в умовах війни та поствоєнний період включають: 1) обмеженість ресурсів; 2) невизначеність майбутнього; 3) соціальна нестабільність; 4) підвищення рівня конкуренції за інвестиції та допомогу. Управлінська діяльність в умовах війни та поствоєнний період є складним і багатограним процесом, що вимагає від керівників не лише професійних навичок, а й високої емоційної стійкості, стратегічного мислення та здатності працювати в умовах постійного стресу та змін.

У період війни та поствоєнної відбудови керівник має відповідати ряду ключових характеристик, які забезпечують ефективне управління, стабільність та відновлення організації. 1) Лідерство та рішучість, в основі якого здатність приймати швидкі рішення: діяти оперативно в умовах кризи, навіть за браку інформації; натхнення команди: керівник має бути прикладом стійкості, впевненості та віри у спільну мету; мотивація: вміння підтримувати моральний дух співробітників у складних обставинах. 2) Емоційна стійкість та стресостійкість, що включає контроль емоцій, в основі яких здатність залишатися спокійним у стресових ситуаціях; підтримка інших: забезпечення психологічної допомоги та співчуття до персоналу; здатність до самовідновлення: уникнення вигорання через управління власною енергією. 3) Гнучкість та адаптивність, що включає здатність до змін: перебудова бізнес-процесів залежно від нових викликів; інноваційність та готовність до впровадження нових рішень, зокрема цифрових технологій; адаптація стратегій, перегляд і оновлення планів залежно від змін у зовнішньому середовищі. 4) Комунікаційні навички, що включають прозорість, відкрите спілкування з командою, партнерами та суспільством; уміння слухати, уважне ставлення до потреб підлеглих, клієнтів та партнерів;

налагодження зв'язків, побудова довірчих стосунків усередині команди та з зовнішніми партнерами. 5) Стратегічне мислення, в основі якого довгострокове бачення, здатність передбачати майбутні виклики та планувати відновлення організації; планування в умовах невизначеності: створення гнучких стратегій, які можуть адаптуватися до змін; оптимізація ресурсів, що включає ефективне управління наявними людськими, матеріальними та фінансовими ресурсами. 6) Орієнтація на розвиток, що включає навчання персоналу, інвестування у професійний розвиток команди, впровадження інновацій: пошук нових підходів для забезпечення конкурентоспроможності, постійне самовдосконалення: керівник має бути прикладом безперервного навчання. Керівник у період війни та поствоєнного відновлення – це лідер, який поєднує стійкість, рішучість і людяність. Він має бути стратегом, кризовим менеджером і мотиватором, здатним не лише пережити кризу, а й трансформувати організацію для досягнення сталого розвитку у майбутньому [1].

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: колективна монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г. : Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 592 с.

УДК 005.591.4:[005.72:334.7]:004

Слюсарь М.Ю., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М.Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ МЕРЕЖЕВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ВИКЛИКІВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Мережеві організації – це організації, діяльність яких ґрунтується на побудові горизонтальних зв'язків, взаємодії між різними суб'єктами через цифрові технології. Мережеві організації часто функціонують у віртуальному просторі та включають корпорації, соціальні мережі, стартапи, кластери тощо.

Стратегії адаптації мережевих організацій до викликів цифрової трансформації у контексті соціально-філософського аналізу є актуальною та багатогранною темою, оскільки поєднує управлінські, соціальні та філософські аспекти, що виникають у процесі цифровізації сучасних організацій. Цифрова трансформація кардинально змінює структуру, процеси та культуру мережевих організацій, що потребує нових стратегій адаптації для забезпечення їхньої конкурентоспроможності та сталого цифрового розвитку [1].

Мережеві організації – це структури, що характеризуються гнучкістю, децентралізованістю управління та високим рівнем взаємодії між учасниками мережі. Вони часто складаються з автономних підрозділів або партнерів, що співпрацюють для досягнення спільних цілей, обмінюються ресурсами та знаннями. Цифрова трансформація – це інтеграція цифрових технологій у всі аспекти діяльності організації, що призводить до фундаментальних змін у тому, як організація функціонує та доставляє цінність своїм клієнтам. Це включає автоматизацію процесів, використання великих даних (Big Data), штучного інтелекту (AI), Інтернету речей (IoT) та інших сучасних технологій.

Мережеві організації діють у контексті викликів цифрової трансформації, що включають:

- 1) Зміну способів комунікації та управління через впровадження технологій (штучний інтелект, великі дані, автоматизація).
- 2) Необхідність адаптації до швидких змін в умовах невизначеності.
- 3) Ризики кібербезпеки, зростання конкуренції та вимоги до швидкості впровадження інновацій.
- 4) Зміну ролі персоналу, розвиток дистанційної роботи та нових форм співпраці.

Соціально-філософський аналіз стратегій адаптації мережевих організацій до викликів цифрової трансформації включають: 1) Соціальний аспект, в основі якого вивчення впливу цифрової трансформації на працівників, структуру організацій, комунікації та суспільні цінності. 2) Філософський аспект, що включає рефлексію над питаннями, як цифрові технології змінюють управління, людські взаємини, етичні та моральні орієнтири. Стратегії адаптації охоплюють:

- 1) Перебудову внутрішніх структур організації для забезпечення гнучкості.
- 2) Використання цифрових платформ для співпраці та обміну даними.
- 3) Впровадження інноваційних підходів до управління персоналом.
- 4) Формування нових методів прийняття рішень із використанням великих даних. Наприклад, технології змінюють розуміння відповідальності та прозорості в управлінні; розробка стратегічних планів, які враховують інтеграцію нових технологій та адаптацію бізнес-процесів; впровадження інноваційних підходів до управління, що відповідають вимогам цифрової епохи. Філософські аспекти включають аналіз змін у фундаментальних цінностях та принципах управління, що виникають внаслідок цифровізації. Це може включати питання етики використання даних, приватності, а також впливу технологій на робочу силу та суспільство загалом.

Тема стратегії адаптації мережевих організацій до викликів цифрової трансформації охоплює комплексний підхід до розуміння та вирішення проблем, що виникають у процесі цифровізації мережевих організацій. Вона передбачає не лише управлінські та технічні аспекти, але й глибокий аналіз соціальних та філософських змін, що виникають унаслідок впровадження нових технологій.

Такий підхід дозволяє розробити більш цілісні та ефективні стратегії адаптації, сприяючи сталому розвитку організацій у цифрову епоху.

Практичне значення теми стратегії адаптації мережевих організацій:

1) для менеджерів – розробка ефективних стратегій адаптації до цифрової трансформації; підвищення рівня цифрової грамотності та компетенцій управлінського персоналу;

2) для організацій – підвищення конкурентоспроможності через інтеграцію цифрових технологій; створення стійких та гнучких організаційних структур, здатних швидко реагувати на зміни;

3) для суспільства – підвищення соціальної відповідальності та етичних стандартів у бізнесі; сприяння сталому розвитку та інноваціям у різних галузях економіки [2].

Література

1. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: колективна монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н. Г. : Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 592 с.

2. Цифрова трансформація промислового менеджменту: теорія і практика: монографія / За ред. д.філософ.н., проф. Воронкової В. Г., д.е.н., проф. Метеленко Н.Г. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2023. 816 с

УДК 005.72:334.7

Крупа А.Г., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС ФЕНОМЕНА МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Мережа відіграє дуже важливу роль у багатьох аспектах: соціальна мережа, інформаційна мережа, мережа ланцюга поставок, фінансова мережа тощо. Мережева економіка привертає все більше уваги економістів, філософів, соціологів. Це міждисциплінарний дискурс, який використовує математику, комп'ютери, економіку та інші знання. Інтернет-економіка – це поняття, яке виникло разом із широким застосуванням Інтернету в економічному житті. Існує два розуміння: одне можна визначити як «мережеве, особливо Нова економічна форма, що базується на Інтернеті та характеризується інформацією», її провідною галуззю є галузь інформаційних технологій (ІТ); інше можна визначити як «економічну тенденцію та економічну форму, сформовану на основі розвитку мережевих технологій, включаючи її різні впливи на різні існуючі економічні теорії, промислову структуру та міжнародну економіку тощо, це найбільш

концентроване та загальне втілення економіки інформаційного суспільства» [1]. Перший визначає мережеву економіку в межах мережі та її галузей, а другий вказує на різні впливи мережі на всю економіку та тенденцію економічного розвитку з точки зору макроекономіки. Мережа вже не просто розвивається як незалежна технологія чи індустріальна економіка, а впливає й трансформує економіку людей і кожен аспект життя. Від виробництва до продажу продукції, від руху капіталу до торгівлі цінними паперами, від практики до теорії, мережа має глибокий вплив на економіку. Мережева економіка – нова економічна форма, яка базується на комп'ютерній мережі (особливо Інтернеті) і орієнтована на сучасні інформаційні технології. Це стосується не тільки піднесення та швидкого зростання індустрії комп'ютерних інформаційних технологій, але також швидкого розвитку усієї індустрії високих технологій, заснованої на сучасних комп'ютерних технологіях, що включає традиційну індустрію високих технологій, викликану шляхом просування та застосування високих технологій. На неї впливають глибокі революційні зміни та стрибки в галузях промисловості та традиційних секторах економіки, тому мережеву економіку не можна розуміти як чисту «віртуальну» економіку, незалежну від традиційної економіки і повністю протилежну традиційній економіці. Віртуальність економіки походить від віртуальності мережі. По суті, це передова форма економічного розвитку, створена на базі традиційної економіки та модернізована сучасними інформаційними технологіями з комп'ютером як ядром. Мережева економіка базується на інформатизації національної економіки. Всі види підприємств використовують інформаційні та мережеві технології для інтеграції різноманітних інформаційних ресурсів, покладаються на внутрішні та зовнішні інформаційні мережі підприємства для здійснення динамічної господарської діяльності, досліджень та розробок, що породжені інформаційно-мережевим менеджментом. Він побудований на основі потоку інформації, логістики та потоку капіталу та покладається на мережу для реалізації економіки. Інтернет-економіка змінила традиційну бізнес-модель і бізнес-філософію підприємств. Мережева економіка має два основні елементи: «набір» економічних акторів і «набір» економічних ланцюгів, складається не стільки з економічних суб'єктів, скільки з особливих економічних зв'язків між економічними суб'єктами. Економічні суб'єкти та їхні ланки можуть перебувати в одній галузі або в різних галузях. Мережеву економіку можна розглядати з двох аспектів: у вузькому та широкому сенсі. У вузькому розумінні мережева економіка в основному відноситься до промислової групи інформаційно-комунікаційних технологій з інформаційно-комп'ютерною мережею як ядром. У широкому розумінні мережева економіка в основному відноситься до промислової групи, що складається з телекомунікацій, електроенергії, енергетики, транспорту та інших мережевих операційних галузей. Мережева економіка стала економією масштабу, її економічна діяльність часто включає масштаби країни, навіть через національні кордони, з'єднуючи кілька країн або величезний регіон. Економіка знань є неминучим результатом «вибухового» розвитку сучасних інформаційних технологій і глобальної

інформаційної мережі, позначеної комп'ютерами, супутниковим зв'язком, оптичним кабелем зв'язку та цифровими технологіями. В умовах економіки знань функціонування реальної економіки в основному демонструє дві тенденції інформатизації та глобалізації. Виникнення цих двох тенденцій тісно пов'язане з розвитком інформаційних технологій та інформаційних мереж. Розвиток сучасних інформаційних технологій значно покращив здатність людей обробляти інформацію та ефективність використання інформації, прискорив темпи науково-технічного розвитку та інновацій, а також прискорив перетворення науково-технічних досягнень у реальну продуктивність, таким чином збільшуючи внесок знання до економічного зростання. Поява та розвиток глобальної інформаційної мережі ще більше прискорили передачу та розповсюдження інформації в глобальному масштабі, зробивши традиційні національні та етнічні кордони все більш розмитими, і перетворивши весь світ на маленьке «глобальне село». У результаті розвиток світової економіки продемонстрував чітку тенденцію глобалізації, економіка знань, по суті, є глобальною мережевою економікою з сучасними інформаційними технологіями як її ядром. Мережа з'єднує землю і створює нову економічну ситуацію.

Література

1.Воронкова В.Г., Череп А.В., Череп О.Г. Розвиток мережевої (інтернет-економіки) в умовах цифровізації: принципи, закони, тенденції розвитку. Science and society: trends of interaction : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2023. 271 p. С.31-48

УДК 005.95/.96:005.336.1

Колокольчикова І.В., д.е.н., професор кафедри економіки і бізнесу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Дем'яненко Д.В., аспірант спеціальності 051 «Економіка» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Кучеренко С.С., аспірант спеціальності 051 «Економіка» Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

HR ПРОЦЕСИ ТА УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПЕРСОНАЛОМ КОМПАНІЇ

Ефективне та системне управління персоналом є головним завданням HR відділу задля досягнення поставлених цілей бізнесу. Встановлення

послідовних дій та процедур допомагає у розумінні стратегічних настанов компанії, сприяє правильному структуруванню завдань, мотивації працівників. Трудові ресурси є головним інструментом успішного функціонування підприємства як єдиного цілого та запорукою ефективного досягнення цілей, тому завжди посідає перші місця у дослідженнях розвитку будь-якого суб'єкта господарювання, і є вкрай важливим аспектом наукових досліджень за умов роботи під час пандемій, війн та інших форс мажорних обставин.

HR процеси пов'язані з організацією оцінки персоналу та його безперервним розвитком в організації. Напрацювання професійних навичок та компетенцій потребує системної оцінки, корегування цілей та завдань компанії. Максимальна зацікавленість і вмотивованість працівників допомагає підприємствам витримати конкуренту боротьбу, бути спроможною витримати перепони на шляху досягнення цілей.

Зміст роботи HR відділу зводиться не тільки до розробки планів розвитку, а і в обранні дієвих, доступних та функціональних методів оцінки персоналу. На сьогодні розповсюдженими є методи експертних оцінок. За допомогою таких маркетингових інструментів як інтерв'ю та анкетування проводиться більша частина моніторингу. Це дозволяє оцінити рівень професіоналізму та обізнаності бізнес-процесів. Тестування співробітників дає можливість якісно оцінити їх рівень знань та «цифровізувати» рейтингові списки працівників. Однак, тут треба зазначити, що складені питання анкети або тестові завдання повинні мати вузьку спеціалізацію, не мати багато узагальнюючих питань та не бути великими в кількісному вимірі. Розумним в форматі частоти проведення повинен бути і моніторинг проведення оцінювання персоналу.

Процес управління продуктивністю персоналом (Performance Management) обов'язково потрібно формалізувати та презентувати керівництву компанії у вигляді системи показників як кількісних так і якісних, що дасть в свою чергу повну картину стану внутрішнього середовища підприємства, його взаємозв'язку з контактними аудиторіями. До основних показників такої системи необхідно віднести:

- стандарти продуктивності: чіткий перелік фахових компетенцій, якими повинні володіти кожний окремий працівник відповідного відділу;
- поопераційний менеджмент: аналіз посадових інструкцій, визначення дублювання завдань або підпорядкованості великої кількості керівників різних рівнів управління; удосконалення лінійних та функціональних зв'язків;
- «психологічний портрет працівника»: набір характеристик, якими обов'язково повинен володіти працівник при виконанні роботи; це в свою чергу допомагає при моделюванні його поведінки у кризових ситуаціях, оцінюючи його гнучкість;
- траєкторія кар'єрного росту працівника: програма підвищення кваліфікації, види стажування та мобільної активності усіх працівників компанії

зادля отримання теоретичного і практичного досвіду, запозичення практик кризис-менеджменту успішних компаній;

- корпоративна культура та соціальна етика, гендерна рівність: правила поведінки, доступність, прозорість в роботі, можливості підвищення по кар'єрним сходинкам;

- інклюзія: створення спеціальних робочих місць для людей з особливими потребами;

- рівень комунікації з працівниками: налагоджена система прямого та зворотного зв'язку, доведення до персоналу практики вирішення конфліктів, спорів, задоволення скарг;

- рівень участі працівника у прийнятті управлінських рішень: побудова та ознайомлення кожного працівника з механізмами залучення у вирішенні питань, подання власних пропозицій і представлення бізнес-проектів;

- матеріальна та моральна нагорода: розробка чітких і зрозумілих винагород до здорової мотивації працівників.

Таким чином, системний підхід до організації процесу відтворювання і ефективного використання персоналу сприятиме ефективному управлінні та розкриттю потенційних можливостей трудових ресурсів компанії.

Література

1. Карпенко Н. М., Галан О. Є., Управління продуктивністю праці на підприємстві: фактори, етапи, інноваційні технології. проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. URL: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022 (дата звернення 28.11.2024).

2. Махмудов Х. З., Чухліб В. Є. Оцінка системи управління персоналом у підприємстві в умовах нестійкої економічної ситуації в країні. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2605> (дата звернення 28.11.2024).

3. Потьомкіна О.В., Дорош В.Ю. Інновації та їх вплив на підвищення продуктивності праці персоналу. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10277> (дата звернення 28.11.2024).

Секція 6. Розвиток інформаційних технологій в сучасній економіці

УДК 334.722:004.9]:004.588

Осмятченко В.О., д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, м.Київ, модератор освітніх проєктів SAP у TG.Consulting, м. Київ, Україна

Мартиненко М.О., д.ф.з менеджменту, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій, м.Київ, Україна

ЦИФРОВІ НАВЧАЛЬНІ ХАБИ SAP BUSINESS ONE

У світлі сучасних викликів, що постали перед Україною внаслідок військової агресії, розпочатої у 2014 році і трансформованої у повномасштабний конфлікт 24 лютого 2022 року, питання цифрової трансформації освіти стало особливо нагальним. Відмова від використання російського програмного забезпечення у державних установах, бізнесі та закладах освіти визначила нові стратегічні орієнтири для розвитку інформаційної інфраструктури країни. Це зумовило необхідність адаптації освітніх програм до нових реалій шляхом інтеграції інноваційних цифрових рішень, що відповідають глобальним стандартам.

Цифрова трансформація освіти передбачає оновлення змісту навчальних програм, використання сучасних інформаційних технологій та створення центрів компетенцій, які сприяють здобуттю студентами актуальних знань і навичок. Важливим кроком у цьому напрямку є створення цифрових навчальних хабів на базі програмного забезпечення SAP Business One (далі – SAP B1), що дозволяє модернізувати освітній процес та інтегрувати його у глобальні бізнес-практики.

SAP Business One, розроблений компанією SAP, є універсальним інструментом для автоматизації бізнес- та управлінських процесів. Адаптація цього програмного продукту до українського контексту компанією «TG.Consulting» відкрила нові можливості для його впровадження у закладах вищої освіти, забезпечуючи студентів доступом до сучасних інструментів цифрової економіки.

Етапи створення центрів компетенцій SAP B1

1. Дослідження цифрової інфраструктури закладу освіти. На першому етапі здійснюється аналіз технічного стану інфраструктури університету, включаючи оцінку матеріально-технічної бази, програмного забезпечення та їх відповідності актуальним стандартам. Додатково проводиться анкетування

викладачів і студентів для визначення рівня їхньої обізнаності у галузі інформаційних технологій та очікувань від цифрової трансформації.

2. Підготовка до інтеграції SAP Business One. Цей етап передбачає: організацію тренінгів для викладачів та студентів; укладання угод про співпрацю з компаніями-партнерами; навчання та сертифікацію викладачів, які виступатимуть експертами з SAP B1.

3. Впровадження центру компетенцій SAP Business One. Встановлюється програмне забезпечення або інтегрується хмарна платформа, яка забезпечує доступ до навчальних модулів у реальному часі. Це дозволяє викладачам і студентам проводити практичні заняття в інтерактивному середовищі, моделюючи реальні бізнес-процеси.

4. Оцінка результатів впровадження. Завершальний етап включає аналіз ефективності впровадження, зокрема через анкетування учасників навчального процесу. Це дозволяє визначити рівень засвоєння студентами нових компетенцій та виявити можливості для подальшого вдосконалення освітніх програм.

Переваги центрів компетенцій SAP B1 для української освіти. Запровадження цифрових навчальних хабів SAP Business One дозволяє: підвищити якість підготовки студентів до викликів сучасного ринку праці; забезпечити інтеграцію української освіти у глобальні бізнес-процеси; надати студентам доступ до передових технологій, які сприяють розвитку їхньої професійної компетенції.

Таким чином, впровадження SAP Business One в освітній процес є важливим етапом цифрової трансформації українських університетів. Це сприяє підготовці фахівців, які володіють інноваційними інструментами управління та здатні ефективно діяти в умовах швидких змін на ринку праці.

Література

1. Жалдак, М. І., Морзе, Н. В., Триус, Ю. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті: навч. посібник. Київ: Освіта, 2017. 256 с.
2. Швачич, Г. Г., Толстой, В. В., Петречук, Л. М., Іващенко, Ю. С. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: навч. посібник. Дніпро: НМетАУ, 2017. 230 с.
3. Морзе, Н. В., Вембер, В. І. Інформаційні технології в навчальному процесі: сучасні підходи. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2020. 320 с.
4. Осмятченко, В. О. Бухгалтерський облік в умовах застосування інформаційних технологій: монографія. Київ: КНЕУ, 2010. 552 с.
5. Коломієць, А. М., Овчарук, О. В. Використання інформаційних технологій у сучасній педагогічній діяльності. Харків: ХНУ, 2019. 180 с.
6. SAP. SAP Business One: Introduction and System Overview URL: <https://www.sap.com/ukraine/solutions/business-one.html> (дата звернення: 26.11.2024)

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Свириденко С.О., здобувачка 1 курсу спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

YOUTUBE ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ

YouTube є однією з найпотужніших платформ для просування бізнесу в цифрову епоху, поєднуючи в собі можливості відеоконтенту, таргетованої реклами та інструментів аналітики. З понад 2,5 мільярдами активних користувачів щомісяця, платформа пропонує бізнесу унікальну можливість охопити глобальну аудиторію, створюючи відео, які відповідають конкретним потребам і інтересам споживачів [1].

Однією з головних переваг YouTube є його алгоритми, які сприяють органічному поширенню якісного контенту. Завдяки рекомендаціям, бізнес має можливість збільшувати охоплення без значних фінансових витрат, за умови створення актуального та цікавого матеріалу. При цьому рекламні інструменти YouTube, такі як TrueView, дозволяють точно налаштувати таргетинг за географією, демографією, інтересами та поведінкою користувачів, що значно підвищує ефективність маркетингових кампаній. YouTube також сприяє формуванню лояльності до бренду через створення емоційного зв'язку із глядачами [2].

Отже, YouTube поєднує в собі широке охоплення, потужні рекламні інструменти та глибоку взаємодію з аудиторією, що робить його незамінною платформою для просування бізнесу, формування пізнаваності бренду та підвищення конкурентоспроможності в умовах сучасного ринку.

Зазначимо ключові аспекти використання YouTube для просування бізнесу. Понад 2,5 мільярда активних користувачів щомісяця з доступом до платформи у всьому світі дає можливість охопити як локальний, так і глобальний ринки. Рекомендації допомагають органічно поширювати відео серед зацікавленої аудиторії, що є перевагою якісного та релевантного контенту. Інструменти, дозволяють налаштувати рекламу за віком, статтю, географією, інтересами та поведінкою користувачів, а також враховують різноманітність форматів контенту та його унікальність: рекламні відео, навчальні матеріали, демонстрація продуктів, влоги, вебінари тощо. Використання Shorts для коротких відео або трансляцій наживо для залучення глядачів у реальному часі. Використання YouTube підвищує

інтерактивність аудиторії через коментарі, лайки, опитування та прем'єри відео, що забезпечує автору взаємодію з глядачами допомагає формувати довіру та лояльність. YouTube Studio надає дані про перегляди, їх тривалість, джерела трафіку та характеристики аудиторії, що в подальшому надає можливість здійснювати аналітику контенту та коригувати маркетингові стратегії на основі отриманих даних. YouTube доступний на будь-яких пристроях, забезпечуючи постійний доступ до контенту.

Які кроки необхідні для успішного просування бізнесу на YouTube? По-перше необхідно провести дослідження щодо визначення цільової аудиторії, щоб зрозуміти, хто ваші потенційні клієнти. Врахуйте вік, інтереси, проблеми, які можна вирішити за допомогою вашого продукту чи послуги. Другим етапом є створення стратегії контенту, які саме типи відео ви будете надавати аудиторії: огляди продуктів або послуг, інструкції та поради, кейси або відгуки клієнтів, закулісний контент (behind-the-scenes), або анонси нових продуктів чи акцій тощо. Регулярно випускайте відео (наприклад, раз на тиждень), щоб утримувати увагу аудиторії. Потрібна оптимізація каналу: назва каналу (використовуйте ім'я бренду для пізнаваності), його оформлення (створення привабливої обкладинки та логотип каналу), зробіть привабливі мініатюри, які виділятимуть ваші відео, групуйте відео за темами, щоб полегшити навігацію використовуючи функцію плейлистування. Обов'язково зробіть привабливі та лаконічний опис каналу, розкажіть про ваш бізнес, вкажіть ключові переваги та контактну інформацію. Використовуйте інструмент (відео для SEO) для підвищення видимості веб-ресурсу або контенту в пошукових системах: ключові слова в заголовках, описах і тегах, вони допоможуть отримати більше трафіку. Додавання закликів до дії у відео та в опис (наприклад, «Дізнайтеся більше за посиланням») підвищить зацікавленість аудиторії до інших ваших контентів. Окремою порадою для залучення нової аудиторії є використання реклами YouTube. Для цього потрібно визначитись з форматом: оплата лише за переглянуті відео (TrueView Ads), реклама, що показується перед або під час відео (In-Stream Ads), або це може бути оголошення у результатах пошуку та рекомендованих відео (Discovery Ads). Ефективність просування каналу підвищується за рахунок співпраці з інфлюенсерами. Оберіть блогерів, чиї глядачі відповідають вашій цільовій аудиторії, замовляйте їм огляди, розпакування або згадки про ваш продукт. Велику увагу потрібно приділити аналітиці. Потрібно відстежувати перегляди, тривалість перегляду, джерела трафіку, яка аудиторія більше реагує на ваш контент: вік, стать, географія, визначайте, які відео приносять найбільшу користь, і коригуйте стратегію. Регулярно відповідайте на коментарі, проводьте опитування та заохочуйте глядачів залишати відгуки. Рекламуйте ваші відео на інших платформах (Facebook, Instagram).

Література

1. Просування YouTube каналу для бізнесу – просування послуг, нерухомість і будівництво, розкрутка на YouTube. URL: <https://www.site2b.ua/ua/web-blog-ua/prosuvannya-youtube-kanalu-zaluchiti-auditoriyu-i-potrapiti-v-rekomendovani.html> (Дата звернення 27.11.2024).

2. Як бізнесу розвивати канал на YouTube: поради для створення та просування відеоконтенту. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-biznesu-rozvivati-kanal-na-you-tube-poradi-dlya-stvorenniya-ta-prosuvannya-videokontentu> (Дата звернення 27.11.2024).

УДК 334.722:004.738.5]:005.336.1

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки і бізнесу
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

Болтянський М.Б., здобувач 1 курсу зі спеціальності 076 «Підприємництво
та торгівля» Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ДЛЯ УСПІШНОГО ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ В ІНТЕРНЕТІ

Онлайн-просування бізнесу сьогодні – це не лише модна тенденція, а справжня потреба для досягнення успіху. Воно допомагає не лише залучити нових клієнтів, а й зробити їх відданими прихильниками бренду. Інтернет-розкрутка давно стала ключовою складовою успішного бізнесу. Вона вирішує завдання, які традиційні методи не завжди здатні виконати, і підходить як для великих корпорацій, так і для малого бізнесу.

Головна мета онлайн-просування є привернення нових покупців. Створення якісного сайту та активність у соцмережах дозволяють знайти людей, які цікавляться вашими товарами чи послугами. Наприклад, маленька кав'ярня може привернути аудиторію завдяки унікальному контенту в Instagram, чи то фото свіжих круасанів чи відео з приготування кави. Зараз інтернет – чудовий інструмент для популяризації бренду. Регулярний якісний контент, SEO-оптимізація та участь у тематичних обговореннях допоможуть заявити про себе на значно ширшу аудиторію. Digital-інструменти дозволяють відстежувати дії конкурентів, вивчати потреби аудиторії та вдосконалювати свої стратегії. Завдяки аналітиці можна швидко адаптуватися до змін та випереджати конкурентів.

Найпоширенішим інструментом в цьому напрямку є Digital-маркетинг. Digital-маркетинг – це використання інтернет-ресурсів (веб-сайтів, соцмереж,

поштових розсилок, мобільних додатків) для залучення клієнтів, просування бренду та покращення продажів. Його мета – створення ефективної комунікації з аудиторією та досягнення маркетингових цілей.

Купівля-продаж товару за допомогою інтернету в умовах сьогодення отримало назву «електронна комерція». Електронна комерція – це форма економічної діяльності, яка передбачає купівлю-продаж товарів, послуг чи інформації через інтернет, використовуючи цифрові платформи. Вона включає онлайн-магазини, електронні платежі, маркетинг та доставку товарів [1]. На ринку електронної комерції виконує наступні функції: забезпечення доступу до глобальної аудиторії через рекламу й інструменти аналітики; спрощення управління замовленнями, платежами та обробки даних через автоматизацію процесів; комунікація з клієнтами здійснюється через використання чат-ботів, електронної пошти й соцмереж для взаємодії; організація транспортування замовлень через партнерів.

Продажі в електронній комерції – це онлайн-операції, під час яких споживачі здійснюють покупки товарів чи послуг через платформи. Вони охоплюють різноманітні типи веб-сайтів, інтернет-майданчиків і соціальні мережі, які сприяють процесу купівлі-продажу. Завдяки зручності та доступності цих платформ, обсяги продажів значно зросли в останні роки.

Продаж в електронній комерції пропонує численні переваги для бізнесу, що робить його привабливим варіантом для підприємців і відомих компаній. Деякі з ключових переваг стратегії продажів електронної комерції включають [2]:

- глобальні досягнення – завдяки магазину електронної комерції ваш бізнес може охопити клієнтів у всьому світі, долаючи географічні бар'єри та розширюючи клієнтську базу.

- підвищена зручність – електронна комерція дозволяє клієнтам робити покупки в будь-який час і в будь-якому місці, усуваючи обмеження фізичних годин і місць розташування магазинів. Цей фактор зручності часто призводить до зростання продажів.

- економічна ефективність – утримання онлайн-магазину може бути дешевшим, ніж утримання магазину з адресою місця знаходження. Ви можете заощадити на таких речах, як працівники, електроенергія та орендна плата.

- налаштування та націлювання – системи електронної комерції дають можливість для індивідуального маркетингу, дозволяючи вам змінювати ваші акції та знижки відповідно до вподобань і активності споживачів.

Залежно від особливостей транзакцій і залучених сторін, електронну комерцію можна поділити на кілька категорій:

- бізнес-споживач – цей тип передбачає прямий продаж товарів і послуг від компаній до клієнтів. Онлайн-платформи забезпечують зручність покупки, дозволяючи клієнтам легко обирати й купувати необхідне, не виходячи з дому.

- споживач-споживач – завдяки інтернет-платформам користувачі можуть продавати свої товари або послуги іншим споживачам. Цей формат однорангових транзакцій створює активний цифровий ринок і формує відчуття спільноти.

- бізнес-бізнес – така модель охоплює онлайн-продажі товарів або послуг між компаніями. Цей тип транзакцій зазвичай передбачає масові закупівлі й довгострокове співробітництво, відповідаючи специфічним потребам бізнесів.

- споживач-бізнес – споживачі пропонують товари чи послуги компаніям, що часто застосовується для роботи з фрилансерами чи незалежними експертами.

Література

1. Закон України «Про електронну комерцію». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

2. 10 ефективних стратегій збільшення продажів електронною комерцією/ URL: <https://indeedseo.com/uk/blog/ecommerce-sales-strategy/>

3. Стендер С. В., Лисак О. І., Лук'яненко Н. Е. Розвиток електронної комерції та її вплив на цифрову економіку. *Академічні візії*, 2023. №24. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/619>

УДК 331.4:005.591.6

Корюгін А.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

Ковальов С.І., магістрант спеціальності 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Цифрові технології кардинально змінюють сферу праці, впливаючи як на роботодавців, так і на працівників. Вони сприяють трансформації підходів до управління, покращують умови безпеки та охорони праці, а також змінюють характер, місце й організацію трудового процесу.

Цифровізація у сфері безпеки праці – це трансформація системи управління безпекою праці, що забезпечує використання цифрових технологій для оптимізації управління, підвищення продуктивності підприємств, покращення умов праці та зменшення професійних захворювань і нещасних випадків [1].

Системи моніторингу безпеки та охорони праці дедалі частіше інтегрують цифрові технології, такі як інформаційно-комунікаційні системи (далі – ІКТ), камери, носимі пристрої, інтелектуальні засоби індивідуального захисту та штучний інтелект, для збору й аналізу даних. Ці інноваційні цифрові системи відкривають широкі можливості для значного покращення умов праці, зокрема підвищення рівня безпеки та обізнаності щодо здоров'я працівників, оптимізації розподілу завдань і робочих змін, запобігання та зменшення кількості нещасних випадків, а також підвищення загального добробуту персоналу. Вони сприяють адаптації рішень до індивідуальних потреб працівників, зниженню рівня професійного стресу та ризику травмування, мінімізації наслідків нещасних випадків і посиленню контролю над прийняттям рішень. Інтеграція цифрових технологій у системи моніторингу стає ключовим фактором у створенні безпечного та комфортного робочого середовища, яке відповідає сучасним вимогам та викликам. Цифрові технології можуть ефективно підтримувати вирішення завдань безпеки праці, зокрема через використання ряду компонентів, наведених у табл. 1.

Таблиця 1 – Складові цифровізації у сфері охорони та безпеки праці

Компонент цифровізації	Опис	Роль у системі безпеки праці	Приклади застосування
1	2	3	4
Інтелектуальні датчики	Пристрої, які здатні збирати, аналізувати та передавати дані про стан робочого середовища в реальному часі	Відстеження умов праці, таких як температура, вологість, гази та інші потенційні загрози	Датчики диму, газоаналізатори, детектори температури
Засоби комунікації	Канали зв'язку між працівниками, обладнанням та системами управління	Забезпечують швидкий обмін інформацією та реагування на аварійні ситуації	Радіозв'язок, корпоративні мобільні додатки, інтеркоми
Хмарні додатки	Інструменти для зберігання, обробки та аналізу даних у хмарному середовищі	Зберігання даних про безпеку праці, віддалений моніторинг та управління	Хмарні бази даних, сервіси для оцінки ризиків, платформи для аналізу даних
Вбудовані технології для взаємодії один з одним або з зовнішнім середовищем	Технології, які дозволяють пристроям з'єднуватися для обміну даними	Підвищують ефективність і швидкість передачі даних, що дозволяє оперативно реагувати на ризики	ІоТ-сенсори, автоматизовані системи моніторингу
Інтеграція точкових пристроїв з використанням периферійних обчислювальних технологій	Периферійні обчислювальні системи для обробки даних близько до джерела їх виникнення	Підвищення швидкості обробки та передачі інформації для прийняття швидких рішень	Контролери безпеки, локальні обчислювальні центри

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
Семантичні зв'язки між виробничими даними	Використання інтелектуального аналізу для побудови зв'язків між різними даними	Систематизація та узгодження даних для виявлення прихованих небезпек	Аналітичні панелі, програми для аналізу даних з різних сенсорів
Великі дані (Big Data)	Технології для аналізу великих обсягів даних, які надходять із систем безпеки та моніторингу	Виявлення трендів, прогнозування ризиків, оптимізація робочих процесів	Системи аналізу аварійних даних, прогнозування нещасних випадків
Технології віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності	Інструменти для моделювання та тренування в симульованих або доповнених реальних середовищах	Покращення навчання, зниження ризику помилок, моделювання небезпечних ситуацій без реальних ризиків	VR-тренажери, AR-інструкції для ремонту та технічного обслуговування
Персональні цифрові інтерфейси (гаджети)	Пристрої, які дозволяють працівникам взаємодіяти з цифровою інформацією та системами управління	Покращення комунікації, зручність доступу до інформації щодо безпеки, моніторинг фізичного стану працівників	Смартфони, планшети, носимі інтерфейси для доступу до інструкцій
Біометричні прилади	Пристрої, що реєструють біометричні показники працівника	Моніторинг стану здоров'я в реальному часі, зменшення ризику перевтоми або медичних ускладнень на робочому місці	Прилади для моніторингу серцевого ритму, артеріального тиску, рівня стресу
Розумні засоби індивідуального захисту (Smart PPE)	Інтелектуальні засоби захисту, оснащені технологіями для збору даних і взаємодії з іншими пристроями	Покращення безпеки за допомогою проактивного моніторингу середовища і стану захисного обладнання	Розумні окуляри з AR-інструкціями, шоломи з датчиками, смарт-рукавички для моніторингу навантажень

Джерело: сформовано автором

Застосування цифрових інструментів у сфері промислової безпеки сприяє підвищенню ефективності управління, зниженню штрафів, скороченню аварійності та травматизму. Це дозволяє [2-5]:

- інтегрувати забезпечення виробничої безпеки в цифрову економіку;
- перейти на ризик-орієнтований підхід в управлінні підприємством;
- зменшити кількість нещасних випадків і надзвичайних ситуацій;
- спростити процеси попередження та планування для непередбачуваних ситуацій;
- покращити аналіз тенденцій для розуміння причин інцидентів і підвищення ефективності управління безпекою;
- забезпечити кращий рівень здоров'я, добробуту та продуктивності працівників;
- виконувати заходи з безпеки відповідно до законодавчих вимог;

- впроваджувати превентивні заходи для усунення причин інцидентів замість реагування на наслідки;
- виявляти та усувати порушення, зменшуючи їхню кількість;
- удосконалювати управління ризиками, знижуючи рівень травматизму та покращуючи умови праці;
- оптимізувати процеси безпеки та вивільняти ресурси для вирішення пріоритетних завдань;
- приймати рішення на основі реальних даних у режимі реального часу для раціонального використання ресурсів;
- розширювати можливості використання сучасних технологій у сфері безпеки праці, сприяючи розвитку професійних навичок;
- підвищувати рівень культури безпеки та створювати комфортні умови праці, що стимулює зростання продуктивності.

Ці інструменти стають важливим елементом у побудові сучасної системи промислової безпеки, орієнтованої на розвиток та ефективність.

Отже, впровадження цифрових технологій у систему управління безпекою праці є ключовим кроком на шляху до створення сучасного, ефективного та безпечного робочого середовища. Інтелектуальні системи моніторингу, автоматизація процесів і мобільні технології не лише підвищують рівень безпеки, але й забезпечують своєчасне реагування на потенційні ризики. Це дозволяє мінімізувати нещасні випадки, профілакувати травматизм та захворювання, створюючи комфортні й безпечні умови для працівників. Оперативний доступ до точних даних про стан безпеки на підприємстві сприяє прийняттю швидких і правильних управлінських рішень. У підсумку, такі підходи не лише захищають життя і здоров'я працівників, але й підвищують ефективність діяльності підприємства, формуючи культуру відповідального ставлення до праці.

Література

4. Крайнюк, О.В. Підвищення безпеки виробництва за допомогою цифрових технологій. *Theory, science and practice*. Abstracts of III International Scientific and Practical Conference. Tokyo, Japan. 2020. PP. 421-423. DOI: 10.46299/ISG.2020.II.III

1. Papa M., Kaselautzke D., Stuja K., Wolfel W. (2018) Different safety certifiable concepts for mobile robots in industrial environments. *Proceedings of the 29th DAAAM International Symposium*, pp.0791-0800.

2. Kuts V, Sarkans M., Otto T., Tahemaa T., (2017). Collaborative work between human and industrial robot in manufacturing by advanced safety monitoring system. *Proceedings of the 28th DAAAM International Symposium*, pp.0996-1001.

3. Lu S., Xu C., Zhong R.Y., Wang L. A RFID-enabled positioning system in automated guided vehicle for smart factories. *Journal of Manufacturing Systems*. 2017. 44. PP. 179-190.

4. Lawson, F. (2020). How apps with GPS tracking ensure worksite safety. Industry Today. URL: <https://industrytoday.com/how-appswith-gps-tracking-ensure-worksite-safety/>

УДК 334.7:004.9

Хорошун В.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Замахасєва К.О., студент 3 (скороченого) курсу, спеціальності 051 «Економіка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Федорінов Р.Д., студент 4 курсу спеціальності 051 «Економіка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ПРОМИСЛОВІ ІТ-ІННОВАЦІЇ

Інформаційні технології (далі – ІТ) стали одними з основних драйверів розвитку сучасної економіки. Вони значною мірою трансформували різні сфери економічної діяльності, від виробництва до фінансів і маркетингу, змінивши традиційні підходи до ведення бізнесу, управління і взаємодії між підприємствами та їх клієнтами. Оскільки технології постійно удосконалюються, а їх вплив на глобальну економіку зростає, важливо зрозуміти, як саме ІТ змінюють сучасні економічні процеси та які перспективи відкриваються перед підприємствами та державами.

Інформаційні технології є важливим чинником економічного зростання, адже вони підвищують ефективність виробництва, зменшують витрати та прискорюють процеси обміну інформацією. Вони дозволяють автоматизувати більшість операцій у бізнесі, що знижує потребу в ручній праці, а також зменшує ймовірність людських помилок. Впровадження інформаційних технологій сприяє оптимізації ресурсів, покращенню логістичних процесів та зниженню витрат на управління.

Поширення електронної комерції та онлайн-платформ для торгівлі створило нові можливості для малого та середнього бізнесу. Цифрові технології дозволяють підприємствам виходити на міжнародні ринки з мінімальними витратами на маркетинг та розвиток інфраструктури. Це зокрема стосується таких галузей, як фінансові послуги, де онлайн-банкінг і фінансові технології (фінтех) радикально

змінюють традиційні моделі бізнесу, роблячи фінансові послуги доступнішими і зручнішими.

Індустрія 4.0, що характеризується інтеграцією фізичних і цифрових технологій, є яскравим прикладом впливу інформаційних технологій на виробничий сектор. Завдяки впровадженню Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (ШІ) та автоматизації, компанії здатні значно підвищити свою продуктивність. Наприклад, в розвинених країнах активно використовуються розумні фабрики, де роботи та автоматизовані системи взаємодіють без участі людини, а процеси виробництва оптимізуються в реальному часі [1].

Уряди багатьох країн активно підтримують розвиток таких технологій, надаючи фінансову допомогу підприємствам для модернізації виробничих потужностей та підвищення енергоефективності. Також варто зазначити, що розвиток цифрових технологій сприяє появі нових бізнес-моделей, таких як «виробництво на замовлення» і «масове налаштування», що дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміну попиту і мінімізувати витрати на виробництво.

Розглянемо роль ІТ в управлінні та організаційних процесах. Інформаційні технології мають велике значення в управлінні та організаційних процесах. Підприємства використовують різноманітні програмні продукти для управління ресурсами, оптимізації роботи персоналу та аналізу фінансових потоків. Наприклад, системи планування ресурсів підприємства (ERP) дозволяють інтегрувати всі аспекти діяльності підприємства в єдину інформаційну систему, що дає змогу оперативно приймати управлінські рішення [2].

Водночас технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для аналізу великих обсягів даних. Аналітика великих даних (Big Data) дозволяє бізнесам здійснювати прогнозування попиту, аналізувати поведінку споживачів і розробляти більш ефективні стратегії маркетингу. Технології машинного навчання забезпечують автоматичне навчання алгоритмів на основі накопичених даних, що дозволяє підприємствам поліпшувати свою конкурентоспроможність і точність прогнозів.

ІТ є основним чинником, що сприяє глобалізації економіки. Можливість миттєво передавати інформацію через Інтернет дозволяє підприємствам вести бізнес на міжнародному рівні без фізичної присутності в кожній країні. Це значно спрощує міжнародні угоди, розширює ринки збуту, а також дозволяє отримувати доступ до глобальних ланцюгів постачання.

Технології також сприяють створенню нових форм співпраці між підприємствами, зокрема через партнерства в рамках таких моделей, як аутсорсинг, офшоринг та краудсорсинг. Це дозволяє організаціям знижувати витрати на виробництво, знаходити нові інноваційні рішення та оптимізувати організаційні структури. Водночас глобалізація призводить до появи нових

викликів для національних економік, таких як ризики втрати робочих місць і економічної залежності від великих корпорацій.

Разом з численними перевагами, розвиток інформаційних технологій приносить і певні загрози. Однією з основних проблем є кібербезпека. В умовах активного цифрового розвитку, зростає кількість кіберзагроз, що можуть вплинути на підприємства, державні органи та навіть окремих громадян. Кібер-атаки можуть призвести до великих економічних збитків, втрати конфіденційних даних або пошкодження інфраструктури.

Ще однією проблемою є цифровий розрив між розвиненими і країнами, що розвиваються. Не всі країни мають доступ до новітніх технологій, що може призводити до збільшення економічної нерівності та обмеження можливостей для розвитку.

Таким чином, інформаційні технології мають ключове значення для розвитку сучасної економіки. Вони впливають на всі сфери економічної діяльності, підвищують ефективність бізнес-процесів, сприяють створенню нових форм співпраці і взаємодії між підприємствами, а також відкривають нові можливості для глобалізації. Однак із швидким розвитком ІТ постають нові виклики, зокрема питання безпеки, цифрової нерівності та етичних аспектів. Для успішного розвитку економіки важливо забезпечити баланс між використанням новітніх технологій і вирішенням цих проблем.

Література

1. Зуб П.В., Калач Г.М. Цифровізація бізнес-процесів промислових підприємств. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 26. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/385>. (дата звернення: 29.11.2024)
2. Федулова Л. Тенденції розвитку та впровадження цифрових технологій для реалізації цілей сталого розвитку. Економіка природокористування і сталий розвиток. Київ : ДУ ІЕПСР НАН України, 2020. № 7(26). С. 6–14. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/166840> (дата звернення: 29.11.2024)

Клопов І. О., д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри інформаційної економіки підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Загородній С. А., аспірант спеціальності 073 «Менеджмент» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЦИФРОВІ ДВІЙНИКИ: КОНЦЕПЦІЯ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Сучасний світ знаходиться на порозі нової ери цифрових трансформацій, які змінюють спосіб взаємодії людей, технологій і бізнесу. Однією з найбільш інноваційних концепцій останнього десятиліття стали цифрові двійники – віртуальні копії фізичних об'єктів, що відтворюють їхній реальний стан та поведінку в цифровому середовищі. Ця технологія поєднує датчики, аналітику, великі дані та штучний інтелект, створюючи нові можливості для моніторингу, аналізу та оптимізації процесів у реальному часі.

Актуальність теми обумовлена стрімким поширенням цифрових двійників у різних сферах – від промисловості до медицини та міського планування. Вони вже демонструють свою ефективність у прогнозуванні несправностей, зменшенні витрат та підвищенні безпеки. Саме тому дослідження концепції цифрових двійників, їхніх переваг та потенціалу є важливим для розуміння їхньої ролі у формуванні технологічного майбутнього.

Цифрові двійники (*Digital Twins*) – це віртуальні моделі фізичних об'єктів або процесів, які відображають їхній реальний стан і функціонування у цифровому середовищі. Основою цієї концепції є злиття фізичного світу з віртуальним через збір, аналіз і синхронізацію даних у реальному часі. Ця технологія забезпечує можливість моніторингу, симуляції, прогнозування, а також управління об'єктами та системами [1;3].

Ключовими компонентами цифрових двійників є сенсори, які збирають дані про стан фізичного об'єкта, а також програмне забезпечення для аналізу, моделювання та візуалізації. Наприклад, у виробництві цифрові двійники дозволяють моделювати та оптимізувати процеси, поєднуючи багатомірні дані, такі як геометрія, властивості матеріалів і параметри обробки. Такі моделі допомагають у реальному часі контролювати складні виробничі системи та передбачати можливі несправності.

Застосування цифрових двійників ґрунтується на передових технологіях, таких як штучний інтелект та аналіз великих даних. Ці інструменти дозволяють адаптувати цифрову модель до змін фізичного об'єкта, забезпечуючи високу точність прогнозів і гнучкість у прийнятті рішень. Наприклад, у проєктуванні

літаків технологія цифрових двійників дозволяє швидко змінювати моделі для врахування пошкоджень або інших умов експлуатації, що забезпечує безпеку та ефективність роботи системи [2].

Однією з ключових переваг цифрових двійників є можливість реального часу моніторингу та оптимізації процесів. Завдяки інтеграції сенсорів, цифрові двійники дозволяють постійно збирати та аналізувати дані з фізичних об'єктів. Це дає змогу попереджати несправності та зменшувати час простою обладнання. Наприклад, у виробничих системах цифрові двійники можуть використовуватися для прогнозування зношування компонентів і планування технічного обслуговування, що суттєво скорочує витрати та підвищує ефективність [3].

Цифрові двійники також забезпечують високоточне моделювання складних систем, що дозволяє тестувати різні сценарії без втручання у реальні об'єкти. Наприклад, у виробництві авіаційних компонентів технології цифрових двійників дозволяють оптимізувати процеси шляхом створення багатовимірних моделей, які враховують геометрію, властивості матеріалів і параметри обробки. Це знижує ризики та сприяє підвищенню продуктивності, зокрема у складних інженерних процесах. Ще однією перевагою є підвищення безпеки завдяки можливостям прогнозування та швидкої адаптації. Цифрові двійники можуть враховувати зміни умов експлуатації та швидко адаптувати моделі для забезпечення ефективності та безпеки. Наприклад, у проєктуванні літальних апаратів цифрові двійники дозволяють враховувати пошкодження структур, оптимізувати маршрути та забезпечувати безпечне виконання місій навіть за умов деградації системи.

Перспективи розвитку цифрових двійників, зокрема їхнє застосування в персоналізованій медицині та урбаністичних інноваціях, підкреслюють важливість подальших досліджень і вдосконалення цієї технології. Попри існуючі виклики, такі як стандартизація, кібербезпека та інтеграція даних, цифрові двійники мають потенціал стати фундаментом для сталого розвитку та впровадження інноваційних рішень у глобальному масштабі. Їхній подальший розвиток є важливим кроком у побудові цифрового майбутнього.

Література

1. Jones D., Snider C., Nassehi A., Yon J., Hicks B. Characterising the Digital Twin: A systematic literature review. *CIRP Journal of Manufacturing Science and Technology*. 2020. №13, P. 39–46.
2. Mihai S., Yaqoob M., Hung D. Digital Twins: A Survey on Enabling Technologies, Challenges, Trends and Future Prospects. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*. 2022. №24, P. 2255-2291.
3. Segovia M., Garcia J. Design, Modeling and Implementation of Digital Twins. *Sensors (Basel, Switzerland)*. 2022. №22. 45396.
4. Shahat E., Hyun C. City Digital Twin Potentials: A Review and Research Agenda. *Sustainability*. 2021. №13. 3386.

Коваленко О.В., д.е.н., професор, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кузьміна Є., магістрант спеціальності 076 «Підприємництво та торгівля» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ БІЗНЕС ЯК НОВІТНЯ СФЕРА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З розвитком цифрових технологій, глобалізацією та підвищенням значення знань як ресурсу, інтелектуальний бізнес набуває стратегічного значення та стає основним рушієм економічного розвитку. Він охоплює інновації, креативні рішення та продукти, засновані на людських знаннях і навичках, які спрямовані на створення доданої вартості. Особливістю цієї сфери є значна залежність від інноваційного потенціалу, творчості та інтелектуальних ресурсів.

Поняття «інтелектуального бізнесу» можуть варіюватися, оскільки воно досить нове і його визначення стає викликом для науковців-економістів. За словами Пітера Друкера, «у новій економіці ключовими ресурсами є не капітал або праця, а знання». Інтелектуальний бізнес включає такі сфери, як консалтинг, інформаційні технології, розробка програмного забезпечення, дизайн, наукові дослідження та розробки (R&D), а також освіта і медіа.

Сьогодні в Україні підприємствам сфери інтелектуального бізнесу притаманні такі виклики: низький рівень витрат на інтелектуальні продукти та інновації, відсутність стимулів до активного формування та реалізації власних ідей, значний рівень витрат на зарубіжні технології, недостатнє використання засобів інформаційних технологій.

Інтелектуальний бізнес базується на використанні унікальних знань і навичок, які є результатом інтелектуальної праці. Однією з ключових характеристик цієї сфери є невідчутний характер основного продукту. Наприклад, програмне забезпечення або консалтингові послуги важко виміряти фізичними одиницями, проте вони створюють значну додану вартість.

Друга важлива особливість – висока залежність від людського капіталу. Для успішного функціонування інтелектуального бізнесу необхідні висококваліфіковані фахівці, які здатні генерувати нові ідеї та реалізовувати їх на практиці. Третя характеристика – глобальність. Інтелектуальний бізнес не має територіальних обмежень, він є «хмарним», що відповідає викликам епохи (Covid-19, військові конфлікти) і його продукти часто можуть використовуватися в будь-якій точці світу.

Тобто інтелектуальний бізнес сприяє не лише економічному розвитку, а й трансформації традиційних бізнес-моделей. Завдяки високій доданій вартості, цей сектор здатний значно підвищувати ефективність економіки. Наприклад, у країнах з розвинутою економікою, таких як США або Японія, інтелектуальні продукти вже складають значну частину ВВП.

Крім того, розвиток інтелектуального бізнесу створює нові робочі місця, підвищує рівень освіти та кваліфікації працівників. Це, у свою чергу, сприяє соціально-економічній стабільності.

Одним з основних викликів для інтелектуального бізнесу є захист інтелектуальної власності. У глобалізованому світі порушення авторських прав та незаконне використання інноваційних продуктів є значною проблемою. Інший виклик – швидка змінюваність технологій, що вимагає постійного оновлення знань і навичок.

Проте перспективи інтелектуального бізнесу виглядають оптимістично. Зі збільшенням попиту на інноваційні рішення та технології ця сфера має всі шанси стати основним двигуном економіки майбутнього.

Отже, інтелектуальний бізнес – це не лише нова сфера економічної діяльності, але й ключовий фактор розвитку сучасного суспільства, який відкриває перед людством безмежні можливості для самореалізації, формування нових технологічних рішень і підвищення якості життя. Успішний розвиток цієї галузі залежить від низки чинників, серед яких ключовими є інвестиції в освіту, підтримка інноваційної діяльності, ефективний захист інтелектуальної власності, а також створення сприятливого бізнес-середовища. У сучасних економічних умовах необхідно враховувати особливості інтелектуальної власності та захисту інтелектуальної власності, створення та управління інтелектуальним бізнесом. Новітні інтелектуальні концепції вимагають від таких підприємств нових підходів у їх діяльності, більшої гнучкості, організації захисту інтелектуальної власності, впровадженню стимулів творчої активності «генераторів ідей» тощо.

Література

1. Друкер П. Ф. Управління в умовах змін. Як вижити і досягти успіху в новій економіці. К.: Наш Формат, 2016. 336 с.
2. Дудзинський М. Інновації в сучасному світі: глобальні тенденції та виклики. Львів: Видавництво ЛНУ, 2018. 252 с.
3. Глобальні тренди інтелектуальної економіки: колективна монографія / за ред. О. І. Іванова. К.: Академперіодика, 2020. 400 с.
4. Захарченко С. В. Інтелектуальна власність у цифрову епоху: проблеми та перспективи. Харків: Право, 2019. 312 с.
5. Новосельська О. Інноваційний розвиток і його роль у формуванні конкурентоспроможної економіки. Одеса: Наука і техніка, 2021. 196 с.
6. Технології та інновації в бізнесі: навчальний посібник / під ред. В. А. Бондаря. К.: Видавництво КНТЕУ, 2019. 308 с.

Ivan Klopov, Doctor of Economics, Professor of the Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance Engineering Educational and Scientific Institute im. Yu.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

Volodymyr Holomb, PhD student, specialty 073 “Management” Engineering Educational and Scientific Institute im. Yu.M. Potebni of Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya

INTEGRATING REINFORCEMENT LEARNING AND DIGITAL TWINS FOR RETAIL OPTIMIZATION IN THE MODERN ECONOMY

At the intersection of machine learning and simulation technologies lies the transformative potential of modern retail optimization. The synergy between **Deep Reinforcement Learning (DRL)** and **Digital Twin (DT)** technologies marks a significant advancement in addressing the dynamic complexities of retail operations. DRL is a paradigm that combines the trial-and-error learning methodology of reinforcement learning with the predictive power of deep neural networks. This integration enables systems to derive optimal strategies through iterative experiential feedback. On the other hand, DT are dynamic, real-time, and data-driven virtual representations of physical entities or processes. They offer robust simulation platforms for testing hypotheses, optimizing operations, and predicting outcomes. Together, these two technologies form a cohesive ecosystem, enhancing predictive precision and decision-making under uncertainty, thus proving indispensable for retail optimization.

Modern challenges in data-driven systems require innovations that combine efficiency, adaptability, and scalability. Recent advancements in DRL, such as **model-agnostic meta-learning (MAML)**, **reinforcement learning from human feedback (RLHF)**, and **contextual meta-reinforcement learning**, directly address barriers like limited data availability and fluctuating operational environments. Sample-efficient learning, a cornerstone of these advancements, equips systems to achieve superior performance with minimal interaction – a crucial capability in scenarios where data acquisition is expensive or privacy constraints are stringent. Moreover, methodologies like **transfer learning** and **meta-learning** enhance the ability of DRL models to generalize across tasks, enabling swift adaptation to new environments. However, despite these innovations, significant challenges persist in ensuring the safety, reliability, and interpretability of DRL frameworks, especially in high-stakes sectors like retail and healthcare.

The ability to replicate real-world processes in a virtual domain is revolutionizing traditional retail practices. DT provide a comprehensive real-time simulation framework, extending beyond static modeling to enable dynamic and predictive decision-making. Their applications in retail encompass several transformative developments:

- **supply chain optimization**: DT enhance transparency within supply chains, dynamically manage logistics, and reduce inefficiencies such as goods wastage and stock imbalances. This capability ensures seamless flow and alignment of resources.

- **customer personalization:** By simulating customer behaviors, DT enable retailers to refine marketing strategies, customize promotions, and optimize product assortments based on evolving consumer preferences, fostering enhanced customer engagement.

- **lifecycle traceability:** Through end-to-end tracking of product lifecycles, DT ensure compliance with regulatory standards while strengthening customer trust through transparent sourcing and production documentation.

Combining the predictive modeling of DRL with the simulation capabilities of DT unlocks unprecedented opportunities in retail optimization. By using DT to simulate customer interactions and inventory flows, foundational data is created for DRL agents to develop and train optimal strategies. This integration supports localized and context-aware decisions – for instance, urban stores might prioritize convenience goods, while suburban outlets emphasize bulk purchases. Reward functions, tailored to maximize revenue, minimize stock-outs, and improve customer satisfaction, guide DRL agents to balance diverse operational objectives effectively.

The convergence of DRL and Digital Twin technologies signals a paradigm shift in retail, providing scalable, adaptive, and customer-centric solutions to intricate challenges. Future research should explore **multi-agent reinforcement learning**, which enables collaborative optimization across distributed retail networks, enhancing scalability and robustness. Equally critical is the incorporation of explainability within DRL frameworks, fostering user trust and operational transparency.

In conclusion, the integration of DRL and DT technologies not only addresses the pressing challenges of modern retail optimization but also lays a foundation for a data-driven, agile future. Businesses equipped with these tools can navigate operational complexities with precision and foresight, setting the stage for transformative advancements in customer satisfaction and operational efficiency.

Reference

1. Elias, D., Ziegenbein, D., Mundhenk, P., et al. (2023). The Cyber-Physical Metaverse – Where Digital Twins and Humans Come Together. 2023 Design, Automation & Test in Europe Conference & Exhibition (DATE). doi: <https://doi.org/10.23919/date56975.2023.10137285>
2. Vohra, M. (2022). Overview of Digital Twin. Digital Twin Technology, 1–18. doi: <https://doi.org/10.1002/9781119842316.ch1>
3. Hüsener, D., Schluse, M., Kaufmann, D., et al. (2022). The Digital Twin as a Mediator for the Digitalization and Conservation of Expert Knowledge. Annals of Scientific Society for Assembly, Handling, and Industrial Robotics 2021, 241–251. doi: https://doi.org/10.1007/9783030740320_20
4. Kasych, A., Yakovenko, Y., Tarasenko, I. (2019). Optimization of Business Processes with the Use of Industrial Digitalization. 2019 IEEE International Conference on Modern Electrical and Energy Systems (MEES), 222–225. doi: <https://doi.org/10.1109/mees.2019.8896531>
5. Rojek, I., Mikołajewski, D., Dostatni, E. (2020). Digital Twins in Product Lifecycle for Sustainability in Manufacturing and Maintenance. Applied Sciences, 11(1), 31. doi: <https://doi.org/10.3390/app11010031>

Секція 7. Сучасні напрямки розвитку інженерії, науки та техніки

УДК 531.3:519.221

Рижков Л.М., д.т.н., професор, професор кафедри космічної інженерії
Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

Рижкова І.Л., к.ф.-м.н., науковий співробітник відділу системної математики
Навчально-наукового комплексу «Інститут прикладного системного аналізу»
Національного технічного університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ГІЛЬБЕРТА В СТАТИСТИЧНІЙ ДИНАМІЦІ

Метод статистичної лінеаризації широко використовуються при дослідженні коливань нелінійних систем. Згідно цього методу [1-3] нелінійна функція $F(x, \dot{x})$ лінеаризується у вигляді $F(x, \dot{x}) = F_* + r_1 x + r_2 \dot{x}$. Для дослідження коливань в механічних системах з частотно незалежним розсіянням енергії більш ефективним є метод еквівалентної лінеаризації [4], за яким нелінійна функція лінеаризується у вигляді $F(x, \dot{x}) = (q + i q_1 \text{sign } \omega)x$. В той же час треба зазначити, що такий запис є символічним, тому що дійсній функції $F(x)$ ставиться у відповідність комплексна функція $(q + i q_1 \text{sign } \omega)x$.

Покажемо, що використання перетворення Гільберта [4; 5] дозволяє більш коректно використовувати лінеаризацію. Згідно цьому методу стаціонарний випадковий процес $\sigma(t)$ можна представити у вигляді $u(t) = a \cos \varphi(t)$, де $a(t)$ - амплітуда, яка має закон розподілу Релея; $\varphi(t)$ - фаза, яка має рівномірний закон розподілу на проміжку $[0, 2\pi]$. За допомогою перетворення Гільберта

$$s(t) = -\frac{1}{\pi} \int_{-\infty}^{\infty} \frac{u(\tau)}{\tau - t} d\tau$$
 змінній $u(t)$ може бути визначена спряжена функція $s(t) = a \sin \varphi(t)$.

Виконаємо статистичну лінеаризацію функції гістерезисного типу $F(x, \dot{x})$, використовуючи перетворення Гільберта, а саме у формі

$$F(x, \dot{x}) = F_* + q x_1 - q_1 \tilde{x}_1. \quad (1)$$

Для цього змінну x представимо у вигляді суми сталої x_* та центрованої x_1 складових:

$$x = x_* + x_1. \quad (2)$$

Коефіцієнти лінеаризації будемо знаходити з умови:

$$\frac{\partial \Delta}{\partial q} = 0; \quad \frac{\partial \Delta}{\partial q_1} = 0, \quad (3)$$

$$\text{де } \Delta = \langle M \left[\left(F(x, \dot{x}) - F_* - q x + q_1 \tilde{x}_1 \right)^2 \right] \rangle.$$

Будемо використовувати метод обвідних. Якщо врахувати, що $\tilde{x}_1 = a \sin \varphi$, отримаємо наступні вирази для коефіцієнтів статистичної лінеаризації:

$$F_* = M \left[F(a \cos \varphi) \right]; \quad q = \frac{M \left[F(a \cos \varphi) a \cos \varphi \right]}{\sigma_x^2}; \quad q_1 = \frac{M \left[F(a \cos \varphi) a \sin \varphi \right]}{\sigma_x^2}, \quad (4)$$

де амплітуда $a(t)$ має закон розподілу Релея із щільністю розподілу

$$f(a) = \frac{a}{\sigma_x^2} e^{-\frac{a^2}{2\sigma_x^2}},$$

а фаза $\varphi(t)$ має рівномірний закон розподілу на проміжку $[0; 2\pi]$ із щільністю розподілу $f(\varphi) = \frac{1}{2\pi}$.

Як приклад виконаємо лінеаризацію нелінійної функції, наведеної на рис.1.

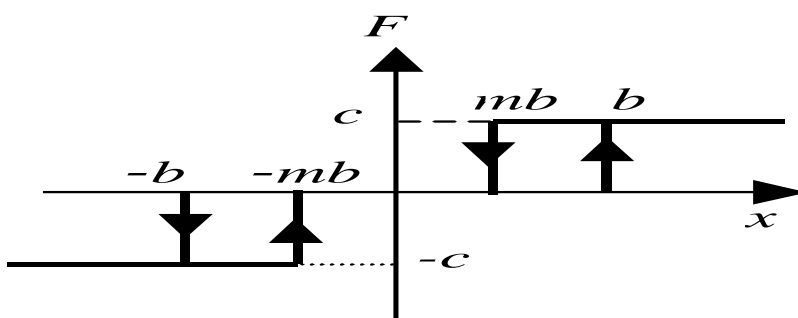

Рис. 1

Рисунок 1 – Нелінійна функція.

Джерело: [4]

Знайдемо

$$F_* = 0, \quad q = \frac{c}{\sigma_x 2\sqrt{2\pi}} \sum_{k=1}^4 e^{-u_k^2} \cdot q_1 = \frac{c}{2\pi \sigma_x^2} (\lambda_1 e^{-u_1^2} - \lambda_2 e^{-u_2^2} + \lambda_3 e^{-u_3^2} - \lambda_4 e^{-u_4^2}), \quad (5)$$

де $u_k = \frac{\lambda_k}{\sigma_x \sqrt{2}}$; $\Phi(u_k) = \frac{2}{\sqrt{\pi}} \int_0^{u_k} e^{-t^2} dt$ - інтеграл вірогідності;

$$\lambda_1 = b(m - \nu); \quad \lambda_2 = b(1 + \nu); \quad \lambda_3 = b(m + \nu); \quad \lambda_4 = b(1 - \nu); \quad \nu = \frac{x_*}{b} \dots$$

Таким чином, використання перетворення Гільберта є ефективним засобом аналізу нелінійних систем.

Література

1. W.D. Iwan, I.M. Yang, 1971, Statistical linearization for nonlinear structure//ASCE Journal of Engineering Mechanics Division, Vol. 97, nr.6, 1609-1623.
2. Hurtado J.E., Barbat A.H., Equivalent linearization of the Bouc-Wen hysteretic model//Engineering Structures, 22, 9, pp. 1121–1132, 2000.
3. Iwan W.D., A generalization of the concept of equivalent linearization//Int. J. Nonlinear Mech., 8, 3, pp. 279–287, 1973.
4. Рижков Л.М. Використання перетворення Гільберта в задачі статистичної лінеаризації нелінійностей гістерезисного типу//Наукові вісті НТУУ “КПІ”, 2006, № 2, с. 100-103.
5. Michael Feldman Hilbert Transform Applications in Mechanical Vibration, First Edition, John Wiley & Sons, Ltd, 2011, 292 p

УДК 621.38.049.77:612.766.1

Верьовкін Л.Л., к.т.н., доцент, доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дем'яненко Т.М. студент 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІКРОЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ СТОМЛЕННОСТІ ЛЮДИНИ

Функціональний стан людини служить характеристикою резервних можливостей організму і якості їх регулювання.

Об'єктивні методи дослідження центральної нервової системи, засновані на

реєстрації електрофізіологічних сигналів, малоприсадні в умовах виробничої діяльності, військової служби, при заняттях фізичною культурою і спортом. У цих цілях використовуються психофізіологічні методи оцінки характеристик зорового аналізатора, оскільки в зоровому акті бере участь більше половини кори головного мозку.

Широко використовуваною часовою характеристикою зорового аналізатора є критична частота світлових мигтінь (далі – КЧЗМ) – частота переходу від видимості мигтінь до відчуття їх суб'єктивного злиття.

Актуальною є: розробка способів оцінки часу відновлення, часу зорового сприйняття і часу відчуття; розробка способів оцінки КЧЗМ, які забезпечують підвищення точності оцінки; розробка методу і способів оцінки диференціальної чутливості до частоти світлових мигтінь; розробка алгоритмічного і програмно-технічного забезпечення оцінки цих часових характеристик зорового аналізатора; розробка способів контролю функціонального стану і стомленості людини.

У різний час було запропоновано безліч варіантів пристроїв для даного дослідження у вигляді обертальних дисків та електронних апаратів, але в клінічну практику жоден з них так і не увійшов.

Існування зорової інерції у вигляді послідовного образу дозволяє оку сприймати періодично затухаюче джерело світла як таке, що безперервно світиться, якщо частота мигтіння зростає до певного рівня. Найменша частота, необхідна для цього, називається критичною частотою злиття мигтіння.

З метою дослідження зорового сприйняття світлових імпульсів розроблена імітаційна модель, для чого запропонована структурно-функціональна модель зорового аналізатора у вигляді системи із зворотними зв'язками.

В результаті імітаційного моделювання показана можливість оцінки часу відновлення і часу відчуття, їх варіабельність, залежність порогового міжімпульсного інтервалу і часу зорового сприйняття від тривалості імпульсів (рис. 1).

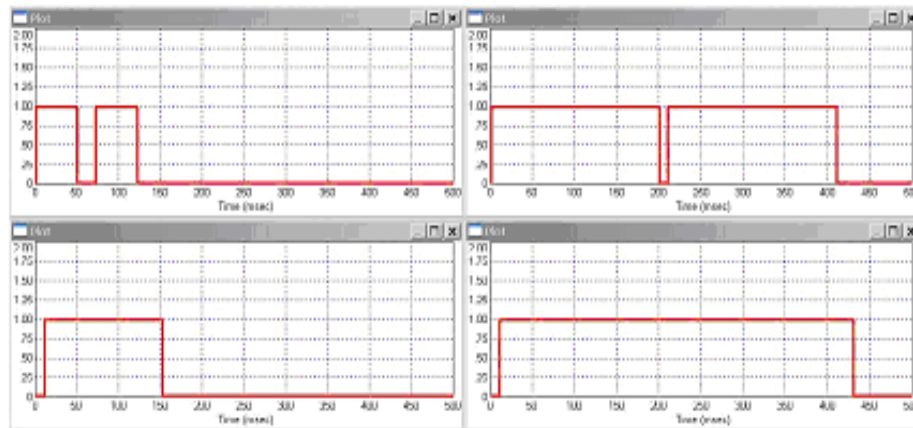

Рисунок 1 – Епюри вхідних і вихідних сигналів імітаційної моделі
Джерело: [1]

В основу розробленої системи поставлено завдання діагностики критичної частоти злиття мигтінь (рис. 2).

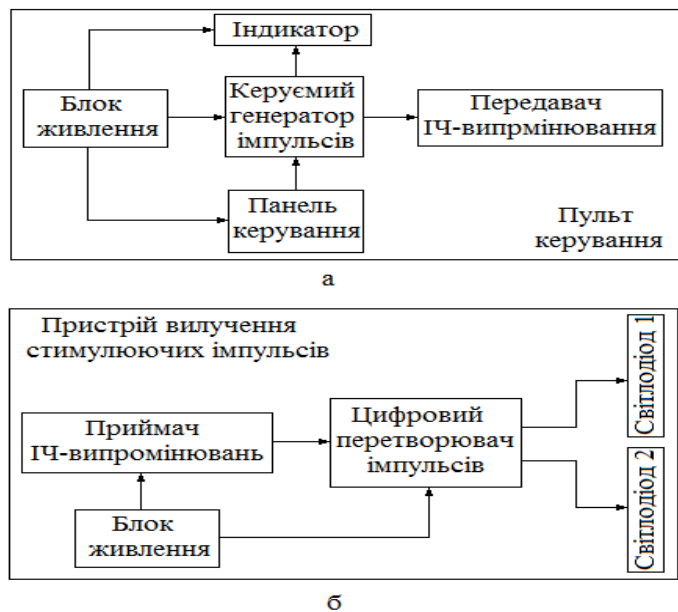

Рисунок 2 – Структурна схема пристрою для діагностики критичної частоти злиття мигтінь
Джерело: [2]

Для визначення параметрів КЧЗМ, світлостимулятори виконаними у вигляді світлодіодів, закріплених у світлозахисному екрані.

Пристрій виробляє імпульси частотою від 0,1 до 60 Гц, які дистанційно перемикають світлодіоди вибраного кольору свічення і повністю перекривають діапазон діагностики. Імпульсне монохроматичне світло з адекватно підбраною частотою мигтіння як лікувальний чинник виконує роль своєрідної стимул-реакції, яка запускає багато процесів відновлення активності нейрональних механізмів зорового сприйняття.

Література

1. Коломієць В.А., Бруцька Л.А. Ефективність лікування обскураційної амбліопії методом фотостимуляції з використанням структурних патернів. Одеса : «Жива хірургія», 2003. С. 40-41.
2. Швець Є.Я., Верьовкін Е.Л., Небеснюк О.Ю. Апарат для розвитку бінокулярного і стереоскопічного зору. Х науково-технічна конференція. Секція «Електроніка та електронні технології». Запоріжжя : ЗДІА, 2005. С. 112-113.

Верьовкін Л.Л., к.т.н., доцент, доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Науменко М.С. студент 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІКРОЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ

Зниження трудомісткості процесу підтримки кліматичних умов в спеціалізованих приміщеннях є дуже важливою проблемою. Це цілий комплекс заходів спрямованих на автоматизацію регулювання різних параметрів мікроклімату: температури, відносної вологості повітря, освітленості, вологості ґрунту.

Розробка автоматичного регулятора відносної вологості та температури є актуальною задачею. Універсальність дозволить використовувати його як у сільськогосподарському секторі, для збільшення продуктивності виробництва, так і для підтримки санітарних норм мікроклімату у виробничих та житлових приміщеннях.

Регулятор або керуючий пристрій – це система, яка стежить за зміною деяких параметрів об'єкта управління (безпосередньо, або за допомогою спостерігачів) і реагує на їх зміну генерацією управляючих сигналів за певним алгоритмом (рис. 1).

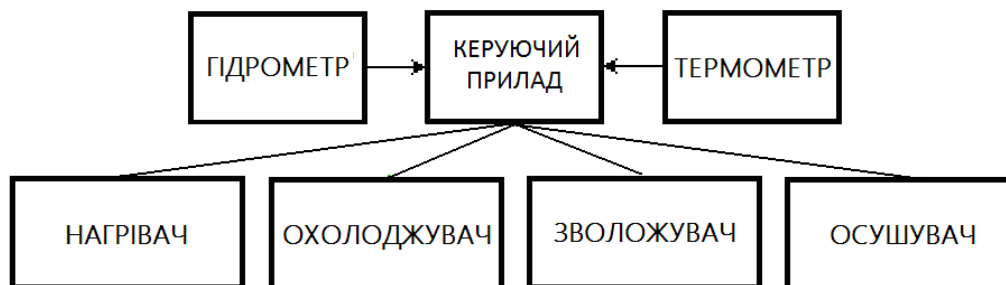

Рисунок 1 – Структурна схема регулятора температури та вологості
Джерело: [1]

На керуючий пристрій (контролер) з датчиків приходять сигнали, в залежності від встановлених користувачем верхнього та нижнього порогів та обраної логіки, відбувається спрацьовування реле (вмикання/вимикання) кіл нагрівача/охолоджувача та зволожувача/осушувача. Таким чином система

автоматично, без безпосередньої участі людини, регулюватиме заданий рівень температури та відносної вологості.

Мікроелектронну систему формування мікроклімату створено на базі багатофункціонального мікроконтролера АТmega8А, який автоматично визначає підключений до приладу датчик і забезпечує керування навантаженням. АТmega8А - малопотужний 8-разрядний мікроконтролер, на основі комплементарної метал-діелектрик-напівпровідникової логіки. За рахунок виконання більшості інструкцій за один машинний цикл АТmega8А досягає продуктивності 1 млн. операцій в секунду, що дозволяє проектувальникам систем оптимізувати співвідношення енергоспоживання і швидкодії.

Виконано моделювання автоматичного регулятора температури та відносної вологості повітря, який може працювати з двома датчиками – ДНТ11/22 (рис. 2).

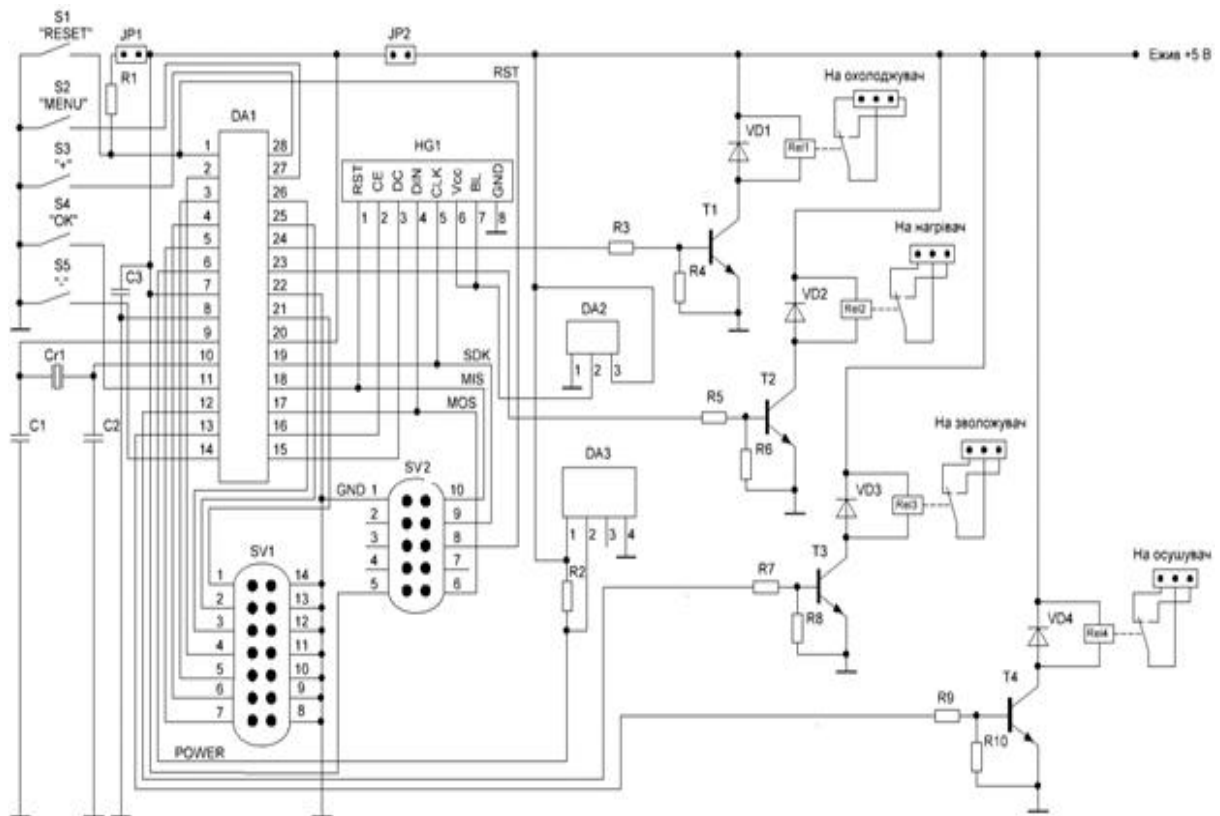

Рисунок 2 – Електрична принципова схема регулятора

Джерело: [2]

Створений алгоритм роботи дозволяє, у разі необхідності, замінити датчик без вимкнення живлення приладу. Регулятор автоматично визначає підключений датчик і відновлює свою роботу.

Універсальність розробленої схеми дозволяє оновити програмне забезпечення регулятора на платі, без необхідності демонтажу мікроконтролера.

Більшість елементів приєднуються до плати за допомогою конекторів, що дозволяє легко замінити їх у разі потреби.

Розроблені алгоритм роботи та програмне забезпечення регулятора на базі мікроконтролера, схема електрична принципова та печатна плата регулятора, відрізняються від існуючих аналогів універсальністю.

Література

1. Мухін В.С. Пристрої контролю та засоби автоматики теплових процесів: Навчальне видання. Київ : Видавництво «Вища школа», 1988. С. 256.

2. Бойко В. І., Гуржій А. М., Жуйков В. Я. Основи схемотехніки електронних систем: підручник. Київ : Вища шк., 2004. 527 с

УДК 628.971.6

Верьовкін Л.Л., к.т.н., доцент, доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Дяченко М.А. студент 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

АВТОНОМНА СИСТЕМА ВУЛИЧНОГО ОСВІТЛЕННЯ

Проблема забезпечення ефективного та екологічно чистого вуличного освітлення є надзвичайно актуальним питанням в сучасному світі. Зростання урбанізації, підвищення вимог до комфорту та безпеки міського середовища, а також гостра необхідність переходу до відновлюваних джерел енергії стимулюють пошук нових, більш ефективних та екологічно чистих рішень.

Традиційні системи вуличного освітлення, підключені до централізованої електромережі, мають ряд суттєвих недоліків. Альтернативою є автономні системи освітлення, які використовують енергію сонця та не потребують підключення до електромережі. Такі системи дозволяють значно знизити витрати на електроенергію, зменшити навантаження на енергосистему та забезпечити освітлення в місцях, де відсутнє централізоване електропостачання.

Сьогодні в Україні та світі зростає необхідність у забезпеченні енергоефективного та надійного освітлення громадських просторів. Зважаючи на обмеженість традиційних енергетичних ресурсів та підвищення тарифів на електроенергію, важливим є перехід до використання альтернативних джерел енергії. Автономні системи вуличного освітлення на основі сонячних панелей

можуть значно знизити навантаження на електромережі та скоротити витрати на обслуговування.

Сонячні світильники потребують суттєво менших витрат на обслуговування. Через відсутність проводів та кабелів, ризик аварій є мінімальним [1]. Цей тип освітлення не забруднює навколишнє середовище.

До недоліків слід віднести: значно вищі початкові витрати, ніж на побудову традиційних мереж освітлення; ризик крадіжки обладнання через його високу вартість; сніг або пил в поєднанні з високою вологістю знижують кількість накопиченої енергії на горизонтальних панелях; акумулятори протягом служби світильника повинні кілька разів бути заміненими, що підвищує вартість на поточне обслуговування.

Актуальність автономних систем полягає у тому, що сонячне вуличне освітлення є незалежним від загальної мережі. Отже витрати на електроенергію відсутні. Також це дозволяє встановлювати такі світильники у віддалених районах, в яких відсутня мережа.

Автономні світильники, які працюють від сонячних батарей, мають наступну конструкцію (рис. 1).

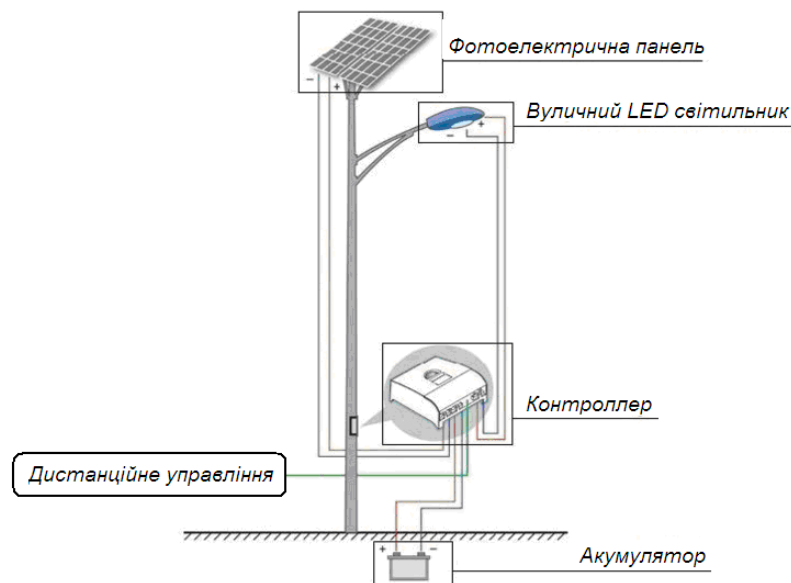

Рисунок 1 – Обладнання пристроїв освітлення на сонячних батареях
Джерело: [1]

Сонячна батарея розташовується в спеціальному плафоні, який захищає її від впливу пилу і води, блок освітлення складається з світлодіодних модулів, акумулятор розташовується у спеціальному контейнері, система контролю аналізує освітлення навколо світильника, вмикаючи або вимикаючи прилад за необхідністю.

Світильники вуличного освітлення на сонячних батареях стандартної конструкції справляються з значними температурними перепадами і можуть

успішно працювати за температури від $-50\text{ }^{\circ}\text{C}$ і до $+40\text{ }^{\circ}\text{C}$. Потужність їхнього акумулятора повністю залежить від виробника пристроїв.

Сучасні моделі приладів для вуличного освітлення на сонячних батареях виготовляються з досить міцних і надійних матеріалів, не схильних до корозії і стандартного фізичного зносу.

Відмінністю автономної системи освітлення від існуючих аналогів являється застосування пристрою стеження за Сонцем, який дозволяє змінювати кут нахилу фотоелектричного модуля протягом дня таким чином, щоб зберігати прямий кут падіння сонячних променів на його поверхню, що підвищує ККД системи [2].

Розрахована схема контролера заряду не допускає перевантаження системи або зворотного струму в нічний час, регулює зарядну напругу у межі $14,5\text{ В}$, запобігає перезаряду акумуляторної батареї і сигналізує у разі виникнення критичної ситуації.

Література

1. Освітлення міст: Навч. посібник. Харків : ХНАМГ, 2018. 221 с.
2. Попель О.С., Фрід С.Є., Альварес Г.М. До розрахунку надходження сонячної радіації на земну поверхню. Київ : Геліотехніка. №1, 1986. С. 56.

УДК 621.317:[543.44:546.214]

Кісельов Є. М., к.т.н., доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кісельов В. Є., магістрант 2 курсу спеціальності 171 «Електроніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ РОЗЧИНЕНОГО ОЗОНУ

Для дослідження системи вимірювання концентрації озону у складі озонаторних станцій [1] було розроблено модель, що реалізована в середовищі Simulink. Завдання для моделювання наведено на рис. 1.

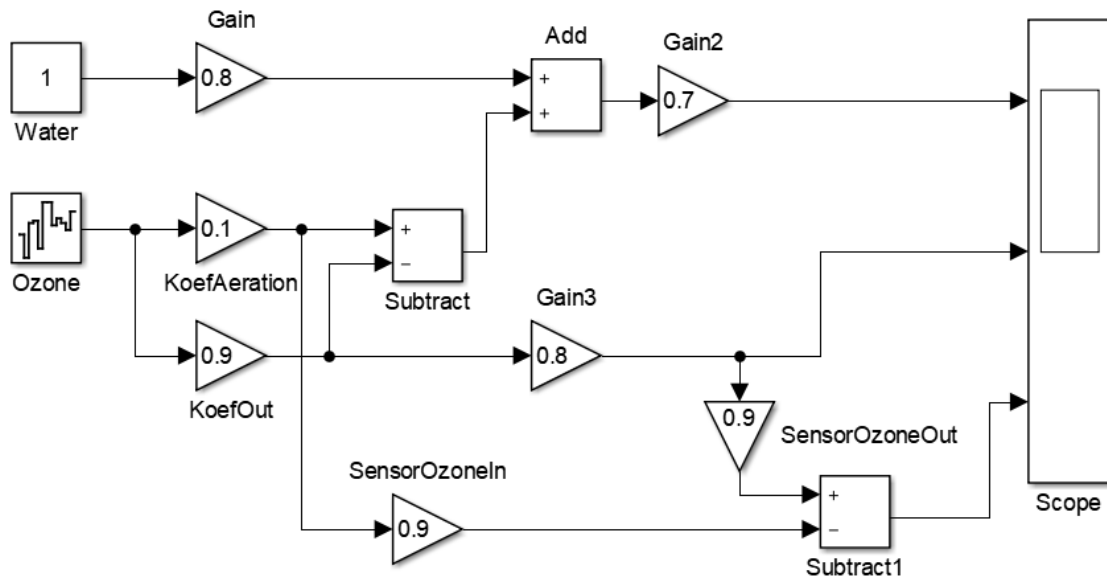

Рисунок 1 – Завдання для моделювання системи вимірювання концентрації озону

Джерело: розроблено авторами

До складу моделі входять джерело води, що підлягає озонуванню (Water), генератор озону (Ozone), продуктивність якого змінюється стохастичним чином у межах 0,5 – 0,6 його максимальної продуктивності. Блоки Gain, Gain 2 і Gain 3 призначені для моделювання труб водовідведення і газовідведення до барботажної колони Add відповідно. Для врахування ступеню аерації рідини озном використано блок KoefAeration. Таким чином, на газовому виході барботажної колони присутня парогазова суміш з концентрацією озону, що визначається блоком KoefOut з врахуванням пропускної спроможності вивідного патрубку Gain 3.

Власне сенсори озону, які згідно розробленої структури системи вимірювання встановлені на виході генератора озону і на газовому виході барботажної колони, наведено у моделі за допомогою блоків SensorOzoneIn і SensorOzoneOut відповідно. Прямий і різницевий вихід датчиків Substract 1 разом з рівнем озонування рідини подано на графічний вивід Scope для фіксації результатів моделювання.

Результати моделювання системи вимірювання концентрації озону наведено на рис. 2.

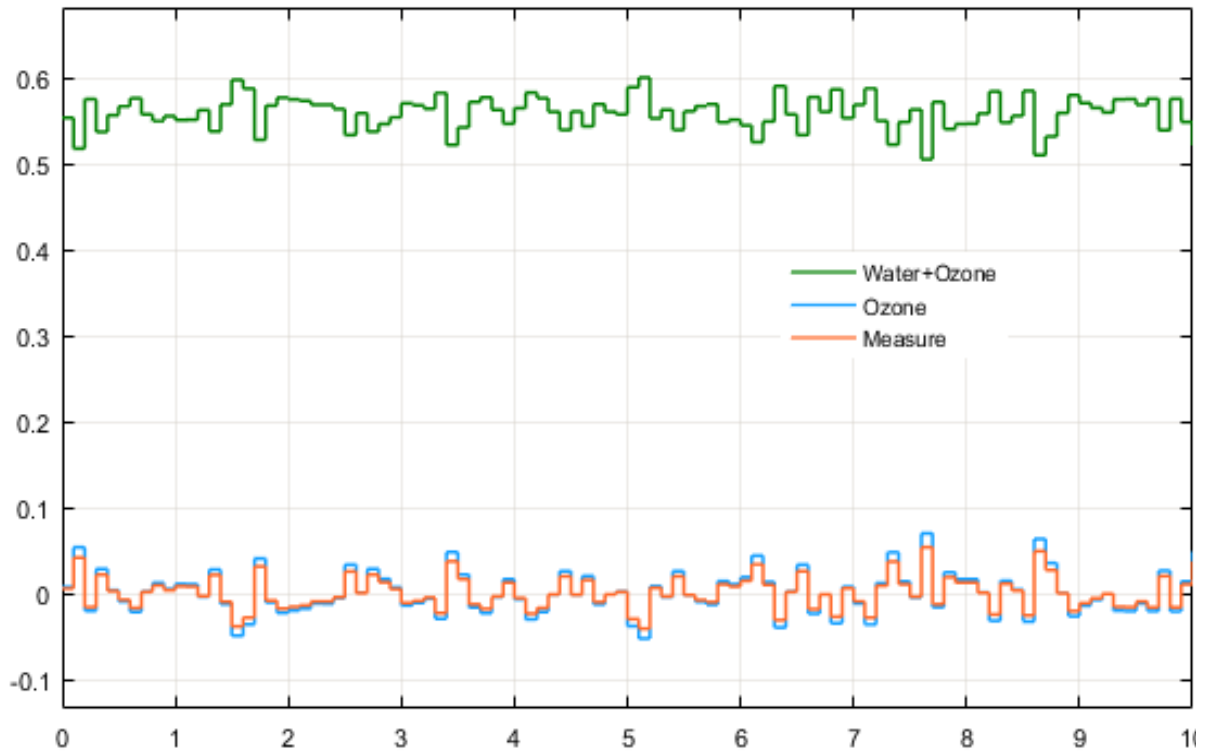

Рисунок 2 – Результати моделювання системи вимірювання концентрації озону

Джерело: розроблено авторами

Аналіз отриманих результатів показує, що якісно результати вимірювань співпадають з заданим рівнем озонування води. Кількісно результати різняться на максимальну величину похибки, яка виникає внаслідок змін, що вносяться газотранспортною системою озонаторної станції.

Література

1. Кісельов Є. М., Кісельов В. Є. Система безперервного вимірювання концентрації озону у рідині. Сучасні виклики та напрями вдосконалення в економічній та технічній наукових сферах : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 грудня 2023 р., м. Запоріжжя) Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С. 302-304.

Кісельов Є. М., к.т.н., доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Кісельов В. Є., магістрант 2 курсу спеціальності 171 «Електроніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РОЗРОБКА СТРУКТУРИ СИСТЕМИ ВИМІРЮВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЇ РОЗЧИНЕНОГО ОЗОНУ

В останні роки в багатьох країнах світу значна увага приділяється проблемі збереження та раціонального використання водних ресурсів. Для ефективного очищення води від стоків, зважаючи на достатньо широкий спектр забруднюючих речовин та їх хімічні властивості, широко застосовується озонування. З цією метою було розроблено озонаторну станцію [1] і для неї запропоновано метод вимірювання концентрації розчиненого озону [2].

З метою реалізації визначення концентрації розчиненого озону було запропоновано структуру системи обробки сигналів сенсорів озонаторної станції, яка наведена на рис. 1.

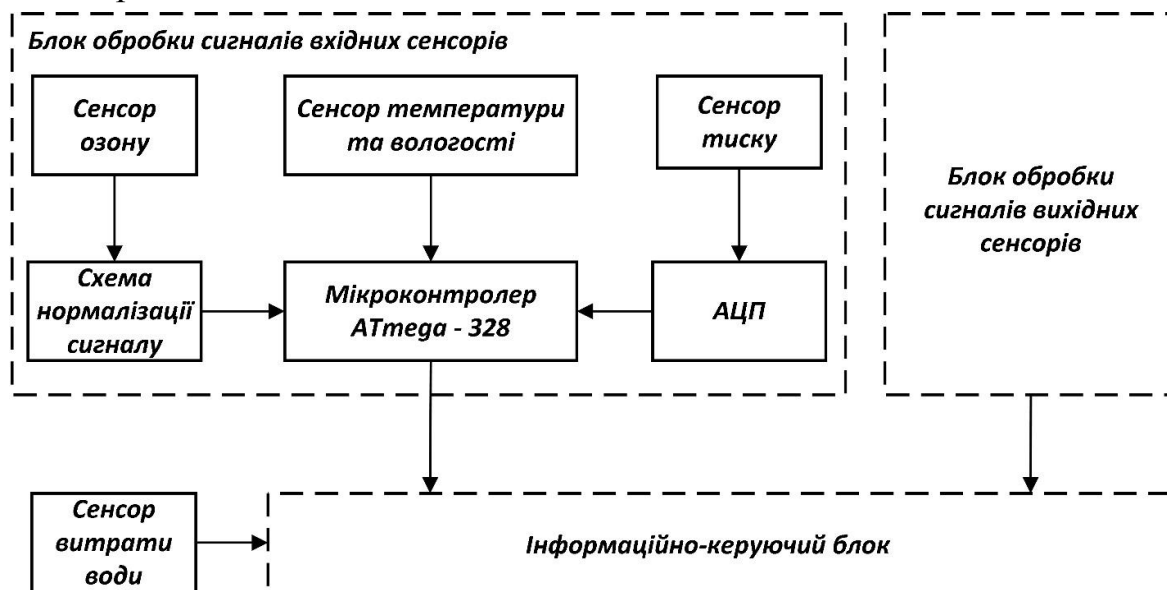

Рисунок 1 – Структура системи обробки сигналів сенсорів озонаторної станції

Джерело: розроблено авторами

Сенсор озону є перетворювачем MQ-131 high concentration, вихідний сигнал якого після нормалізації надходить до аналогового входу мікроконтролера (МК) ATmega328 і перетворюється у дискретний вигляд за допомогою вбудованого аналого-цифрового перетворювача (АЦП) та надалі обробляється у цифровому вигляді. Для корекції результатів вимірювань озону у розробленій схемі застосовуються дані від сенсору вологості і температури DHT11, який представляє собою цифровий датчик температури та вологості, що дозволяє калібрувати цифровий сигнал на виході.

Сенсор MQ-131 є перетворювачем електрохімічного типу і відрізняється значною чутливістю до озону в широкому діапазоні вимірювальних концентрацій, тривалим терміном служби, низькою вартістю та ін.

Сенсор тиску mps20n0040d-d розроблено за технологію мікроелектромеханічних систем і схемотехнічно містить балансно-мостову резистивну схему. Вихідний сигнал від сенсора тиску надходить на вхід до АЦП і подається у цифровому вигляді до МК.

Сенсор витрати води G ½ конструктивно виконано у пластиковому корпусі з напівдюдимим різьбовим з'єднанням з трубопроводом.

У запропонованій структурі передбачено використання двох ідентичних блоків обробки сигналів сенсорів, що встановлюються на вході та виході барботажної колони. Надалі сигнали надходять до інформаційно-керуючого блоку, де виконується визначення концентрації розчиненого озону.

Таким чином, система вимірювання, що пропонується, дозволяє підвищити точність вимірювання концентрації озону та зменшити витрати на її реалізацію.

Література

1. Критська Т. В., Алексієвський Д. Г., Кісельов Є. М., Биткін С. В., Світанько М. В., Веревкін Л. Л., Ніконова З. А., Ніконова А. О., Небеснюк О. Ю., Туришев К. О., Шмалій С. Л. Електронні пристрої та технології для промисловості, енергозбереження та екологічних напрямів. Одеса: Олді+, 2023. 154 с.

2. Кісельов Є. М., Кісельов В. Є. Система безперервного вимірювання концентрації озону у рідині. Сучасні виклики та напрями вдосконалення в економічній та технічній наукових сферах : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (5-6 грудня 2023 р., м. Запоріжжя) Запоріжжя: ЗНУ, 2023. С. 302-304.

УДК 621.38:621.314.5

Світанько М.В., к.ф.-м.н., доцент, доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення, Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Щербань А.А., магістрант 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Тотьмянин Д.О., магістрант 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Пупирев Д.Є., магістрант 2 курсу спеціальності 176 «Мікро- та наносистемна техніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МІКРОЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНА СИСТЕМА ЕЛЕКТРОСТАТИЧНОГО МІКРОДВИГУНА

На початку 2000-х років, згідно закону Мура [1], стало зрозумілим, що подальший розвиток мікроелектроніки повинен, або вичерпати свої можливості, або вийти на принципово новий етап технологічного розвитку. Таким етапом став розвиток мікроелектромеханічних систем (далі – МЕМС) [2].

Але, зменшення розмірів електронних компонент від мікрометрів до нанометрів неминуче призведе до зменшення розмірів усієї системи. Це в свою чергу призведе до обмеженості використання при розробці таких систем законів класичної фізики та електромеханіки [3,4].

Наразі існує досить мало моделей і систем, які б поєднували в собі пристрої наноелектроніки і механіки на квантово-механічному рівні.

Тому актуальним є питання по розробці наноелектронних мікроелектромеханічних пристроїв.

У роботі пропонується МЕМС електростатичного мікродвигуна.

У якості загальної структурної схеми була обрана схема, представлена на рисунку 1.

Структурна схема включає безпосередньо електростатичний мікродвигун, блок обробки та керування сигналами, блок оптичного налаштування сигналами, блок оптичного налаштування мікродвигуна, персональний комп'ютер для автоматизованого управління роботою мікродвигуна.

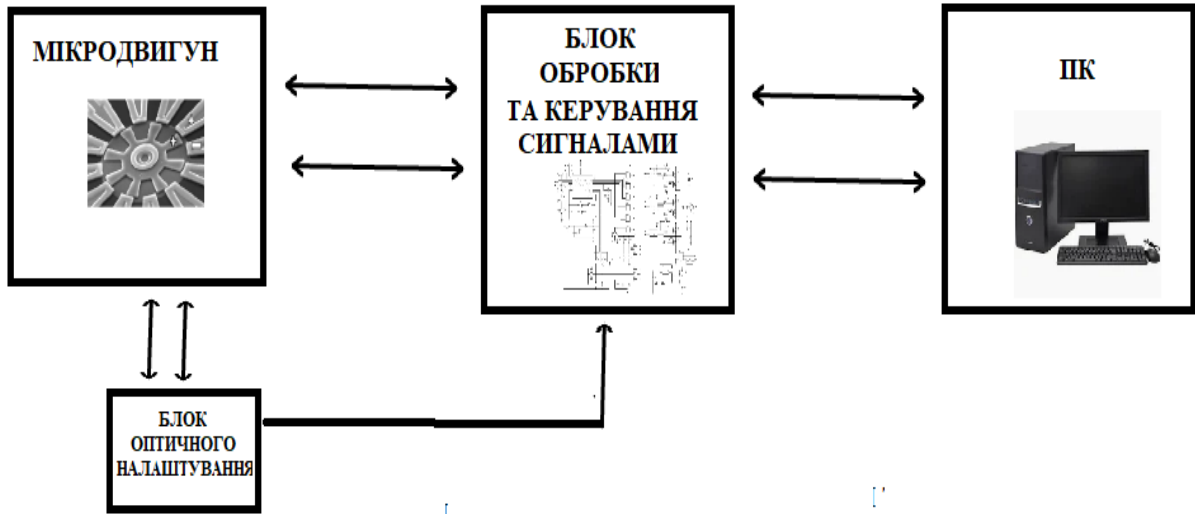

Рисунок 1 – Структурна схема системи керування параметрами електростатичного мікродвигуна
Джерело: Розроблено авторами

За основу роботи електростатичного двигуна використано принцип виникнення обертового моменту у роторі за рахунок кулонівських сил притягання-відштовхування між полюсами ротора і статора.

Виготовлення деталей мікродвигуна пропонується виконати за методами MUMPs-технології [5].

Для фіксації точки відліку початку роботи електростатичного мікродвигуна у роботі пропонується оптична система, яка складається із оптичного джерела світла – лазерного світлодіода, світловодного (оптичного) волокна і фотодіода, сполученого із блоком реєстрації та керування електричними сигналами пристрою.

Блок обробки та керування сигналами складається із мікроконтролерної частини та силової частини, яка безпосередньо керує роботою електростатичного двигуна.

Представлена розробка може стати перехідною моделлю в процесі трансформації мікромеханізмів до нанoeлектронних комплексів.

Як удосконалення системи, розглядається можливість використання в електронній складовій електростатичного мікродвигуна елементів одноелектроніки.

Література

1. G. E. Moore Cramming More Components onto Integrated Circuits. Proceedings of the IEEE, V. 86, N. 1, January 1998 pp. 82-85.
2. Jeremie Bouchaud, Richard Dixon. MEMS market brief, Isuppli, January 2009. pp. 23-32.
3. Готра З. Ю. Субмікронні та нанорозмірні структури наноелектроніки. Підручник / З. Ю. Готра, І. І. Григорак, Б. А. Лукіянець, В. П. Махній, С. В. Павлов, Л. Ф. Політанський, Ежи Потенські. Чернівці : Видавництво та друкарня «Технологічний центр», 2014. 839 с.
4. Філяшкін М.К. Мікроелектромеханічні системи : Навчальний посібник Київ : НАУ, 2019. 276 с.
5. Koester D., et. al. PolyMUMPs Design Handbook, rev. 9.0. July 2003.

УДК 621.317:546.214

Кісельов Є. М., к.т.н., доцент кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Постернак О. С., магістрант 1 курсу спеціальності 171 «Електроніка», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю. М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РОЗРОБКА ОПТИЧНОГО АБСОРБЦІЙНОГО ВИМІРЮВАЧА КОНЦЕНТРАЦІЇ ОЗОНУ

Вимірювання концентрації озону у складі промислових озонаторів обумовлюється необхідністю контролю ступеня знезараженості робочого середовища, забезпечення ефективності перетворення електричної енергії і безпеки користування обладнанням [1]. Як показано у [2], перспективними для цього є оптичні абсорбційні системи вимірювання концентрації речовин будуються на основі одно – і багатопромених методів. Тому було запропоновано структуру системи вимірювання концентрації озону, що наведена на рис. 1.

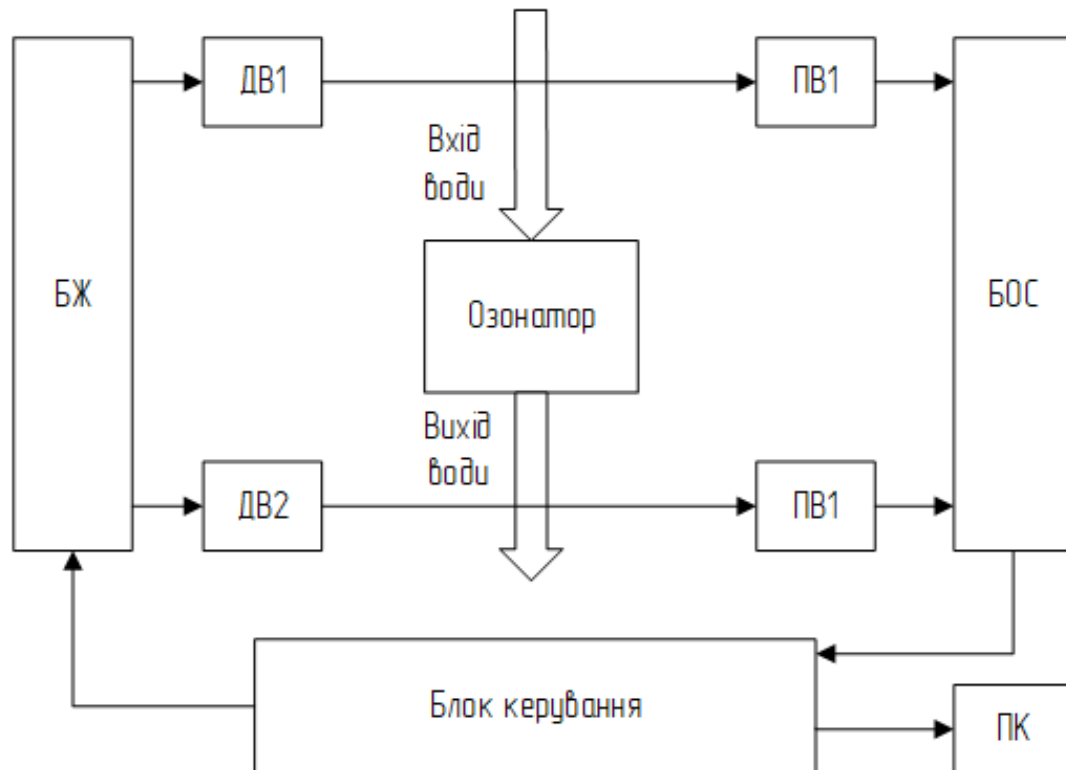

Рисунок 1 – Структурна схема системи вимірювання концентрації озону: БЖ – блок живлення; ДВ1, ДВ2 – джерела випромінювання; ПВ1, ПВ2 – приймачі випромінювання; БОС – блок обробки сигналів; ПК – персональний комп’ютер

Джерело: Сформовано авторами на основі [2]

Вода, що надходить на вхід системи опромінюється опорним джерелом випромінювання ДВ1 – УФ світлодіодом з максимумом випромінювальної характеристики на довжині хвилі 254нм. В той же час опорне джерело випромінювання ДВ2, що є аналогічним світлодіодом, засвічує озоновану воду на виході системи. Приймачі випромінювання ПВ1 і ПВ2 представляють собою фотодіоди, спектральна характеристика яких узгоджена з випромінювальною характеристикою ДВ1, ДВ2. Таким чином, на вході блоку обробки сигналів БОС формуються опорний та вимірювальний струми відповідно, за значеннями яких можливо визначити зміну коефіцієнту поглинання випромінювання у процесі озонування води.

До завдань БОС входить нормалізація сигналів ПВ1, ПВ2, перетворення зміни струму у пропорційну зміну напруги, фільтрація перешкод та аналого-цифрове перетворення сигналів. В результаті на виході БОС діє цифровий код пропорційний ступеню послаблення оптичних сигналів в системі. Далі ці дані подаються до блоку керування, де обчислюваними методами виконуються їх обробка і формуються сигнали керування джерелом живлення БЖ випромінювачів

ДЖ1, ДЖ2. Також результати вимірювань через послідовний інтерфейс надходять до персонального комп'ютеру ПК, де вони узагальнюються, зберігаються і надаються оператору озонаторної станції у наочному вигляді для прийняття рішень з керування.

Подальші дослідження розробленої системи спрямовані на дослідження і параметричну оптимізацію елементів БОС системи вимірювання концентрації озону.

Література

1. Критська Т. В., Алексієвський Д. Г., Кісельов Є. М., Биткін С. В., Світанько М. В., Веревкін Л. Л., Ніконова З. А., Ніконова А. О., Небеснюк О. Ю., Туришев К. О., Шмалій С. Л. Електронні пристрої та технології для промисловості, енергозбереження та екологічних напрямів. Одеса: Олді+, 2023. 154 с.

2. Gerhard Wiegleb. Gas Measurement Technology in Theory and Practice : Brandenburg University of Technology Cottbus, 2023. P.487-522.

УДК 658.5:669.18.013(477.64)

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Адамович Н.В., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ СТАЛЕПЛАВИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА ПК «МАЙСТЕР» НА ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

Завдання даної роботи – удосконалити і розширити функціональні можливості інтегрованої автоматизованої системи управління і контролю сталеплавильного виробництва «Майстер» (далі – ПК «Майстер»), яка нормує, оптимізує, планує, контролює технологічні процеси та документує нормативну інформацію про виробничі процеси і цикли від початку формування замовлення до випуску готової продукції.

Для удосконалення та побудови ефективної АПК «Майстер» в межах мартенівського цеху мають бути вирішені наступні питання:

- аналіз поточної якісної та кількісної інформації про роботу датчиків тиску та миттєвої витрати кисню, природного газу, аргону тощо;

- удосконалення термодинамічної моделі роботи мартенівської печі і двохванного сталеплавильного агрегату (далі – ДСПА) і відповідного алгоритму для ПК «Майстер»;

- удосконалення і реалізація блоку прогнозування стану сталеплавильної ванни за даними, отриманими з датчиків реального часу;

- удосконалення і реалізація блоку видачі рекомендацій майстру по оптимальному завершенню процесу доведення сталі в мартенівській печі і ДСПА;

- адаптація параметрів математичної моделі роботи мартенівської печі і ДСПА;

- удосконалення і реалізація алгоритму адаптації параметрів математичної моделі для ПК «Майстер»;

- удосконалення головної та другорядних форм програми.

Отже, удосконалення інтегрованої системи управління і контролю сталеплавильного виробництва ПК «Майстер» в умовах існуючого сталеплавильного виробництва дасть змогу підвищити якість продукції та рівень продуктивності праці, забезпечить економію дорогих матеріалів, та зменшення кількості браку при виробництві сталі.

УДК 621.74(100)

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Гром В.В., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

АНАЛІЗ СВІТОВИХ ТРЕНДІВ ЛИВАРНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Форс-мажорна ситуація внаслідок пандемії COVID-19 негативно вплинула на світове ливарне виробництво через зменшення попиту на виливки у кінцевих виробників. Проте в найближчій перспективі очікування виробників ливарної продукції мають позитивний тренд. Аналіз світового ринку металевих виливків у 2018-2023 рр. засвідчив, що глобальним лідером світового ринку виливків є Китай з часткою 44,4 % в 2019 р. Друге місце займає Індія (10,5 %), а третє – США (10,3 %). Разом ці три країни виробили за 2019 р. 65,2 % металевих виливків в світі. Всі топ-10 країн в 2019 р. отримали 95,8 млн. т литва або 87,3 % загальносвітового виробництва. При цьому порівняно з 2018 р. обсяг виробництва виливків

скоротився на 2,9 %. Виходячи з аналізу ситуації, розрахунку, світове виробництво виливок в 2024 р. може становити близько 90...94 млн т. Ринок вимагає від постачальників і, відповідно, від виробників інноваційної гнучкості та швидкості. Успішними будуть тільки такі ливарні компанії, які вироблятимуть виливки за інноваційними технологіями з високою доданою вартістю. Одночасно таким компаніям слід інвестувати в кваліфікованих фахівців, які здатні просувати компанію в перспективному напрямку. До пріоритетних напрямків діяльності ливарних підприємств та наукових досліджень слід віднести: екологію ливарного виробництва; виробництво більш складних і менш металоємних виливків; поверхневе зміцнення виливків; виготовлення композитних виливків.

Також експерти вважають, що в найближчі роки виробники виливків будуть впроваджувати промисловий Інтернет речей (Internet of Things, IoT), що обумовлено потребами підвищення ефективності ливарного виробництва, зокрема шляхом комплексного контролю та управління технологічними процесами та ресурсами.

УДК 669.18.056:669.15

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Дущенко Д.С., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КІНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЛЕГУЮЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ДОМІШОК В ПРОЦЕСІ ПОЗАПІЧНОЇ ОБРОБКИ СТАЛІ

На даний момент в металургії широкого поширення набуло використання кінетичних моделей оскільки:

- кінетика сталеплавильних процесів може бути розглянута як окремий випадок кінетики хімічних реакцій, тобто вчення про закони їх протікання в часі;
- в агрегатах «ківш-піч» хімічні процеси взаємодії ускладнюються процесами теплопередачі, що протікають одночасно, передачі або підведення реагентів в зону реакції, штучного або природнього перемішування реагентів, штучного відведення продуктів реакції тощо;
- сучасні уявлення про кінетику процесу дозволяють дати орієнтовну відповідь на питання про те, яка швидкість цього процесу і її залежність від окремих параметрів і стадій процесу.

У загальному випадку процес, що протікає в сталеплавильній ванні, може бути представлений таким, що складаються з наступних стадій: 1) підведення реагентів до місця реакції; 2) акт хімічної реакції; 3) виділення продуктів реакції в окрему фазу і їх видалення від місця реакції.

Одним з перспективних підходів для описання кінетики процесів взаємодії фаз є використання термодинамічних моделей розрахунку рівноважного складу системи «метал-шлак-газ». В цьому випадку розрахунок зводиться до наступного: приймається, що поверхневі шари металу і шлаку знаходяться в рівновазі. За рахунок конвективних потоків в об'ємах фаз через деякий час ці поверхневі шари замінюються новими порціями металу і шлаку, між якими знову розраховується рівновага. Поверхневі шари, що виводяться, поступають в основні об'єми металу і шлаку, де усереднюються, після чого увесь розрахунок повторюється.

Розроблена модель, що зараз використовується в системі прогнозу хімічного складу металу і шлаку і системі автоматичного управління технологічним процесом позапічної обробки сталі, показала високу точність.

Математичний опис перерахованих вище фізико-хімічних процесів має велике значення при створенні динамічних моделей, що відтворюють поведінку процесів у часі. Такі моделі дозволяють прогнозувати майбутній стан процесу, визначати оптимальні траєкторії його протікання, а отже, і шляхи підвищення продуктивності позапічної обробки сталі.

УДК 669.15:546.17

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Пономаренко В.М., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМОДИНАМІКИ РОЗЧИНЕННЯ АЗОТУ В ЛЕГОВАНИХ РОЗПЛАВАХ ЗАЛІЗА

Розчинність азоту в легованих розплавах заліза та відповідні параметри енергії Гіббса взаємодії азоту з хімічними елементами досліджувались в багатьох наукових працях, проте досі існує проблема отримання їх надійних чисельних значень через відсутність адекватної термодинамічної моделі багатоконпонентної фази, справедливої у широкому діапазоні концентрацій.

Параметри взаємодії є приватними похідними логарифму коефіцієнта активності азоту $\ln \gamma_N$ за мольною часткою хімічного елемента x_j при нескінченному розведенні розплаву, які розраховуються за формулою:

$$\varepsilon_j^N = \varepsilon_N^j = \left(\frac{\partial \ln \gamma_N}{\partial x_j} \right)_{x_1=1}, \quad (1)$$

де x_1 – елемент-розчинник (залізо).

На практиці використовуються також ентальпійні параметри взаємодії:

$$\eta_j^N = \eta_N^j = \left(\frac{\partial h_N^M}{\partial x_j} \right)_{x_1=1}, \quad (2)$$

які отримують диференціюванням парціальної мольної ентальпії азоту h_N^M за мольною часткою хімічного елемента x_j .

Параметри взаємодії є ключовими елементами термодинамічного аналізу розчинності азоту в рідкому залізі за його взаємодії з легуючими елементами. Будь-який подібний аналіз передбачає використання теоретичної моделі металевго розчину, починаючи з рядів Тейлора, розкладання енергії Гіббса з емпіричними коефіцієнтами, вперше запропонованої К. Вагнером у 1951 році, і закінчуючи розробленою термодинамічною моделлю багатокомпонентної металевгої фази.

В роботі визначені надійні параметри взаємодії азоту на підставі: 1) масиву експериментальних даних про розчинність азоту в рідкому залізі в присутності марганцю, ванадію, титану, хрому, нікелю, молібдену, ніобію, вольфраму, танталу, алюмінію, бору, та кремнію, отриманих з декількох десятків джерел, та 2) розробленої термодинамічної моделі багатокомпонентної рідкої металевгої фази. Крім того, проведено перевірку адекватності розробленої моделі за тими самими експериментальними даними.

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Родигін Р.В., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ КОЕФІЦІЄНТІВ ЗАСВОЄННЯ ДЛЯ ЛЕГУВАННЯ ТА РОЗКИСЛЕННЯ СТАЛІ

У сучасному сталеплавильному виробництві широкого поширення набуло проведення розкислення і легування сталі при випуску металу з печі в ківш, з подальшою десульфурацією на установці доведення металу або установці «підківш». При цьому для певних груп марок сталей часто ставиться умова мінімізації або повного виключення корекції хімічного складу при позапічній обробці. У зв'язку з цим постає завдання точного розрахунку кількості розкислюючих і легуючих матеріалів, необхідних для гарантованого отримання заданого складу металу при мінімальній вартості використаних матеріалів. Мінімізація вартості матеріалів передбачає вихід на нижні (або задані) межі вмісту елементів в готовому металі, що призводить до ще жорсткіших вимог до систем управління. Особливо актуальним це завдання стає при багатокомпонентному складі металу і легуючих матеріалів.

Робота присвячена актуальному й важливому науково-технічному завданню – оптимізації кількості шихтових матеріалів з гарантованим попаданням в заданий склад напівпродукту чи готового металу з використанням диференціальних коефіцієнтів засвоєння (далі – ДКЗ).

В роботі проведені обчислювальні експерименти з метою визначення диференціальних коефіцієнтів засвоєння при розкисленні-легуванні сталей 15кп, 10пс, 16ГС, 18Г2С, 30ХГС за допомогою термодинамічного модуля комп'ютерної учбово-дослідницької програми «Excalibur». Для кількісної обробки результатів дослідів застосовували методи математичної статистики та пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Якісно нова інформація, що міститься в величинах ДКЗ, дозволяє принципово розширити можливості оптимізації легування, розкислення і рафінування металу. При цьому враховується не тільки вплив елементів, що містяться в металі, але й вплив складу шлаку, наприклад, на розподіл сірки. Стає можливою оптимізація не тільки легуючих, але і шлакоутворюючих матеріалів. Облік диференціальних коефіцієнтів засвоєння безпосередньо спрямований на

ефективне використання і економію дорогих феросплавів. Використання отриманих закономірностей дозволяє більш ефективно використовувати легуючі матеріали при розкисленні сталі, отримуючи при цьому заданий склад металу за основними легуючими елементами ближче до нижньої межі.

УДК 669.15:546.41

Харченко О.В., к.т.н., старший науковий співробітник, доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя.

Румянцев Д.О., магістрант 2 курсу спеціальності 136 «Металургія»
Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕГУВАННЯ СТАЛІ КАЛЬЦІЄМ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ ВЕЛР

Питання про можливість використання технології вторинного електротермічного легування та рафінування сталі (далі – ВЕЛР) неодноразово виникало при аналізі розподілу сірки між металом та шлаком у процесі електрошлакового переплаву постійним струмом. Коефіцієнт розподілу сірки $(S)/[S]$ змінювався більш ніж удвічі за зміни полярності прикладеного до електродів напруги. Проте відсутність адекватних фізико-хімічних моделей багатокomпонентних систем «метал-шлак-газ» не дозволяло ефективно керувати цим процесом і залишало лише емпіричні можливості для розробки окремих технологічних прийомів, що не виходять за рамки даного металургійного агрегату, даної технології виплавки, заданої марки сталі та заданого складу шлаку [1].

Однією з технологічних особливостей ВЕЛР є істотне зменшення маси шлаку в ході позитивного процесу, тобто процесу, в якому електричний заряд шлаку є позитивним. Як свідчать теоретичні розрахунки, цей ефект супроводжується не тільки переходом аніонів в метал, але й утворенням газової фази зі збільшенням заряду шлаку вище деякого порогового рівня. Підвищений заряд шлаку дозволяє не лише знизити вміст сірки, кисню та неметалевих включень у металі до наднизьких величин, але й отримати модифіковану сталь із високим вмістом кальцію [2]. Як відомо, в абсолютній більшості марок сталі вміст цього елемента не регламентується і фактично не перевищує тисячних часток відсотка.

Література

1. Харченко О.В., Лічконенко Н.В., Горяйнова Н.В. Вторинне легування та рафінування сталі в установках піч-ківш. *Зб. наукових праць ЗДІА. Металургія* 2012. Вип. 1 (26). С.17-21.
2. Харченко О.В., Лічконенко Н.В. Вторинне електротермічне легування та рафінування металу за участю газової фази. *Зб. наукових праць ЗДІА. Металургія*. 2016. Вип. 1 (35). С. 9-13.

УДК 620.3:662.6

Румянцев В. Р., к.т.н., доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Соколовська А. П., магістрант I курсу спеціальності 263 «Цивільна безпека», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

НАНОТЕХНОЛОГІЇ В БЕЗПЕЦІ ГАЗОВОГО ГОСПОДАРСТВА: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Розвиток нанотехнологій відкриває нові перспективи для підвищення безпеки газового господарства. Основні аспекти застосування наноматеріалів та нанотехнологій для моніторингу, діагностики, зменшення ризиків і підвищення ефективності експлуатації газових систем, серед яких особливу увагу приділено інноваційним можливостям, які забезпечують наночастинки та сенсори, а також виклики, пов'язані із впровадженням цих технологій у газовій галузі. Газове господарство є критичною складовою енергетичної інфраструктури, безпечна та ефективна робота якої має важливе значення для економіки та екології. Використання нанотехнологій дозволяє суттєво підвищити рівень безпеки, завдяки можливостям мікроскопічного контролю параметрів газу, швидкій діагностиці витоків і запобіганню аваріям. Проте впровадження нових технологій також супроводжується викликами, пов'язаними з їхньою складністю, вартістю і необхідністю адаптації існуючої інфраструктури.

Нові можливості нанотехнологій у газовій галузі:

1. Наносенсори для моніторингу газу – наноматеріали, такі як вуглецеві нанотрубки, графен, оксиди металів (наприклад: ZnO, TiO₂), забезпечують створення високочутливих сенсорів для детекції навіть мінімальних концентрацій газу.

Такі сенсори можуть:

- виявляти витоки метану та інших вуглеводнів у реальному часі;
- проводити моніторинг токсичних домішок, таких як сірководень, для запобігання корозії обладнання;
- зменшувати людський фактор у процесі контролю безпеки.

2. Антикорозійні покриття на основі наноматеріалів – трубопроводи газових систем постійно піддаються впливу корозійних процесів, що загрожує їхній цілісності. Використання наноматеріалів (наприклад, нанокомпозити на основі полімерів та наночастинки оксидів металів) дозволяє:

- створювати бар'єрні покриття з високою стійкістю до агресивних середовищ;
- збільшувати термін експлуатації обладнання та зменшувати витрати на ремонт.

3. Каталізатори для очищення газів – нанокаталізатори з великою питомою поверхнею (наприклад, наночастинки платини або паладію) сприяють ефективнішому очищенню природного газу від небажаних домішок. Це дозволяє покращити якість палива та підвищити екологічність процесів.

4. Енергозберігаючі мембрани для газового розділення – мембрани, виготовлені на основі наноматеріалів, дозволяють ефективно розділяти гази (наприклад, виділення CH_4 з біогазу або вилучення CO_2). Це сприяє зменшенню втрат енергії та підвищенню ефективності переробки газу.

Виклики впровадження нанотехнологій:

- висока вартість виробництва – розробка і виготовлення наноматеріалів залишається дорогим процесом. Масштабування виробництва нанопристроїв для газової галузі потребує значних інвестицій;
- інтеграція з існуючими системами – використання нанотехнологій вимагає адаптації існуючої інфраструктури, що може бути складним і затратним процесом, особливо для великих газових підприємств;
- екологічна безпека – використання наноматеріалів у великих масштабах може мати невідомі екологічні наслідки, зокрема, через можливе забруднення навколишнього середовища наночастинками;
- потреба в кадрах і дослідженнях – впровадження нанотехнологій вимагає висококваліфікованих спеціалістів і проведення фундаментальних досліджень, що також потребує часу та ресурсів;
- перспективи розвитку – очікується, що з удосконаленням виробничих технологій вартість наноматеріалів знизиться, що сприятиме їхньому більш широкому застосуванню. Інтеграція інтелектуальних систем, у поєднанні з наносенсорами дозволить створити повністю автоматизовані системи моніторингу газового господарства. Подальші дослідження в галузі біосумісних наноматеріалів можуть вирішити питання екологічної безпеки.

Нанотехнології відкривають нові горизонти для підвищення безпеки та ефективності газового господарства. Високочутливі сенсори, антикорозійні покриття, нанокаталізатори та мембрани для розділення газів є лише частиною інновацій, які пропонують наноматеріали. Проте для успішного впровадження цих технологій необхідно подолати виклики, пов'язані з їхньою вартістю, інтеграцією, екологічними аспектами та кадровими питаннями.

Література

1. ДБН В.2.5-20:2018, №305. ДБН В.2.5-20:2018 Газопостачання. З урахуванням Зміни № 1. Чинний від 2019-07-01. Вид. офіц. Київ : М-во регіон. розвитку, буд-ва та житлово-комун. госп-ва України, 2018. 109 с.
2. ДСТУ 4219-2003, № 285. ДСТУ 4219-2003 трубопроводи сталеві магістральні. загальні вимоги до захисту від корозії. зміна № 1. Чинний від 2018-10-01. Вид. офіц. Київ : Укр. н.-д. і навч. центр проблем стандартизації, сертифікації та якості, 2018. 75 с.

УДК 331.45:623.746-519

Румянцев В. Р., к.т.н., доцент кафедри металургійних технологій, екології та техногенної безпеки Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Соколовська А. П., магістрант 1 курсу спеціальності 263 «Цивільна безпека», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЗАСТОСУВАННЯ ДРОНІВ ДЛЯ ІНСПЕКЦІЇ ОБЛАДНАННЯ ВИСОКОЇ НАПРУГИ З ТОЧКИ ЗОРУ БЕЗПЕКИ ПЕРСОНАЛУ

Інспекція обладнання високої напруги є складним і небезпечним завданням, що потребує точності, оперативності та мінімізації ризиків для працівників. Використання дронів значно підвищує ефективність таких операцій, забезпечуючи дистанційний огляд обладнання та зменшуючи потребу у фізичному втручанні персоналу. Роботи на об'єктах високої напруги, таких як лінії електропередач (ЛЕП), трансформаторні підстанції та розподільчі пристрої, супроводжуються високим ризиком для працівників через електромагнітне випромінювання, електричний пробій та важкодоступність обладнання. Традиційні методи інспекції передбачають залучення спеціалізованого персоналу та техніки, що пов'язано з високими витратами і небезпекою. Упровадження дронів змінює підхід до інспекційних робіт, відкриваючи нові можливості для забезпечення безпеки персоналу.

Сучасне оснащення дронів для інспекції:

1. Високоточними камерами (оптичними та тепловізорами) для виявлення дефектів ізоляції, коронного розряду та перегріву.

2. Лазерними далекомірами для вимірювання відстаней та перевірки геометричних параметрів обладнання.

3. Інфрачервоними сенсорами для аналізу температурних аномалій.

4. Автономні системи управління – інтеграція штучного інтелекту у дрони дозволяє автоматизувати інспекції, використовуючи заздалегідь визначені маршрути та алгоритми аналізу зібраних даних.

5. Передача даних у реальному часі – завдяки сучасним бездротовим технологіям, дані з дронів передаються до центрів управління в реальному часі, що дозволяє оперативно приймати рішення.

Переваги застосування дронів з точки зору безпеки:

– мінімізація ризиків для персоналу – дрони дозволяють проводити огляд обладнання на висоті та в небезпечних зонах без необхідності підйому працівників або роботи у зоні високої напруги;

– підвищення оперативності – інспекція, яка раніше займала кілька годин або днів, може бути виконана за лічені хвилини, скорочуючи час перебування персоналу на потенційно небезпечній території;

– дистанційний моніторинг – працівники можуть контролювати процес з безпечної відстані, уникаючи прямого контакту з обладнанням;

– виявлення прихованих дефектів – використання тепловізорів і високочутливих камер дозволяє виявити проблеми, які складно помітити під час традиційної інспекції.

Практичні приклади застосування:

– інспекція ліній електропередач – дрони застосовуються для огляду кабелів, ізоляторів та кріплень, виявляючи пошкодження через коронний розряд або механічні дефекти. Приклад: Виявлення дефекту ізоляції на лінії електропередач (ЛЕП) у гірській місцевості;

– перевірка трансформаторів і підстанцій – дрони з тепловізорами визначають перегрів вузлів трансформаторів, що може свідчити про перевантаження чи несправність;

– аварійна діагностика – у разі аварійних ситуацій дрони дозволяють швидко оцінити стан об'єкта, мінімізуючи час на підготовку рятувальних робіт.

Виклики впровадження:

– регуляторні обмеження – використання дронів потребує отримання дозволів, особливо у зонах із суворими правилами авіаційної безпеки;

– навчання персоналу – необхідно підготувати фахівців для управління дронами, обробки та аналізу даних;

– вартість впровадження – первинні інвестиції у дрони та програмне забезпечення можуть бути значними для невеликих енергетичних компаній.

Одним із важливих викликів під час впровадження дронів для інспекції обладнання високої напруги є вплив електромагнітних хвиль, які утворюються навколо енергетичного обладнання ці хвилі можуть створювати низку проблем:

- збої у роботі електроніки дронів – у зоні високої напруги інтенсивне електромагнітне поле може викликати збої у функціонуванні чутливих електронних компонентів дронів, таких як датчики, GPS-модулі та системи зв'язку. Це може призвести до втрати керування дроном або до неправильної інтерпретації даних;

- інтерференція сигналів зв'язку – електромагнітне випромінювання здатне впливати на сигнали між дроном та пультом управління, що може призвести до тимчасової втрати зв'язку або зменшення радіусу дії. У критичних ситуаціях це становить ризик для безпеки операцій;

- зниження точності сенсорів – магнітне поле може впливати на точність роботи компасів та інших навігаційних систем дрона, що ускладнює його використання у зонах із високою напругою;

- ризик пошкодження обладнання дрона – при високій інтенсивності електромагнітних хвиль виникає ризик перегріву або виходу з ладу електронних компонентів дрона. Особливо це стосується зон із напругою понад 110 кВ.

Для подолання викликів, пов'язаних із впливом електромагнітних хвиль, пропонуються наступні рішення:

- електромагнітний захист. Оснащення дронів спеціальними екранами або ізолюючими матеріалами, які зменшують вплив електромагнітних полів на електроніку;

- використання частото стійкого обладнання. Застосування сенсорів і модулів зв'язку, розроблених для роботи в умовах сильного електромагнітного випромінювання;

- застосування альтернативних систем навігації. Інтеграція інерційних навігаційних систем, які не залежать від GPS або компасу, що зменшує залежність від електромагнітних впливів;

- планування безпечних маршрутів. Попереднє моделювання польотів із урахуванням зон підвищеного електромагнітного випромінювання, щоб мінімізувати перебування дронів у найбільш небезпечних ділянках;

- використання матеріалів з низькою провідністю. Конструкція дронів із використанням неметалевих матеріалів, які менш чутливі до впливу електромагнітного поля;

- використання дронів для інспекції обладнання високої напруги є інноваційним підходом, який сприяє підвищенню рівня безпеки персоналу та ефективності робіт. Вони дозволяють мінімізувати людський фактор у небезпечних зонах, скорочують час і витрати на інспекцію, а також забезпечують точний і швидкий аналіз стану обладнання. Подальший розвиток технологій

дронів, зокрема інтеграція штучного інтелекту та автоматизації процесів, сприятиме їх більш широкому впровадженню у сфері електроенергетики.

Література

1. Design and application of a UAV autonomous inspection system for high-voltage power transmission lines. MDPI. URL: <https://www.mdpi.com/2072-4292/15/3/865> (date of access: 30.11.2024).

2. ДСТУ EN 60204-11:2014, № 1479. ДСТУ EN 60204-11:2014 Електрообладнання промислових машин. Безпека. Частина 11. Вимоги до високовольтного обладнання, працюючого при напругах понад 1000 В змінного струму або 1500 В постійного струму і не вище 36 кВ (EN 60204-11:2000, EN 60204-11:2000/AC:2010, IDT). Чинний від 2016-01-01. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2014. 91 с.

УДК 628.513:[615.478.74:656.13]

Туришев К.О., старший викладач кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Білецький Д.С. студент 4 курсу спеціальності 171 «Електроніка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

БОРТОВИЙ ОЗОНАТОР ДЛЯ ДЕЗИНФЕКЦІЇ САЛОНІВ АВТОМОБІЛІВ ШВИДКОЇ ДОПОМОГИ

З погіршенням епідеміологічної ситуації та збільшенням кількості людей яким необхідно надати термінову медичну допомогу чи госпіталізацію все більшої уваги потребує забезпечення надійного та економічно доцільного захисту від вірусних інфекцій. Особливого значення ця проблема набуває в роботі карет швидкої допомоги, які щоденно перевозять пацієнтів до медичних закладів. При цьому часто неможливо визначити, чи є перевезений пацієнт носієм інфекції. Існує ризик, що віруси можуть залишатися як на захисному одязі медичних працівників, так і всередині автомобіля. Це становить загрозу зараження не лише для медперсоналу, але й для наступних пацієнтів. У зв'язку з цим після кожного виїзду необхідно проводити повну дезінфекцію салону швидкої допомоги, медичного обладнання та засобів індивідуального захисту. Така процедура є трудомісткою, вимагає значних фінансових витрат і займає чимало часу.

Одним із ефективних способів вирішення цієї проблеми може бути використання озону. Пропонується оснащення автомобілів швидкої допомоги

спеціальними озонаторами, які здатні за короткий час створювати в замкненому просторі концентрацію озону, достатню для знищення мікроорганізмів. Після транспортування пацієнта медичний персонал повинен залишити автомобіль із закритими вікнами і дверима та увімкнути озонатор. Знезараження салону буде виконано протягом 15-20 хвилин. Для захисту персоналу від озону, у разі потреби, пропонується використовувати спеціальні засоби індивідуального захисту з фільтрами на основі активованого вугілля, які є доступними та надійними.

Цей метод дозволяє обробляти не тільки відкриті поверхні салону й обладнання, як це робиться за допомогою ультрафіолету, але й проникати у важкодоступні місця. Швидкість обробки дає можливість виконувати дезінфекцію навіть під час руху автомобіля до наступного виклику. У сучасних умовах це рішення є вкрай актуальним, адже воно сприяє ефективному знезараженню та оптимізації роботи швидкої допомоги.

Функціональна схема бортового озонатора, призначеного для дезінфекції салонів автомобілів швидкої медичної допомоги наведено на рисунку 1. Бортовий озонатор включає в себе: вузол узгодження (ВУ), імпульсний перетворювач постійної напруги (ІППН), фільтри вхідної напруги (Ф1; Ф2; Ф3), компенсаційний стабілізатор (КС), систему керування (СК), однопольний імпульсний перетворювач (ОІП), підвищуючий трансформатор (Т1), мікроконтролер (МК), систему індикації (СІ), систему примусової вентиляції (СВ) та генератор озону (ГО).

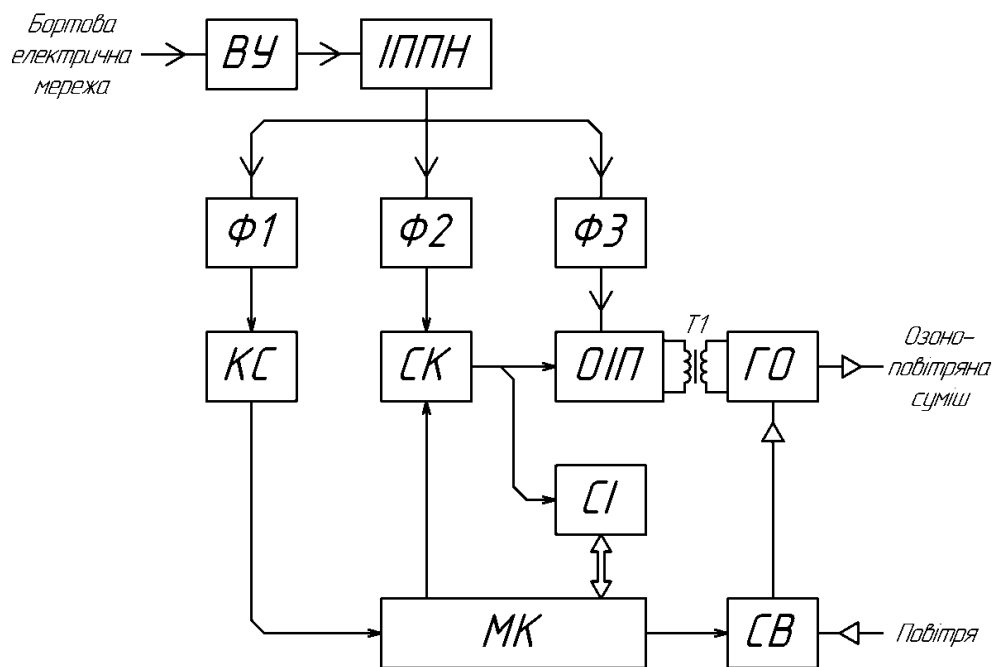

Рисунок 1 – Функціональна схема бортового озонатора для дезінфекції салонів автомобілів швидкої медичної допомоги
Джерело: [1].

Джерелом живлення озонатору є бортова мережа автомобілю. Імпульсний перетворювач постійної напруги (ППН) призначений для перетворення напруги бортової мережі на напругу живлення ОП, СК та МК. Синтез озону здійснюється у генераторі озону (ГО), який, у свою чергу, живиться вихідною напругою ОП через високочастотний трансформатор (Т1). Система примусової вентиляції (СВ) забезпечує ГО необхідною кількістю повітря та здійснює охолодження силових ключів ППН і ОП. Ключ ОП керується вихідними імпульсами СК. Параметри імпульсів (частота прямування та тривалість) визначаються параметрами електромагнітної системи «Т1 – ГО». Завдання тривалості обробки салону і оперативне керування (включення / виключення) озонатором здійснюється вихідними сигналами МК. Система індикації використовується для вибору стану та режиму роботи озонатору.

Література

1. Алексієвський Д.Г., Туришев К.О., Коротич Г.І. Концепція використання бортових озонаторів у каретах швидкої допомоги. Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Електроніка та телекомунікації» Сєвєродонецьк: НЦ СДПТ, 2020. С. 54-55.

УДК 628.94

Туришев К.О., старший викладач кафедри електроніки, інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Плетеницька А.Б. студентка 4 курсу спеціальності 171 «Електроніка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СВІТИЛЬНИК ДЛЯ ДЕКОРАТИВНОГО ОСВІТЛЕННЯ

Світильник для декоративного освітлення (далі – СДО) призначений для локального освітлення елементів інтер'єру світловим потоком регульованої яскравості та кольору свічення. Структурна схема СДО наведено на рисунку 1.

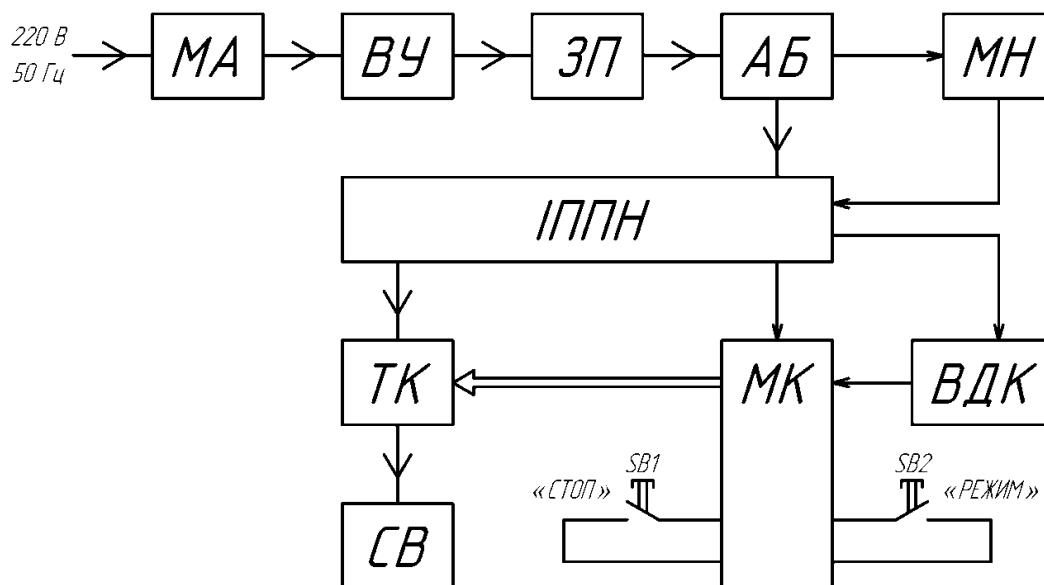

Рисунок 1 – Структурна схема світильника для декоративного освітлення
Джерело: [1]

Світильник для декоративного освітлення включає наступні функціональні блоки і вузли:

- мережевий адаптер (далі – МА);
- вузол узгодження (далі – ВУ);
- зарядний пристрій (далі – ЗП);
- акумуляторну батарею (далі – АБ);
- монітор напруги (далі – МН);
- імпульсний перетворювач постійної напруги (далі – ІППН);
- вузол дистанційного керування (далі – ВДК);
- транзисторний комутатор (далі – ТК);
- мікроконтролер (далі – МК);
- світлодіодний випромінювач (далі – СВ).

Живлення СДО здійснюється від однофазної мережі напругою 220 В, частотою 50 Гц. Підключення до мережі живлення здійснюється за допомогою МА. Вихідна напруга МА – 5 В (стабілізована). В якості МА може бути використаний зарядний пристрій мобільного телефону з вихідним роз'ємом USB. Пристрій узгодження (далі – ВУ) призначений для захисту СДО від перевищення вхідної напруги та позаштатного підключення.

У СДО передбачено можливість автономної роботи (за відсутності зовнішнього енергопостачання). З цією метою, до складу СДО включені ЗП та АБ. Тривалість автономної роботи становить не менше 20 годин. В якості АБ можуть бути використані літій-іонні або літій-полімерні акумулятори з номінальною напругою 3,7 – 3,8 В. Контроль рівня заряду та розряду АБ здійснюється за

допомогою МН. При критичному рівні розряду АБ монітор напруги (далі – МР) формує сигнал блокування роботи СДО. При нарузі АБ, що перевищує критичний рівень, блокування роботи автоматично знімається.

Імпульсний перетворювач постійної напруги призначений для перетворення напруги АБ на стабілізовану напругу живлення елементів схеми СДО (ТК, СВ, МК та ВДК).

Джерелом світла є СВ, що включає світлодіоди червоного, зеленого, синього і білого кольору світіння. Світлові ефекти (зміна кольору та інтенсивності світлового потоку) реалізуються шляхом модулювання тривалості та шпаруватості включеного стану світлодіодів [1]. Підключення світлодіодів, що входять до складу СВ, до джерела живлення здійснюється за допомогою ТК відповідно до сигналів керування (вихідних сигналів МК).

Вибір режиму роботи СДО здійснюється дистанційно, за допомогою пульта дистанційного керування (на малюнку не показаний) через фотоприймач ВДК або за допомогою кнопок SB1 «СТОП» та SB2 «РЕЖИМ».

Література

1. Horowitz P., Hill W. *The Art of Electronics* : scientific publication Cambridge University Press, Third Edition, 2015. 1171 p. ISBN 978-0-521-80926-9

УДК 696:338.246.8(477)

Добровольська О.Г., к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури Інженерного навчально – наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Терент'єв Д.О., студент 3 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально – наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ В УКРАЇНІ

Воєнні події в Україні завдають багато руйнувань інфраструктурі, житловому та нежитловому сектору. За офіційними даними [1], мільйони квадратних метрів житлових будівель були пошкоджені або повністю зруйновані, а десятки тисяч громадських споруд і об'єктів комунальної інфраструктури потребують капітального відновлення. Війна посилила наявні виклики у сфері енергоефективності, водночас створивши унікальну можливість для впровадження сучасних підходів до будівництва та модернізації.

До війни більшість будівель України вже характеризувалися високою енергомісткістю, зношеністю конструкцій і технічних систем. Близько 80%

житлового фонду було зведено до 1991 року, що не відповідало сучасним стандартам енергоефективності. В умовах воєнного часу проблеми доступності та ефективного використання енергії стали критичними. Масштаб руйнувань вимагає застосування нових стратегій відбудови, спрямованих на забезпечення енергетичної безпеки, зменшення залежності від викопного палива та інтеграцію до Європейського зеленого курсу [2].

Більшість будівель і об'єктів комунальної інфраструктури в Україні перебувають у стані технологічної відсталості, відзначаються високим рівнем енерговитрат і низькою ефективністю. Значна частина будівельних конструкцій, обладнання та інженерних мереж вже вичерпала свій проектний термін експлуатації й потребує модернізації. За офіційними даними [3] до війни в Україні налічувалося близько 9 млн індивідуальних будинків, 180 тис. багатоквартирних будинків і понад 70 тис. громадських споруд, більшість з яких вкрай застарілі, понад 80% будівель було зведено до 1991 року.

Житловий фонд країни не відповідає сучасним стандартам енергоефективності, характеризується низьким рівнем теплового комфорту і якості повітря в приміщеннях. Середній рівень споживання енергії в українських будівлях у 2–3 рази перевищує показники європейських країн. Основні тепловтрати відбуваються через недостатню теплоізоляцію конструкцій і зношені технічні системи будівель. Темпи енергоефективної модернізації житлового фонду до війни залишалися надзвичайно низькими.

Як вважають фахівці [4], зростання енергоефективності в будівництві може мати значний позитивний ефект, адже близько 40% кінцевого енергоспоживання в країні припадає на будівлі, з яких 60% спрямовується на опалення. Понад 70% тепла забезпечується шляхом опалення природним газом, що підвищує залежність від викопного палива. Модернізація житлових будівель дозволить знизити енергоспоживання на 40–50%, що підвищить доступність енергії для вразливих домогосподарств, покращить тепловий комфорт і якість повітря в приміщеннях, а також зменшить навантаження на державний бюджет.

Відновлення пошкоджених будівель та зведення нових мають базуватися на міжнародних і європейських стандартах, із застосуванням сучасних енергоефективних рішень і зелених технологій. Перехід на майже нульове споживання енергії сприятиме декарбонізації, енергетичній безпеці та інтеграції України до Європейського зеленого курсу [5].

Централізоване теплопостачання, яке забезпечує до третини потреб населення в опаленні, також потребує модернізації. Зношеність систем призводить до втрат до 30% тепла, що можна скоротити вдвічі шляхом модернізації. Близько половини об'єктів теплових мереж і котелень перебувають у критичному стані, потребуючи заміни.

Стратегічними цілями в енергетичному секторі на 2024–2027 роки має стати:

- сприяння зеленому переходу й зростання частки відновлюваної енергетики;
- лібералізація та інтеграція енергоринків із системами країн ЄС;
- забезпечення енергоефективності в будівлях і системах централізованого тепlopостачання.

Отже, ефективне відновлення пошкодженої інфраструктури має базуватися на принципах енергоефективності, використанні сучасних зелених технологій і впровадженні європейських стандартів. Цей підхід сприятиме не лише створенню комфортних і стійких умов для проживання та роботи, а й зміцненню енергетичної незалежності України.

Література

1. Карта відновлення. URL: <https://reukraine.shtab.net/> (дата звернення: 29.11.2024)
2. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі: аналітична записка. Київ: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022 32 с. URL: <https://tinyurl.com/32d4y9ky> (дата звернення: 29.11.2024)
3. Житлово-комунальне господарство України. URL: <http://surl.li/hxryba> (дата звернення: 29.11.2024)
4. План для Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf> (дата звернення: 29.11.2024)
5. Сучасна енергетика в екосистемі та новітні технології, інноваційні проекти в енергетиці: реалії та перспективи в Україні. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4797 (дата звернення: 29.11.2024)

УДК 699.86

Добровольська О.Г., к.т.н., доцент, доцент кафедри міського будівництва і архітектури, Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Войцеховський Я.Ф., студент 3 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОГО ОБЛАДНАННЯ В ЦИВІЛЬНІЙ ІНЖЕНЕРІЇ

В умовах воєнного стану та післявоєнного часу проблема відбудови цивільних та промислових об'єктів є питанням відродження та подальшого розвитку країни. Застосування ресурсощадних та енергоефективних технологій в системах інженерного забезпечення будівель залишається одним із першочергових

завдань будівельної галузі. Розв'язання цього завдання необхідно для забезпечення ефективного, надійного функціонування міської інфраструктури та інженерних систем будівель. Будівельні об'єкти мають проблеми стосовно неефективної експлуатації обладнання та фінансових збитків. Тому впровадження енергоефективних режимів експлуатації обладнання інженерних систем, енергоефективних технологій будівництва є актуальними питаннями.

Відбудова країни це – дуже складний та тривалий шлях. Тому концепції відновлення України які стосуються будівництва та модернізації міст [1], зеленого будівництва [2], екологічної безпеки [3] є одними з головних на сьогодні.

Метою роботи є розробка теоретичних засад і практичних рекомендацій з опалення будівельних приміщень шляхом проведення порівняльного аналізу проектних рішень.

Використання сучасних інноваційних конструктивних рішень у внутрішньому оснащенні будівель сприяє забезпеченню економічної ефективності, підвищенню довговічності будівельних об'єктів, раціональному використанню трудових ресурсів і механізації, а також впровадженню ресурсощадних технологій під час виконання будівельно-монтажних робіт.

В таблиці 1 представлені переваги та недоліки інженерних систем опалення будівель.

Представлені інженерні системи потребують витрат на придбання та монтаж обладнання, але їх застосування дає можливість опалення міських житлових масивів, застосування інженерних систем палення відходами деревообробної або сільськогосподарської промисловості розв'язує задачу утилізації відходів. Таким чином, будівельна галузь продовжує виконувати свої завдання навіть у складних та нестабільних умовах відновлення країни.

Таблиця 1 – Аналіз ефективності інженерних систем опалення

Види опалення в містобудівництві	Переваги	Недоліки
1	2	3
<p>1. Централізоване опалення газовими котельними</p> 	<p>можливість опалення великих житлових масивів</p>	<ul style="list-style-type: none"> • необхідність підводу трубопроводу газопостачання, а також відводу теплоносія
<p>2. Опалення котельними на біопаливі (відходами деревообробної або сільськогосподарської промисловості та інше).</p> 		<ul style="list-style-type: none"> • великі витрати на закупку та монтаж обладнання; • необхідність залучання кваліфікованих фахівців
		<ul style="list-style-type: none"> • необхідність підвозу якісного пального; • необхідність значних складських приміщень для палива, а також відводу теплоносія

1	2	3
3. Опалення електроенергією 		<ul style="list-style-type: none"> • великі витрати на закупку та монтаж обладнання; • необхідність залучання кваліфікованих фахівців; • наявність неподалік міської електромережі великої потужності
4. Опалення приміщень кондиціонуванням 	не потребує додаткового обладнання для кондиціонування у весняно-осінній період	

Джерело: сформовано авторами

Стрімке зростання цін на матеріали, обладнання та енергоносії спричинило значне подорожчання будівництва і зниження інвестиційної спроможності замовників. Попри це, будівельний сектор України демонструє свою стійкість і здатність до адаптації.

Література

1. Проект плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України». URL: <http://surl.li/caxjmq> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Зелене повоєнне відновлення України: візія та моделі: Аналітична записка. Київ: Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2022 32 с. URL: <http://surl.li/umtjfy> (дата звернення: 25.11.2024).
3. Проект плану відновлення України: Матеріали робочої групи «Екологічна безпека» URL: <http://surl.li/bbwwme> (дата звернення: 25.11.2024).

Самченко Р.В., доцент кафедри промислового та цивільного будівництва
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ,
м. Запоріжжя

Алексієвський Д.Г. студент 2 курсу спеціальності 192 «Будівництво та цивільна
інженерія» Інженерного навчально-наукового інституту
ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ДИНАМІКИ ТЕПЛОВТРАТ ЧЕРЕЗ ОГОРОДЖУЮЧИ КОНСТРУКЦІЇ БУДІВЕЛЬ

Аналіз тепловтрат будівель та споруд дозволяє визначити оптимальні, з точки зору рентабельності, рішення для теплодернізації, з урахуванням специфіки кожного об'єкта, регіону та умов експлуатації. Одним із шляхів вдосконалення даних методів аналізу є розробка динамічних математичних моделей тепловтрат споруд, тобто опис параметрів процесів теплопередачі як функцій часу. Це дозволить отримати більш адекватні моделі стану огорожувальних конструкцій з урахуванням добових коливань температури.

Для синтезу моделі в даній роботі використовується метод візуально-блочного моделювання (далі – ВБМ). Метод призначений для здійснення синтезу складних мультидисциплінарних енергетичних систем. Приклад застосування для енергетичних систем наведено у [1]. Застосування даного методу, для синтезу динамічних моделей теплопередачі, здійснюється вперше в даній роботі.

Рівняння динаміки ланки внутрішнього простору споруди «ins» у інтегральній формі має наступний вигляд:

$$T_{ins}(t) = \frac{1}{C_{ins}} \int_0^t (P_{ins}(t) - P^-(t)) dt + T_{ins}(0) \quad (1)$$

де P_{ins} – сумарна потужність джерел тепла у приміщенні;

C_{ins} – теплоємність внутрішніх приміщень споруди;

T_{ins} – температура внутрішніх приміщень споруди;

$T_{ins}(0)$ – початкова температура внутрішніх приміщень;

P^- – потужність теплового потоку через внутрішню поверхню огорожувальної конструкції (для даної ланки).

Рівняння динаміки ланки шару огорожувальної конструкції споруди «Δ» у інтегральній формі має наступний вигляд:

$$T^-(t) = \frac{1}{C} \int_0^t (\frac{1}{R} (T^+(t) + T^-(t)) - P^-(t)) dt + T^-(0) \quad (2)$$

де P^+ – потужність на вході ланки з точки зору напрямку потоку;

P^- – потужність на виході ланки з точки зору напрямку потоку;

R – температурний опір шару огорожувальної конструкції;
 T^+ – температура на внутрішній поверхні шару;
 T^- – температура на зовнішній поверхні шару;
 $T^-(0)$ – початкова температура на зовнішній поверхні шару.

Рівняння ланки зовнішнього середовища «out» має наступний вигляд:

$$P^+(t) = \frac{1}{R_{out}} (T^+ - T^-) \quad (3)$$

де R_{out} – температурний опір на границі з зовнішнім середовищем;

Модель у формі ВБМ та приклад результатів моделювання наведені на рисунку 1 та 2, відповідно.

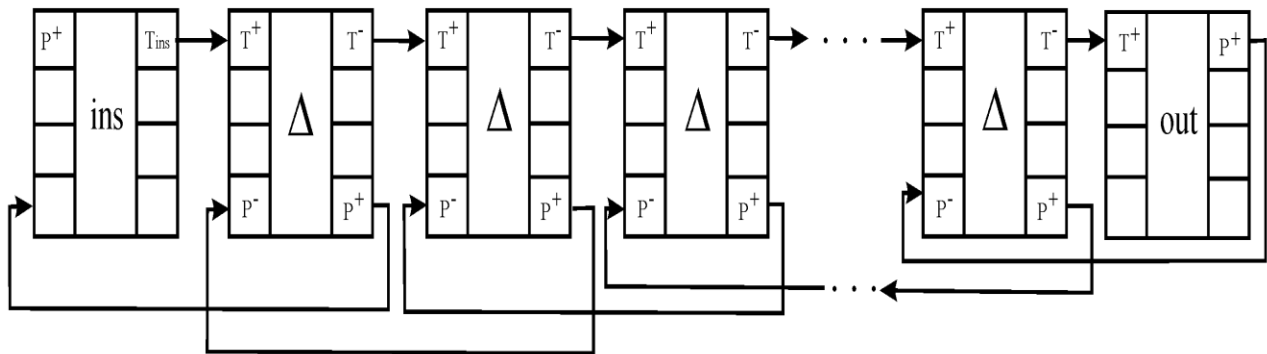

Рисунок 1 – ВБМ-модель тепловтрат через огорожувальну конструкцію
Джерело: [1].

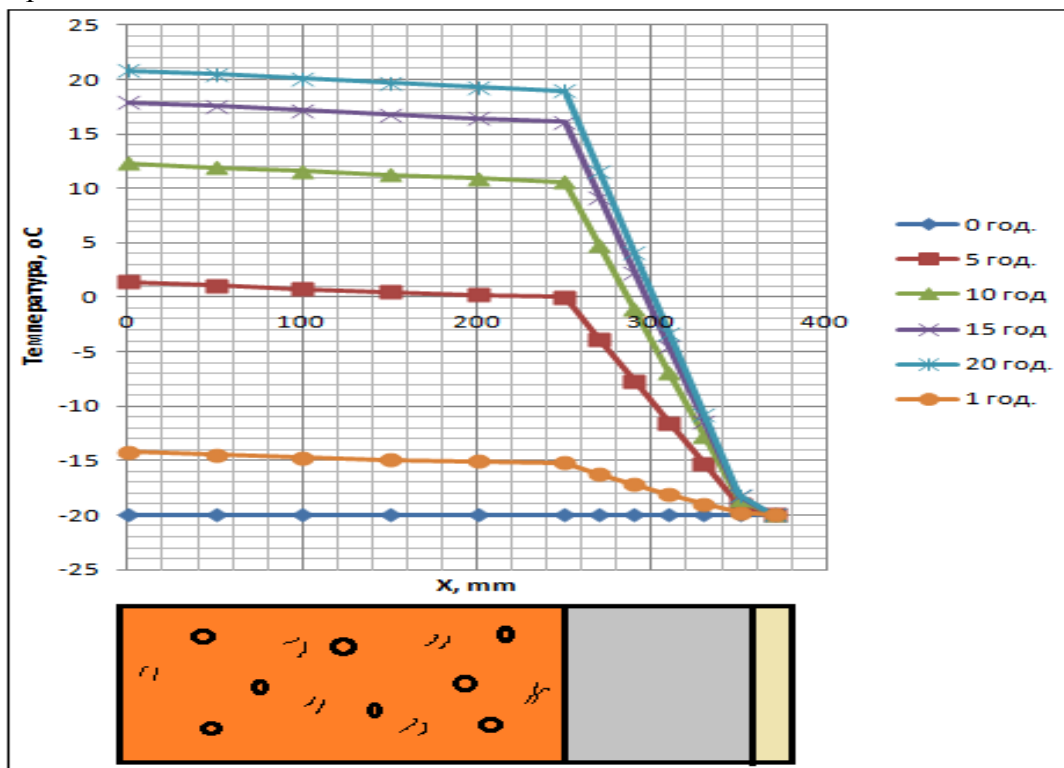

Рисунок 2 – Результати моделювання теплового стану
Джерело: [1].

На рисунку 2 зображені розподіли теплового поля впродовж огорожувальної конструкції в різні моменти часу в опиті процесу нагрівання будівлі після включення опалення при температурі зовнішнього повітря -20°C . На діаграмі можна побачити вплив динаміки процесу у вигляді наявності нелінійного розподілу температури, особливо на початку термодинамічного перехідного процесу.

Література

1. D. Alekseevskiy, O. Pankova, R. Khrestin, "Procedure for the synthesis of models of electro-technical complexes"// Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, – 2018. – № 6/9(96). - С. 48-54.
2. ДСТУ Б В.2.6-189:2013 Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель.

УДК 004.9:7.05

Міхайлуца О.М., к.т.н., доцент кафедри електроніки інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Скрипак С. О., студент 4 курсу спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

КОМП'ЮТЕРНА СИСТЕМА ДЛЯ АРХІВУВАННЯ, АНАЛІЗУ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ВУЛИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасних умовах розвитку урбаністичних територій, вуличне мистецтво, зокрема графіті, стає важливим елементом культурної та соціальної ідентичності міст. Однак через характер таких творів, більшість з них існують невеликий проміжок часу, і швидко видаляються муніципальними службами з публічних місць. Існує і обернена проблема, коли графіті вандалізм не прибирається з місць, з недостатнім публічним трафіком. Виникає потреба у створенні системи, яка б дозволяла користувачу фіксувати і архівувати вуличне мистецтво, надаючи можливість здійснювати їх оцінку з точки зору естетики, законності та соціальної прийнятності.

На сьогодні існує декілька сервісів, спрямованих на архівацію та популяризацію вуличного мистецтва. Зокрема, платформа *Street Art Cities* [3] функціонує у форматі соціальної галереї, надаючи користувачам можливість створювати публікації з фотографіями творів вуличного мистецтва. Доступ до

таких матеріалів забезпечується через інтерактивну карту з геолокаційними посиланнями або пошуковий інтерфейс. Окрім цього, існують спеціалізовані онлайн-спільноти, наприклад, *Vagabundler* [1], що також займаються архівацією творів вуличного мистецтва. Додатково, сервіси на кшталт *Legal Walls* [2] надають інформацію про місця, де малювання дозволене місцевими законами, доповнюючи її фотографіями відповідних поверхонь.

Усі проаналізовані сервіси стикаються з проблемою суб'єктивного відбору матеріалів, що стосується якості чи популярності вуличного мистецтва. Зазвичай роботи, які вважаються неякісними, не проходять модерацію та не відображаються на інтерактивних картах чи у пошукових списках. Такий підхід формує викривлене уявлення про сферу вуличного мистецтва, оскільки не враховує менш популярні чи суперечливі приклади. Це може спотворювати уявлення про локальну культуру та призводити до хибних висновків щодо її стану і розвитку.

Додатково, чинні сервіси не враховують аспект соціального ставлення до графіті. Працюючи переважно як архіви чи галереї, вони не забезпечують механізмів для оцінки цих робіт громадськістю. Внаслідок цього популярні графіті можуть бути видалені муніципальними службами через відсутність офіційної підтримки чи розуміння їхньої значущості, тоді як менш якісні або неприйнятні роботи, які залишаються поза увагою, можуть існувати тривалий час без належної реакції з боку суспільства.

Доцільним є створення клієнт-серверного застосунку, який поєднуватиме функції архівування та інтерактивної взаємодії між користувачами. Такий застосунок дозволить оцінювати якість графіті через систему голосування, обговорювати роботи та ділитися своїми враженнями. Серверна частина повинна включати базу даних для збереження геолокаційних точок і медіаконтенту, систему управління користувачами, а також забезпечувати підтримку авторизації, модерації контенту та обробки запитів.

Клієнтську частину системи доцільно реалізувати у вигляді веб-застосунку. Такий підхід забезпечує простоту користування та доступність сервісу з різних пристроїв, незалежно від їх операційної системи чи технічних характеристик, за умови наявності доступу до Інтернету. Основну увагу варто приділити розробці інтуїтивно зрозумілого інтерфейсу, зокрема інтерактивної карти з позначенням точок, оскільки цей функціонал має високий попит серед користувачів аналогічних платформ. При розробці інтерфейсу важливо врахувати потреби користувачів у зручній взаємодії. Механізм голосування за графіті має бути інтуїтивно зрозумілим і легко доступним, адже це одна з ключових функцій, яка дозволить застосунку виділитися серед аналогів. Така архітектура допоможе створити комплексну платформу для популяризації, аналізу та підтримки вуличного мистецтва, зберігаючи його як важливу частину культурної спадщини міст.

Отже, створення платформи для соціальної оцінки вуличного мистецтва є актуальним і перспективним завданням. Така платформа може не тільки сприяти збереженню та популяризації вуличного мистецтва, але й змінити ставлення суспільства до нього. Однак, для успішної реалізації проєкту необхідно детально проаналізувати існуючі рішення, врахувати потреби користувачів та розробити комплексний підхід, який включатиме технологічні, соціальні та етичні аспекти. Подальші дослідження та розробки дозволять створити платформу, яка не тільки задовольнить потреби користувачів, але й стане важливим інструментом для збереження та популяризації культурної спадщини.

Література

1. City maps with location tracker for urban art from all around the world. Vagabundler. URL: <https://vagabundler.com/streetart-and-graffiti/> (date of access: 26.11.2024).
2. Legal walls interactive map. Legal Walls. URL: <https://www.legal-walls.net/> (date of access: 26.11.2024).
3. Street art cities. Street Art Cities. URL: <https://streetartcities.com/> (date of access: 26.11.2024).

УДК 004:005.591.6]:[502.3:613.15]

Міхайлуца О.М., к.т.н., доцент кафедри електроніки інформаційних систем та програмного забезпечення Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Власова Л.А. здобувач освіти 4 курсу спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Опрятов Д.П. здобувач освіти 4 курсу спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ МІСТА: СТВОРЕННЯ ПЛАТФОРМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПОВІТРЯ

Забруднення повітря є однією з найгостріших екологічних проблем сучасності. Викиди парникових газів від транспорту, промислових підприємств та військових дій спричиняють глобальне потепління та зміну клімату. Крім того, забруднене повітря негативно впливає на здоров'я людей, викликаючи

різноманітні захворювання дихальних шляхів та серцево-судинної системи. Вибухи під час війни значно погіршують якість повітря, додаючи до вже існуючого забруднення в східних та південних регіонах України шкідливі речовини від горіння. Проте, оцінити масштаби цього забруднення лише за запахом чи димом неможливо. Для точного оцінювання якості повітря використовуються спеціальні прилади та програмне забезпечення, які дозволяють відстежувати індекс якості повітря та своєчасно інформувати населення про можливі загрози для здоров'я.

Аналізуючи ринок наявного програмного забезпечення виявлено такі основні його функції: мапа, дані про забруднення конкретними речовинами (де це дозволяють станції), визначення геолокації, історичні та статистичні дані. Такі додатки є корисними для широкої аудиторії. Основними користувачами є особи що мають захворювання дихальної системи, наприклад бронхіальна астма, метеозалежність та інші обмеження щодо здоров'я, а також екоактивісти та різні екологічні служби. Значною мірою корисні такі додатки і для підприємств та науковців, оскільки різке погіршення якості повітря біля виробництва, може свідчити про ймовірні збої в роботі очисних споруд. Тож для можливості реалізації всіх вищезазначених функцій, а також розширення їх за допомогою платної версії для отримання індивідуальних рекомендацій стосовно здоров'я та прогнозів якості повітря розроблено даний застосунок. Основні функціональні блоки та потоки даних в системі представлені на рисунку 1.

Рисунок 1 – Контекстна діаграма проєкту

Джерело: розроблено авторами.

Застосунок для моніторингу якості повітря реалізовано за клієнт-сервальною архітектурою, використовуючи сучасні веб-технології. Клієнтська частина розроблена як веб-застосунок з використанням фреймворку Next.js. Це дозволяє забезпечити крос-платформеність та доступність з будь-якого пристрою з підключенням до інтернету без необхідності встановлення додаткового програмного забезпечення. Клієнтська частина відображає карту міста Запоріжжя,

розділену на райони, візуалізує рівень забруднення повітря по кожному району, та надає детальну інформацію про забруднення при виборі конкретного району. Дані про забруднення відображаються в інформаційній панелі, реалізованій за допомогою React компонентів. Серверна частина реалізована за допомогою Next.js. GeoJSON файл з даними про межі районів міста завантажується на етапі створення застосунку, що оптимізує швидкість завантаження сторінки. Надалі планується динамічне отримання цих даних з зовнішнього API або бази даних. Бібліотека JavaScript React використовується для створення компонентів інтерфейсу користувача, таких як карта, інформаційна панель та інші елементи. Бібліотека для інтеграції Leaflet map з React забезпечує зручний спосіб відображення та взаємодії з картою. Фреймворк Tailwind CSS – для стилізації дозволяє швидко створювати естетичний інтерфейс.

Отже якість повітря суттєво впливає на життя, і контроль за дотриманням рекомендацій є дуже важливим. Для полегшення цього завдання розроблено клієнт-серверний застосунок для моніторингу якості повітря у м. Запоріжжя, який надає користувачам зручний інструмент для візуалізації та аналізу даних про забруднення повітря по районах міста. Використання сучасних веб-технологій забезпечило крос-платформеність, інтерактивність та високу продуктивність застосунку. Архітектура застосунку спроектована з урахуванням можливості подальшого розвитку та масштабування, зокрема, інтеграції з зовнішніми джерелами даних та розширення функціональності. Це дозволить створити якісний інструмент для інформування населення та прийняття рішень щодо покращення екологічної ситуації в місті.

Література

1. Documentation - Leaflet - a JavaScript library for interactive maps. *Leaflet - a JavaScript library for interactive maps*. URL: <https://leafletjs.com/reference> (date of access: 24.11.2024).

УДК 621.039.5:558.581.21

Коваленко В. Л., д.т.н., професор кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Серба М. Д., студент 4 курсу спеціальності 145 «Гідроенергетика» Інженерного
навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ІНЖЕНЕРНІ РІШЕННЯ ДЛЯ РОБОТИ ЯДЕРНИХ РЕАКТОРІВ У СУВОРИХ КЛІМАТИЧНИХ УМОВАХ

Робота ядерних реакторів у суворих кліматичних умовах, таких як Арктика чи пустельні регіони, вимагає особливих технічних рішень для забезпечення

їхньої надійності, ефективності та безпеки. Сучасна енергетика спрямована на розширення доступу до джерел енергії навіть у віддалених та складних регіонах планети. У таких умовах ядерна енергетика демонструє переваги завдяки високій щільності енергії та відносній екологічності. Проте суворі кліматичні умови ставлять перед інженерами низку унікальних викликів, які потребують інноваційних рішень.

Ключові виклики:

1. Екстремальні температури:

– У Арктиці: низькі температури впливають на матеріали та знижують їхню пластичність, що може призвести до руйнування.

– У пустелях: високі температури викликають ризик перегрівання компонентів реактора.

2. Висока вологість і корозія:

– У тропічних регіонах високий рівень вологості сприяє розвитку корозійних процесів, що впливає на довговічність обладнання.

3. Віддаленість об'єктів:

– Відсутність транспортної та енергетичної інфраструктури ускладнює постачання матеріалів, технічного обслуговування та аварійного реагування.

Інженерні рішення:

1. Матеріалознавчі інновації:

– Для роботи в умовах низьких температур використовуються сталі з підвищеною пластичністю та стійкістю до крихкого руйнування, наприклад, аустенітні сталі з додаванням молібдену.

– У спекотних умовах застосовуються жаростійкі сплави з високою теплопровідністю.

2. Тепловий захист:

– В Арктиці використовуються системи ізоляції для збереження тепла, зокрема багатошарові матеріали з вакуумними проміжками.

– У пустельних умовах впроваджуються системи активного охолодження, такі як замкнені контури з використанням рідкого натрію або газоподібних теплоносіїв.

3. Мобільні модульні реактори:

– Маленькі модульні реактори є ідеальним рішенням для віддалених регіонів, оскільки вони легко транспортуються, швидко встановлюються і вимагають мінімального технічного обслуговування.

4. Автономні системи управління:

– Використання автоматизованих та роботизованих систем управління дозволяє мінімізувати людське втручання та забезпечує безперебійну роботу реакторів.

5. Енергетична підтримка та аварійна готовність:

– Резервні системи енергозабезпечення, такі як гібридні рішення на основі відновлюваних джерел енергії, забезпечують надійність роботи навіть за умови аварійної ситуації.

Умови експлуатації в екстремальних кліматичних умовах вимагають мінімізації впливу на навколишнє середовище. Для цього передбачені системи захисту водних і земельних ресурсів від забруднення, зокрема через замкнені контури циркуляції теплоносія. Робота ядерних реакторів у суворих кліматичних умовах можлива завдяки застосуванню інноваційних інженерних рішень, які враховують специфіку регіонів. Подальший розвиток технологій, таких як малі модульні реактори та адаптовані матеріали, відкриває нові горизонти для ядерної енергетики в глобальному енергетичному балансі.

Література

1. Радіоактивні аерозолі в умовах нового безпечного конфайнменту у 2018 році/О. З. Лагуненка та ін. Ядерна енергетика та навколишнє середовище, 2020. Т. 18. С. 79–85. URL: <https://doi.org/10.31717/2311-8253.20.3.9> (дата звернення: 30.11.2024).

УДК 620.9:621.039.534.25

Єрофєєва А. А., к.т.н., доцент кафедри Електричної інженерії та кіберфізичних систем Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Сєрба М. Д., студент 4 курсу спеціальності 145 «Гідроенергетика» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕПЛООБМІННИКІВ НА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ АТОМНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ

Енергоефективність є ключовим критерієм для підвищення економічності та екологічності атомних енергетичних систем, та вплив інноваційних теплообмінників на енергетичну ефективність атомних електростанцій. Особливу увагу приділено новітнім матеріалам, технологіям виготовлення та конструкційним рішенням, які знижують теплові втрати, підвищують коефіцієнт теплопередачі та забезпечують довговічність обладнання. Теплообмінники є невід’ємною частиною ядерного циклу, забезпечуючи передачу теплової енергії від реактора до парогенераторів та інших вузлів системи. Традиційні конструкції теплообмінників обмежуються матеріалами з помірною теплопровідністю, що впливає на загальну ефективність системи. Інноваційні теплообмінники

пропонують нові підходи, які дозволяють знизити теплові втрати та збільшити продуктивність атомних електростанцій.

Основні аспекти впровадження інноваційних теплообмінників:

1. Новітні матеріали для теплообмінників:

– Композити на основі карбіду кремнію (SiC): забезпечують високу теплопровідність, корозійну стійкість і тривалий термін експлуатації.

– Наноструктуровані покриття: знижують утворення накипу та покращують гідродинамічні властивості.

2. Інноваційні конструкції теплообмінників:

– Мікроканалні теплообмінники: забезпечують підвищений коефіцієнт теплопередачі завдяки зменшенню товщини теплопередавальних шарів.

– Спіральні теплообмінники: дозволяють збільшити ефективність використання робочої площі при компактному дизайні.

3. Використання адитивних технологій – 3D-друк відкриває нові можливості для створення складних геометричних форм, які підвищують ефективність теплопередачі. Це також сприяє зниженню витрат на виробництво та полегшує ремонт.

4. Ефективність та економічність – покращення коефіцієнта теплопередачі на 10-20% за допомогою інноваційних теплообмінників призводить до зниження витрат палива та підвищення виходу енергії. Окрім того, зменшуються витрати на технічне обслуговування завдяки підвищеній стійкості до корозії.

5. Моделювання процесів теплопередачі – сучасні обчислювальні методи, зокрема CFD (Computational Fluid Dynamics), дозволяють оптимізувати конструкції теплообмінників, прогнозувати розподіл теплових потоків та знаходити точки максимального теплового навантаження. Включення симуляцій у процес розробки значно скорочує час та витрати на експерименти.

6. Вплив інноваційних теплообмінників на безпеку атомних електростанцій – окрім підвищення ефективності, інноваційні теплообмінники сприяють покращенню тепловідведення під час аварійних ситуацій. Наприклад, конструкції з підвищеним коефіцієнтом теплопередачі допомагають уникнути перегріву активної зони.

7. Екологічні аспекти впровадження нових технологій – використання інноваційних теплообмінників зменшує теплове навантаження на природні водойми, які використовуються як джерела охолодження. Це мінімізує негативний вплив на екосистеми.

Практичні результати:

– Проєкт APR1400 в Південній Кореї: У реакторі використані спіральні теплообмінники, що дозволило підвищити коефіцієнт корисної дії на 5% у порівнянні з попередниками.

– Експериментальні дослідження в ЄС: Використання нанофлюїдів (рідин із включенням наночастинок) у теплообмінниках дозволило збільшити теплопередачу на 10-15%, водночас знижуючи споживання енергії на насосні системи.

Інноваційні теплообмінники відіграють ключову роль у підвищенні енергоефективності атомних енергетичних систем. Використання нових матеріалів, прогресивних конструкцій та адитивних технологій дозволяє оптимізувати теплові процеси, знизити експлуатаційні витрати та покращити екологічні характеристики атомних електростанцій.

Література

1. Agency I. A. E. Nuclear-Renewable Hybrid Energy Systems for Decarbonized Energy Production and Cogeneration. International Atomic Energy Agency, 2019.

2. Pioro I. L., Duffey R. B. Heat Transfer & Hydraulic Resistance at Supercritical Pressures in Power Engineering Applications. ASME Press, 2007. URL: <https://doi.org/10.1115/1.802523> (дата звернення: 11.12.2024).

УДК 502.171:620.9

Єрофєєва А. А., к.т.н., доцент кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ,
м. Запоріжжя

Ананьєв В. В., студент 4 курсу спеціальності 133 «Галузеве машинобудування»,
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ЕКОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВОДНЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЕНЕРГОВИКОРИСТАННЯ

Проблематика розвитку вітроводневої енергетики України полягає в необхідності створення ефективної водневої інфраструктури – систем виробництва, акумулювання, зберігання, транспортування та перетворення водню на енергію необхідної якості. Застосування водневих технологій дає змогу оптимізувати вітроенергетичну систему та досягти більшої економічної ефективності за рахунок використання надлишкової енергії, зниження втрат від вимушених зупинок вітроелектричного обладнання, оскільки забезпечується неперервність роботи генерувальної системи [1].

Використання водню, отриманого як універсальне паливо, що може замінити нафту й природний газ, сприятиме зменшенню залежності України від

країн-постачальників. Особливо привабливим є масштабне виробництво електролітичного водню за допомогою офшорної вітрової енергії [1].

Застосування водневих технологій дозволяє оптимізувати вітроенергетичну систему та досягти більшої економічної ефективності за рахунок використання надлишкової енергії, зниження втрат від вимушених зупинок вітроелектричного обладнання, оскільки забезпечується неперервність роботи генеруючої системи. Водень накопичується для подальшого використання та використовується в разі пікових навантажень. Окремим напрямом є створення вітроводневих станцій безпосередньо для виробництва водню й подальшого його різноманітного використання в межах зеленого енергетичного переходу [1].

Виробництво електроенергії за допомогою вітроенергетичного обладнання не супроводжується шкідливими викидами в атмосферне повітря. Так, робота одного вітрогенератора потужністю 1 МВт скорочує щорічні викиди в атмосферу на 1800 т CO₂, 9 т SO₂, 4 т оксидів азоту. Global Wind Energy Council дала оцінку що до 2050 року світова вітроенергетика дасть змогу скоротити щорічні викиди CO₂ на 1,5 млрд т [2]. Робота одного вітрогенератора потужністю 1 МВт за 20 років дозволяє заощадити приблизно 29 тис. т вугілля або 92 тис. барелів нафти.

Серйозну проблему при експлуатації вітроелектричних установок (далі – ВЕУ) та вітроелектростанцій (далі – ВЕС) створює необхідність накопичення й зберігання електроенергії, оскільки електростанції найефективніше працюють за умов постійної потужності й повного навантаження, тоді як попит на електроенергію є змінною величиною. Створення та експлуатація вітроводневих станцій є перспективним напрямом розвитку як вітроелектричної галузі України, так і вітчизняної енергетики загалом за рахунок забезпечення стабільності діючих енергосистем та надійності енергопостачання. Вітроводнева енергетика сприятиме зменшенню залежності від країн-постачальників та підвищенню рівня декарбонізації енергетичної галузі України. У таблиці 1 представлено порівняння ефективності різних джерел енергії.

Таблиця 1 – Ефективність різних джерел енергії

Джерело енергії	ККД (%)	Викиди CO ₂ (г/кВт·год)	Вартість (\$/кВт·год)
Викопне паливо	30-50	450-950	0,05-0,15
Водень (паровий риформінг)	60-70	150-400	0,07-0,2
Водень (електроліз)	40-60	0	0,1-0,3
Сонячна енергія	15-25	0	0,05-0,2
Вітроенергетика	35-50	0	0,02-0,1

Джерело: розроблено авторами

Показники ККД для вищевказаних джерел енергії показано на рисунку 1.

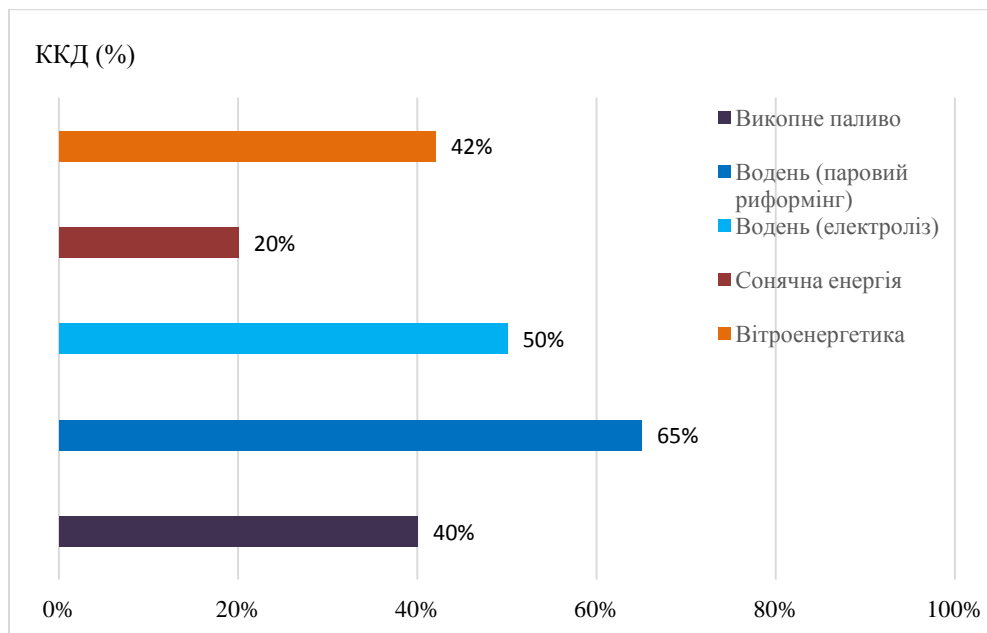

Рисунок 1 – Показники ККД для різних джерел енергії
Джерело: розроблено авторами

Література

1. Кудря С. О., [інші автори]. Електролітичне виробництво водню для вітроводневих станцій // *Відновлювана енергетика*. 2023. №3(74). С. 92–100. URL: [https://doi.org/10.36296/1819-8058.2023.3\(74\)92-100](https://doi.org/10.36296/1819-8058.2023.3(74)92-100) (дата звернення: 27.11.2024).
2. Global Wind Energy Council. *Global Wind Report 2021*. URL: <https://gwec.net/global-wind-report-2021/> (дата звернення: 27.11.2024).

УДК 502.174:621.78

Єрофєєва А. А., к.т.н., доцент кафедри електричної інженерії та кіберфізичних систем
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Ходунов А. О., студент 4 курсу спеціальності 133 «Галузеве машинобудування»
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Івченко М.О., здобувач Phd спеціальності 144 «Теплоенергетика»
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ВІДХОДІВ ПРИ ТЕРМІЧНІЙ ОБРОБЦІ МЕТАЛУ У ПЕЧАХ

Відновлення відходів – це процес, при якому матеріали, отримані з відходів, використовуються як вторинна сировина, здатна замінити первинну сировину, необхідну для виробництва нової продукції. Цей процес включає підготовку

відходів для заміни первинної сировини, що сприяє значній економії енергоресурсів та підвищенню енергоефективності.

Основними видами відходів металургійного виробництва є: шлак, колошниковий (доменний) газ, колошниковий пил, продукти вигорання вуглецю в конверторах, окалина і інше (рис 1).

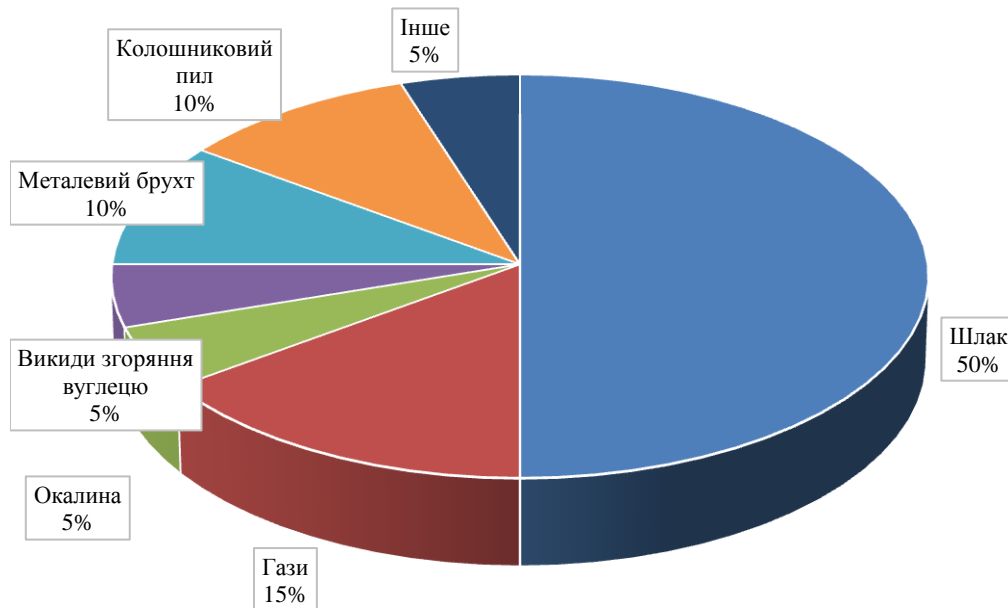

Рисунок 1 – Склад відходів металургійного виробництва
Джерело: розроблено авторами

У доменних печах на 1т чавуну утворюється 0,6-0,7т шлаку, у конверторних печах на 1т сталі утворюється 0,1-0,3т шлаку, а в електропечах при плавці кольорових металів на 1т виробляється від 0,1 до 0,2т шлаку.

Основним споживачем металургійних шлаків є будівельна галузь, де вони використовуються для виробництва бетону, цегли, теплоізоляційних сумішей, цементу, шлакоблоків, газобетону, абразивів, пінобетонів, руберойду, сухих будівельних сумішей, тротуарної плитки та шиферу. Використання цих матеріалів знижує споживання енергії, необхідної для виробництва первинної сировини. У багатьох розвинених країнах металургійні шлаки навіть не вважаються відходами, а відносяться до вторинної сировини.

Україна має понад 2 мільярди тонн металургійних шлаків, для зберігання яких потрібно 16 тис гектарів. Існуючі сховища переповнені, що спонукає до виділення нових площ. Сфери використання металургійних шлаків представлені на рисунку 2.

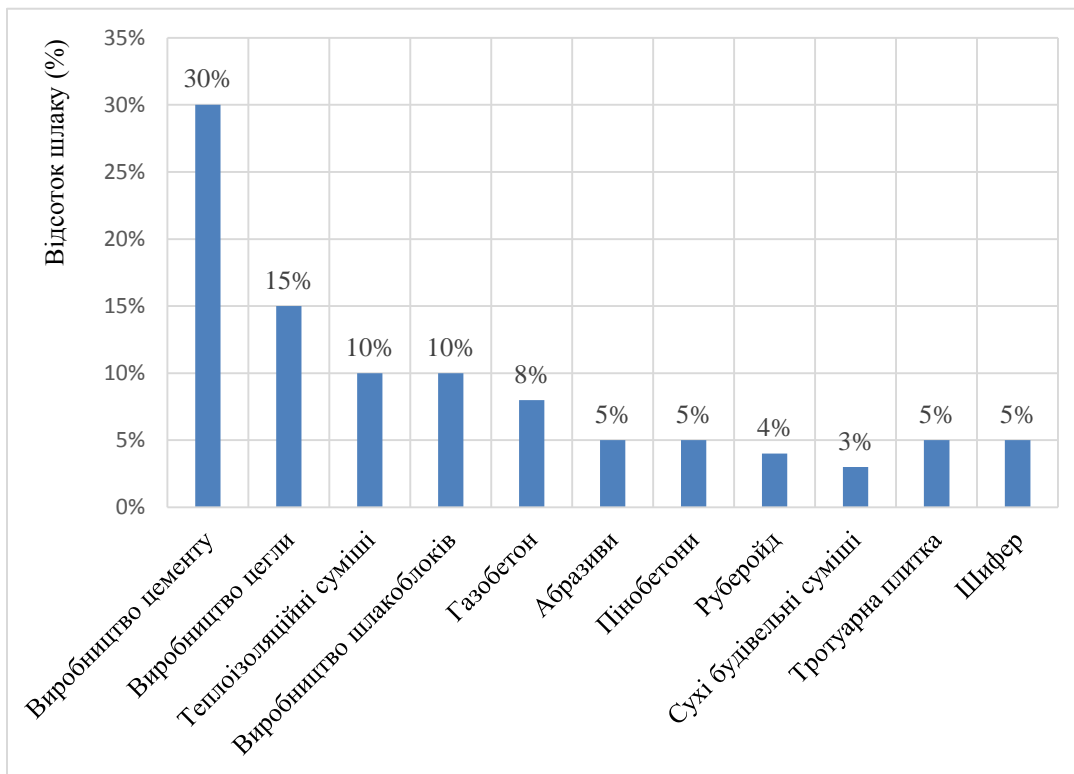

Рисунок 2 – Сфери використання металургійних шлаків
Джерело: розроблено авторами

Комплексне використання доменних відходів є економічно вигідною для таких галузей, як виробництво цементу та асфальту, знижуючи витрати та споживання енергії на 30-40%.

Гази металургійних печей містять пил і шкідливі сполуки, такі як CO, CO₂ і SO₃. Першим етапом очищення є знепилювання, видалення зважених твердих частинок. Гази очищаються за допомогою абсорбентів або каталізаторів, що зменшує споживання енергії, а також механічних і електричних засобів для частинок розміром менше 1 мікрона.

Економічна ефективність. Виробництво чавуну із залізної руди в 5 разів дорожче, ніж з металобрухту. Сучасна сталеплавильна піч працює найефективніше, коли в ній використовується 50% металобрухту. Металобрухт замінює 2 тонни руди і має в 15-20 разів нижчу собівартість, зменшуючи витрати на електроенергію. Україна виробляє в 2-2,5 рази більше відходів, ніж в середньому по Європі. Металургійні відходи можна переробляти шляхом спікання, брикетування та порошкової металургії, зменшуючи кількість відходів, отримуючи сировину та покращуючи стан довкілля.

Енергоефективні технології

1. Сучасні печі дозволяють скоротити витрати на паливо на 20-30%. На відміну від електричних плит, індукційні варильні поверхні демонструють рівень енергозбереження близько 90% порівняно зі звичайними духовками, які становлять приблизно 60-70%.

2. Регулювання рівня тепла та часу може допомогти заощадити енергію на додаткові 15–20%. Автоматизовані системи допомагають запобігти надлишку тепла чи холоду, заощаджуючи енергію.

3. Використання сонячної або вітрової енергії знижує ціни на газ на 30%. Спільне використання сонячних панелей і вітрових турбін може значно знизити витрати на енергію при переробці.

4. Теплообмінники та інші технології можуть зберігати до 50-60% тепла, що виникає під час обробки. Регенеративні теплообмінники дозволяють теплу повертати назад у систему та повторно використовувати, що значно зменшує загальні витрати на енергію.

Отже, методи утилізації та енергоефективні технології підвищують ефективність технології утилізації відходів у печах для термообробки металу. Утилізація металургійних відходів знижує витрати на первинну сировину та енергію. Використання шлаків у будівництві та виробництві цементу зменшує споживання енергоресурсів і навантаження на довкілля. Очищення газів та впровадження новітніх методів зменшує викиди та споживання енергії.

Література

1. Баріщенко О. М., Ревун М. П. *Актуальні енергозберігаючі методи роботи нагрівальних печей* : монографія. Запоріжжя : ЗДІА, 2012. 138 с.

2. Zhao J., Ma L., Zayed M.E., Elsheikh A.H., Li W., Yan Q., Wang J. Energy efficiency improvement and process optimization in industrial furnaces: A comprehensive review // *Process Safety and Environmental Protection*. 2021. Т. 147. С. 1209–1228. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.psep.2021.01.045>.

Федулова С.О., д.е.н., професор, завідувач кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

Резяпов К.І., к.е.н., докторант кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ГЕОСТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ТА БЕЗПЕКА ЕНЕРГОПОСТАЧАННЯ¹

Енергетична безпека має вирішальне значення для національної безпеки ЄС, стійкості економіки та конкурентоспроможності. Незважаючи на це, ЄС не вистачає комплексної довгострокової енергетичної стратегії, яка б узгоджувала енергетичну безпеку з ширшими національними інтересами за межами політичного циклу ЄС.

Щоб побудувати більш стійке майбутнє, світові потрібні інноваційні екологічні технології виробництва енергії, які можуть зменшити або усунути викиди. І це необхідно саме зараз, коли попит на енергію тільки зростає. Наприклад, пошук в Інтернеті за допомогою GenAI споживає в 10 разів більше енергії, ніж той самий пошук за допомогою традиційного веб-браузера, і ми все ще лише на початку ери GenAI.

Наразі промисловість ЄС страждає від геополітичних криз і проблем з конкурентоспроможністю. Найбільший виробник акумуляторів, шведська компанія Northvolt, оголосила про банкрутство у листопаді 2024 р., незважаючи на те, що портфель замовлень склав 55 мільярдів доларів США при борзі в 15 мільярдів доларів США. Влада поки що відмовляється виручати компанію, і в грудні компанія почала вести переговори з компаніями, серед яких є China's Contemporary Ampere Technology (CATL) [1]. В Європейському парламенті вже підтверджено, що промисловий спад почався.

¹ Тези підготовлено у рамках реалізації міжнародного проекту «Конкурентоспроможність Європи в новій глобальній економіці» № 101176059 – EuCompet – ERASMUS-JMO-2024-HEI-TCH-RSCH

**Co-funded by
the European Union**

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Німецький виробник сталі Thyssenkrupp планує скоротити 40 відсотків своєї робочої сили, оскільки бореться з дешевшою продукцією з Китаю, а автомобільний гігант Volkswagen планує закрити заводи в Бельгії та Німеччині.

Європейський Союз, в світлі цього, планує виділити майже 5 мільярдів доларів США у вигляді грантів на проекти з чистих технологій з явною метою зменшити свою залежність від Китаю [2].

Треба зазначити, що китайська компанія Contemporary Amperex Technology (CATL), найбільший виробник акумуляторів для електромобілів, будує свій третій завод у Європі через спільне підприємство з власником Fiat Stellantis, посилюючи експансію за кордон, щоб подолати вищі тарифи. Наразі, вищі тарифи не зупиняють глобальні кроки китайських постачальників ланцюгів постачання електромобілів, чия економічна перевага та технологічна потужність вважаються ефективними для переходу автомобільного сектора до електрифікації.

Отже, енергетика залишається геостратегічним ризиком найвищого пріоритету для Європи в період раптових змін у світовому порядку, позначених збройними конфліктами та труднощами з енергозабезпеченням континенту. Електроенергія вже лежить в основі багатьох важливих аспектів сучасних економік і суспільств, і її роль буде тільки зростати. Енергетична безпека полягає не лише в безперебійному доступі до енергії, а й у забезпеченні постачання енергії за доступною ціною.

Оскільки світ рухається до енергетичної системи, що базується на відновлюваних джерелах енергії, характер і пріоритети енергетичної безпеки змінюватимуться відповідно до цих основних елементів переходу.

Проблеми енергетичної безпеки формують сучасні міжнародні відносини таким чином, що виходять за межі прямих стратегічних і геополітичних вимірів енергетичної безпеки як такої. З одного боку, вони призводять до нових стратегічних альянсів і співпраці між державами, які є основними гравцями енергетичного ринку; з іншого боку, вони є джерелами міжнародної напруженості, суперництва та конфлікту, головним чином через розбіжність енергетичних інтересів.

Література

1. Bermingham F. EU pushes to cut China reliance with US\$4.8 billion in cleantech grants. South China Morning Post 2024. URL: https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3289393/eu-pushes-cut-china-reliance-us48-billion-cleantech-grants?module=perpetual_scroll_0&pgtype=article

2. Buchwitz D. Volkswagen and the future of German industry. David McAllister MdEP. 2024. URL: <https://www.david-mcallister.de/aktuelles/volkswagen-and-the-future-of-german-industry/>

Оглобліна В.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Балагуш І. М., аспірант спеціальності 174 «Автоматизація, комп'ютерно-інтегровані технології та робототехніка» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Одарюк І.О., студент 1 курсу магістратури спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок», Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СУЧАСНІЙ ІНЖЕНЕРІЇ: РОЗРОБКА ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Штучний інтелект (ШІ) стає ключовою технологією, яка трансформує інженерні галузі, забезпечуючи інноваційні підходи до автоматизації, оптимізації та вирішення складних технічних завдань. Використання ШІ дозволяє суттєво підвищити ефективність процесів, зменшити витрати часу та ресурсів, а також забезпечити створення нових рішень, які раніше були недосяжними через обмеження традиційних методів. Дана робота досліджує основні напрямки застосування ШІ в сучасній інженерії, а також його вплив на розробку та реалізацію інноваційних проектів [1].

Штучний інтелект активно використовується для розробки інтелектуальних систем, здатних автоматично аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та прогнозувати результати. Одним із ключових методів є машинне навчання, яке дозволяє алгоритмам удосконалюватися з досвідом, обробляючи дані. Наприклад, нейронні мережі та алгоритми глибинного навчання застосовуються для проектування складних інженерних систем, таких як моделювання кліматичних умов для будівництва або створення автономних транспортних засобів.

Зокрема, у сфері будівництва розробляються системи, які аналізують дані про стан матеріалів і конструкцій у реальному часі, передбачаючи можливі збої або пошкодження. У машинобудуванні ШІ допомагає створювати віртуальні моделі, що дозволяють тестувати та оптимізувати продукцію ще до її фізичного виробництва. Завдяки цьому вдається зменшити витрати та час на розробку.

Іншою важливою сферою застосування ШІ є оптимізація інженерних процесів. Алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати багатофакторні задачі та знаходити найбільш ефективні рішення. Це включає: оптимізацію використання

ресурсів на виробництві; зменшення енергоспоживання та впливу на навколишнє середовище; підвищення точності проектування; забезпечення безпеки технологічних процесів [2].

Наприклад, у сфері енергетики ШІ допомагає аналізувати роботу енергосистем та прогнозувати споживання енергії, що дозволяє оптимально розподіляти навантаження. У транспортних системах алгоритми ШІ використовуються для маршрутизації та управління трафіком, зменшуючи затори та витрати палива.

Значний вплив ШІ демонструє у таких прикладних інженерних галузях, як робототехніка, будівництво, виробничі лінії, транспорт та енергетика.

Робототехніка: ШІ дозволяє створювати роботів, які адаптуються до змін у навколишньому середовищі, виконуючи завдання з високою точністю. Такі роботи вже використовуються на виробничих лініях, наприклад, у автомобільній промисловості.

Автоматизація будівельних процесів: ШІ використовується для створення систем управління "розумними" будівлями, які оптимізують енергоспоживання та забезпечують комфорт для мешканців. Крім того, інтелектуальні дрони застосовуються для моніторингу будівельних об'єктів і оцінки їх стану.

Транспорт: Автономні транспортні засоби, які керуються ШІ, вже стали реальністю. Вони використовують дані з сенсорів, камер і радарів для прийняття рішень у режимі реального часу, забезпечуючи безпеку та ефективність.

Енергетика: Алгоритми прогнозування попиту та генерації енергії на основі ШІ допомагають управляти відновлюваними джерелами енергії, такими як сонячні та вітрові станції.

Хоча переваги ШІ в інженерії очевидні, його використання також породжує низку викликів. Один із головних аспектів — це етичність застосування технологій. Наприклад, автоматизація може призводити до втрати робочих місць у певних галузях. Крім того, постає питання відповідальності за рішення, прийняті автономними системами, особливо у критичних ситуаціях.

Також важливими є питання конфіденційності даних, що використовуються для навчання алгоритмів, та довіри до ШІ. Для їх вирішення необхідно створювати нормативну базу, яка регулюватиме використання ШІ в інженерії [3].

Отже, штучний інтелект вже сьогодні відіграє важливу роль у трансформації сучасної інженерії, відкриваючи нові горизонти для вирішення складних технічних завдань. Його здатність автоматизувати процеси, оптимізувати ресурси та забезпечувати високу точність дозволяє створювати ефективні рішення, які відповідають вимогам часу. Проте для максимального використання потенціалу ШІ необхідно враховувати етичні аспекти та працювати над вирішенням викликів, що виникають. Тільки так можна забезпечити сталий розвиток інженерних галузей у майбутньому.

Література

1. Elon Musk Reminds Us of the Possible Dangers of Unregulated AI. URL: <https://futurism.com/elon-musk-reminds-us-of-the-possible-dangers-of-unregulated-ai> (дата звернення 03.12.2024)
2. Штучний інтелект як технологія створення автоматизованих інтелектуальних систем. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/5044/1/2016042829_TEZY_V3_P349.pdf
3. Ідентифікація фінансово-економічних ризиків та цифрова трансформація повоєнного відновлення промислових підприємств Запорізького регіону. Цифрова трансформація промислового менеджменту у контексті викликів, можливостей та змін: монографія за ред. д.філософ.н., проф В.Г.Воронкової, д.е.н., проф. Н.Г.Метеленко. – Львів-Торунь: Liha-Pres, 2024. 592с. С. 198-249.

УДК 502.3:613.15(477.64)

Блоконь К.В., к.т.н., доцент, заступник директора з наукової роботи Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

Каряка І.Г., магістрант спеціальності 183 «Технології захисту навколишнього середовища» Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні ЗНУ, м. Запоріжжя

РЕАГУВАННЯ НА ПОГІРШЕННЯ СТАНУ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ МІСТА ЗАПОРІЖЖЯ ПІД ЧАС НЕСПРИЯТЛИВИХ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ УМОВ

Відповідно до вимог ст. 11 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» Міндовкілля видає дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами об'єктів першої групи, а обласні державні адміністрації (у м. Запоріжжя – Департамент захисту довкілля облдержадміністрації) – об'єктів другої та третьої групи, під час видачі яких здійснюється оцінка впливу викидів забруднюючих речовин на стан забруднення атмосферного повітря за даними результатів розрахунків розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі та даними, що одержані при проведенні інструментальних методів досліджень акредитованими лабораторіями в установленому законодавством порядку; на межі санітарно-захисної зони; в сельбищній зоні; в зоні відпочинку. У дозволі заплановані заходи щодо скорочення викидів при несприятливих метеорологічних умовах (далі – НМУ) [1].

Відповідно до методичних вказівок «Регулювання викидів при

несприятливих метеорологічних умовах» (РД 52.04.52-85), розмір скорочення концентрації домішок у повітрі для підприємств встановлюють та надалі уточнюють підрозділи Міндовкілля та Департаменту захисту довкілля облдержадміністрації. При цьому враховуються: рівень фактичного забруднення повітря у місті, технологічні можливості виробництва, пилогазовловлюючого обладнання, особливості метеорологічного режиму тощо. Взаємодія зацікавлених сторін під час несприятливих метеорологічних умов здійснюється за заздалегідь розробленою схемою, затвердженою виконавчим комітетом міської ради.

У зв'язку зі збільшенням кількості скарг громадян міста Запоріжжя на погіршення стану атмосферного повітря під час несприятливих метеорологічних умов, враховуючи вимоги методичних вказівок «Регулювання викидів при несприятливих метеорологічних умовах» (РД 52.04.52-85) та методичних вказівок щодо прогнозування метеорологічних умов формування рівнів забруднення повітря в містах України (КД 52.9.4.01-09), прийнято рішення виконавчого комітету Запорізької міської ради від 06.08.2021 № 263 «Про схему дій при несприятливих метеорологічних умовах».

Зазначеним рішенням визначено схему взаємодії зацікавлених сторін під час НМУ, а також перелік підприємств, організацій міста, які мають виконувати заходи щодо охорони атмосферного повітря при НМУ.

Перелік підприємств, організацій міста, які мають виконувати заходи щодо охорони атмосферного повітря при НМУ складається із 45 підприємств. Також, наразі не можливо розробити плани поліпшення якості атмосферного повітря в агломерації «Запоріжжя» у відповідності до Порядку розроблення та затвердження планів поліпшення якості атмосферного повітря, затвердженого наказом Міндовкілля від 01.08.2022 №268, оскільки існуючі спостереження суб'єктів моніторингу за станом атмосферного повітря у місті не відповідають умовам визначення граничних величин, цільових показників, а також меж похибок згідно з Порядком 827.

Дотримання вимог екологічного законодавства суб'єктами господарювання, у тому числі дотримання умов дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферу, встановлюється виключно під час проведення відповідних перевірок – заходів державного нагляду (контролю).

Державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, зокрема на території міста, здійснюється Державною екологічною інспекцією Південного округу (Запорізька та Херсонська області), якою за результатами перевірок вживаються заходи реагування до порушників природоохоронного законодавства.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» процедура проведення позапланових перевірок підприємств суттєво ускладнена та обмежені їх підстави.

Так, підставою для здійснення позапланових заходів є звернення фізичних та юридичних осіб про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства. Але ж позаплановий захід у цьому разі здійснюється тільки за наявності згоди центрального органу виконавчої влади на його проведення.

Законодавством не передбачено здійснення оперативних, рейдових перевірок, що унеможлиблює швидко виявити порушника. Таким чином, контролюючі органи не можуть оперативно реагувати на порушення природоохоронного законодавства, в тому числі й на звернення громадян.

Розуміючи важливість ситуації зі станом атмосферного повітря, а також існуючі проблеми у роботі державних контролюючих органів, службами виконавчого комітету міської ради розроблено Алгоритм дій структурних підрозділів виконавчого комітету Запорізької міської ради та правоохоронних органів на інформацію громадян про забруднення атмосферного повітря. Відповідно до Алгоритму дій на звернення мешканців міста щодо забруднення повітря структурними підрозділами виконавчого комітету міської ради проводяться комісійні обстеження з виїздом на місце забруднення, здійснюється фотофіксація правопорушень та складається відповідний акт. За результатами роботи по Алгоритму дій виконавчий комітет міської ради звертається із заявами та матеріалами до правоохоронних органів щодо вжиття невідкладних заходів стосовно припинення порушень природоохоронного законодавства підприємствами міста.

Література

1. Белоконь К. В., Жаворонков М.А., Каряка І.Г. Заходи щодо охорони атмосферного повітря при несприятливих метеорологічних умовах. *Актуальні питання суспільства у сферах екологічної та цивільної безпеки, енергозбереження, менеджменту та економіки* : зб. Матер. І Всеукр. наук.-практ. конф. за участю молодих вчених. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 94-96.

Секція 8. Сучасна експертиза: економічна, юридична, будівельна, технічна

УДК 340.6:3.083

Колпаков В. К. д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права Запорізького національного університету, м.Запоріжжя

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Антикорупційна експертиза є одним компонентів механізму запобігання і протидії корупції. У законодавстві [1] під такою експертизою розуміється діяльність із виявлення в нормативно-правових актах, проектах нормативно-правових актів положень, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Суб'єкти проведення антикорупційної експертизи поділяється на дві групи. Критеріями поділу є: а) правова природа суб'єкта щодо наявності владних повноважень і б) рівень диспозитивності права на експертизу.

За правовою природою (наявністю чи відсутністю владних повноважень) виділяються, по-перше, носії владних повноважень, які у свою чергу диференційовані на: 1) спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; 2) інших суб'єктів. Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є: а) органи прокуратури, б) Національної поліції, в) Національне антикорупційне бюро України, г) Національне агентство з питань запобігання корупції. До інших належать: а) інші державні органи, б) органи влади Автономної Республіки Крим, в) органи місцевого самоврядування, г) консультативно-дорадчі утворення, які при цих органах функціонують. Всі вони здійснюють антикорупційну експертизу відповідно до покладених на них завдань. По-друге, суб'єкти які владних повноважень не мають. Такими є: а) громадські об'єднання; б) члени громадських об'єднань; в) уповноважені представники громадських об'єднань; в) окремі громадяни[2].

За рівнем диспозитивності права на експертизу суб'єкти поділяються на: 1) таких, що здійснюють антикорупційну експертизу обов'язково; 2) таких, що здійснюють антикорупційну експертизу за власним розсудом.

Суб'єктами, що здійснюють антикорупційну експертизу обов'язково (проведення антикорупційної експертизи є їх обов'язком і здійснюється ними на постійній основі) є: а) Міністерство юстиції України і б) Комітет Верховної Ради

України, до предмета відання якого належить питання боротьби з корупцією (Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики).

Суб'єктами, що здійснюють антикорупційну експертизу за власним розсудом є: а) Національне агентства з питань запобігання корупції, б) громадськість (громадська антикорупційна експертиза).

Кожний із суб'єктів антикорупційної експертизи наділяється конкретними повноваженнями, які реалізує в межах своєї компетенції.

Так, Міністерство юстиції України обов'язково здійснює антикорупційну експертизу усіх нормативно-правових актів та їх проєктів, крім тих, що віднесені до компетенції зазначеного комітету Верховної Ради України.

Комітет Верховної Ради України обов'язково здійснює антикорупційну експертизу проєктів нормативно-правових актів, внесених на розгляд Верховної Ради України народними депутатами України.

Національне агентства з питань запобігання корупції здійснює антикорупційну експертизу проєктів нормативно-правових актів, які вносяться на розгляд: а) Верховної Ради України, б) Кабінету Міністрів України. Її особливість у тому, що вона проводиться Національним агентством за власною ініціативою, у тому числі у зв'язку із зверненням громадян чи громадських об'єднань.

Громадська антикорупційна експертиза – чи не єдиний дієвий засіб громадського контролю і запобігання прийняттю нормативно-правових актів, які можуть містити вигідні для посадовців прогалини та положення, що сприяють корупційним правопорушенням.

Аналіз практики антикорупційної експертизи у кореляції з дослідженнями проблем у сфері цієї діяльності [3] показує, що за її межами залишились нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування, які приймаються в межах реалізації виключної компетенції сільських, селищних, міських, районних, обласних рад. Таке становище дисонує з Європейською хартією місцевого самоврядування і, на нашу думку, підлягає корегуванню шляхом внесення відповідних змін у нормативні акти, що регламентують компетенцію суб'єкти проведення антикорупційної експертизи.

Отже, незважаючи на те, що суб'єкти антикорупційної експертизи різняться за правовою природою і рівнем імперативності щодо права на експертизу, їх повноваження утворюють специфічну систему, вплив якої має забезпечувати увесь спектр відносин антикорупційного контуру, який потребує експертної оцінки. У той же час за її межами залишились акти органів місцевого самоврядування. На наше переконання, це пробіл у правовому регулюванні функцій суб'єктів антикорупційної експертизи, який вимагає усунення шляхом внесення зміни до відповідних нормативних актів.

Література

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
2. Колпаков В. К. Система суб'єктів антикорупційної експертизи. Інноваційний розвиток науки. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції 28.02.2020, Національний авіаційний університет. К.: НАУ, 2020. 456с. С. 235-237
3. Діордіца І. В., Дасюк В. В. Антикорупційна експертиза в публічному адмініструванні та перспективи її впровадження органами місцевого самоврядування. Юридичний науковий електронний журнал. 2024, № 1. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/82>

УДК 340.6:336.14

Зуй Ю.С., головний судовий експерт сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень
Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ НЕЦІЛЬОВОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Нецільове використання бюджетних коштів належить до одного із порушень бюджетного законодавства (пункт 24 статті 116 Бюджетного Кодексу України) [1].

Згідно з статтею 119 Бюджетного Кодексу України (далі – БКУ), нецільовим використанням бюджетних коштів є їх витрачання на цілі, що не відповідають:

- бюджетним призначенням, встановленим законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет);
- напрямам використання бюджетних коштів, визначеним у паспорті бюджетної програми або в порядку використання бюджетних коштів (включаючи порядок та умови надання субвенцій);
- бюджетним асигнуванням (розпису бюджету, кошторису, плану використання бюджетних коштів) [1].

Бюджетне призначення – повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане БКУ, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування [1].

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження [1].

Згідно пункту 1 статті 23 Бюджетного кодексу України, будь-які бюджетні зобов'язання та платежі з бюджету здійснюються лише за наявності відповідного бюджетного призначення, якщо інше не передбачено законом про Державний бюджет України [1].

Одним із основних завдань експертизи документів про економічну діяльність підприємств й організацій є документальне обґрунтування цільового витрачання бюджетних коштів тільки на ті цілі, які визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями.

Як показує експертна практика, нецільове використання бюджетних коштів є одне з поширених видів правопорушень.

Об'єктами дослідження при проведенні економічної експертизи щодо нецільового використання бюджетних коштів є: кошторис; паспорт бюджетної програми та звіт про використання паспорту бюджетної програми; плани використання бюджетних коштів та довідки про зміни до плану використання бюджетних коштів; фінансова та бюджетна звітність розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м); фінансова та бюджетна звітність розпорядників та одержувачів бюджетних коштів; звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1 д, № 4-1 м); звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2 д, № 4-2 м); звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3 д, № 4-3 м); звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів (форма № 4-3 д, № 4-3 м); бюджетний запит; плани асигнувань загального фонду та спеціального фонду бюджету; лімітні довідки про бюджетні асигнування; довідки про внесення змін до кошторисів та плану асигнувань; розподіл виділених бюджетних асигнувань; реєстри змін розподілу показників зведеного кошторису; виписки Державної казначейської служби по розрахунковим рахункам та платіжні доручення; документи по господарським операціям (договори, акти приймання виконаних робіт або послуг, видаткові накладні, аналітичний облік по рахункам підприємства тощо) [2, 3].

Так, при дослідженні цільового використання бюджетних коштів експертом-економістом проводиться зіставлення видаткових документів казначейського розпорядження з платіжними документами (платіжні доручення, виписка банку тощо) по яким державним підприємством проведено використання бюджетних цільових коштів. Тобто, визначається відповідність використаних бюджетних коштів що до їх цільового призначення.

На практиці експерти-економісти найчастіше стикаються з призначенням судової економічної експертизи, щодо встановленого порушення, а саме документального підтвердження нецільового використання підприємством бюджетних коштів згідно з Актом, наданим Держаудитслужбою, яка здійснює

контроль по цільовому використанню (витрачання) бюджетних коштів шляхом інспектування (ревізії) бухгалтерських документів, звітів, кошторисів та інших документів, що підтверджують надходження і витрачання коштів цільового призначення.

Отже, по провадженням та по справам про бюджетні правопорушення (нецільове використання бюджетних коштів), проведення судової економічної експертизи відіграє важливу роль, оскільки висновок експерта є одним із джерел доказів у судовому процесі. Таким чином, для документального підтвердження нецільового використання бюджетних коштів у суді можуть бути використані свідчення експерта-економіста.

Література

1. Бюджетний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 19.08.2024)
2. Інструкція про складання і виконання розпису Державного бюджету України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02#n371> (дата звернення 19.08.2024)
3. Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03#n470> (дата звернення 19.08.2024)

УДК 340.6:338.14

Гій Ю.А., головний судовий експерт сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Запоріжжя

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ЗБИТКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним з наслідків повномасштабного військового вторгнення російської федерації на територію України стало завдання багатомільйонних збитків як громадянам, так і суб'єктам господарювання. Правовий механізм забезпечення відшкодування (компенсації) матеріальної шкоди, завданої в результаті збройної агресії окупанта, в обов'язковому порядку передбачає встановлення дійсного розміру такої шкоди. Ключове значення у вирішенні цього завдання відіграє судово-економічна експертиза.

В умовах воєнного стану спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості звернень суб'єктів господарювання усіх форм власності, активи яких

постраждали внаслідок бойових дій, до судово-експертних установ щодо проведення досліджень із визначення розмірів збитків та упущеної вигоди для подальшого подання відповідних судових позовів та заяв про компенсацію.

Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 (далі – Порядок № 326) [1]. Відповідно до пункту 5 Загальних засад оцінки збитків завданих майну та майновим правам внаслідок збройної агресії Російської Федерації (додаток до Порядку № 326), оцінка збитків, завданих постраждалим, здійснюється шляхом проведення аналітичної оцінки збитків, стандартизованої, незалежної оцінки збитків або є результатом проведення судової експертизи.

Судовими експертами під час визначення шкоди та збитків можуть застосовуватися методики проведення судових експертиз, які внесені до Реєстру методик проведення судових експертиз, методичні рекомендації тощо (пункт 7 Порядку № 326) [1].

16.12.2022 набрав чинності наказ Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223 «Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності» (далі – Методика № 3904/1223) [2].

Методика № 3904/1223 передбачає механізми оцінки (визначення розміру):

збитків, завданих підприємствам, установам, організаціям та іншим суб'єктам господарювання всіх форм власності внаслідок збройної агресії;

1. упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності зазначеними суб'єктами господарювання;

1. потреб у відновленні майна суб'єктів господарювання станом на дату оцінки, яка є датою не раніше ніж 23 лютого 2022 року.

Слід зазначити, що завданням економічної експертизи є визначення документальної обґрунтованості проведених господарських операцій.

При дослідженні операцій пов'язаних із визначенням розмірів збитків, нанесених суб'єктам господарювання внаслідок збройної агресії російської федерації об'єктами є документи, а саме:

1. бухгалтерська, фінансова, податкова і статистична звітність, облікові реєстри, первинні документи, матеріали інвентаризацій;

1. документи які підтверджують факт пошкодження майна та спричинення шкоди;

1. інші матеріали, які дають можливість ідентифікувати подію, що призвела до пошкодження майна та спричинення збитків в ході збройної агресії

російської федерації внаслідок бойових дій, терористичних актів, ракетних ударів та іншого.

У той же час, в умовах воєнного сьогодення проведення судових економічних експертиз в значній мірі ускладнюється відсутністю у розпорядженні експерта необхідного обсягу первинних документів та неможливістю ініціатора їх надати.

Основними причинами такого стану справ в контексті збройної агресії російської федерації, є:

1. втрата доступу до документів внаслідок їх перебування на тимчасово окупованій території;

– неможливість отримати необхідні документи внаслідок перебування місць їх зберігання в зоні активних бойових дій;

1. повне або часткове знищення документації внаслідок безпосередньої дії вражаючих факторів бойових дій, у тому числі артилерійських обстрілів і ракетних ударів (вибухи, пожежі, руйнування будівель тощо);

1. часткова втрата документації під час евакуації майна суб'єктів господарювання;

1. втрата зв'язку із службовими особами або іншими працівниками суб'єкта господарювання, у віданні або на зберіганні у яких були необхідні документи.

Таким чином, перед судовим експертом постає проблема обмеженої можливості проведення судово-економічних експертиз із визначення розмірів збитків та упущеної вигоди суб'єктів господарювання, завданих внаслідок збройної агресії російської федерації, через неможливість надання ініціаторами необхідних документів для вирішення поставлених перед експертом питань, а також обмежену кількість методик проведення судових експертиз щодо визначення збитків, завданих в ході збройної агресії російської федерації.

Література

1. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення : 25.11.2024).

2. Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності, затверджено наказом Міністерства економіки України та Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text> дата звернення : 25.11.2024).

Моложан К.В., судовий експерт сектору економічних досліджень відділу товарознавчих, гемологічних та економічних досліджень
Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя

ЕЛЕКТРОННІ ДОКУМЕНТИ, ЯК ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУДОВІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗІ

Сучасне підприємство, організація – це складний організм, що формується з багатьох складових, які взаємодіють за певними правилами. Умови воєнного стану внесли кардинальні зміни у різні сфери життя суспільства. Реалії сьогодення вимагають збільшення оперативності та розширення можливостей обміну інформацією, використання комп'ютерних технологій, новітніх систем електронних ресурсів, тому світові тенденції чітко визначають активний перехід від паперового до електронного документообігу.

Електронні документи поступово замінюють паперові в різних галузях.

Вперше про юридичну силу електронного документообігу почали говорити в 2003 році, коли був ухвалений Закон «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV (далі – Закон № 851). Статтею 8 Закону № 851, передбачено, що *юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму* [2].

За статтею 7 Закону № 851, оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» (далі – Закон № 2155) [2].

Кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису (частина 6 статті 18 Закону № 2155) [3].

Якщо автор надсилає електронний документ кільком адресатам або зберігає його на кількох носіях, кожен із примірників вважається оригіналом електронного документа. Однакові за змістом і реквізитами паперовий і електронний документи вважаються оригіналами і мають однакову юридичну силу.

Електронні документи поширені і в бухгалтерському обліку. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (далі – Закон № 996) визначає, що первинні документи можуть складатися як у паперовій, так і у електронній формах.

Структура електронного документа (вимоги до оформлення) визначена в статті 9 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». В електронному документі обов'язково мають бути такі реквізити: назва

документу; дата складання; назва підприємства; зміст та обсяг господарської операції; посади відповідальних осіб; особистий електронний підпис [4].

Працівник, який складає електронні первинні документи, повинен дотримуватися вимог законодавства про електронний документообіг (зокрема, Законів № 851, 2155 і 996). Ця норма закріплена також і в Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 № 88 (далі – Положення № 88).

Отже в українському законодавстві створена база для впровадження електронного документообігу в бізнесі. Головне – використовувати його за всіма юридичними нормами. Зокрема, перед тим, як впроваджувати електронний документообіг (далі – ЕДО) всередині компанії потрібно видати положення про електронний документообіг.

Сьогодні українське законодавство розширює можливості обміну електронними документами з державними органами – під час податкових перевірок, судових проваджень тощо.

Державна податкова служба визнає звітні документи в електронній формі. Податківці у своїх роз'ясненнях наголошують на тому, що юридична сила електронного документу не може заперечуватися виключно через те, що він має електронну форму, про що зазначено у листі «Про визнання органами ДПС електронних первинних документів» від 26.12.2011 № 10406/7/18-4017.

У випадках судових спорів електронні документи можуть виступати в якості електронних доказів (стаття 96 Господарського процесуального кодексу України). В судовому процесі вони мають таку ж доказову силу, як і паперові. Статтею 8 Закону № 851 передбачається, *допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму.*

Електронні докази подаються у формі документів, на які накладено кваліфікований електронний підпис. Закон може передбачати й інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу. (стаття 96.2 ГПК України) [1].

Однією з основних характеристик судово-економічної експертизи є проведення експертом-економістом досліджень саме первинних документів. Кожна господарська операція у сфері економічної діяльності відображається в облікових документах і на носіях електронної інформації, на підставі чого роблять записи в облікових регістрах. Документи належать до основних джерел інформації з відомостями про господарську операцію та осіб, відповідальних за її здійснення. А отже дослідження таких документів – важлива складова судової економічної експертизи.

Судові експерти починають стикатися з великими обсягом електронних документів, що містять великий набір даних, а також необхідність аналізу таких документів, але залишається питання щодо можливості використання експертами відомостей на електронних носіях при проведенні судово-економічної експертизи.

Оскільки, оформлення електронних документів має відмінності від оформлення документів в паперовій формі, при дослідженні експертом форми електронного документу можуть виникати труднощі у зв'язку з виходом за межі спеціальних знань експерта-економіста, зокрема: підтвердження електронного підпису, чинність відповідного посиленого сертифіката ключа на момент накладення ЕП, відповідність затвердженому формату, формат надання електронних носіїв, наявність захисту щодо форматування електронних документів на носіях інформації тощо.

Разом з тим, на законодавчому рівні не закріплено можливість дослідження електронних документів без наявності паперових примірників у роздрукованому вигляді, що мають бути обов'язково завірені в установленому порядку. Додатково вони можуть бути надані на вимогу експерта на електронних носіях інформації.

Експерти-економісти в межах своєї компетенції не можуть вирішити питання пов'язані із юридичною доказовістю електронних документів та юридичною обґрунтованістю облікових даних. В такому випадку, проблему юридичного підтвердження електронних облікових документів можна розв'язати лише шляхом проведення комплексних комп'ютерно-технічних та економічних експертиз.

В разі використання документів в електронному вигляді при проведенні експертного дослідження судовий експерт матиме можливість прискорити пошук необхідних даних, узагальнити та дослідити їх.

Отже, для використання судовими експертами електронних документів як об'єктів дослідження в судово-економічній експертизи необхідно перш за все внести зміни в спеціальні нормативно-правові акти, в яких чітко визначити прийоми, методи та рекомендації щодо дослідження електронних документів судовими експертами-економістами.

Література

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-ІV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

3. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VІІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 27.11.2024).

5. Юридична сила електронних документів: що говорить законодавство? Вчасно ЕДО. URL: <https://vchasno.ua/yurydychna-syla-elektronnykh-dokumentiv/> (дата звернення: 27.11.2024).

Пушкарьова Г.О., завідувач відділу будівельних, земельних, екологічних досліджень та оціночної діяльності Запорізького науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, м. Запоріжжя

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ БУДІВЕЛЬНО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРОВЕДЕННЯ

Будівельно-технічна експертиза, поряд з іншими видами судових інженерно-технічних експертиз, має все більше значення для встановлення істини у кримінальних, цивільних, господарських справах а також на замовлення населення (фізичних та юридичних осіб) і базується на знаннях з області технології будівельного виробництва, будівельної механіки, технології виробництва будівельних деталей і конструкцій, організації будівельного виробництва та проектування. Предметом судової будівельно-технічної експертизи (дослідження) є технічні питання, вирішення яких забезпечує встановлення фактичних обставин у кримінальній (цивільній) справі або відповіді на запитання фізичних та юридичних осіб, які виникли у них в досудовому порядку. Об'єктами дослідження судової будівельно-технічної є будівлі, споруди, а також особливості, пов'язані з їх зведенням, ремонтом, розділом, проектуванням, експлуатацією.

У зв'язку з військовою агресією та повномасштабним вторгненням на територію України збройних сил російської федерації знищено та пошкоджено велику кількість об'єктів цивільної та соціальної, комунальної та транспортної інфраструктури. При призначенні судових будівельно-технічних експертиз, обставини яких пов'язані з військовими злочинами, найбільш поширене питання слідчих підрозділів є: *«Яка вартість відновлювальних робіт по об'єкту (назва та адреса об'єкта) внаслідок пошкодження станом на момент проведення дослідження з урахуванням протоколу огляду місця події?»* Дане питання є актуальне у разі часткового пошкодження конструктивних елементів та/або часткового пошкодження об'єкта нерухомості. У разі повного знищення об'єкта нерухомості призначається оціночно-будівельна експертиза. У разі наявності одного повністю знищеного об'єкта нерухомості і одного частково пошкодженого об'єкта нерухомості, що є одним домоволодінням, призначається комплексна оціночно-будівельна та будівельно-технічна експертиза.

Дослідження будівель та споруд повинне починатися з безпосереднього огляду місця події, оскільки, фото- чи відеоматеріали зазвичай не завжди мають достатній обсяг інформації для надання відповіді на питання. Проте, в умовах

агресивної війни у експерта, нажаль, не завжди є можливість здійснити безпосередній огляд пошкодженого об'єкта. За таких умов фото- та відеофіксація виступає чи не єдиним джерелом доказової інформації.

До пошкодження майна, що виникає внаслідок обстрілів, відносять часткове пошкодження чи повне знищення конструктивних елементів, будівель та споруд. В разі часткового пошкодження об'єкта, відновлювальна вартість ремонтно-будівельних робіт визначається з використанням державних ресурсних елементів кошторисних норм [1, 2, 3] та результатів візуально-інструментального обстеження. Необхідні вихідні дані для визначення вартості ремонтно-будівельних робіт, проведення яких необхідне для усунення пошкоджень наявні в технічній документації (технічному паспорті) на будівлю (житловий будинок, квартиру тощо). А у випадку повного знищення об'єкта чи його окремих конструктивних елементів, вартість визначається з використанням збірників УПВВ (укрупнених показників вартості відтворення) [4, 5] та даних технічної документації.

Вихідними даними для проведення розрахунків є: витяг у повному вигляді з реєстру речових прав на нерухоме майно та інші правовстановлюючі документи; технічний паспорт БТІ (оскільки він містить будівельний об'єм, технічну характеристику конструктивних елементів та величину фізичного зносу); проектно-кошторисна документація на об'єкт та акт введення в експлуатацію з обов'язковою відміткою про виконання робіт у відповідності з проектною документацією; протокол огляду місця події; фото та відеоматеріали до/після виникнення пошкоджень; документи, що підтверджують вартість матеріально-технічних ресурсів, які були використані на об'єкті дослідження під час ремонтно-будівельних робіт, які проводились до/після виникнення пошкоджень, та інша технічна документація на об'єкти нерухомості (у разі наявності такої).

Враховуючи вищенаведене, розрахунок вартості відновлювальних ремонтно-будівельних робіт, які належить виконати для ліквідації пошкоджень в наслідок обстрілів, судовим експертом обраховується на основі державних ресурсних елементів кошторисних норм або збірників УПВВ [4, 5] та результатів візуально-інструментального обстеження за принципом відновлення знищених та пошкоджених конструктивних елементів та оздоблення на аналогічне, яке існувало до обстрілу нерухомості, або подібного яке може бути йому рівноцінною заміною.

Література

1. Настанова з визначення вартості будівництва, затверджено Наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 01.11.2021 № 281. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FN071522?an=1> (дата звернення 30.11.2024).
2. КНУ (РЕКНБ) «Ресурсні елементні кошторисні норми на будівельні роботи», затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва

та житлово-комунального господарства України від 31.12.2021 № 374. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FN079369?bl> (дата звернення 30.11.2024).

3. КНУ (РЕКНр) «Ресурсні елементні кошторисні норми на ремонтно-будівельні роботи», затверджено наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 15.06.2021 № 156. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/FN070188?an=1> (дата звернення 30.11.2024).

4. Порядок визначення вартості відтворення чи заміщення земельних поліпшень – будинків, будівель та споруд малоповерхового житлового будівництва, затверджений наказом Фонду державного майна України та Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства 23.12.2004 №№2929/227, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 січня 2005 р. за № 54/10334. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE10334Z?an=2> (дата звернення 30.11.2024).

5. Збірник укрупнених показників вартості відтворення функціональних об'єктів-аналогів для оцінки малоповерхових будинків, будівель та споруд, додаток до пункту 2 наказу Фонду державного майна України та Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 23.12.2004 № 2929/227 «Про затвердження Порядку визначення вартості відтворення чи заміщення земельних поліпшень – будинків, будівель та споруд малоповерхового житлового будівництва» зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 січня 2005 р. за №54/10334. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/re10334a?ed=2004_12_23 (дата звернення 30.11.2024).

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**«Сучасні перспективи розвитку обліку, фінансів, економіки,
управління, права та інженерії»**

5-6 грудня 2024 р.

Коректор: Макаренко А. П.

Тираж 100 шт.